

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Матеріали VIII Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції**

**«ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ»**

(3 листопада 2022 року)

ЖИТОМИР 2022

Редакційна колегія:

СКИДАН Олег	д. е. н., професор, ректор
РОМАНЧУК Людмила	д. с.-г. н., професор, проректор з наукової роботи та інноваційного розвитку
ДЕМА Дмитро	к. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів і кредиту
ПЕТРУК Олександр	д. е. н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка»
СИНЧАК Віктор	д. е. н., професор, Хмельницький університет управління та права ім. Юзькова
КОВАЛЬЧУК Олександр	к. е. н., доцент, декан факультету інформаційних технологій, обліку та фінансів
АБРАМОВА Ірина	к. е. н., доцент, завідувач науково-дослідної частини
НЕДІЛЬСЬКА Лариса	к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту

Рецензенти

РУДИК Володимир	д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи, страхування та електронних платіжних систем, Подільський державний аграрно-технічний університет
НИКОЛЮК Ольга	д. е. н., професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій і моделювання систем, Поліський національний університет
ГРИЦИНА Оксана	к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Львівського національного університету природокористування

**Рекомендовано до друку Вченою Радою Поліського національного університету
протокол № 5 від 30.11.2022 р.**

Ф 59 Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку» (3 листопада 2022 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2022. 340 с.

Збірник, сформовано за матеріалами доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку», покликаний привернути увагу широкої громадськості до довгострокових перспектив регіонального розвитку в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни й фінансових інструментів його забезпечення.

ЗМІСТ

Борисова В. Дискримінантна модель діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування.....	9
Стецюк П. Проблеми формування та розвитку фінансової адаптивності регіонального АПК.....	15
Рудик В. Закордонний досвід пенсійного забезпечення громадян в умовах кризових явищ та можливості його використання в Україні.....	18
Синчак В., Хайдарі А. Особливості оподаткування фізичних осіб-підприємців в Україні за спрощеною системою.....	21
Цаль-Цалко Ю., Литвинчук В. Об'єкти управлінського обліку в банках.....	25
Мороз Ю., Ткаченко В. SWOT-аналіз аграрного сектору економіки України та його обліково-інформаційне забезпечення.....	28
Сундук А. Можливості розвитку підприємництва у сфері природокористування.....	31
Дема Д. Особливості формування доходів місцевих бюджетів в умовах воєнного стану.....	35
Слатвінська М. Фінансова безпека держави у воєнний та поствоєнний періоди.....	38
Зінчук Т., Ковальчук О. Європейські програми сільського розвитку: вибір майбутнього.....	41
Давиденко Н. Формування фінансової політики регіонального розвитку.....	46
Віленчук О. Сучасні контури розвитку кіберстрахування в Україні.....	49
Шолойко А. Адаптація досвіду компанії Munich Re щодо фінансування сталого регіонального розвитку в Україні.....	54
Лемішко О., Кравцов А. Перспективні напрями інвестування у регіони для повоєнного відновлення економіки України	57
Buriak A., Buriak I., Demianenko I. Recreation of the investment potential of the regions of Ukraine.....	60

Titenko Z. Mechanism for managing the financial security of agrarian enterprises.	63
Барабаш Л. Вплив поведінкових фінансів на регіональний розвиток в Україні.....	66
Стойко О. Оцінка фінансового ресурсу місцевих бюджетів України.....	69
Агрес О. Інноваційний розвиток страхової діяльності як один з методів зростання її ефективності.....	73
Гнидюк І., Уманець Л. Роль податку на прибуток у формуванні доходів зведеного бюджету Вінницької області.....	78
Марків Г. Цифрові рішення у післявоєнному відновленні України.....	83
Усата Н. Посилення державно-приватного партнерства як інструменту фінансування розвитку сільських територій в умовах війни та повоєнний період.....	87
Якушко І. Державне регулювання національної економіки в умовах цифровізації: сутність та напрями здійснення.....	90
Артимонова І. Тенденції розвитку фінансових технологій на ринку фінансових послуг	95
Боровик П., Перепелиця М. Податковий інструментарій регулювання регіонального розвитку земельних відносин агросфери.....	99
Сус Л. Ідентифікація ризиків ринку криптовалют.....	102
Сус Ю. Значення держбанків у забезпеченні теперішнього регіонального розвитку.....	105
Симоненко Л., Довженко В. Виробництво суспільних благ як функція держави.....	109
Савченко Н., Савченко Р. Електронний бізнес та інформаційні технології...	112
Годнюк І. Правове регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану.....	115
Скрипник Г., Скрипник Т. Державна підтримка суб'єктів підприємництва під час воєнного стану.....	118

Грицина О. Страхування ризиків в аграрному секторі: передумови та шляхи впровадження нових технологій.....	121
Абрамова І., Патинська-Попета М. Партисипативне стратегічне планування як інноваційна модель управління фінансовим потенціалом розвитку територіальних громад	124
Шубенко І., Мороз Я. Прогноз та шляхи сталості формування доходів місцевих бюджетів у період воєнного стану в Україні.....	129
Куровська Н. Інноваційні підходи до формування соціальної відповідальності бізнесу.....	133
Недільська Л. Контури валютного ринку України під час війни: поведінковий аспект.....	136
Гайдучок Т. Актуальні питання бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану.....	139
Мартинюк Г. Теоретичні аспекти фінансової звітності підприємств.....	142
Колодій А. Особливості фінансово-інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів.....	145
Котелевець Д. Базові технічні параметри розвитку цифрової економіки в Україні.....	149
Коваль Н. Державний фонд регіонального розвитку як основний фінансовий інструмент реалізації державної регіональної політики.....	154
Лозиченко О. Наукові підходи до класифікації заощаджень домогосподарств.....	160
Шавурська О. Бухгалтерський облік як інформаційна база для аналізу процесів сталого розвитку.....	163
Синявська Л., Шолудько О. Шляхи покращання фінансової спроможності територіальних громад	166
Соколова А., Поліщук М., Гонта Н. Фінансово-економічні результати децентралізаційних перетворень на сільських територіях Західного Полісся: регіональні особливості та пріоритети.....	171

Діброва О. ПДФО у забезпеченні самодостатності місцевих бюджетів.....	178
Оленюк Д., Грінчук І. Актуальні питання фінансового забезпечення продовольчої безпеки світу.....	182
Чернега В., Продусевич Т. Інноваційно-інвестиційний потенціал України у воєнний час та перспективи розвитку.....	187
Плотнікова М., Ващук А. Сучасні моделі фінансування стартапів.....	191
Пиршін М., Панічук О. Вплив стейкхолдерів на платоспроможність і самодостатність лісгосподарських підприємств.....	194
Моргун І. Аналіз діяльності комерційних банків з іноземним капіталом в Україні.....	197
Жученко К. Стан боргової безпеки України в умовах воєнного стану.....	202
Нестерук Н. Роль непрямих податків у формуванні дохідної частини бюджету	205
Ющенко В. Витрати виробництва: обліково-аналітичний аспект.....	209
Мельник Ю. Облік необоротних активів в бюджетних установах.....	212
Говорун О. Економічна сутність процесу реалізації як об'єкту і контролю бухгалтерського обліку.....	215
Горопашина І. Особливості обліково-аналітичного забезпечення наявності та руху основних засобів на підприємстві.....	218
Деревицька Т. Обліково-аналітичне забезпечення управління доходами від реалізації готової продукції (робіт і послуг) підприємств.....	222
Лірник С. Аналіз формування податкових надходжень бюджету України....	225
Кугутюк В. Тенденції розвитку портфельний іноземних інвестицій в Україні.....	229
Сіончук В. Гендерно орієнтоване бюджетування на місцевому рівні	233
Палій В. Аудиторські послуги під час військового стану.....	236

Стоцький В. Розвиток інвестиційної політики під впливом євроінтеграційних процесів.....	239
Коструба В. Моніторинг ефективності формування грошових потоків підприємства.....	242
Коханчук Ю. Теоретичні аспекти формування та функціонування ринку акцій.....	245
Слюсаренко Ю., Москвітіна К. Історичний аспект розвитку іноземної інвестиційної діяльності та її облік на підприємствах України.....	248
Добжанська Л. Фактори, що впливають на надходження ПДФО та його роль у формуванні місцевих бюджетів	252
Журова Г. Особливості митного регулювання під час воєнного стану	255
Ленчук А. Фінансова безпека домогосподарств: сутність та напрями її забезпечення.....	258
Колосенко В. Місце соціальних інвестицій у розвитку соціального капіталу... ..	260
Віленчук О., Кривенко О. Військові облигації як фінансовий інструмент бюджетотворення у сучасному вимірі.....	263
Добжанська А. Сучасний стан розвитку споживчого кредитування в Україні..	267
Клименко М. Особливості митної політики України під час воєнного стану... ..	270
Касьян А. Сучасні тенденції інвестування в Україні.....	273
Дунська Н. Роль єдиного податку у формуванні місцевих бюджетів.....	276
Сероветник Т. Схожість і відмінність між форвардними і ф'ючерсними угодами.....	279
Босюк А. Сучасні підходи до розробки інвестиційної стратегії підприємств... ..	283
Вітченко В. Заробітна плата як основний чинник формування доходів населення: обліково-аналітичний аспект.....	286
Минайлюк А. Особливості формування фінансових результатів	289

Гарабажу С. Внутрішній аудит операцій з виробничими запасами.....	294
Котвіцький О. Економічна сутність інвестицій та їх класифікація	298
Богомаз Д. Організація обліку процесу реалізації готової продукції	301
Липа І. Класифікаційні ознаки адміністративних витрат	305
Куровський О. Сучасний стан розвитку ринку цінних паперів.....	309
Данілевич В. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами	312
Танська Д. Економіко-соціальна сутність та функції заробітної плати як об'єкта обліку, аналізу та контролю.....	316
Гришук Н. Тендери та державні закупівлі в умовах воєнного стану: обліково-аналітичний аспект.....	319
Журило М., Денисовець Ю. Управлінський облік витрат в комерційних підприємствах та бюджетних установах.....	322
Складанівський Д. Особливості обліку виробничих запасів в управлінні діяльністю підприємства.....	326
Плисак М. Особливості товарної політики підприємства: обліково-аналітичний аспект	329
Самойленко Ю., Шевчук І. Облік процесу реалізації товарної продукції....	333
Паршивлюк Д. Особливості здійснення оцінки інвестиційних проектів.....	336
Боровик Т., Максишко Д. Аналіз вітчизняного бізнес-середовища: регіональний аспект.....	339

ДИСКРИМІНАНТНА МОДЕЛЬ ДІАГНОСТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ

Вікторія Борисова

*доктор економічних наук, професор
Сумський національний аграрний університет*

Вступ. Аналіз стану здоров'я населення і тенденцій в розвитку економічних, соціальних і демографічних процесів в Україні підтверджують високу актуальність досліджень результативного розвитку системи охорони здоров'я і підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, з якими пов'язаний розвиток цієї сфери. Через це особливої актуальності й важливості набуває оцінка соціально-економічного потенціалу медичного страхування, оскільки вона дозволяє виявити внутрішні проблеми і завчасно зробити необхідні заходи [1, 2].

З метою зменшення ризиків, пов'язаних з ухваленням управлінських рішень, в економічно розвинених країнах широко використовуються технології формування, виявлення і розпізнавання економічних явищ. Передумовою для вживання подібного підходу є припущення про існування таких показників, які неможливо спостерігати безпосередньо, але можна оцінити по декількох первинних ознаках – спостережуваних чинниках. Відповідно до даного підходу, такими чинниками є:

- використання фінансових ресурсів;
- використання матеріальних ресурсів;
- використання трудових ресурсів;
- використання інформаційних ресурсів.

Запропонована сукупність чинників визначає такий результативний показник, як фінансовий потенціал медичного страхування, що є оцінкою його соціально-економічного потенціалу і наводить його до розділення на чотири рівні з метою виявлення властивих для кожного з них характеристик. Визначимо ці рівні:

- фінансовий потенціал, який передбачає абсолютну фінансову стійкість медичного страхування (високий рівень);
- фінансовий потенціал, який передбачає нормальний тип рівня фінансової стійкості медичного страхування (середній рівень);
- фінансовий потенціал, який передбачає нестабільну фінансову стійкість медичного страхування (задовільний рівень);
- фінансовий потенціал, який передбачає кризисну фінансову стійкість медичного страхування (низький рівень).

Завдання розділення соціально-економічного потенціалу медичного страхування на класи вирішується за допомогою методу дискримінантного аналізу, який є розділом класичного факторного статистичного аналізу [3]. Метою багатфакторного дискримінантного аналізу є оцінка й інтерпретація

значення однієї залежної змінної за допомогою значень декількох незалежних змінних (чинників впливу).

Результати дослідження. Для побудови дискримінантної моделі діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування необхідно відібрати ряд показників тих, що характеризують її стійкість. В процесі аналізу підбирається комбінація показників, для кожного з яких визначається вага в дискримінантній функції. Величини окремих ваг характеризують різний вплив окремих показників на значення вихідної змінної, яка в ідеальному вигляді характеризує соціально-економічний потенціал медичного страхування.

Мета відбору полягає в тому, аби вибрати з безлічі наявних показників лише ті, які дають можливість зробити найбільш значимими і достовірними висновки відносно соціально-економічного потенціалу медичного страхування, тим самим забезпечуючи високу точність класифікації.

Першим етапом побудови дискримінантної моделі діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування є формування первинного переліку незалежних змінних.

Для проведення діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування, з використанням розроблених раніше підходів, а також побудови власної моделі діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування, необхідно сформувати базу даних.

Після первинного аналізу показників, що впливають на соціально-економічний потенціал медичного страхування, було відібрано 37 коефіцієнтів, які охоплюють показники використання фінансових, матеріальних ресурсів, трудових і інформаційних ресурсів.

Далі при побудові моделі діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування виникає завдання відбору найбільш значимих незалежних чинників по мірі впливу на результативний показник.

З математичної точки зору, таке завдання зводиться до оптимального стискування інформації про чинники, що впливають на соціально-економічний потенціал медичного страхування, тобто до віддзеркалення цієї інформації мінімальною кількістю параметрів при заданому рівні точності або до мінімізації втрат інформації при заданій кількості узагальнених координат. При цьому, необхідно враховувати, що відібрані в модель вхідні чинники повинні охоплювати різні узагальнені групи показників.

Наступним є перехід до аналізу показників з точки зору їх значущості для визначення рівня соціально-економічного потенціалу медичного страхування і їх відбору в модель діагностики соціально-економічного потенціалу. Здійснити адекватний відбір фінансових показників можна шляхом їх перевірки на мультиколінеарність, на основі таких статистичних критеріїв:

- χ^2 – для всього масиву змінних;
- F – для кожної змінної з останніми змінними;
- t – для кожної пари змінних.

При цьому, мультиколінеарність негативно впливає на кількісні характеристики математичної моделі або взагалі робить її побудову неможливою.

Інший важливий аспект, на який слід звернути увагу при відборі показників в дискримінантну модель діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування, пов'язаний з мірою відхилення значень незалежних змінних при їх міжгруповому зіставленні.

Таким чином, для відбору показників, які впливають на рівень соціально-економічного потенціалу медичного страхування доцільно скористатися загальним критерієм дискримінанта «лямбда Вілкса» - L_w , а для забезпечення чіткого визначення вихідного показника - LMI , включенням в дискримінантну модель показників з мінімальними значеннями L_w , що належать альтернативним рівням типа соціально-економічного потенціалу.

В результаті проведеного аналізу відібраний набір вхідних чинників в модель діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування, які охоплюють всі основні групи показників фінансової стійкості медичного страхування і які позбавлені мультиколінеарності. При цьому була отримана модель діагностики соціально-економічного потенціалу медичного страхування у вигляді дискримінантної функції на основі запропонованого набору вхідних чинників з власними параметрами.

Представимо дану модель у формалізованому вигляді.

Показник управління матеріальними ресурсами соціально-економічного потенціалу медичного страхування (FM) має вигляд:

$$FM = f(I_1, I_2, I_3, I_4) \quad (1)$$

де: I_1 – фондвіддача медичного устаткування у сфері охорони здоров'я;

I_2 – фондоозброєність персоналу медичним устаткуванням;

I_3 – коефіцієнт забезпеченості ліжковим фондом в установах охорони здоров'я на 10 тис. населення;

I_4 – коефіцієнт зносу медичного устаткування у сфері охорони здоров'я.

Показник управління трудовими ресурсами соціально-економічного потенціалу медичного страхування (FT) має вигляд:

$$FT = f(I_5, I_6, I_7, I_8, I_9) \quad (2)$$

де: I_5 – коефіцієнт забезпеченості лікарями на 10 тис. населення;

I_6 – коефіцієнт забезпеченості середнім медичним персоналом на 10 тис. населення;

I_7 – коефіцієнт забезпеченості студентами медичних вищих учбових закладів III-IV рівня акредитації на 10 тис. населення;

I_8 – коефіцієнт забезпеченості студентами медичних вищих учбових закладів I-II рівня акредитації на 10 тис. населення;

I_9 - питома вага медичних вищих учбових закладів в загальній кількості вищих учбових закладів III-IV рівня акредитації.

Показник управління державними фінансовими ресурсами, соціально-економічного потенціалу медичного страхування (GF) має наступний вигляд:

$$GF = f(I_{10}, I_{11}, I_{12}) \quad (3)$$

де: I_{10} – витрати зведеного бюджету на охорону здоров'я з розрахунку на 1 мешканця;

I_{11} – середньомісячна заробітна плата лікарів;

I_{12} – середньомісячна заробітна плата середнього медичного персоналу.

Показник управління фінансовими ресурсами медичних страхових компаній, соціально-економічного потенціалу медичного страхування (MRF) має вигляд:

$$MRF = f(I_{13}, I_{14}, I_{15}, I_{16}, I_{17}, I_{18}) \quad (4)$$

де: I_{13} – доля страхових премій по обов'язковому медичному страхуванню в загальній сумі страхових премій;

I_{14} – доля страхових премій по добровільному медичному страхуванню в загальній сумі страхових премій;

I_{15} – доля страхових відшкодувань по обов'язковому медичному страхуванню в загальній сумі страхових відшкодувань;

I_{16} – доля страхових відшкодувань по добровільному медичному страхуванню в загальній сумі страхових відшкодувань;

I_{17} – середнє співвідношення страхових відшкодувань до страхових премій по обов'язковому медичному страхуванню;

I_{18} – середнє співвідношення страхових відшкодувань до страхових премій по добровільному медичному страхуванню.

Показник управління фінансовими ресурсами страхувальників (фізичні і юридичні особи), соціально-економічного потенціалу медичного страхування (SR) має вигляд:

$$SR = f(I_{19}, I_{20}, I_{21}, I_{22}) \quad (5)$$

де: I_{19} – середньомісячна заробітна плата в країні на одного працівника;

I_{20} – коефіцієнт співвідношення середньомісячної заробітної плати до мінімальної;

I_{21} – коефіцієнт співвідношення середньомісячної заробітної плати до встановленого законом прожиткового мінімуму;

I_{22} – питома вага медичних страховиків до загального числа суб'єктів страховиків;

На основі експертного методу необхідно визначити вагові значення показників соціально-економічного потенціалу медичного страхування.

Звідси формули розрахунку приведених показників набувають наступного вигляду:

$$FM = \beta_{FM} (I_1 + I_2 + I_3 + I_4) \quad (6)$$

де: β_{FM} – вага ресурсної групи «Матеріальні ресурси» соціально-економічного потенціалу медичного страхування.

$$FT = \beta_{FT} (I_5 + I_6 + I_7 + I_8 + I_9) \quad (7)$$

де: β_{FT} – вага ресурсної групи «Трудові ресурси» соціально-економічного потенціалу медичного страхування.

$$GF = \beta_{GF} (I_{10} + I_{11} + I_{12}) \quad (8)$$

де: β_{GF} – вага ресурсної групи «Державні фінансові ресурси» соціально-економічного потенціалу медичного страхування.

$$MRF = \beta_{MRF} (I_{13} + I_{14} + I_{15} + I_{16} + I_{17} + I_{18}) \quad (9)$$

де: β_{MRF} – вага ресурсної групи «Фінансові ресурси медичних страхових компаній» соціально-економічного потенціалу медичного страхування.

$$SR = \beta_{SR} (I_{19} + I_{20} + I_{21} + I_{22}) \quad (10)$$

де: β_{SR} – вага ресурсної групи «Фінансові ресурси страхувальників (фізичні і юридичні особи)» соціально-економічного потенціалу медичного страхування.

Далі рівень соціально-економічного потенціалу медичного страхування (LMI) визначається по формулі:

$$LMI = \frac{(FM + FT + GF + MRF + SR)}{5} \quad (11)$$

Соціально-економічний потенціал медичного страхування був структурований на відповідні йому типи (абсолютний, нормальний, нестабільний, кризовий) і визначені їх порогові значення, які представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Порогові значення типу соціально-економічного потенціалу медичного страхування

Назва типу	Умове позначення	Порогові значення
Абсолютний	FP_A	≥ 1
Нормальний	FP_N	[0.7, 1.0)
Нестабільний	FP_S	[0.4, 0.7)
Кризовий	FP_K	[0.1, 0.4)
Катастрофічний	FP_{KAT}	[-1.0, 0.1)

Залежно від типу соціально-економічного потенціалу медичного страхування, визначається рівень соціально-економічного потенціалу, оцінка якого представлена в табл. 2.

Таблиця 2

Оцінка соціально-економічного потенціалу медичного страхування

Назва рівня	Умовне позначення	Порогові значення
Високий	LMI_V	≥ 1
Середній	LMI_C	[0.7, 1.0)
Задовільний	LMI_R	[0.4, 0.7)
Низький	LMI_B	[0.1, 0.4)
Дуже низький	LMI_{SB}	[-1.0, 0.1)

Висновки. Оцінка та визначення рівня соціально-економічного потенціалу доцільно проводити за кожним блоком ресурсів потенціалу, тому що різні показники мають різні напрями динаміки, що виключає можливість однозначної його оцінки. Блочні оцінки соціально-економічного потенціалу медичного страхування дають достатньо повну інформацію про динаміку окремих показників і напрямів діяльності галузі. При цьому ці оцінки мають різну спрямованість зміни результативності діяльності: одні з них характеризують позитивну динаміку показників, інші ж вказують на зниження результативності діяльності. В цьому випадку аналітикам достатньо важко оцінити результати діяльності в цілому, використовуючи лише інформацію про одиничні та блочні оцінки показників. Тому доцільним є розрахунок комплексної оцінки соціально-економічного потенціалу медичного страхування, де знаходять відображення результати по всіх основних аспектах діяльності галузі, причому така оцінка в більшому ступені, ніж одиничні оцінки, становить інтерес для державного фінансового управління [1].

Список використаних джерел

1. Арцатбанова О.В. Порівняльний аналіз підходів до побудови економічних механізмів функціонування системи охорони здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. №10. 2017. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1399>
2. Резнікова Н.В., Іваненко О.А., Войнович О.І. Моделі конкуренції на ринку послуг в сфері охорони здоров'я: проблема використання потенціалу медичної галузі та її регулювання в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. №2. 2018. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/13.pdf
3. Сокирко О.С. Кобзар І.А. Ханалієва І.С. Розвиток медичного страхування: зарубіжний досвід та можливості його використання в Україні. *Економіка і суспільство*. №19. 2018. С. 1139-1145. URL: http://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/171.pdf

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ АДАПТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО АПК

Петро Стецюк

*доктор економічних наук, професор
Державний університет телекомунікацій*

Вступ. Аграрне виробництво є важливим системоутворюючим елементом регіональної економіки України. Динаміка його розвитку багато в чому визначає траєкторію основних макроекономічних параметрів регіонів. Тому цьому аспекту приділяється постійна державна увага [1].

Фінансові проблеми регіональних соціально-економічних систем постійно знаходяться в полі уваги та наукового інтересу відомих вітчизняних науковців. Серед останніх публікацій цієї тематики слід вказати на дослідження А. М. Білоченко [2], І.С. Вдовенко [3], Д.І. Деми [4], Л. В. Недільської [5]. Разом з тим, проблеми фінансової адаптивності, на наш погляд, потребують розширення та поглиблення досліджень.

Результати дослідження. Прихід в сільське господарство крупного капіталу з інших галузей економіки, що відбувся в результаті ринкових перетворень в Україні, з одного боку обумовив суттєву концентрація виробництва на основі створення вертикально-інтегрованих структур, а з іншого – формування значної кількості фермерських господарств. Такі тенденції розвитку економіки регіонального агропромислового комплексу створили умови для розширення фінансових можливостей сільськогосподарського виробництва та переробних галузей, а також сприяли їх концентрації та підвищенню стабільності функціонування у динамічному і стохастичному ринковому середовищі.

Перманентне завдання підвищення конкурентоспроможності на регіональних та глобальних продовольчих ринках, особливо в умовах загострення кризових економічних та політичних процесів і, зокрема, в умовах війни та повоєнного відновлення економіки, визначає актуальність формування і розвитку адаптивних механізмів функціонування сільськогосподарських формувань, серед яких першорядне значення має фінансова адаптивність.

Економічним системам притаманна властивість пристосовуватися до постійно мінливого стану зовнішнього і внутрішнього середовища. В іншому випадку вони гинуть. При цьому важливо зберігати відносну сталість функціональних компонентів, що проявляється в локалізації і зменшенні варіації основних фінансових показників. Виходячи з цього, фінансову адаптивність підприємства можна визначити як усвідомлену і передбачувану реакцію на зміни траєкторії та варіації ключових параметрів внутрішнього і зовнішнього фінансового середовища, на основі якої забезпечується сталість основних функцій фінансової діяльності і підтримується здатність до самовідтворення за рахунок розширення і оптимізації фінансових відносин.

З огляду на сучасну економічну ситуацію, формування та розвиток фінансового потенціалу підприємств регіонального аграрного сектору, а також забезпечення на цій основі їх ефективної фінансової адаптивності є важливим завданням. Ліберальна платформа державної економічної політики і проголошення незалежності в господарській діяльності суб'єктів господарювання зміщує центр ваги на регіональний рівень. Формування і розвиток адаптивних механізмів у сфері фінансової діяльності агроформувань базується на певних методологічних передумовах і свідомо створених умовах.

Серед найважливіших зовнішніх умов – сильне економічне становище держави та адекватна національним і регіональним інтересам аграрна політика, не схильна до корозії зовнішнього впливу. Її складовими мають бути цільові соціально-економічні орієнтири на майбутнє; інвестиційні пріоритети та фінансові показники кредитної системи й інституційних інвесторів; бюджетна підтримка аграрного виробництва та розвитку сільських територій; потужні законодавчі і фінансові показники кредитної системи та інституційних інвесторів; законодавчі та інституційні засади системи антимонопольного захисту товаровиробників; державний протекціонізм; розвинена фінансово-кредитна система, орієнтована на обслуговування аграрного сектора.

Внутрішні перетворення повинні бути спрямовані на: формування стабільного функціонування і довгострокового економічного розвитку, основою якого є інноваційна технологічна модернізація виробництва; розробка та реалізація фінансової стратегії в контексті нової парадигми регіонального економічного розвитку; переорієнтація фінансової політики; широке та ефективне використання інструментів, прийомів і методів, що дозволяють ефективно використовувати місцеві фінансові механізми; створення ефективної системи моніторингу та контролю економічних процесів у регіональних соціально-економічних системах.

Зміна пріоритетів у забезпеченні ресурсами потребує трансформації системи управління фінансами. Як і будь-яка інша сфера управління, вона підпорядкована загальній економічній стратегії регіональних соціально-економічних систем і спрямована на досягнення встановлених (планових) критеріїв ефективності їх діяльності. У цьому контексті стратегічними цілями фінансового менеджменту є: 1) пошук, вибір і оцінка об'єктів інвестування фінансових ресурсів для формування на цій основі програм і проектів, реалізація яких забезпечує виконання стратегічних і оперативних завдань регіональних соціально-економічних систем, формування і розвиток фінансового потенціалу, поліпшення фінансових умов виробничої та інвестиційної діяльності; 2) визначення та оптимізація структури джерел формування фінансових ресурсів, достатніх для забезпечення реалізації цих програм і проектів.

Органи місцевого самоврядування мають стимулювати здійснення внутрішньої перебудови елементів аграрного сектору в контурі їх економічної та законодавчої відповідальності.

На основі аналізу практики управління фінансами агроформувань і узагальнення теоретичних основ системних перетворень можна виділити наступну послідовність етапів створення системи управління фінансами, орієнтованої на підвищення якості та ефективності механізмів адаптації:

- аналіз системних елементів діючої системи управління фінансами, виявлення трансформаційних елементів і необхідних умов гармонізації їх взаємодії;
- визначення стратегічних цільових фінансових параметрів та показників, що забезпечують розвиток фінансового потенціалу та підвищення фінансової адаптивності агроформувань;

- формування адаптивної фінансової стратегії, що забезпечує ефективну реалізацію загальної стратегії економічного розвитку;

- розробка фінансової політики, спрямованої на ефективне включення в операційну практику місцевих фінансових механізмів (самоокупність; фінансова відповідальність; самофінансування; змішане фінансування; використання державних пільг та інших форм фінансової підтримки; комплексна оцінка, аналіз та інтерпретація отриманих результатів; планування; контроль і моніторинг економічних процесів; ціноутворення; розподіл ресурсів, витрат і результатів; управління фінансовими ризиками);

- визначення технології, методів і прийомів розробки та прийняття управлінських рішень, спрямованих на розвиток фінансового потенціалу і підвищення рівня фінансової адаптивності;

- розроблення та прийняття внутрішніх нормативних документів з визначенням нормативно-правових актів та процедур прийняття, реалізації й коригування рішень з управління фінансовою адаптивністю;

- визначення основних показників для аналізу фінансового потенціалу та фінансової адаптивності, методів їх розрахунку, критеріїв прийнятності та методів інтерпретації, процедур та періодичності фінансового аналізу;

- розробка та впровадження системи фінансового планування;

- розробка та впровадження системи моніторингу формування, розміщення та використання фінансових ресурсів;

- організація управлінського обліку та системи фінансового контролю і моніторингу відповідно до потреб забезпечення розвитку фінансового потенціалу та підвищення фінансової адаптивності в процесі основної, інвестиційної та фінансової діяльності агроформувань.

Висновки. Таким чином, обґрунтовані складові фінансової адаптивності регіональних агроформувань створюють теоретичні засади реалізації нової парадигми їх економічного розвитку та системного вирішення проблем у фінансовій сфері. Вони повною мірою враховують специфіку, особливості та закономірності функціонування аграрного виробництва в ринкових умовах і виступають науковою основою формування і розвитку фінансової адаптивності елементів регіональної соціально-економічної системи.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. №1437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p>.
2. Білоченко А. М. Теоретико-методологічні підходи до розробки інституціональної моделі фінансового забезпечення аграрного сектору. Економіка АПК. 2021, № 2. С. 92-101.
3. Вдовенко І.С. Фінансові механізми забезпечення розвитку підприємств аграрного сектору економіки: особливості та недоліки. Підприємництво та інновації. 2020. №15. С. 88–92.
4. Дема Д.І. Модель організації діяльності спеціалізованих банків з позиції державних інтересів. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 20 вересня 2019 року); за заг. ред. доктор економічних наук, проф. Синчака В. П. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. 314 с. С. 94-97.
5. Недільська Л. В. Моделювання рівня соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах невизначеності. Збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Фінансові інструменти регіонального розвитку» (27 жовтня 2021 р.). Том 1. Житомир: Поліський університет, 2021. 143 с. С. 50-54.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Володимир Рудик

доктор економічних наук, професор

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

Вступ. Реформування пенсійної системи кожної держави носить довгостроковий характер. За цей період відбуваються зміни у економічному розвитку суспільства, що характеризуються як економічним підйомом так і фінансовими кризами. Тому державні програми проведення пенсійної реформи необхідно постійно коригувати, враховуючи на якому етапі реалізації пенсійна реформа знаходиться і тенденції розвитку національної економіки.

Реалізація завдання пенсійного забезпечення громадян на рівні міжнародних стандартів є важливим для нашої держави [1]. Для його успішного виконання важливо вивчити світові надбання функціонування і розвитку

пенсійних систем, що діють в умовах глобальних викликів. Одним із таких стала пандемія коронавірусу, яка спричинила економічний спад світової економіки. Це призвело до ослаблення попиту на робочу силу і відповідно сприяло зниженню рівня зайнятості і скорочення активності. Значний вплив вона мала на забезпечення фінансування пенсійних виплат населення і формування вартості пенсійних активів накопичувальних пенсійних програм.

Результати дослідження. Для національних пенсійних моделей більшості європейських країн характерним є функціонування трьох рівнів, які поєднують перерозподільний і накопичувальний типи пенсійного забезпечення населення. Перерозподільний тип характерний для першого рівня, який формує державні солідарні пенсії. Другий і третій рівні використовують накопичувальні пенсійні програми, у яких приймають участь як державні, так і недержавні, фінансові інститути [2]. На сьогоднішній день саме ці три види пенсій є основними джерелами пенсійного забезпечення громадян, що досягли пенсійного віку у більшості європейських країн.

Пандемія коронавірусу вплинула на всі рівні функціонування національних пенсійних систем і це позначилося на їх фінансовій стійкості. Значна кількість громадян, які достроково виходять на пенсію, введення країнами податкових послаблень призвело до зниження надходжень страхових внесків до пенсійних систем і значно підвищило загальне навантаження на бюджет держав. Крім солідарного рівня страждають через кризу і накопичувальні пенсійні системи, оскільки в умовах падіння прибутковості вартість активів знижується, а низька прибутковість державних боргових інструментів збільшує заявлену вартість їх зобов'язань. Це може породжувати явні бюджетні ризики в разі державних гарантій, а також приховані бюджетні ризики, що виникають внаслідок скорочення приватних пенсій або зростання фінансового навантаження на роботодавців – спонсорів пенсійних планів [3].

Як відмічають міжнародні фінансові інститути, які досліджують вплив кризи на пенсійні системи, вона впливає на них через кілька каналів. Головні з них:

- зростаюча ймовірність припинення трудової діяльності працівниками і звернення за пенсійними виплатами;
- ситуація на ринку праці в результаті якої скорочення зайнятості і стагнація або зниження реальної заробітної праці можуть призвести до звуження оподаткованої бази з податку на прибуток;
- шокове падіння цін на активи, що може позначитися на балансах накопичувальних пенсійних систем і можливості держави і приватних підприємств, які гарантують пенсійні зобов'язання, підтримувати платоспроможність пенсійних систем з встановленими виплатами в разі несприятливої ситуації [4].

Важливе завдання, в умовах прояву фінансової кризи, в пенсійній сфері полягає в збереженні вартості пенсійних активів у накопичувальних пенсійних програмах. Саме шокове падіння цін на активи призводить до зниження вартості пенсійних резервів у накопичувальних пенсійних системах з установленою

виплатою, що негативно позначається на коефіцієнтах консолідування. Якщо коефіцієнти консолідування – співвідношення активів і зобов'язань пенсійної системи з встановленими виплатами протягом певного терміну – зберігатимуться на рівні нижче 100 відсотків, то, відповідно до спільних зобов'язань регулюючих органів і засновників системи необхідно буде в розумні терміни розробити план їх відновлення[4]. Якщо вартість активів не відновиться, то коефіцієнти можна буде підвищити шляхом узгодженого зниження зобов'язань або підвищення резервів пенсійних систем за кошти засновників. На накопичувальні пенсійні системи також негативно вплинула поточна ситуація, обумовлена низькою прибутковістю державних облігацій, що несприятливо позначається на ставках дисконтування, які застосовуються до майбутніх зобов'язань з виплат.

У багатьох країнах в результаті антикризових заходів економічної політики, що включають відстрочку зі сплати або тимчасове зниження внесків до фондів соціального страхування, знизилися поточні надходження від внесків. Відстрочки надаються на термін від 3 до 6 місяців і зазвичай розраховані на окремі категорії підприємств, такі як малі та середні підприємства або підприємства в постраждалих галузях економіки.

Міжнародні фінансові організації, які досліджують питання розвитку пенсійної сфери, при розробці антикризових заходів, рекомендують уникати підвищення пенсій, дотримуючись при цьому їх регулярної індексації. Оскільки громадяни старшого віку більшою мірою схильні до ризику інфікування COVID – 19, їхня вартість життя може перевищити індекс споживчої інфляції – який зазвичай служить орієнтиром для регулярної індексації пенсії – особливо в разі підвищення витрат на приватну медичну допомогу в умовах епідемії.

Фахівці спеціалізованих фінансових інституцій вважають, що державам не слід використовувати пенсійну систему для подолання негативних наслідків кризи, а зміни в нормативні правила вносити лише в крайньому разі. Пенсійні системи не призначені для вирішення короткострокових і середньострокових економічних проблем, зокрема пов'язаних з поточною кризою, оскільки вони повільно реагують на макроекономічні та демографічні зміни, але при цьому формують довгострокові зобов'язання і очікування. Тому відповідні заходи реагування на короткострокові шоки повинні мати тимчасовий характер [4]. Це надасть можливість уникнути ненавмисної зміни напряму розвитку пенсійної системи, при якому її стійкість, достатність і ефективність не відобразатимуть цілі розробників політики, очікування суспільства або обмеження, з якими зіткнулася країна.

Не менш важливим є пряме вирішення економічних проблем, що виникають, замість опори на пенсійну систему, а саме:

- вирішення проблем безробіття, що зростає, за допомогою заходів на ринку праці і підтримки роботодавців;
- зростання бідності – надання продуманих соціальних трансфертів, а проблем у сфері охорони здоров'я – за допомогою поліпшення доступу до медичної допомоги та підвищення її якості і фінансової доступності.

Висновки. Таким чином, можна відмітити, що пандемія коронавірусу мала значний вплив на функціонування пенсійних систем більшості країн світу. Це відобразилося на рівні пенсійного забезпечення населення цих країн. Ті пропозиції і рекомендації, які дають міжнародні фінансові організації, можуть бути використані і враховані в нашій країні. Варто зазначити, що в Україні, крім пандемії, на стійкість пенсійної системи і рівень пенсійного забезпечення громадян значний вплив мають військовий стан і військові дії, що відбуваються на нашій території. Це ще більше ускладнює нормальне функціонування пенсійної системи в цілому, фінансове наповнення Пенсійного фонду України. У зв'язку з цим державним фінансовим інститутам потрібно докласти максимум зусиль, щоб забезпечувати нормальне функціонування пенсійної сфери. Де – які рекомендації міжнародних фінансових інститутів можуть мати практичне застосування і в нашій країні.

Список використаних джерел

1. Конвенція Міжнародної організації праці “Про основні цілі і норми соціальної політики” від 23 квітня 1964 року за №117. URL: www.kiev.gov.ua.
2. Грушко В.І., Скулиш Ю.І., Лаптев С.М., та ін. Пенсійна система. 4-те вид., доп. і перероб. Київ, 2019. 512с.
3. The 2021 Pension Adequacy Report: current and future income adequacy in old age in the EU. Volume I. –European Commission, 2021 p.52, <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14529&langId=en>.
4. *Joint Report on Pensions: Progress and key challenges in the delivery of adequate and sustainable pensions in Europe*, p.16.

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ В УКРАЇНІ ЗА СПРОЩЕНОЮ СИСТЕМОЮ

Віктор Синчак

доктор економічних наук, професор

Анастасія Хайдарі

здобувачка

*Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова*

Постановка проблеми. За останні роки в Україні активізувався розвиток малого бізнесу, який є одним з важливих секторів нашої економіки, що безпосередньо впливає на обсяг ВВП та економічне зростання. Тож для стимулювання розвитку підприємницької діяльності в Україні запроваджено спрощену систему оподаткування. Проте серед науковців ведеться дискусія щодо того, що ця система не спрощує механізм оподаткування і є складною для

сприйняття, має багато вимог та умов для її застосування. Зазначене, з одного боку, породжує неоднозначність у сприйнятті спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, а з іншого – виокремлює науково-практичну проблему, що потребує дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Результати досліджень у сфері оподаткування фізичних осіб підприємців за спрощеною системою оподаткування були частково викладені у працях вітчизняних науковців, зокрема В. Г. Лопатовського і Грицаюк М.В. [1] та інших авторів. У своїх публікаціях вказані дослідники зосередили увагу на особливостях вибору груп платників єдиного податку та зробили загальну оцінку спрощеної системи оподаткування в Україні. Водночас питання щодо особливостей в оподаткуванні фізичних осіб-підприємців у тій чи іншій групі платників єдиного податку потребують глибшого вивчення.

Виклад основного матеріалу. Оподаткування фізичних осіб-підприємців (ФОП) в нашій країні, хоч і має незначний період застосування, але є достатньо унормованим і має свої особливості. Так, згідно з Податковим кодексом України (далі – ПК України) фізичні особи-підприємці можуть перебувати як на загальній, так і спрощеній системі оподаткування. На практиці традиційно вважається, що спрощена система оподаткування є легшою для сприйняття, хоча і має ряд умов, яких підприємці мають дотримуватися. Завдяки таким умовам у ПК України виокремлено чотири групи платників єдиного податку.

Зауважимо, що єдиний податок є преференційним платежем, оскільки його платники звільняються від сплати окремих податків і зборів. До того ж, він сплачується лише суб'єктами господарювання, які перебувають на спрощеній системі оподаткування та віднесені до відповідної групи, що відносимо до її першої особливості.

Перша група ФОП – це підприємці, що здійснюють роздрібний продаж товарів на ринках або проводять господарську діяльність з надання побутових послуг. Обов'язковими умовами для цієї групи є ті, що дохід протягом одного року не повинен перевищувати 167 розмірів мінімальної зарплати, а також відсутність можливості наймати працівників.

До другої групи відносяться ФОП, що провадять господарську діяльність з надання послуг платникам єдиного податку та населенню, або ж – у ресторанній сфері. При чому, за умови, що у таких підприємців працює не більше 10 найманих працівників, а річний дохід становить не більше 834 мінімальних заробітних плати.

Третя група є змішаною, до якої відносяться юридичні та фізичні особи. Однак, зважаючи на тему нашого дослідження, зауважимо, що до такої групи відносяться ФОП, для яких кількість найманих осіб не обмежується. При цьому дохід таких підприємців не повинен перевищувати 1667 розмірів мінімальної заробітної плати.

Дещо інші умови, враховуючи особливості галузі, передбачено для четвертої групи платників єдиного податку. Нагадаємо, що до неї відносяться

виробники сільськогосподарської продукції, які здійснюють діяльність лише в межах фермерського господарства та дотримуються наступних вимог, по-перше, «здійснюють виключно вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилов, переробку такої власновирощеної або відгодованої продукції та її продаж», по-друге, «провадять господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси», по-третє, «не використовують працю найманих осіб», по-четверте, «членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї...», і, по-п'яте, «площа сільськогосподарських угідь... становить не менше 0,5 гектара, але не більше 20 гектарів сукупно» [2]. Тож віднесення сільськогосподарських товаровиробників до складу платників єдиного податку з базою оподаткування, що не узгоджується з першими трьома групами, є другою особливістю спрощеної системи оподаткування.

Проаналізувавши наведені групи платників, відзначимо наявну альтернативність у їх виборі, що також відносимо до особливостей спрощеної системи оподаткування. Адже ФОП мають право обирати будь-яку групу, залежно від виду своєї діяльності та з урахуванням чинних обмежень. Причому, обираючи спрощену систему оподаткування, фізична особа-підприємець зобов'язана сплачувати єдиний податок за податковою ставкою, яка залежно від групи, також варіюється (табл. 1). Для кожної групи ФОП ставка визначена ПК України та місцевими радами і залежить від величини мінімальної заробітної плати (МЗП) та прожиткового мінімуму (ПМ), а також обов'язку щодо сплати або несплати підприємцем податку на додану вартість (ПДВ), розміру площ сільськогосподарських угідь тощо.

Таблиця 1

Ставки єдиного податку для платників ЄП першої – четвертої груп

Групи платників єдиного податку	Ставка ЄП
Перша група	До 10% від розміру ПМ станом на 01.01. відповідного року*
Друга група	До 20% від розміру МЗП станом на 01.01. відповідного року *
Третя група	- 3% доходу - у разі сплати ПДВ - 5% доходу – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку
Четверта група	Ставки податку (встановлені у % з одного гектара с/г угідь і земель водного фонду) залежать від категорії (типу) земель, їх розташування і коливаються від 0,19% до 50 % бази оподаткування.

Примітки:

- 1) узагальнено за даними [2];
- 2)* встановлюються у межах зазначених відсотків сільськими, селищними, міськими радами для ФОП.

З даних табл. 1 очевидно, що для перших двох груп ставки передбачені у відсотках від МЗП і ПМ на підставі яких в межах зазначених граничних норм місцеві ради встановлюють їх для ФОП у фіксованій сумі. Так станом на 2022 рік максимальні ставки єдиного податку становлять 248 грн. та 1300 грн. для першої та другої групи відповідно. Порядок визначення ставок та щорічна зміна

їх величини для першої та другої груп платників ЄП показує ще одну особливість спрощеної системи оподаткування.

Наостанок слід відзначити додаткову особливість, що простежується для фізичних осіб-підприємців у спрощеній системі оподаткування в умовах воєнного часу. Так відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» від 24.03.2022р. №2142-XI фізичні особи-підприємці, які не мають змоги виконувати свої обов'язки у вигляді сплати податків, можуть не сплачувати ЄП увесь період. Натомість, по завершенню воєнного стану протягом 6 місяців вони повинні здійснити відповідні сплати [3]. Разом із цим якщо платник має можливість, то він може сплати єдиний податок і зафіксувати сплату у декларації.

Висновки. Отже спрощена система оподаткування фізичних осіб підприємців має свої особливості в застосуванні, серед яких: поділ платників ЄП на групи за відповідними критеріями; віднесення сільськогосподарських товаровиробників до окремої групи платників єдиного податку з невластивою для ЄП базою оподаткування; альтернативність у виборі груп та ставок ЄП; спеціальний порядок визначення ставок та щорічна зміна їх величини для першої та другої груп платників ЄП; наявність можливості сплати ЄП після закінчення чи припинення воєнного стану. Виокремлення зазначених особливостей сприятиме подальшим науковим дослідженням у цьому напрямі та матиме практичне значення для їх врахування фізичними особами підприємцями при обранні спрощеної системи оподаткування або при переході на її застосування.

Список використаних джерел

1. Лопатовський В.Г., Грицаюк М.В. Особливості вибору системи оподаткування фізичною особою-підприємцем. *Вісник Хмельницького національного університету*. №4. 2018. С. 98-101.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022р. №2142-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

ОБ'ЄКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В БАНКАХ

Юзеф Цаль-Цалко

доктор економічних наук, професор

Віталій Літвінчук

аспірант

Поліський національний університет

Вступ. Банківська система є однією з найважливіших ланок в ринковій економіці, виконуючи посередницькі функції під час розрахункових операцій між підприємствами як покупцями і постачальниками, а також підприємствами – продавцями і покупцями його об'єктів господарської діяльності. Банки також залучають вільні кошти суб'єктів господарювання для надання кредитів іншим структурам бізнесу та здійснення інвестиційної діяльності.

При виконанні цих господарських операцій всі їх учасники зацікавлені у якісній і достовірній інформації, формування якої є основним призначенням управлінського обліку.

Банківська система України станом на 1 вересня 2021 р. була представлена 67 діючими банками, з них з іноземним капіталом 30, у тому числі зі 100 % іноземним капіталом 22. Сумарні активи українських комерційних банків як об'єкти управлінського обліку становили 2157,4 млрд. грн., з них в іноземній валюті 682,8 млрд. грн. При цьому, їх формування здійснювалося за рахунок власного капіталу на суму 243,6 млрд. грн. та зобов'язань – 1913,8 млрд. грн.

Значення управлінського обліку для комерційних банків підтверджується великою кількістю наукових досліджень, результати яких знайшли відображення у працях М. Бартош [1], М. О. Беніна [6], Л. Водяник [3], Л.М. Кіндрацька [8], О. В. Кравченко [2], О. Крещенко [3], І. Ю. Міщенко [4], О. В. Неізнана [5], Т.Г. Савченко [9], Л. І. Семенчук [6] та інші.

Водночас, не за всіма об'єктами управлінського обліку щодо напрямів діяльності банківських установ розроблені необхідні процедури з врахуванням унікальності послуг в умовах конкурентоздатності в цій сфері іноземного та вітчизняного капіталу різних форм власності і господарювання.

Результати дослідження. Правильно організована система управлінського обліку в банківській установі забезпечує виявлення, вимірювання, накопичення, аналіз підготовки, інтерпретації та передачі інформації для виконання управлінським персоналом функцій управління. При цьому об'єкти управлінського обліку відображають господарську складову за напрямками діяльності, структурні одиниці, активи, фінансові ресурси (власний капітал та зобов'язання), доходи, витрати, фінансові результати та інвестиційну діяльність.

Основні об'єкти управлінського обліку за напрямками діяльності комерційних банків на прикладі акціонерного товариства комерційний банк "ПриватБанк" наведені на рис. 1. Головні задачі, які вирішує управлінський облік в банках – це аналіз і контроль господарських операцій за сегментами, підрозділами, об'єктами

діяльності, їх оцінювання, визначення результативності і обґрунтування використання результатів з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

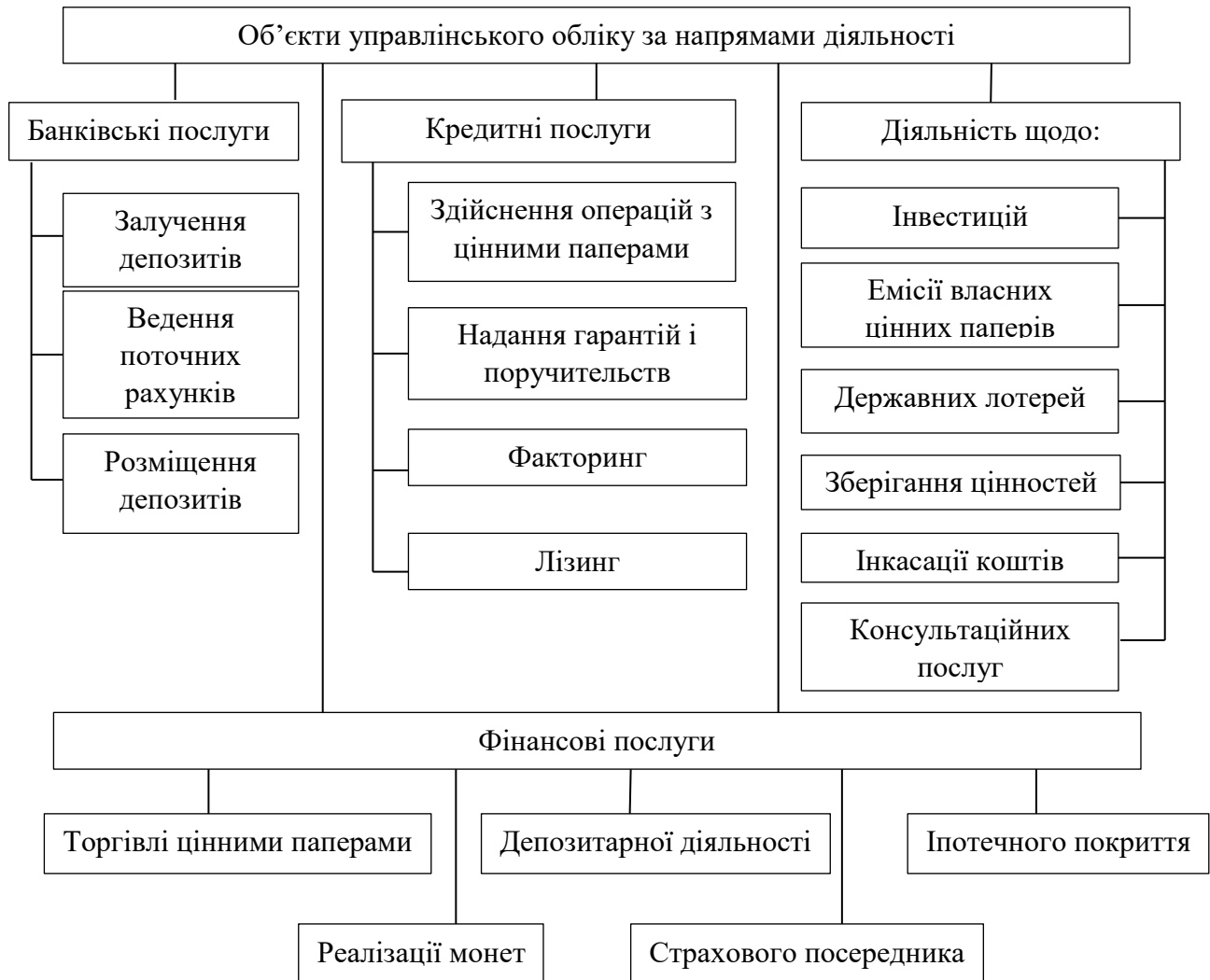

Рис. 1. Об'єкти управлінського обліку за напрямами діяльності акціонерного товариства комерційний банк “ПриватБанк”

Джерело: узагальнено авторами за статутом акціонерного товариства комерційний банк “ПриватБанк” [1]

Управлінський облік використовує наступні методи: бюджетування, проектні розрахунки результатів господарської діяльності, процесне і функціональне оцінювання формування витрат і доходів, визначення точки беззбитковості, нормативне порівняння.

Інформаційна система управлінського обліку повинна забезпечувати потреби управлінського персоналу щодо всіх послуг банківської установи, виходячи із загальних функцій управління. Управлінський облік є внутрішнім інструментом для створення управлінської інформації, який через об'єкти управління безпосередньо впливає на фінансовий облік та використовує його інформаційні ресурси для виконання власних функцій.

Основою управлінського обліку комерційного банку є:

- мета обліку в контексті формування комплексної інформації за бюджетними, прогнозними і фактичними показниками щодо послуг банку;
- принципи обліку – забезпечують безперервність, повноту, оперативність і конфіденційність аналітичної інформації;
- завдання обліку – інформаційна підтримка прийняття ефективних управлінських рішень;
- об'єкти обліку – за видами послуг і ресурсами, які забезпечують їх надання;
- методи обліку – сукупність прийомів, які використовуються для формування інформаційних ресурсів;
- інструменти обліку – система аналітичних рахунків, елементів витрат та центрів відповідальності.

Процедури управлінського обліку в банках повинні забезпечити ефективне управління ризиками і підвищення якості банківських послуг з метою задоволення необхідних потреб клієнтів.

Висновки. Управлінський облік посідає провідне місце як інформаційний економічний інструмент, що сприяє ефективній роботі комерційних банків. Ефективна система управлінського обліку створює умови для зменшення банківських ризиків, підвищення прибутковості та конкурентоспроможності послуг банку.

Список використаних джерел

1. Бартош М. Управлінський облік, як основа ефективної системи управління банком. URL: <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1401/14bomuoj.pdf>
2. Кравченко О.В. Напрями організації управлінського обліку в банку. *Економічні науки*. 2010. № 7. С. 156–162.
3. Крещенко О., Водяник Л. Формування системи управлінського обліку у банківських установах. *Економічний аналіз*. 2010. № 6. С. 254-256.
4. Міщенко І.Ю. Ефективна система управлінського обліку в банках. *Управління розвитком*. 2012. № 4. С. 8–10.
5. Неізнана О.В. Стратегічне управління комерційним банком: необхідність та шляхи реалізації. *Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (22 квітня 2010 р.) ; редкол. І.М. Дибя (гол.) [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2010. С. 316-318.
6. Семенчук Л. І., Беніна М.О. Управлінський облік у комерційних банках. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7. Ч. 3. С.75-78.
7. Статут акціонерного товариства комерційний банк “ПриватБанк”. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 р. № 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/594-2019-%D0%BF#n10>
8. Кіндрацька Л. М. Фінансовий та управлінський облік у банках : підручник. Київ : КНЕУ, 2008. 816 с.
9. Савченко Т.Г. Управлінський облік, як методологічна основа трансфертного ціноутворення у банках України. URL: <https://cutt.ly/xMnOTGP>

SWOT-АНАЛІЗ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Юлія Мороз

*доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліський національний університет*

Вадим Ткаченко

*магістр
Поліський національний університет*

Вступ. Аграрний сектор економіки України, базовою складовою якого є сільське господарство, на сьогодні формує засади збереження суверенітету держави, забезпечує продовольчу, та, у визначених межах, економічну, екологічну та енергетичну безпеку, розвиток пов'язаних галузей національної економіки і формування соціально-економічних основ розвитку сільських територій.

Важливим інструментом інформаційної підтримки управлінських рішень щодо розвитку аграрного сектору економіки є бухгалтерський облік. На жаль, сучасний облік сільськогосподарської діяльності не в повній мірі виконує свої функції, що пояснюється стрімкими змінами в аграрній економіці та, водночас, застарілими методичними підходами до облікового відображення фактів господарського життя.

Для підвищення ефективності прийняття управлінських рішень щодо розвитку аграрного сектору економіки України постає необхідність проведення його SWOT-аналізу та побудови на його основі такої системи обліку, яка б дозволяла формувати інформацію про сильні і слабкі сторони, забезпечувала уникнення загроз, які виникають, та реалізацію можливостей.

Питання обліково-інформаційного забезпечення управління сільськогосподарськими товаровиробниками на всіх рівнях завжди знаходилися в центрі уваги як вітчизняних науковців, так і практиків. Цю проблему висвітлювали в своїх працях Т. Бінчаровська [1], Р. Бруханський [1], В. Жук, [2], Г. Павлова [4], М. Пархомець [3], П. Пуцентейло [3], І. Приходько [4] та інші. Разом з тим, виклики сьогодення породжують нові проблемні питання, які потребують досліджень та вирішення.

Результати дослідження. Протягом останніх років розвиток аграрного сектору економіки України характеризується стабільністю та позитивною динамікою, про що свідчать показники продуктивності використання ресурсів та ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств (табл. 1).

З даних табл. 1 можемо спостерігати стабільно позитивні зміни щодо показників продуктивності використання трудових ресурсів за доданою вартістю та земельних ресурсів за чистим доходом.

Варто відзначити достатньо високий рівень ефективності понесених операційних витрат та отриманого чистого доходу в 2021 р. Так, на 1 грн здійснених витрат на операційну діяльність отримано 36,4 коп. прибутку. Значення цього показника є найкращим за останні 8 років. Високим є і показник отриманого прибутку з 1 грн. чистого доходу - 31,0 коп.

Результати проведеного SWOT-аналізу функціонування аграрного сектору економіки України дозволили визначити його сильні та слабкі сторони, встановити загрози та окреслити потенційні можливості.

Так, позитивні тренди розвитку сільського господарства України можливі завдяки використанню його сильних сторін, серед яких: наявність значного земельно-ресурсного потенціалу; значна кількість трудових ресурсів; розвинена логістична інфраструктура; лідерство у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції; високий експортний потенціал; низький рівень витрат на виробництво продукції.

Таблиця 1

Показники продуктивності використання ресурсів та ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств України

Роки	Продуктивність використання ресурсів					Рентабельність, %	
	трудова за		за чистим доходом			операційних витрат	чистого доходу
	чистим доходом на доходи персоналу, грн. коп	доданою вартістю на зайнятих працівників, млн. грн	земельних, грн. коп./га	активів, грн. коп	власного капітал, грн. коп		
2014	9,1	766,1	5179,4	0,55	1,3	8,9	10,0
2015	12,9	466,3	8841,5	0,54	1,3	29,5	28,0
2016	12,2	934,1	9700,0	0,26	1,1	24,7	22,5
2017	10,3	1062,8	10908,6	0,50	1,0	16,0	15,2
2018	9,6	1167,0	12791,4	0,54	1,1	13,7	13,4
2019	8,9	1274,1	13570,2	0,54	1,1	16,1	16,6
2020	9,2	1470,0	14589,0	0,53	1,0	13,6	13,5
2021	9,8	1930,5	18645,5	0,57	1,0	36,4	31,0

*Розраховано за секцією А КВЕД

Джерело: Розраховано автором за даними [5]

Між тим, розвиток аграрного сектору не позбавлений і слабих сторін, зокрема: незавершена земельна реформа; недостатня державна підтримка товаровиробників; нерівномірність розвитку різних форм господарювання; застаріла матеріально-технічна база; низький рівень оплати праці працівників; неефективна система оподаткування; високий рівень тіньової економіки.

Подолання загроз та реалізація можливостей в сфері розвитку сільського господарства можливі лише за умови надійного та своєчасного інформаційного забезпечення суб'єктів управління за допомогою використання обліково-аналітичних інструментів. «Від того, наскільки раціонально побудована обліково-аналітична система на підприємстві, наскільки вона адаптована до специфічних особливостей аграрного бізнесу та об'єктивно відображає

господарську діяльність, залежить не тільки процес ефективного управління, а й успішне його функціонування в сучасних умовах» [3].

На жаль, бухгалтерський облік сьогодні не в повній мірі виконує свої функції щодо забезпечення якісною інформацією суб'єктів управління в аграрному секторі та потребує удосконалення механізму формування облікових даних. Напрямами подальшого розвитку формування обліково-аналітичної інформації з метою реалізації широких можливостей до зростання потенціалу сільського господарства, особливо в умовах інтеграції України до ЄС, повинні бути:

- ідентифікація об'єктів обліку, їх класифікація та систематизація з точки зору особливостей, складності і різноманітності процесів, які відбуваються в сільському господарстві;
- максимальна уніфікація бухгалтерського обліку України з європейськими та міжнародними стандартами;
- адаптація облікової системи до використання її на підприємствах різних видів сільськогосподарської діяльності, форм власності та розмірів;
- створення сучасної системи документального забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Більшість існуючих первинних документів в сфері сільського господарства містять застарілу систему показників, яка не відповідає вимогам часу;
- посилення уваги до формування інформації про земельні ресурси як особливого виду активів у сільському господарстві;
- розробка методичних рекомендацій з обліку сільськогосподарської діяльності у відповідності до міжнародних правил та стандартів;
- удосконалення відображення інформації в системі рахунків бухгалтерського обліку, розширення їх аналітичності з метою максимального забезпечення вимог системи управління;
- охоплення системою обліку як фінансових (економічних), так і нефінансових (екологічних, соціальних) показників, що вимагає якісної розбудови системи позабалансового обліку.

Висновки. Визначені підходи до розбудови та удосконалення обліково-аналітичної інформації сільськогосподарських товаровиробників дозволять упорядкувати методику обліку, покращать якість інформаційних ресурсів, сприятимуть прийняттю ефективних управлінських рішень для розвитку аграрного сектора економіки. Це дозволить уникнути загроз, які стоять сьогодні перед суб'єктами господарювання в процесі їх діяльності та державою при розробці нею аграрної політики.

Список використаних джерел

1. Бруханський Р. Ф., Бінчаровська Т. А. Бухгалтерський облік та аналіз земельних ресурсів сільськогосподарського призначення на етапі становлення ринку земель в Україні: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 234 с.

2. Жук В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2009. 648 с.

3. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності аграрних підприємств : монографія / Р.Ф. Бруханський, М.К. Пархомець, П.Р. Пуцентейло [та ін.]. – Тернопіль : Крок, 2015. – 300 с.

4. Обліково-фінансове забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки України на інноваційній основі: колективна монографія. / за заг. ред. Г.Є. Павлової та І.П. Приходька. Дніпропетровськ: Герда, 2015. 524 с.

5. Офіційний веб-портал Державного комітету статистики України URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_7_14

МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Анатолій Сундук

*доктор економічних наук, старший науковий співробітник
Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого
розвитку НАН України”*

Вступ. В сучасних умовах важливим трендом виступає можливість інтеграції природного ресурсу до ринкових процесів. За успішності цих процесів формуються нові сектори функціонування, поповнюються місцеві бюджети. Підвалиною (передумовою) цього є підприємництво. Оцінка зарубіжних практик показує, що підприємництво за участю природних ресурсів може бути прибутковим, представленим різними формами організації, і зараз це звичайне явище, коли природні ресурси, перебуваючи в підприємницькому середовищі, генерують прибутки, формують і підтримують фінансові потоки, встановлюють зв'язки з іншими учасниками ринку.

Зараз звичайним явищем є ситуація, коли природні ресурси інтегровані до банківської сфери, інвестиційних компаній, управляючих компаній, біржових операцій. Як показує досвід західних країн, природні ресурси можливо використовувати ощадливо, інтенсивно, з врахуванням нових підходів і технологій. Ці особливості має враховувати підприємництво у сфері природокористування, що зумовлює актуальність дослідження.

Результати дослідження. Що являє собою підприємництво? Можливо припустити, що підприємництво – це певний вид ініціатив з метою виробництва продукції, послуг задля формування прибутку. Є цілий ряд авторських визначень цього поняття. Підприємництво у сфері природокористування – комплекс ініціатив, що реалізуються за допомогою системи інструментів в бізнес-середовищі з метою отримання прибутку при дотримання природоохоронних

вимог. Важливо, що подібне підприємництво може реалізуватися за участі державного і приватного капіталу, що передбачає встановлення системи стійких зв'язків і залежностей.

З метою організації підприємництва у сфері природокористування в сучасних умовах важливу роль грають основоположні засади, що формують і спрямовують підприємництво. Вони встановлюють певні рамки і вимоги до організації підприємництва, що є важливим. Подібними засадами виступають принципи. Для сфери природокористування ці питання є досить новими і актуальними.

Іноземні джерела мають вагомі варіації щодо принципів підприємництва. Зокрема, в ЄС розроблені 10 принципів для розвитку малого бізнесу (EU Small Business Act): формування середовища, в якому підприємництво винагороджується; другий шанс для підприємців у випадку банкрутства; пріоритет малих цілей; ефективне державне адміністрування; адаптувати інструменти державної політики для потреб малого і середнього бізнесу; полегшення доступу малого і середнього бізнесу до фінансування; розкриття можливостей єдиного ринку; сприяння підвищенню кваліфікації та інновацій; сприяння тому, щоб бізнес трансформував екологічні проблеми в можливості (!); отримання переваг в процесі зростання ринків [3].

Регулятор з Великої Британії (Financial Conduct authority) розробив принципи ведення бізнесу, основними серед яких є: фірма повинна вести свій бізнес сумлінно; фірма повинна організувати бізнес з належною майстерністю, дбайливістю і старанністю; фірма повинна ефективно організовувати свої справи (система управління ризиками); фірма має бути забезпеченою фінансовими ресурсами та ін. [2].

Принципи організації підприємництва у сфері природокористування мають іншу специфіку. Тут, крім суто бізнесових процесів (організація підприємства, отримання прибутку...) важливим є збереження природного середовища, отримання прибутку при дотриманні природоохоронних вимог. Є окремі розроблені принципи, що можливо використовувати при дослідженні. Зокрема, виділяють принципи побудови сталої бізнес-моделі [1].

Враховуючи вагому екологічну спрямованість цих підходів, можливо використовувати принципи і методики інтеграції екологічних підходів до бізнесу. Зокрема, для циркулярної економіки виокремлюють ряд принципів: стале постачання (видобування ресурсу і експлуатація здійснюється більш стійким способом, щоб обмежити вплив споживання щодо природного середовища), екодизайн (кожний продукт, послуга повинні розроблятися з врахуванням їх циклів використання), локальна екологічність (організації мають об'єднувати свої потреби в природних ресурсах для локального рівня), економія функціональності (перевага реалізації послуг обслуговування перед реалізацією товару) та ін. [4].

Враховуючи ці підходи, до принципів організації підприємництва у сфері природокористування можливо зарахувати ті принципи, що розроблені для побудови сталої бізнес-моделі з їх корегуванням [1]:

- стала орієнтація підприємництва (врахування засад сталого розвитку підприємства, побудова СБМ, важливість врахування проблеми збереження природних ресурсів при їх використанні, використання природних ресурсів за допомогою стійких інструментів);

- можливість формування розширеного прибутку і сталої вартості продукції (прибутки фірми формуються і з врахуванням екологічної складової (і ця складова може потрохи зрівнюватися з економічною); стала вартість – вартість продукції, що враховує і можливі екологічні питання);

- системні підходи до організації функціонування (врахування різних позицій і процесів, що впливають і обумовлюють можливості розвитку фірми. Врахування процесів, що проходять в самій організації і поза її межами, але впливають і формують її особливості);

- врахування позицій стейкхолдерів (функціонування підприємства обумовлюється впливом стейкхолдерів і важливо враховувати їх позиції, мету, зацікавлення, ресурси).

Для дослідження особливостей підприємництва у сфері природокористування важливим є існування системи їх диференціації, розмежування. Ця система дозволяє краще ідентифікувати особливості підприємництва, його специфічні можливості.

Зараз існує ряд принципів класифікації підприємництва. Можливо диференціювати підприємництво за рівнем розвитку (міждержавний, державний, регіональний, локальний), за сферою (реальний сектор економіки, фінансовий), за участю підприємців в межах держави і зовнішніх, за рівнем інноваційності. Можлива класифікація і за джерелами походження капіталу для підприємництва. Ця класифікація передбачає поділ підприємництва за участю державного і приватного капіталів. Для класифікації характеристик підприємництва у сфері природокористування можливим є використання цього підходу.

Що являє собою ця класифікація? Підприємництво потребує стимулу, ресурсів для свого розвитку. Важливим є джерело цих ініціатив. Ці ініціативи можуть бути за походженням зі сторони держави і її інституцій, а можуть йти зі сторони приватних структур. Для країн Заходу, поряд з державними структурами в галузі природокористування, успішно працюють і приватні структури. Зокрема, відомим є Rabobank в Нідерландах – формує до 90% фінансових ресурсів для аграрного сектору країни, компанія Lactalis з Франції, що інвестує в різні аграрні проекти поза межами Франції.

Що являє собою державний і приватний капітал? Державний капітал – це капітал, що формується і спрямовується державою для започаткування і підтримання підприємництва з метою реалізації переважно бізнесових цілей. Чому “переважно” бізнесових цілей? Тому що для держави підприємство може вирішувати і інші цілі, крім отримання прибутку. Підприємство, що засноване за участі держави може бути корисним для забезпечення робочими місцями, підтримки місцевої інфраструктури, вирішення природоохоронних питань.

Приватний капітал більш орієнтується для досягнення цілей в бізнесі – це і можливість прибутку, і просування продукту, завоювання нових ринків, інноваційні рішення.

Джерела цих капіталів. Основним джерелом формування державного капіталу є держава і її інституції. Це можуть бути центральні і місцеві органи влади, що функціонують в певній сфері, її регулюють. Ефективність використання капіталу. Використання капіталу різниться залежно щодо джерел. Як правило, ефективність використання приватного капіталу є вища. Приватний власник більш зацікавлений в ефективності фірми, підприємства. Якщо, до прикладу, є аграрне підприємство державне і приватне, то друге за економічною ефективністю буде кращим. Швидкість обігу грошей, фінансів. Для підприємств державного капіталу динаміка обігу фінансів є досить повільною. Це обумовлюється стилем управління, неефективним використанням способів організації розвитку підприємства. Можливість зміни (корегування) політики підприємства. Державні підприємства (підприємства під управлінням державного менеджменту) гірше можуть адаптуватися до умов, що швидко змінюються. Приватні просто вимушені краще враховувати умови.

Висновки. Підсумовуючи зауважимо, що підприємництво у сфері природокористування має хороші перспективи для розвитку. Керуючись принципами побудови сталої бізнес-моделі з їх корегуванням можливо виокремити і схожі принципи розвитку підприємництва у сфері природокористування. Щодо засад класифікації підприємництва, то можливою є класифікація за джерелами походження капіталу для підприємництва з виокремленням державного і приватного капіталу. Важливим є дослідження особливостей функціонування підприємств за участі цих капіталів.

Список використаних джерел

1. Breuer H. Sustainability-oriented business model: principles, tools. *Entrepreneurial Venturing* . 2018. Vol. 10. № 2.
2. Prin 2.1. The Principles. URL: <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/PRIN/2/1.html>).
3. Small Business Act for Europe. URL: <http://www.sbagency.sk/en/small-business-act-for-europe>) (дата звернення: 18.10.2022 р.)
4. What is the circular economy ? URL: <https://www.ipag.edu/en/> (дата звернення: 18.10.2022 р.)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дмитро Дема

кандидат економічних наук, професор

Поліський національний університет

Вступ. Структура доходів місцевих бюджетів залежить від багатьох факторів, зокрема, податкових та неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом, міжбюджетних трансфертів, міжнародної та благодійної допомоги та ін. Проведення реформи органів місцевого самоврядування та їх фінансової децентралізації позитивно вплинуло на формування доходів місцевих бюджетів, які почали зростати за рахунок пошуку прихованих резервів та самостійності бюджетів. Разом з тим, військова агресія росії проти України значно вплинула та продовжує негативно впливати, як на абсолютні, так і відносні показники доходів місцевих бюджетів.

Результати дослідження. Дослідження проблем формування місцевих бюджетів постійно перебувають у полі зору значної кількості українських дослідників. Зокрема, ці питання вивчали В. Андрущенко, Т. Бондарчук, П. Боровик, О. Вознюк, Т. Дулік, М. Іщенко, І. Мартинюк, В. Макогон, О. Кириленко, В. Синчак та ін. Позитивно оцінюючи їх дослідження з цих питань, слід відмітити, що зміни закладені реформою фінансової децентралізації потребують подальших досліджень місцевого оподаткування, особливо в умовах воєнного стану.

Досліджуючи місцеве оподаткування, слід відмітити, що за нетривалий час існування незалежної України, еволюція розвитку місцевого оподаткування зазнала значних змін. Ці зміни відбулися як в кількості місцевих податків та зборів, так і в їх якості, зростанні ролі та значення місцевих податків та зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів. Декретом КМУ «Про місцеві податки і збори» було передбачено 16 місцевих податків і зборів [3]. Така кількість податків та зборів мала вирішити проблему зміцнення бюджетів місцевого самоврядування. Відмітимо, що ця ціль не була досягнута. Значна частина місцевих податків і зборів не мала фіскального значення, а мала декларативний характер. Лише в деяких громадах, як правило міських, збиралася певна сума цих надходжень, які істотно не впливали на фінансовий стан місцевих бюджетів. З прийняттям Податкового кодексу України, втратив чинність Декрет про місцеві податки і збори, було істотно змінено перелік та кількість місцевих податків і зборів, відбувалося подальше вдосконалення місцевого оподаткування. На сьогодні до місцевих податків віднесено податок на майно (включає податок на майно, відмінне від земельної ділянки, плату за землю та транспортний податок) та єдиний податок, а місцевих зборів – збір за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір [5].

Значний вплив на систему місцевого оподаткування мала реформа бюджетної децентралізації, яка посилила значення місцевих податків та зборів у

формуванні доходів місцевих бюджетів. Разом з тим, слід відмітити, що місцеві податки і збори ще не становлять основу доходної частини місцевих бюджетів від податкових платежів (табл. 1).

Дані табл. 1 показують, що основу податкових надходжень місцевих податків та зборів складає загальнодержавний податок на доходи фізичних осіб. Так, за останні три роки в структурі податкових надходжень податок на доходи фізичних осіб становить 62-63 %. Значними залишаються надходження до місцевих бюджетів екологічного податку, акцизного податку на пальне та податку на прибуток підприємств.

Таблиця 1

Податкові надходження місцевих бюджетів України, млн грн

Види податків і зборів	2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р. (січень-серпень)
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн
ПДФО	165504,4	62,23	177826,0	63,37	212230,2	62,21	163800,0
Місцеві податки і збори, разом	73575,2	27,66	75686,1	26,97	89896,0	26,35	в.д.*
в т. ч.: єдиний податок	37993,9	14,29	38030,9	13,55	46282,4	13,57	30900,0
податок на майно	35270,2	13,26	37433,4	13,34	43242,7	12,67	23100,0
туристичний збір	196,2	0,07	130,6	0,05	243,9	0,07	в.д.
збір за паркування	114,9	0,04	91,2	0,03	127,0	0,04	в.д.
Інші податки	26896,6	10,11	27118,2	9,66	39038,5	11,44	в.д.
Податкові надходження, всього	265976,2	100,0	280630,9		341164,7		245800,0

Примітка: * - відсутні дані.

Джерело: розраховано автором на основі [1, 6, 7].

Місцеві податки та збори за цей період в абсолютній величині збільшилися, але у відносних, практично не змінилися, та становлять 26-28 %. Серед місцевих податків найбільше надходжень до бюджетів місцевих громад надходить від єдиного податку та податку на майно. Так, в 2021 р. до місцевих бюджетів надійшло 46,3 млрд грн від єдиного податку та 43,2 млрд грн від податку на майно, що становить, відповідно 13,57 % та 12,67 % від загальних податкових надходжень. Місцеві збори, зокрема туристичний збір та збір за місця для паркування транспортних засобів, практично не відіграють фіскального значення для більшості бюджетів місцевих бюджетів. Оскільки ці збори практично мають значення, як джерело доходів міських громад, де є туристичний сервіс та сконцентровано багато транспортних засобів.

Слід відмітити, що реформа місцевого самоврядування надає значну самостійність місцевим громадам в пошуку джерел фінансування місцевих бюджетів, а резерви коштів закладено у винесенні справедливих рішень місцевих громад щодо розширення бази оподаткування та перегляді ставок місцевих податків. Особливо значні надходження до бюджетів територіальних громад

почали надходити від передачі в оренду земельних ділянок через аукціони та перегляду ставок податку на майно та землю і наближення їх до верхньої межі.

Позитивні зміни, що почали відбуватися у формуванні доходів місцевих бюджетів зупинила військова агресія росії проти України. Війна, яка триває уже майже дев'ять місяців негативно впливає на розвиток економіки країни та звичайно зменшує платежі від значної кількості податків до бюджетів країни. Урядом країни було рекомендовано ряд змін в механізм адміністрування місцевих податків та зборів. Зокрема, платники податку на майно(нежитлова нерухомість) та земельного податку не сплачують податок за земельні ділянки, на яких ведуться чи велися бойові дії; які засмічені вибухонебезпечними предметами та які окуповані росією, з березня 2022 року до 31 грудня, наступного за роком, у якому буде припинено або скасовано воєнний стан. Також, передбачено не нараховувати та сплачувати податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки(житлова нерухомість) за 2021 і 2022 податкові (звітні) роки на цих же територіях. Дещо було лібералізовано в частині єдиного податку. Так, з'явилася можливість платникам єдиного податку третьої групи, обрати особливі умови оподаткування за ставкою 2% від доходу, а платникам першої та другої групи на період дії воєнного стану передбачено добровільну сплату цього податку [4].

Інформація органів ДПС України щодо сплати податків за 8 місяців 2022 року та дослідження ряду експертів проведені для порівняння сплати податків за такий же період в 2021 році показують, що в серпні 2022 року темп росту по відношенню до серпня 2021 року дещо уповільнився, але загалом зберігається позитивний приріст [1]. Бізнес адаптувався та сплачує податкові платежі, в свою чергу, державна податкова служба активізувала роботу щодо стягнення податків та зборів, відновились надходження рентної плати [1]. ПДФО стабільно зростає порівняно із 2021 роком (внаслідок значної кількості військовослужбовців із гідним грошовим забезпеченням) [1]. При цьому, внаслідок скасування загальнодержавного акцизу на пальне (встановлення ставки на рівні 0 євро за 100 літрів) місцеві бюджети, які з 1 січня 2017 року отримують певну частку (13,44 %) від надходжень загальнодержавного акцизу (змінено механізм зарахування акцизу з пального через перерозподіл з державного бюджету), відчували значні втрати цього виду надходжень, що було зумовлено необхідністю врегулювання ситуації на ринку пального [1].

Не зважаючи на військові дії, податкові надходження до бюджету протягом 2022 року зросли проти минулорічних на понад 15 %, що вказує на ефективність раніше запроваджених змін в місцеве оподаткування [2]. Разом з тим, місцеві бюджети за вісім місяців 2022 року недоотримали вже більше 4 млрд грн плати за землю [1].

Висновки. Результати дослідження показують, що реформа органів місцевого самоврядування позитивно впливає на формування доходів місцевих бюджетів, незважаючи на воєнний стан в країні. Внесені зміни в адміністрування окремих податків надають можливість суб'єктам підприємництва активно

сплачувати податки на територіях, де не відбуваються військові дії. Переміщення громадян та підприємств з територій, де ведуться військові дії, на території вільні від цього, збільшує надходження податкових платежів до їх місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за вісім місяців 2022 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15570#:~:text>
2. Податкові надходження до бюджету протягом року перевищили минулорічні на понад 15%. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/3/692162/>
3. Декрет Кабінету міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20 травня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-93>
4. Зміни в податковій сфері у зв'язку з воєнним станом. https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015645
5. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
6. Довідка щодо виконання доходів місцевих бюджетів за 2019-2021 рр. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv>
7. Надходження податків і зборів. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkiv-i-zboriv>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ У ВОЄННИЙ ТА ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Марина Слатвінська

*доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри фінансів
Одеського національного економічного університету*

Вступ. В умовах воєнного стану знижується виробництво та споживання, зменшується внутрішній ринок та скорочуються обсяги економіки загалом, породжуються все нові й нові специфічні виклики фінансовій безпеці держави. Це загострює необхідність розробки та впровадження своєчасних заходів, застосування дієвих інструментів, швидких та гнучких управлінських рішень, які в підсумку дозволять не лише у воєнний час зміцнити фінансову безпеку держави, а й сформуванню підґрунтя для відбудови країни у післявоєнний період.

Результати дослідження. Досліджуючи проблематику фінансової безпеки держави є сенс зупинитися на розумінні цього поняття, адже в науковій літературі існує низка підходів щодо трактування цієї дефініції.

Так, Ситник Н.С. розглядає фінансову безпеку в різних аспектах, зокрема: функціонального забезпечення, поточного стану, нормативного забезпечення, зовнішнього та внутрішнього аспектів [1]. Такий підхід дозволяє здійснювати

оцінку поточного стану фінансової безпеки та законодавчо-нормативного супроводження, виявляти джерела її забезпечення на різних рівнях. Однак лишає поза увагою матеріально-технічний аспект, кадровий, інституційний аспект та перспективні стратегічні напрями її зміцнення. Тоді як реалії сьогодення свідчать про необхідність розгляду фінансової безпеки держави у більш широкому сенсі, а саме з позиції стратегічного підходу, який дозволить сформуувати платформу для подальшого відновлення економіки.

3. Варналій під «фінансовою безпекою» розуміє «надійну захищеність фінансової системи від внутрішніх та зовнішніх загроз» [2], «надзвичайно складну багаторівневу систему, яку утворюють ряд підсистем, кожна з яких має власну структуру і логіку розвитку» [3], «захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на різних рівнях фінансових відносин, а також забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, регіонів, галузей, секторів економіки, держави фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання зобов'язань» [4].

Отже, автор розкриває фінансову безпеку з позиції системного підходу, акцентуючи увагу на захищеності від загроз, що є цілком виправданим. Водночас варто додати, що забезпеченість держави достатніми фінансовими ресурсами багато в чому залежить від організації і діяльності державних інституцій, не тільки як норм і правил, а й організаційних структур, які впливають на безпечне ведення господарської діяльності та розподіл фінансових потоків зокрема. Однак для української економіки характерними є слабкість державних інститутів, відсутність дієвого нормативно-правового поля та інституційних передумов, низька ефективність регуляторних заходів.

Аналіз наукових праць доводить, що науковці відносять до складу фінансової безпеки держави: «бюджетну, податкову, боргову безпеку, фінансову безпеку банківської системи, валютну, грошово-кредитну, інвестиційну, фінансову безпеку страхового та фондового ринків» [1]. Водночас досліджуючи структурні компоненти фінансової безпеки держави, слід зазначити, що міжнародні фінанси та митна безпека є одними з ключових структурних компонентів фінансової безпеки в умовах воєнного стану. Вони виступають фундаментальними чинниками фінансової безпеки держави оскільки їх гарантування є важливою умовою сталого економічного розвитку в країні та передбачає залучення додаткових фінансових ресурсів для проведення системно-структурних реформ. Тому вважаємо за доцільне враховувати ці складові у процесі дослідження фінансової безпеки України.

Варто відмітити, що відповідно «до статистики Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) станом на 19 липня 2022 року з України виїхало 9 567 033 особи» [5], «роботу втратили від 5 млн до 15 млн працездатних громадян України» [5], «Рівень прямих іноземних інвестицій в Україну сьогодні складає 0%»[5], значно скоротився товарообіг у порівнянні з попереднім роком (Табл.1) Це свідчить про значні потенційні втрати бюджету від податкових та митних надходжень. Водночас в державі збільшуються

видатки щодо додаткових соціальних витрат, адже виплати тимчасово переміщеним особам становлять більше 14 млрд грн. щомісяця, що чинить додатковий вплив на бюджет.

Таблиця 1

**Стан зовнішньої торгівлі товарами у січні-вересні 2022 року
(відносно січня-вересня 2021 року), мільйонів доларів США**

Країни	2021			2022		
	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Товарообіг	Експорт	Імпорт
ЄС	40157	19424	20733	39763	33089	19133
СНД	14169	5241	8928	6126	20630	4178
Інші	44391	23539	20853	26387	1948	15876
Всього	98717	48203	50513	72276	10511	39186

Джерело: побудовано автором за даними [6]

Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило стрімке зниження економічної активності та доходів населення, рекордне зростання дефіциту бюджету, критичну залежність економіки України від міжнародної допомоги [7].

Сьогодні Україна отримує масштабну фінансову допомогу та підтримку від країн-партнерів завдяки яким спроможна регулювати фінансові потоки та забезпечувати функціонування економіки. Так, наприклад, Україна «отримає додаткові ресурси фінансової підтримки у 2023 році шляхом започаткування нової масштабної програми макрофінансової допомоги на суму 18 млрд євро» [8].

Втім вже зараз необхідно вирішувати питання щодо фінансового забезпечення в перспективі, адже скорочення попиту на внутрішньому ринку, зокрема, через вимушену міграцію чинить негативний вплив на майбутні інвестиції, на надходження до дохідної частини бюджету. Очікувано, що на світових ринках конкуренція за кадри буде зростати і конкурентні переваги матимуть країни із найбільш сприятливими умовами.

Висновки. Враховуючи сучасні виклики воєнного стану в Україні має бути розроблено організаційно-інституційний механізм, налагоджено інформаційно-комунікаційні зв'язки та сформовано систему зміцнення фінансової безпеки держави, зокрема через уповільнення міграційних процесів, розробку механізмів повернення населення з-за кордону, фіскального стимулювання залучення інвестицій, удосконалення митного контролю та загалом функціонування митної системи, достатності джерел наповнення бюджету.

Для зміцнення фінансової безпеки держави у воєнний період та забезпечення належного її рівня у поствоєнний період необхідне застосування комплексного підходу до вирішення низки інституційних, організаційних, законодавчо-нормативних, матеріально-технічних, кадрових, процесних, фінансових, стратегічних та інших питань. Саме їм і повинні бути присвячені майбутні дослідження у цій царині.

Список використаних джерел

1. Ситник Н.С. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»* Випуск 1-2 (44) 2018
2. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: Монографія / З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева, С.О. Саєнко. – К.: Знання Укр., 2013. – 299 с
3. Варналій З. С., Савілова О. В. Фінансова безпека як основна передумова ефективного функціонування держави. *Фінансові послуги*. 2017. № 6. С. 8-11.
4. Варналій З. С. Томашевський Т. Т. Місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки України. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. № 8. С. 53-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2018_8_10
5. Олексій Стародубов Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562/>
6. Державна митна служба України URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
7. Звіт НБУ про фінансову стабільність червень 2022 URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4
8. Офіційна сторінка Міністерства фінансів України URL: <https://www.facebook.com/minfin.gov.ua>

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРОГРАМИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ: ВИБІР МАЙБУТНЬОГО

Тетяна Зінчук

доктор економічних наук, професор

Олександр Ковальчук

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Важливим заходом в рамках діяльності Європейської комісії (Комісія ЄС) визначено якісно нове бачення і представлення першого червня 2018 р. законодавчих пропозицій щодо творення Спільної аграрної політики (САР - Common Agricultural Policy) ЄС на період 2021-2027 рр. У результаті довготривалих перемовин між Європейським парламентом, Радою ЄС і Комісією ЄС досягнуто спільне рішення щодо сучасних пріоритетів розвитку САР ЄС, що слугувало поштовхом для ухвалення угоди про черговий етап реформування європейської сільськогосподарської політики [1]. Нове законодавство, яке набуде чинності з 2023 р., прокладає перспективи до найсправедливішої, найекологічнішої та ефективної САР ЄС.

Відповідно до змісту реформи САР ЄС у переліку заходів розвиток сільських територій розглядатиметься як складова національних стратегічних

етапів удосконалення сільськогосподарської політики з 2023 р. Відповідно до пріоритетності наряду: розвитку сільських територій, ЄС прагне забезпечити цілий ряд завдань, а саме: нівелювання викликів глобальних змін для сучасних і майбутніх поколінь; продовження фінансової підтримки європейських фермерів; розвиток сільського господарства на засадах сталості та конкурентоспроможності; виконання вимог європейської зеленої угоди як довгостроковою візією політики сільського розвитку.

Результати дослідження. Сільський розвиток є так званим “другим стовпом”, на якому вибудовується САП ЄС, що органічно доповнює “перший стовп” (підтримка доходів і ринкові заходи) через посилення соціальної, екологічної та економічної складової. CAP ЄС реалізовує Концепцію сталого розвитку через досягнення трьох довгострокових цілей: 1) забезпечення конкурентоспроможності галузей сільського та лісового господарства; 2) впровадження сучасної системи менеджменту природних ресурсів з врахуванням незворотності кліматичних змін; 3) досягнення збалансованості між територіальним розвитком сільських економік і сільських громад.

Досягненню цілей розвитку сільських територій сприяють фінансові ресурси та інші форми допомоги Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій (EAFRD - European Agricultural Fund for Rural Development) та фонду ЄС майбутнього покоління (NGEU – Next Generation EU). EAFRD є одним із п'яти фондів, що входить до складу Європейських структурних інвестиційних фондів (ESIF - European Structural Investment Funds), загальна мета яких - спрямувати спільні інвестиції у напрямку забезпечення сталого економічного розвитку ЄС. За ієрархічною структурою EAFRD залишатиметься у підпорядкуванні ESIF на період 2021-2022 рр., після чого даний фонд функціонуватиме в рамках стратегічних планів CAP ЄС.

В останні роки відбувається активне наповнення EAFRD, бюджет якого на період 2021-2027 рр. оцінюється у 95,5 млрд євро, з яких 8,1 млрд євро виділятиметься з фонду відновлення NGEU для мінімізації викликів, пов'язаних з пандемією COVID-19 (рис. 1) [2].

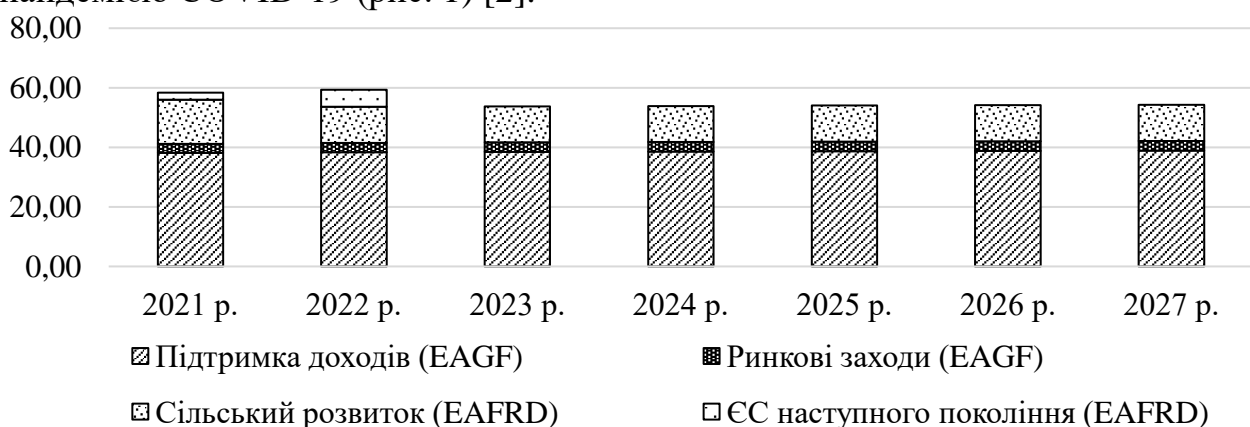

Рис. 1. Розміри асигнування САП в поточних цінах, млрд євро

Джерело: Європейська Комісія [2].

Протягом перших двох років вказаного періоду планується продовження діючих правил CAP ЄС періоду 2014-2020 рр., що зафіксовано у перехідному регламенті, ухваленому 23.12.2020 р. Даний регламент слугує підставою для забезпечення гнучкого переходу до майбутніх стратегічних планів CAP ЄС. Передбачено, що перехідний період має надати країнам-членам ЄС можливості для розробки та підготовки до впровадження відповідних стратегічних планів CAP ЄС, оскільки передбачено значне розширення переліку завдань сучасної CAP ЄС у порівнянні з минулим періодом реформ 2014-2020 рр. Крім того, ключові напрями Європейської зеленої угоди враховуватимуться у процесі формування новітньої історії CAP ЄС. Ця угода значно посилить нормативну базу CAP ЄС та стане суттєвим внеском у процес реформування існуючої європейської сільськогосподарської політики в (рис. 2).

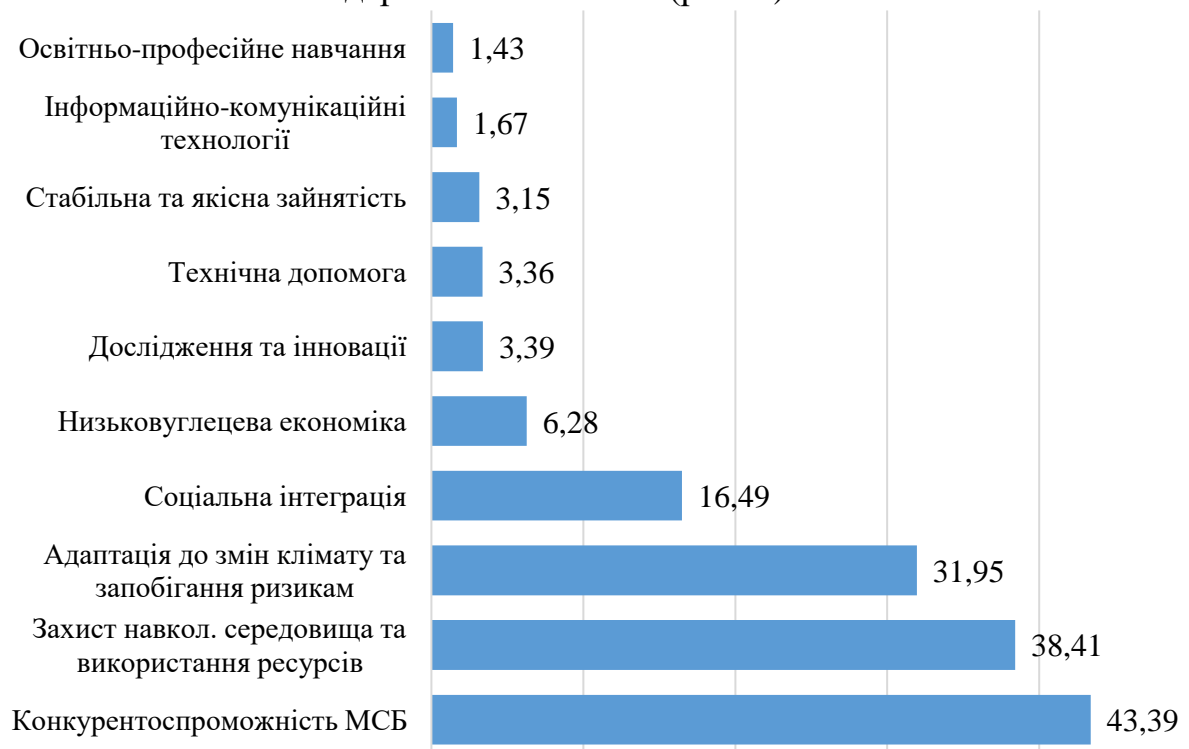

Рис. 2. Видатки на розвиток сільських територій (CAP 2014-20, з EAFRD та національних бюджетів), млрд євро
Джерело: Європейська Комісія [2].

Країни-члени ЄС реалізують кошти EAFRD через програми сільського розвитку (RDPs - Rural Development Programmes). Програми RDPs співфінансуються національними бюджетами і можуть бути підготовлені як на національному, так і на регіональному рівні. Незважаючи на те, які питання затверджують та контролюють RDPs і Європейською Комісією, рішення щодо відбору проектів та їх фінансування приймаються національними та регіональними інституціями.

Програми – претенденти на фінансування повинні відповідати мінімум чотирьом пріоритетам EAFRD:

- ✓ посилення трансферу знань та інновацій у сільському та лісовому господарстві та в розвитку сільських територій;
- ✓ підвищення життєздатності і конкурентоспроможності сільського господарства, впровадження інноваційних фермерських технологій та сталого менеджменту лісів;
- ✓ удосконалення харчових ланцюгів поставок, забезпечення добробуту тварин та управління ризиками в агровиробництві;
- ✓ сприяння ресурсоефективності та підтримка переходу до вуглецево-нейтральної економіки, стійкої до змін кліматичних змін в сільському господарстві, харчовій промисловості та лісництві;
- ✓ відновлення, збереження та покращення екосистем, пов'язаних із сільським та лісовим господарством;
- ✓ сприяння соціальній інклюзії та економічному розвитку сільських територій, зниження рівня бідності [3].

Пріоритети EAFRD, у свою чергу, розбиті на 18 фокусних сфер (FAs - Focus Areas), зокрема на такі:

Пріоритет 1: Трансфер знань та інновації.

FA 1A: Просування інновацій, поглиблення системи знань у процесі розвитку сільської місцевості.

FA 1B: Посилення взаємозв'язків між сільським господарством, виробництвом продуктів харчування та лісовим господарством, а також дослідженнями та інноваціями.

FA 1C: Сприяння навчанню протягом усього життя та практичним тренінгам в сільськогосподарському та лісовому секторах.

Пріоритет 2: Життєздатність і конкурентоспроможність ферми.

FA 2A: Підвищення економічної ефективності фермерських господарств і сприяння реструктуризації та модернізації ферм.

FA 2B: Забезпечення достатньою рівня кваліфікації молодих фермерів та омолодження покоління фермерів.

Пріоритет 3: Організація харчового ланцюга та управління ризиками.

FA 3A: Підвищення конкурентоспроможності первинних виробників через посилення їх інтеграції в агропродовольчий ланцюг.

FA 3B: Підтримка запобігання та управління ризиками.

Пріоритет 4: Відновлення, збереження та покращення екосистем.

FA 4A: Відновлення, збереження та збільшення біорізноманіття.

FA 4B: Покращення системи управління водними ресурсами.

FA 4C: Запобігання ерозії ґрунту та удосконалення менеджменту земельними ресурсами.

Пріоритет 5: Ресурсоефективна економіка, що стійка до зміни клімату.

FA 5A: Підвищення ефективності використання водних ресурсів в сільському господарстві.

FA 5B: Підвищення ефективності використання енергії в сільському господарстві та харчовій промисловості.

FA 5C: Сприяння постачанню та використанню відновлюваних джерел енергії.

FA 5D: Зменшення викидів парникових газів і вмісту аміаку в сільському господарстві.

FA 5E: Сприяння поглинанню вуглецю в сільському та лісовому господарстві.

Пріоритет 6: Соціальна інтеграція та економічний розвиток.

FA 6A: Розвиток диверсифікації, сприяння створенню та розвитку малих підприємств, а також робочих місць.

FA 6B: Сприяння місцевому розвитку в сільській місцевості.

FA 6C: Підвищення доступності, використання та якості інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у сільській місцевості [4].

У своїх програмах країни-члени ЄС встановлюють цілі, пов'язані з обраними пріоритетами та напрямками, а також формують стратегію досягнення цілей. Прогрес у досягненні цілей контролюється за допомогою спільної системи моніторингу та оцінки (СМЕФ - Common Monitoring and Evaluation Framework).

Висновки. Таким чином, модернізована CAP 2021-2027 рр. спрямована на забезпечення сталого майбутнього для європейських фермерів, надання більш цілеспрямованої підтримки невеликим фермам і суттєвішої гнучкості для країн ЄС з адаптації заходів до локальних умов. Сільське господарство та сільські території займають центральне місце в Європейській зеленій угоді, а нова CAP ЄС стане ключовим інструментом у досягненні амбіцій стратегій «Від ферми до столу» та покращення біорізноманіття.

Список використаних джерел

1. CAP transitional regulation: 2021-22. (2022). Retrieved from https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/transitional-regulation_en
2. Common agricultural policy funds. (2022). Retrieved from https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_en
3. Rural development programmes. (2022). Retrieved from https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_en
4. Priority & Focus Area Summaries. (2022). Retrieved from https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/priority-focus-area-summaries_en

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Надія Давиденко

*доктор економічних наук, професор
НУБіП України*

Вступ. Формування фінансової політики регіонального розвитку є багатоаспектним процесом. Він коригується не лише із регіональною, а й із загальнонаціональною стратегією соціально-економічного розвитку суспільства та фінансовою політикою держави.

Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку відіграє роль своєрідного каталізатора і провідника суспільного прогресу. В сучасних умовах становлення в Україні послідовно-ринкової системи господарювання і адекватного механізму взаємовідносин в сфері «центр-регіон», зумовлюється децентралізацією повноважень виконавчої влади, а також активізує теоретичні і практичні питання фінансової політики, що нині набули особливої актуальності. Це впливає із природи феномену «фінансова політика» – насамперед із її властивості імперативу у її формуванні не лише на макроекономічному рівні, а й на мезо- та мікрорівнях функціонування органів державної влади та самоврядування соціально-економічних систем.

Результати дослідження. Фінансова політика (як складова компонента загальної стратегії) орієнтується на максимально повну, відносно до потреб, мобілізацію фінансових ресурсів [2]. Відповідно із цим здійснюється «інвентаризація» фінансового потенціалу регіону, оцінка його можливостей як у сфері розширеного відтворення, так і активізації залучення фінансового потенціалу із сфер, де вони перебувають у «потенційному» стані. Елементи фінансового потенціалу в системі фінансової політики виконують різноманітні функції на різних етапах її розробки і реалізації (рис. 1). Із наведеного рис. 1 видно поетапну послідовність визначення і реалізації фінансової політики.

На першому етапі фінансової політики (науковому обґрунтуванні та розробці її концепції фінансовий потенціал виступає критерієм оцінки достатності ресурсів, необхідних для реалізації планової сукупності передбачуваних завдань. При цьому враховується наявні ресурси, відповідність їх обсягу і структури до потреб, оцінюються можливості їх збільшення, належної реструктуризації та визначаються реальні можливості нарощування їх обсягу у відповідності із потребами в перспективному періоді.

На другому етапі здійснюється визначення основних параметрів фінансової політики: напрямів, підходів, засобів і механізмів реалізації. Визначається майбутній тип передбачуваного економічного зростання – екстенсивний, інтенсивний, необхідність модернізації чи інноваційного заміщення, зменшення ділової активності окремих шкідливих чи неперспективних сфер тощо. У

відповідності із цим формуються пріоритети фінансової політики щодо управління фінансовим потенціалом.

Рис 1. Роль фінансового потенціалу у формуванні фінансової політики у відповідності з етапами її розробки і реалізації [1]

На третьому етапі відбувається реалізація практичних заходів регіону як суб'єкту в системі економічних відносин в правовому полі бюджетно-фіскальної, грошово-кредитної політики держави, міжбюджетних відносин, результативності використання коштів державних проєктів, бюджетів розвитку, субсидування, позикових коштів, а також успішності вирівнювання фінансової спроможності бюджетів територіальних громад субрегіонального рівня.

На четвертому етапі здійснюється порівняльна оцінка досягнутої внаслідок реалізації фінансової політики величини фінансового потенціалу: по-перше – відносно до початкового періоду; по-друге – відносно до визначених (очікуваних) програмою параметрів. На основі отриманої інформації виявляються прорахунки, які були допущені при обґрунтуванні фінансової політики при її розробці, невикористані резерви та можливості, а також здійснюється оцінка нових перспектив генерації фінансового потенціалу в майбутньому періоді. Це виступає основою внесення відповідних коректив у фінансову політику, націлених на її удосконалення та підвищення

результативності у розширенні потужності фінансового потенціалу регіонального розвитку.

Таким чином, досконалість фінансової політики зумовлюється насамперед знанням кількісного визначення величини генерації фінансового потенціалу, його структури, якості, внутрішніх потенційних резервів і можливостей як основи успішного реального асигнування виконання стратегічних завдань регіонального розвитку. Достовірність обсягу фінансового потенціалу як операційного ресурсу формування фінансової політики забезпечує діяльність її складових елементів.

В системі регіонального розвитку фінансова політика формується під дією двох визначальних факторів: з одного боку – залежністю від рівня розвитку регіону і специфічних особливостей територіального соціально-економічного комплексу регіону; з другого боку – залежністю від державної фінансової політики (складовим компонентом якої вона є) і тому здійснюється в умовах обмеженого економічного суверенітету, визначеного конституційним статусом регіонів [3].

Набуття Україною суверенності сприяло активізації наукової розробки доктрини державного регулювання регіонального розвитку, що включає відповідні концепції, правові акти державного регулювання соціально-економічних процесів у регіонах.

Висновки. Отже, фінансовий потенціал регіону, як показник спроможності формування необхідних фінансових ресурсів, є визначальною основою, що забезпечує успішність реалізації фінансової політики. Це зумовлює необхідність достовірної і оперативної інформації щодо динаміки обсягу фінансового потенціалу, можливостей його нарощування з метою забезпечення регіонального розвитку.

Список використаних джерел

1. Боронос В. Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території. – Суми : Сумський державний університет, 2011. – 310 С.
2. Буряк М. І. Інтегральна модель формування сукупного фінансового потенціалу регіону. Молодий вчений. 2017. № 10. С. 815–819.
3. Давиденко Н.М., Буряк М.І. Розвиток фінансового потенціалу регіонів України в умовах децентралізації. К.: ЦП «Компринт», 2019. –248 с.
4. Давиденко Н.М. Вплив тіньової економіки на фінансовий потенціал регіонів. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 09–10 квітня 2020 року). Полтава : ПУЕТ, 2020. 167 с.

СУЧАСНІ КОНТУРИ РОЗВИТКУ КІБЕРСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Олександр Віленчук

*доктор економічних наук, професор
Поліський національний університет*

Вступ. Кіберзагрози є повсякденною реальністю у сучасному постіндустріальному світі. Цифровізацію економіки варто розглядати як визначальний тригер подальшого розвитку інформаційних технологій, просування різноманітних товарів та послуг на національному та глобальному рівнях. За експертними даними до кінця 2022 р. майже 65 % світового ВВП буде передано в цифровий формат [8]. Водночас всеосяжна комп'ютеризація практично всіх сфер суспільних відносин генерує новітні ризики, пов'язані з формуванням, збереженням і обміном інформаційних ресурсів та забезпеченням їх конфіденційності протягом тривалого періоду часу. Зазначені ризики несуть потенційні загрози на макро, мікро та мезі рівнях, що зумовлює необхідність своєчасної нейтралізації їх руйнівного впливу на стейкхолдерів бізнес-середовища.

Досвід індустріально розвинутих країн світу (США, Великобританії, Японії та ін.) засвідчує, що дієва протидія кіберризикам можлива завдяки використанню механізму страхування. Даний фінансовий інструмент на міжнародному страховому ринку застосовується з 2010 р. За даними *Munich Re* доходи страхових компаній в сегменті кіберстрахування у 2020 р. становили майже \$6,4 млрд, що вдвічі перевищує аналогічний показник 2017 р.[2]. Відтак, процес взаємодії користувачів глобальних інформаційних мереж зі страховими компаніями перебуває на постійно зростаючому тренді, що зумовлює актуальність та своєчасність проведення даного дослідження.

Мета та методологія дослідження. Метою представленого дослідження є виокремлення сучасних контурів розвитку кіберстрахування в Україні, зважаючи на ймовірні ризики, властиві кіберпростору. Робоча гіпотеза даного дослідження полягає у припущенні, що координація організаційних, технологічних та фінансових ресурсів між споживачами Інтернет-трафіку (потенційні страхувальники) та страховиками дозволить нейтралізувати наявні загрози щодо використання комп'ютерних систем. Методологічне підґрунтя дослідження базується на використанні наукових методів, зокрема: абстрактно-логічному, гносеологічному, структурно-функціональному, індукції та дедукції.

Результати дослідження. Розв'язання проблем цифрової безпеки належить до фундаментальних завдань сьогодення та середньострокового майбутнього. Згідно з даними Інституту системних досліджень, періодичність хакерських атак становить кожні 39 секунд, що складає приблизно 2244 разів на день [7]. Найбільш небезпечними наслідками хакерських атак вважається вартість втрачених даних.

Компанія *Microsoft* представила дані щодо хакерських атак за 2020 – 2021 рр. Умовно поділивши країни на дві групи: країни агресори та країни жертви (табл. 1). До першої групи належать РФ, Північна Корея, Іран, Китай. До другої групи – США, Україна, Велика Британія та ін.

Таблиця 1

Країни-агресори та країни-жертви у хакерських атаках

Країни	Частка хакерських атак, %
<i>Країни агресори</i>	
Російська Федерація	58
Північна Корея	23
Іран	11
Китай	8
<i>Країни жертви</i>	
США	46
Україна	19
Велика Британія	9
Бельгія	3
Японія	3
Німеччина	3

Джерело: [3].

Для України яка стала об'єктом агресії з боку РФ починаючи з 2014 р., питання захисту від кібератак набувають особливої гостроти та актуальності. За 9 місяців 2022 р. службою безпеки України нейтралізовано 3,5 тис. кібератак [6]. У 2021 р. Президентом України за рішенням Ради національної безпеки та оборони затверджена Стратегія кібербезпеки України. Даним офіційним документом визначено, що забезпечення кібербезпеки є одним з пріоритетів у системі національної безпеки.

Об'єктивна необхідність своєчасної протидії кіберризикам зумовлена їх руйнівною дією на стейкхолдерів бізнес-середовища. Їх реалізація загрожує негативним впливом та ймовірними збитками для суб'єктів підприємницької діяльності.

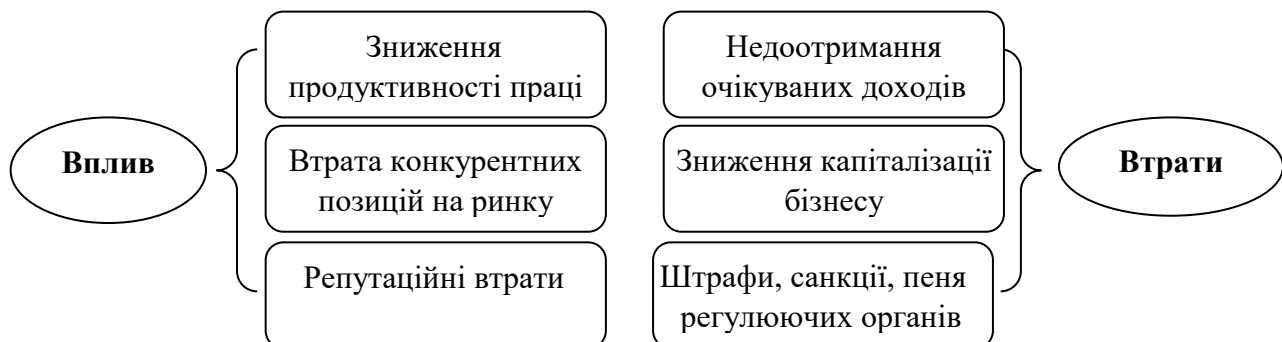

Рис. 1. Ймовірні наслідки для суб'єктів підприємницької діяльності від реалізації кібер-ризиків

Системна протидія хакерським атакам перебуває у площині управлінських заходів, спрямована на ідентифікацію, оцінювання та вибору варіантів трансферу

ймовірних ризиків. Процес взаємодії учасників ринку кіберстрахування має базуватися на чіткій андеррайтинговій політиці щодо визнання потенційних ризиків страховими. У табл. 2 представлено основні кіберризики на які надаються страхові послуги.

Таблиця 2

Варіанти страхового покриття у сфері кібербезпеки

Кіберризики	Варіанти страхового покриття
Ризики, спричинені порушенням бази даних (цільова атака)	<ul style="list-style-type: none"> • збитки внаслідок розкриття конфіденційної корпоративної інформації; • збитки заподіяні внаслідок порушення безпеки комп'ютерних мереж; • збитки заподіяні внаслідок внутрішньої кібератаки
Ризики додаткових втрат пов'язані з кіберінцидентами	<ul style="list-style-type: none"> • покриття витрат на проведення програмно-технічної експертизи щодо розслідування причин кіберінциденту; • покриття витрат пов'язаних з відновленням репутації застрахованого у зв'язку з втратою даних; • покриття витрат на відновлення електронних програм та даних
Ризики віртуального вимагання	<ul style="list-style-type: none"> • збитки страхувальників, які спричинені неправомірним розкриттям публічної інформації
Ризики, які спричиняють перерви у виробництві	<ul style="list-style-type: none"> • покриття непередбачених витрат у зв'язку з втраченими прибутками у результаті збою в роботі ІТ-системи, пошкодження вебсайтів з причин кібератаки
Ризики соціальної інженерії (нецільова атака)	<ul style="list-style-type: none"> • матеріальні, нематеріальні та фінансові збитки страхувальників у результаті використання технологій фішингу, кардингу

Джерело: сформовано на основі [1, 4, 5, 9, 10].

Кіберстрахування це порівняно нове явище на страховому ринку. З 2013 р. спостерігається досить стійка тенденція до зростання даного сегменту зазначеного виду страхування в різних країнах світу. За оцінками експертів, глобальний ринок кіберстрахування у 2025 р. може зрости до \$10,6 млрд (що більше ніж на 40 % показника 2020 р.) [2]. Сформований тренд щодо необхідності страхування кіберризиків, пов'язаний передусім з необхідністю локалізації кріптовірусів, хакерських атак на інформаційні системи, об'єкти критичної інфраструктури, фінансово-кредитні інституції тощо. Тобто йдеться про формування цілісної системи взаємодії державних та недержавних інституцій, спрямованих на захист від ймовірних кібератак. Дієвим елементом даної системи має виступати страхування.

З методологічної точки зору страхове покриття кіберризиків може відбуватися за двома основними напрямками. По-перше, страхування кібервідповідальності (базується на поширенні страхового захисту на третіх осіб). Наприклад, клієнт подає до суду на провайдера із-за викрадання хакером у нього персональних даних з комп'ютера та розміщення їх в Інтернеті. По-друге, майнове страхування ймовірних кібератак спрямоване на захист від кіберінцидентів, які можуть статися з користувачами комп'ютерних мереж.

Основні стейкхолдери, стратегічна мета, інструменти та завдання ринку кіберстрахування представлено на рис. 2.

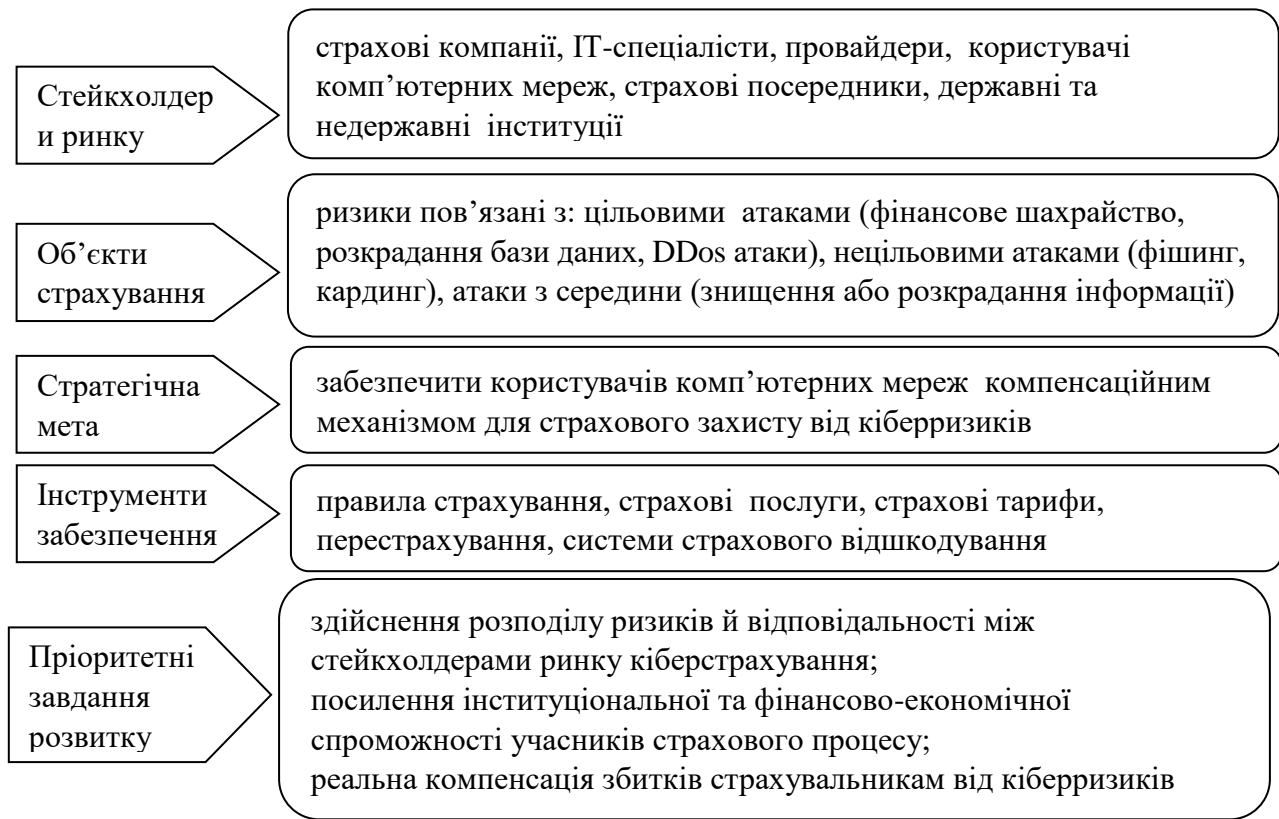

Рис. 2. Ключові орієнтири розвитку кіберстрахування

Джерело: власні дослідження.

Сучасне сприйняття кіберстрахування варто ототожнювати з можливостями задоволення страхових інтересів фізичних та юридичних осіб у формуванні власної кібербезпеки. Надання даного сегменту послуг на страховому ринку України перебуває на початковому етапі свого розвитку та потребує вжиття комплексу заходів організаційного, технологічного й фінансово-економічного спрямування. Йдеться насамперед про визначення потенційного кола страхувальників, розробку конкретних видів кіберстрахування та забезпечення необхідного асортименту страхових послуг, здійснення постійної комунікації між стейкхолдерами ринку щодо пошуку оптимального варіанту страхового покриття кіберризиків тощо. Крім цього, подальші заходи щодо активізації кіберстрахування в Україні потребуватимуть вжиття наступних заходів.

По-перше, повноцінну імплементацію кіберстрахування в національне законодавство. У 2021 р. був прийнятий оновлений Закон України «Про страхування» який необхідно ув'язати з нормами Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», яким встановлено правові рамки для системи кібербезпеки. Актуальними є питання відповідності наявного законодавства Стратегії кібербезпеки ЄС та Директиви щодо мережевої та

інформаційної безпеки (NIS: Directive on security of network and information systems).

По-друге, постає необхідність у формуванні дієвого механізму взаємодії страхових компаній з компетентними державними та недержавними інституціями у сфері кібербезпеки. Така співпраця дозволить страховикам отримувати необхідну та своєчасну інформацію для здійснення андеррайтингових заходів, проведення зрівноваженої тарифної політики на страхові послуги, удосконалювати діючий механізм страхового захисту страхувальників та третіх осіб (вигодонабувачів).

По-третє, формування загальнонаціональної інформаційної платформи статистичних даних про потенційні кіберзагрози та фінансові наслідки їх впливу. Зазначена платформа дозволить стейкхолдерам ринку приймати зважені рішення щодо доцільності використання механізму страхування у процесі мінімізації наслідків кіберризиків.

Висновки. В умовах всеосяжної цифровізації національної економіки, ймовірність реалізації кіберризиків є досить високою. Використання механізму страхування дозволить користувачам комп'ютерних мереж за помірну плату забезпечити надійний захист від ризиків кібератак та кіберінцидентів. Для страхових компаній даний сегмент страхового ринку є надзвичайно перспективним з огляду на кількість потенційних клієнтів та можливості капіталізації страхової діяльності. Водночас, перед страховими компаніями у короткостроковій та середньостроковій перспективах постають завдання розробки й позиціонування на ринку асортименту страхових послуг, здатних посилити інформаційну гігієну в кіберпросторі.

Список використаної літератури

1. Віннікова І.І., Кіберризика як один із видів сучасних ризиків у діяльності малого та середнього бізнесу та управління ними. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 5 (16).
2. Глобальний ринок кіберстрахування у 2025 р. може зрости до \$ 10,6 млрд. *Insurance TOP №4(88) 2022*. URL: <https://forinsurer.com/files/file00730.pdf> (дата звернення: 25.09.2022).
3. Країни-жертви та країни-агресори у хакерських війнах URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/10/22/infografika/svit/krayiny-zhertvy-ta-krayiny-ahresory-hakerskux-vijnah> Дата звернення: 08.10.2022).
4. Офіційний сайт страхової компанії Allianz URL: <https://www.agcs.allianz.com/> (дата звернення: 08.09.2022).
5. Офіційний сайт страхової компанії UPSK. URL : <https://upsk.com.ua/> (Дата звернення: 08.09.2022).
6. Служба безпеки цьогоріч нейтралізувала вже понад 3,5 тисячі кібератак URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3594921-sluzba-bezpeki-cogoric-nejtralizovala-vze-ponad-35-tisaci-kiberatak.html> (дата звернення: 03.10.2022).

7. Хлапонін Ю. І., Кондакова С. В., Шабала Є.Є., Юрчук Л. П. Аналіз стану кібербезпеки в провідних країнах світу. Кібербезпека: освіта, наука, техніка 2019. №4. С. 6-13.
8. Як змінився розмір та часта збитків по кіберстрахуванню за 6М 2022. *Insurance TOP* №5(89) 2022. URL: <https://forinsurer.com/files/file00729.pdf> (дата звернення:05.10.2022).
9. Якушев В.О., Кібербезпека-2018: чого чекати бізнесу? URL: <https://mind.ua/openmind/20180414-kiberbezpeka-2018-chogo-chekati-biznesu/> (дата звернення: 10.05.2021).
10. The Global Risks Report 2017 URL.: <http://wef.ch/risks2017/> (Дата звернення: 06.04.2021).

АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ КОМПАНІЇ MUNICH RE ЩОДО ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Антоніна Шолойко

доктор економічних наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Вступ. Реалізація цілей сталого розвитку відбувається на багатьох рівнях: глобальному, національному, регіональному та на рівні компаній і домогосподарств. Відповідальне ставлення до забезпечення сталого розвитку зумовлює активне здійснення дієвих заходів на кожному із зазначених рівнів. При цьому на увагу заслуговує досвід відомих компаній, зокрема німецької компанії Munich Re.

Munich Re є однією із провідних компаній у світі, заснованій у 1880 році, надає страховий і перестраховальний захист. Це дозволяє охоплювати значні ділянки ланцюжка створення вартості на ринку ризиків. Munich Re веде діяльність у всьому світі – має представництва на кожному континенті та в понад 100 країнах – і працює в усіх сферах страхового бізнесу, залучаючи близько 40 000 співробітників по всьому світу [1].

Результати дослідження. Бізнес-модель Munich Re базується на відповідальному корпоративному управлінні що узгоджує економічні, екологічні та соціальні вимоги. А основним керівним принципом Munich Re є далекоглядна та відповідальна діяльність як в інтересах компанії, так і суспільства. Це означає, що в бізнес-операціях поєднується економічний і соціальний прогрес. У цьому контексті головні цілі Munich Re передбачають роботу у напрямі врахування наслідків зміни клімату, посилення цифровізації та підвищення усвідомлення ризиків. Щоб запобігти або обмежити негативні

наслідки для навколишнього середовища, місцевих громад або прав людини, Munich Re інтегрувала критерії ESG (environmental, social and governance) у процеси оцінки ризиків та прийняття відповідальних інвестиційних рішень у довгостроковій перспективі. Їх інвестиційна політика базується на трьох стовпах:

- 1) систематична інтеграція критеріїв ESG,
- 2) фокус інвестицій на технологіях відновлюваної енергії, зелених проектах,
- 3) визначені критерії виключення [1].

Зважаючи на те, що наприкінці 2019 р. провідні країни ЄС домовилися про досягнення кліматичної нейтральності Європи до 2050 р., це стало підставою для активізації зусиль у даному напрямку. Так, Munich Re у 2020 р. прийняла Green Bond Framework, згідно з яким метою компанії щодо випуску зелених облігацій є збільшення інвестицій в зелені і сталі проекти та ініціативи, як важливий внесок у перехід до низьковуглецевої економіки. Цей фреймворк розроблений для забезпечення випуску компанією Munich Re будь-яких зелених облігацій, що узгоджується з найкращими ринковими практиками, викладеними в Принципах ICMA Green Bond 2018 [2], які час від часу оновлюються. Фреймворк містить такі розділи:

1) використання надходжень, зокрема у межах таких визначених категорій прийнятних проектів:

- відновлювальна енергія, енергоефективність (Ціль сталого розвитку (далі ЦСР 7 – Доступна та чиста енергія),
- чистий транспорт, зелені будівлі (ЦСР 11 – Сталий розвиток міст і громад),
- стале водопостачання та управління стічними водами (ЦСР 6 – Чиста вода та належні санітарні умови),
- екоєфективна і/або циркулярна економіка (ЦСР 12 – Відповідальне споживання та виробництво),
- екологічно стійке управління живими природними ресурсами та землекористуванням (ЦСР 15 – Захист та відновлення екосистем суші).

Серед неприйнятних проектів виокремлено наступні:

- виробництво енергії з нафти, чорного вугілля, бурого вугілля та нафтових пісків (включаючи енергозберігаючі технології, які за своєю суттю є вуглецевмісними),
- отримання пальмової олії з джерел не сертифікованих Round table on Sustainable Palm Oil (RSPO),
- азартні ігри,
- тютюн,
- алкоголь,
- зброя;

2) процес оцінки та відбору проекту (у контексті випуску зелених облігацій Munich Re створив Комітет зелених облігацій, відповідальний за керування

відбором та моніторинг прийнятних проєктів, Комітет щорічно переглядає список прийнятних проєктів);

3) управління надходженнями (відділ управління інвестиціями Munich Re керує розподілом суми, еквівалентної чистим надходженням від зеленої облігації, на відповідні проєкти, використовуючи портфельний підхід);

4) звітність (для кожної зеленої облігації Munich Re зобов'язується опублікувати на своєму веб-сайті звіт про розподіл і вплив через рік після випуску зеленої облігації, а потім щорічно до повного розподілу чистих надходжень, а також у разі будь-яких суттєвих змін у розподілі, доки зелена облігація не буде погашена):

а) звіт про розподіл містить інформацію про:

- чисті надходження від непогашених зелених облігацій,
- суму чистих надходжень, розподілених на прийнятні категорії проєктів,
- перелік проєктів у портфелі прийнятних проєктів Munich Re, включаючи опис проєктів і виділених сум (з урахуванням конфіденційності),
- пропорційний розподіл чистих надходжень на існуючі проєкти (рефінансування) та нові проєкти [1],
- залишок нерозподілених чистих надходжень, якщо такі є.

б) звіт про вплив надається на рівні кожної прийнятної категорії проєкту.

Звіт про вплив може включати для категорій проєктів такі показники впливу, як:

– щодо відновлювальної енергії (загальна кількість виробленої енергії, уникнення викидів парникових газів за рік),

– щодо енергоефективності (енергозбереження/зменшення на рік, уникнення викидів парникових газів на рік, кількість встановлених розумних лічильників),

– щодо чистого транспорту (уникнення викидів парникових газів на рік, кількість профінансованих транспортних засобів з нульовим та/або низьким рівнем викидів вуглецю, кількість встановлених пунктів зарядки електромобілів, річна кількість пасажирів кожної підтримуваної системи громадського транспорту, кількість кілометрів нових залізничних ліній, велосипедних доріжок і т.д., очікуване скорочення використання автомобілів, які проєкт замінить),

– щодо зелених будівель (кількість профінансованих зелених будівель/одиниць, уникнення викидів парникових газів на рік, річне виробництво енергії на місці, річне зменшення енергії порівняно з передінвестиційною ситуацією),

– щодо сталого водопостачання та управління стічними водами (кількість людей, які обслуговуються системою; кількість встановлених лічильників води; об'єм збереженої, зменшеної або очищеної води),

– щодо екоєфективної і/або циркулярної економіки (кількість зібраних/перероблених відходів; кількість людей, які отримують користь від проєктів скорочення відходів; уникнення викидів парникових газів на рік, загальна кількість енергії, виробленої з біогазу та проєктів перетворення відходів у енергію),

– щодо екологічно стійкого управління живими природними ресурсами та землекористуванням (збережена/відновлена площа землі; площа, задіяна сертифікованим сталим сільським господарством; кількість сільськогосподарських культур, вироблених сертифікованим сталим сільським господарством; уникнення викидів парникових газів на рік) [1].

Висновки. Отже, структура і деталізація вищезгаданого фреймворку щодо зелених облігацій відповідає прийнятим міжнародним принципам для зелених облігацій та може бути адаптована до використання вітчизняними компаніями з метою залучення інвестиційних ресурсів для реалізації проєктів сталого регіонального розвитку в Україні.

Список використаних джерел

1. Green Bond Framework. URL: <http://surl.li/dwfwl>
2. The green bond principles (n.d). URL: <http://surl.li/dwfwl>

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТУВАННЯ У РЕГІОНИ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Олена Лемішко

доктор економічних наук, доцент

Андрій Кравцов

здобувач

Національний університет біоресурсів і природокористування

Вступ. В сучасних економічних умовах інвестиційна привабливість є одним із важливих факторів, що визначають стабільний розвиток регіону. Аналітичним дослідженням інвестування, як фактору економічного впливу на розвиток регіону, присвячено багато праць зарубіжних та вітчизняних вчених, в яких кожен автор індивідуально трактує зміст термінів «інвестування», «інвестиційний розвиток», «інвестиційна привабливість регіону». При цьому, актуальною є розробка напрямків інвестування у регіони для повоєнного відновлення економіки України.

Результати дослідження. Бушинський Є. В. визначає, що в широкому трактуванні інвестиційну привабливість слід ототожнювати зі специфічною особливістю регіонів (або міст), що в багатьох випадках є однією з передумов для створення самодостатнього розвитку на регіональному (або місцевому) рівні, що можна визначити як здатність залучати нових мешканців і туристів, економічну діяльність, інвестиції, а також підтримку (потенційний розвиток) місцевої громади та володіння активами [1, с. 158].

Докієнко Л.М. вважає, що фінансовий інструментарій оцінювання інвестиційної привабливості базується на інтеграції двох сучасних концепцій управління: вартісно-орієнтованого управління та вимірювання ефективності [2].

Коляда К. Г., Пуліна Т. В., Нечаєва І. А. доводять, що на рівні підприємств склалися дві групи оцінки інвестиційної привабливості: перша базується на показниках оцінки фінансово-господарської діяльності та конкурентоспроможності підприємства; друга група використовує поняття інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику [3, с. 42]. Автор зауважує, що стосується практики європейських країн, для оцінки інвестиційної привабливості досить розповсюдженими є методи рейтингової оцінки, такі як Fortune 500, Global 1000, BusinessWeek 1000; вони оцінюють інвестиційну привабливість, виходячи з фінансово-господарських показників підприємств: обсяги доходів, прибутків, активів; ефективність інвестицій; збільшення прибутків, доходів, працівників; рівень ринкової вартості компанії [3, с. 42].

Наразі необхідність оцінки інвестиційної привабливості і підприємства, і регіону, не викликає сумнівів у жодного із суб'єктів інвестиційної діяльності. Її аналіз є обов'язковою процедурою, яка передуює розрахунку очікуваного ефекту від інвестованих в об'єкт коштів. Одним із найважливіших складових комплексного підходу до організації інвестиційного процесу є первинна оцінка можливостей економічної системи, спрямована на забезпечення очікуваної ефективності інвестування.

Для забезпечення ефективності інвестування необхідним є, в першу чергу, визначення ресурсного потенціалу регіону, у тому числі, внутрішнього потенціалу та привабливості для потенційних інвесторів регіону. Оцінка означеного потенціалу визначається через фінансовий інструментарій, комплекс показників, що враховує стан фінансово-економічного середовища регіону. При цьому, важливим є обґрунтування не тільки економічної сутності, а і правової форми фінансових інструментів оцінки інвестиційної привабливості. Важливим є забезпечення ефективного захисту прав інвесторів, надання гарантії іноземним інвесторам щодо стабільності умов ведення бізнесу в окремих регіонах з метою не допущення зупинки реалізації вже діючих інвестиційних проектів [4].

Необхідно зазначити, що під час дії воєнного стану в Україні забезпечення гарантії безпеки інвестицій і на рівні регіону, і на державному рівні, потребує розробки інструментарію щодо страхування ризиків. Доречною, на нашу думку, є практика страхування ризиків з боку міжнародних організацій, які мають практичний досвід, а саме, Багатостороннього агентства з інвестиційних гарантій (MIGA), яке вже реалізувало проекти в країнах, де велися бойові терористичні дії; фінансовий механізму страхування інвестицій під час війни також повинен включати гарантії держав-партнерів для ведення бізнесу, і під час бойових дій, і для повоєнного відновлення її економіки [5].

На нашу думку, перспективним для повоєнного відновлення економіки України є інвестування у регіони де розміщено виробничі потужності щодо виробництва продукції з високою часткою доданої вартості, а також, продукції

конкурентоздатної на світових ринках. Для цього, в Україні визначено галузі, які мають суттєвий інвестиційний потенціал: оборонно-промисловий комплекс (\$43 млрд інвестиційного потенціалу); металургія та металообробка (\$26 млрд інвестиційного потенціалу); енергетика (\$177 млрд інвестиційного потенціалу); природні ресурси (\$5,6 млрд інвестиційного потенціалу); агропромисловий комплекс (\$34 млрд інвестиційного потенціалу); логістика та інфраструктура (\$123 млрд інвестиційного потенціалу); промислове виробництво (\$16 млрд доларів інвестиційного потенціалу); деревообробка та меблеве виробництво (\$5 млрд інвестиційного потенціалу); фармацевтика (\$19 млрд інвестиційного потенціалу); інноваційні технології (\$11 млрд інвестиційного потенціалу) [5; 6]. Фактично, вже розроблено «дорожню карту» інвестування в Україну та її регіони. Найближче завдання – провести моніторинг інвестиційного клімату, визначити співвідношення різних форм інвестування для відбудови і подальшого розвитку кожного окремого регіону.

Висновки. Розробка напрямків інвестування у регіони для повоєнного відновлення економіки України повинна враховувати прогнозний рівень інвестиційної привабливості регіону, вектор та динаміку розвитку бізнесу в досліджуваному регіоні, здатність до самофінансування інвестиційних проектів. Першочерговим є забезпечення гарантії безпеки інвестицій і на рівні регіону, і на державному рівні, у тому числі, через розробку інструментарію щодо страхування ризиків.

Список використаних джерел

1. Бушинський Є. В. Методи оцінки інвестиційної привабливості: регіональний вимір. Бізнес Інформ. 2021. №1. С. 157-163.
2. Докієнко Л.М. Фінансовий інструментарій оцінки інвестиційної привабливості підприємства. Економічний вісник НУТУ «КПІ». Збірник наукових праць. 2014. №11. URL: <http://economy.kpi.ua/ru/node/794>].
3. Коляда, К. Г., Пуліна, Т. В., Нечаєва, І. А. Методика оцінки інвестиційної привабливості іт-компанії за допомогою показників аналізу акцій та інтегрального показника інвестиційної привабливості. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №19. С. 41–45.
4. «Інструменти підвищення інвестиційної спроможності регіонів в контексті розкриття внутрішнього потенціалу розвитку". Аналітична записка. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/instrumenti-pidvischennya-investiciynoi-spromozhnosti-regioniv-v>
5. Країна можливостей: чому інвестор прийде в Україну. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/>
6. Міністерство економіки України. Інвестиції в Україну та відновлення економіки. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki>

RECREATION OF THE INVESTMENT POTENTIAL OF THE REGIONS OF UKRAINE

Buriak Alina

*Associate Professor of Department of Finance
National university of life and environmental sciences of Ukraine*

Buriak Igor

*Doctoral student of Department of Finance
National university of life and environmental sciences of Ukraine*

Demianenko Inna

*Associate Professor of Department of Finance
National university of food technologies*

Introduction. Overcoming the crisis of the Ukrainian economy associated with the war with its daily challenges, the variety of complex crisis economic processes, the establishment of equal relations between enterprises, business, financial institutions, regions of Ukraine on the domestic and foreign markets largely depends on the strength of the investment potential of each of its regions. At the same time, it should be assumed that the economic nature of investments is determined by the laws of extended reproduction and consists, in particular, in the use of a part of the gross regional product to increase the quantitative and qualitative indicators of all the constituent productive forces of society. That is why one of the most important factors for the stabilization of the economic situation in Ukraine and its regions is the absence of hostilities, a favorable investment climate, which largely depends on established competitive advantages that affect the investment attractiveness rating of the regions [3].

Research results. Today, the scale of international cooperation and the size of foreign investments remain insufficient and in some cases targeted and do not fully meet the modern needs of Ukraine's economy. At the same time, it should be noted that very often the interests and goals of investors in the domestic market do not always coincide with the priorities of the economic development of Ukraine. Thus, in the structure of the economy, natural raw materials are of greatest interest to the investor: agricultural products, metal, coal, products of the chemical industry, that is, the attention of a foreign investor is primarily attracted by the cheap and accessible food and raw material market, cheap qualified labor force.

In the conditions of economic shock and mass migration of both human and production capacity, a significant reduction in state funding of the investment process, it is very important to redefine the investment attractiveness ratings of each region of Ukraine, which contribute to the optimal assessment of the ability to generate and attract investments for the growth of their economic development [1].

Determination of the rating of investment attractiveness is based on the analysis of a certain set of characteristics (factors) to be taken into account by a potential investor when making a decision on investing commercial activity in a given specific region. At the same time, the investor primarily evaluates those economic

characteristics of the region that are of primary importance for the implementation of his production and commercial activities.

The investment potential of each region includes the economic characteristics of all its competitive advantages, that is, a set of socio-economic and environmental factors. Under the condition of variability or immutability over time, these factors can be divided into two large groups: "hard" and "soft" factors.

The "hard" group includes factors whose effect is almost impossible to change in the short term. Such factors of formation of investment potential include the geo-economic position of the territory (region), natural resource, production and scientific and technical potential, the capacity of the consumer market, the presence of business structures and new forms of production organization, the level of infrastructure development, etc.

The business climate can be attributed to the "soft" factors of forming the investment attractiveness (potential) of the territory; rules and procedures for investment activities in the region; effectiveness of state bodies and local self-government bodies; administrative procedures (for example, the presence of a "single window"); compliance with property rights, that is, the absence or presence of raiding; level of corruption; local taxes and payments — tax and financial incentives; openness of the authorities to reduce risks for the investor; business optimism — receiving the expected profit; assessment of the totality of risks; successful experience of implementing investment projects, which greatly affects the image of the region and its investment attractiveness.

"Hard" and "soft" factors in the formation of the investment potential of the region have their own characteristics of influence and are evaluated by quantitative and qualitative indicators both on the basis of statistical data and on the results of expert evaluation of those factors that cannot be evaluated by statistical indicators. The geo-economic position of the region now, as a key factor in the formation of investment potential, practically remains unchanged over time. However, its influence on the formation of investment potential has regional features, since its importance depends on the location of the markets for the future commercial activity of the investor, the level of infrastructure development, the size of the territory, the structure of the land fund, the distance to industrial cities, in particular, cities of millions. In order to increase the number of investors (especially foreign ones) and the investment attractiveness of the region, the presence of natural resources and unique agro-climatic conditions is of great importance, the size and quality of which affects the investment attractiveness of the region [4].

One of the most important socio-economic characteristics of the region is the quality of the labor force (the level of human capital formed by the military state). Statistical indicators of this factor of formation of investment attractiveness (potential) are qualitative indicators of human potential: the number of economically active population; his level of employment; the level of unemployment, education, migration, training and retraining of personnel, the amount of natural population growth.

Scientific and technical progress, as a factor in the formation of the investment potential of the region, creates innovations, promotes the development of new technologies and their wide application in the field. Therefore, the saturation of the region with scientific and research organizations, educational institutions makes the region more attractive for investors. Statistical indicators here can be the number of research institutions, technoparks, science cities, technopolises, higher and secondary educational institutions, vocational and technical institutions, etc.

The size of its consumer market, which is determined not only by the number of consumers of products, but also by the amount spent by consumers, is important for the investment attractiveness of a region. Therefore, the main statistical indicators here are: the amount of income per person, the number of the population, the amount of wages, in particular, in those industries where the population of the region is most employed.

The level of investment attractiveness of the region largely depends on the interaction of the region's enterprises as the basis for the creation of economic clusters, industrial parks, etc. Statistical indicators reflecting this factor are the number of enterprises in the region, the amount of investments, the number of banks, the degree of sectoral and territorial concentration, the size of the gross regional product, etc.

An important factor in the formation of the investment potential of the region, which has a very large impact on the investor's choice of a place to locate his business, remains the level of infrastructure development, namely the density of roads and railways, indicators of water and electricity supply, which have a direct impact on production efficiency, risk reduction and increasing the investor's profit.

If the considered "hard" factors are directly related to the formation of the investment potential of the region, then the "soft" factors highlight additional risks for the investor's activity. In addition, this group of factors is almost not amenable to objective statistical evaluation. Therefore, the assessment of "soft" factors for making investment decisions is determined using expert assessments [2].

First of all, this is a group of factors that characterizes the investment attractiveness of regions and influences the choice of an investor, namely the business climate. When evaluating it, special attention is paid to regular obstacles, the market situation, logistics, the practice of interaction between enterprises, government and business. Most of the rules and procedures related to the functioning of enterprises are determined at the country level. But some of them are accepted locally. Therefore, the administration process in some regions, in which the work of local authorities is not completely transparent, can be a certain barrier for the investor to make a positive decision for such regions.

The next "soft" factor is business optimism, which includes enterprises' assessment of the future state of the region's economy and product sales markets, changes in the market situation, business climate, and assessment of the region's attractiveness for business development and increased investment and improvement of the level of management activity.

Improving the management of investment activities at the regional level is another factor in its investment attractiveness. Currently, management of investment

activities at the regional level takes place in two directions. The first of them is aimed at increasing the investment attractiveness of the region through the development of market infrastructure, raising the level of wages, the level of employment of the economically active population, improving the social situation, expanding access to promising product sales markets, training highly professional personnel and (informational) modernization of production potential. The second important mechanism for managing investment activities in the region is the optimal regulation of the volume of centralized capital investments in the regional economy.

Conclusions. Thus, the generation and reproduction of the investment potential of the region takes place in a close relationship and interaction of objective factors that form a group of general characteristics of the territory, and the second group of parameters of this region, which is related to the qualification, intellectual, creative level of economic activity of sub economic entities that continuously carry out the process of economic reproduction with a certain degree of its effectiveness.

References

1. Davydenko, N., Buriak, A., and Titenko, Z. 2019. Financial support for the development of innovation activities. *Intellectual Economics*, 13(2), 144–151.
2. Doroguntsov S.I. 2003. Investment and innovative activity as the basis of effective reproduction of the economy of Ukraine. *Problems of science*. No. 10, 16–20.
3. Pylypov V.V. 2011. Direct foreign investments and processes of regional reproduction. *Investments: practice and experience*. No. 8, 5-7.
4. Skrypnyk G.O. 2017. Activation of investment processes in the regions of Ukraine. *Economic Forum*. No. 2, 144-151.

MECHANISM FOR MANAGING THE FINANCIAL SECURITY OF AGRARIAN ENTERPRISES

Z. Titenko

PhD, Associate Professor of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

In modern conditions of economic activity, the problem of ensuring an adequate level of their financial security is increasingly urgent. This is due, first of all, to the instability of the economic situation in the country, caused by the military aggression of the Russian Federation and problems related to the Covid 19 pandemic. The level of financial security is largely determined by how effectively financial managers can neutralize the risks and threats of the external and internal environment that directly affect on the activity of the enterprise. In this regard, it is necessary to develop an

effective mechanism for managing the financial security of agricultural enterprises, taking into account the peculiarities of their activities.

During the last decade, negative trends have been observed in Ukraine, which have a destructive effect on the management of financial security, in particular, it is worth noting the decrease in the profit of agricultural enterprises and the increase in the share of unprofitable enterprises, the decrease in the level of profitability, both of individual types of activities and of all activities as a whole, the deterioration of the financial situation - technical base.

In order to develop an effective financial security management mechanism, it is necessary to determine its main components, that is, an algorithm of actions, methods of ensuring the effectiveness of activities, methods of influencing management decision-making, and to determine the main factors that determine the coherence of the entire system and its effectiveness.

Establishing an effective management mechanism for each individual component requires the presence of a certain set of mandatory elements, ensuring their coordinated interaction will ensure the desired result and allow effective performance of management functions.

In the economic literature, there are a significant number of definitions of the mechanism of managing the financial security of enterprises, which indicates a thorough study of this category.

Thus, Kornienko T.O. suggests considering the essence of the category of financial security management through a combination of the following components: management process, organization of management and information, as well as the appropriate organizational structure of a system set of units and relationships between them. The author also focuses on the fact that financial security management is both a process in the course of which relevant functions are implemented and a system that performs these functions through the organizational structure [1].

The financial security of an enterprise is a complex, dynamic phenomenon and requires the development of such a mechanism for ensuring it, which would take into account all its characteristics and the conditions of the business entity's functioning. The functioning of the mechanism for ensuring financial security should be aimed at: determining the financial interests of the business entity that need protection in the process of its functioning; identification of threats, both internal and external, that prevent the business entity from realizing its financial interests at an early stage; development and implementation of a system of measures to neutralize threats to the financial interests of the business entity and prevent possible financial losses [2, p.340].

A number of scientists, in particular Shevchuk I.L. and Staverska T.O. propose to consider the mechanism of financial security management as a component of the general mechanism of enterprise management and propose to consider it as a set of managerial, economic, financial ways of harmonizing the interests of the enterprise with the interests of the subjects of the external environment. The final result of the operation of the specified mechanism is the influence on the process of development and implementation of management decisions regarding the protection of the financial

interests of the enterprise, taking into account the peculiarities of its activity, which ensures the growth of the market value of the enterprise and the maximization of the profit it receives [3, p. 105].

It is advisable to include three main components in the financial security management mechanism:

1. Regulatory and legal support for the availability of appropriate legislative acts regulating issues related to the protection of the interests of enterprises, in particular, regarding issues of taxation, depreciation policy, financial control, profit formation, and others.

2. The external environment of functioning - close relationship with suppliers and consumers of products, ensuring the increase of competitive advantages, attraction of additional financial resources (loans, credits).

3. The internal management mechanism involves taking into account the peculiarities of the functioning of the enterprise itself, the availability of resources and making management decisions that will affect the level of financial security of the enterprise as a whole.

Studying this category, it is worth noting that it is quite complex and needs to take into account the changes that are constantly occurring both in the middle of the enterprise and the economy as a whole. Considering the dynamism of this system, T.V. Klimenko [4, p. 340]. proposes to take into account the following features of its functioning: determination of the financial interests of the economic entity that need protection in the process of its functioning; identification of threats, both internal and external, that prevent the business entity from realizing its financial interests at an early stage; development and implementation of a system of measures to neutralize threats to the financial interests of the business entity and prevent possible financial losses.

The management system is based on general scientific principles that determine the regularities of the functioning of the researched process. Regarding the management of financial security, scientists suggest using the following set of principles [5]:

1. systematicity (the presence of a certain set of elements that ensure the functioning of the mechanism for ensuring the financial security of the enterprise);

2. orientation of the financial security strategy to the financial strategy of the enterprise;

3. flexibility (possibility of prompt adaptation to dynamic changes in the external and internal environment);

4. effectiveness (the ability to timely warn and/or effectively overcome the negative impact of threats, while ensuring the development of the enterprise);

5. availability of a system of constant monitoring of real and potential internal and external threats to the financial security of the enterprise;

6. optimization of costs for ensuring the financial security of the enterprise (costs for preventing and/or overcoming the threat must be adequate to its level and volume).

To ensure the effectiveness of the financial security management mechanism, it is necessary to strictly adhere to the specified principles, since they are closely

interconnected and interdependent, failure to observe at least one of them has a negative impact on the operation of the entire mechanism.

The conducted studies of the essence of this category made it possible to formulate the following interpretation of the definition of the mechanism for managing the financial security of the enterprise - it is a set of organizational, financial and managerial factors that directly affect the effectiveness of decision-making to ensure the financial stability of the enterprise and the coherence of the interests of subjects and objects of management.

Reference

1. Kornienko T.O. Management of financial security at the enterprise. Innovative economy. 2013. №. 8. P. 350-353.

2 Klymenko, T. V. The main elements of the mechanism for ensuring the financial security of economic entities. Bulletin of ZHTU. Series: Economic Sciences. 2011. №. 4 (58). P. 340–343.

3 Shevchuk I.L., Staverska T.O. Financial security in the system of economic security of the state. Economic security in the conditions of globalization of the world economy. 2014. Vol. 1. P. 286-298

4 Klymenko, T. V. The main elements of the mechanism for ensuring the financial security of economic entities. Bulletin of ZHTU. Series: Economic Sciences. 2011. №. 4 (58). P. 340–343.

5 Lavrukhina M. O. The mechanism of ensuring the financial security of the enterprise. Electronic edition. [Electronic resource] : [http://www.rusnauka.com/17_APSN_2013 /Economics/ 10_141504.doc.htm](http://www.rusnauka.com/17_APSN_2013/Economics/10_141504.doc.htm)

ВПЛИВ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Леся Барабаш

кандидат економічних наук, доцент

Уманський національний університет садівництва

Вступ. Воєнні дії нині формують в Україні підґрунтя для складних і ґрунтовних фінансово-економічних перетворень, здатних у майбутньому вивести державу на якісно новий рівень життя та розвитку. І в цих реформах мають бути враховані по максимуму всі можливі чинники впливу, зокрема й такі, на які донині увага не зверталася. До останніх належить і сфера поведінкових фінансів – специфічного середовища, що сформувалося в результаті поєднання фінансів, психології, соціології й економічної теорії.

Результати дослідження. Регіональний розвиток традиційно пов'язують із впливом і взаємодією прямокореюючих йому факторів: місцерозташування та природні ресурси, екологічна ситуація і стратегія розвитку, структура виробництва та превалюючі сфери господарювання, рівень розбудови інфраструктури, фінансового сектору та соціальної сфери, можливість впровадження інновацій тощо. Однак одним з базових за вагомістю є вплив фактору, що лише дотично має відношення до розвитку регіону – поведінка людей, які там проживають.

Впливу людської поведінки на найвизначніші фінансові механізми почали приділяти ретельну увагу відносно недавно. Однак наразі науково доведено, що морально-етичні чи психологічні особливості людини, обрана нею модель економічної поведінки чи усталені стереотипи здатні як вивести фінанси будь-якого сектору на якісно новий рівень, так і знищити найуспішніші та найобгрунтованіші проекти.

Ще у 1899 р. американський економіст, соціолог і публіцист Т. Веблейн підкреслював важливість розуміння тонкощів взаємодії з людьми для розвитку економічного середовища, що справляє вагомий вплив на всіх, хто відносить себе по певної соціальної групи, населення, нації. А також зазначав, що поведінка сучасників зумовлена не стільки їхніми особистими вподобаннями, скільки досвідом предків, які закладали ідеї народу, його відчуття та спонукальні мотиви поведінки.

Цілком резонно, що регіональний розвиток України у повоєнний період значною мірою залежатиме від інвестиційних ресурсів. І саме поведінка – інвесторів і місцевих жителів – стане визначальною в успішній реалізації очікувань як перших, так і других. Спільністю груп є їхнє прагнення до максимізації прибутків і вигод. Саме на цьому і наголошують Ф. Мумтаз і Н. Ахмад: «Висока норма прибутку на інвестиції вирішальною мірою залежить від прийняття раціональних інвестиційних рішень, оскільки раціональне інвестиційне рішення забезпечує успішне повернення інвестицій. На ухвалення інвестиційних рішень впливає безліч факторів; більшість із них пов'язані з психологічними та поведінковими» [1]. Дійсно, перелік чинників впливу є надзвичайно розмаїтим, проте саме готовність населення територій до сприйняття нового, корегування власних дій і поведінки на основі нових економічних цілей і бачень, здатні прискорити взаємодію та наблизити мету інвесторів і жителів.

Ще однією складовою, що непрямо, але значним чином впливає на розвиток регіону, є культурні особливості та традиції, що формують поведінку населення та його ставлення до змін, їхнього перебігу, якостей і результатів. Дана сфера також перебуває у полі зору поведінкових фінансів, адже «...коріння поведінкових теорій розвитку пов'язані з взаємодією між культурними та психологічними факторами, а інститути відіграють роль посередника між передбачуваною та реалізованою людською поведінкою. ... форми людської діяльності, пов'язані з такою поведінкою, ймовірно, вплинуть на результати

міського та регіонального розвитку», – припускають Р. Хаггінс і П. Томпсон, окремо зазначаючи, що в теоретичній площині регіональний розвиток має бути тісно пов'язаний з поведінковими фінансами, що дають змогу формування його еволюційних моделей на тривалу перспективу[2].

Висновки. Однак великі реформи на своєму шляху можуть спіткнутися об камінь традиційних і поширених помилок, що розглядаються поведінковими фінансами: це систематичні помилки самовпевненості, репрезентативності та доступності. Помилкові припущення, що використання раніше дієвих методів і форм співпраці матиме такі ж позитивні наслідки, які отримувалися інвесторами раніше, наразі є цілком хибним. Внаслідок війни змінилася психологія сприйняття українцями справедливості й економності та загострилися критерії оцінки до потенційних інвесторів і їх цілей. Окремо зросла здатність адаптуватися до нового, відвертість і нетерпимість до порушень, що свідчить про закладання основ нової моделі економічної поведінки. Остання засновується на цінності людського життя, свідомих маркерах благополуччя та розумінні необхідності морального, професійного та загального розвитку. І останнє стає вимогою не лише до себе, а й до регіону та держави.

Враховуючи зазначене підґрунтя, слід наголосити на необхідності врахування особливостей поведінки українців під час формування стратегії відновлення та регіонального розвитку на повоєнну перспективу. І не лише з позиції наявних психологічних маркерів, а й з перспективою формування нового типу поведінки.

Список використаних джерел

1. Mumtaz, F., Ahmad, N. (2020) The Influence of Behavioral Finance on the Decision of Investors: Empirical Investigation from Pakistan Stock Exchange. *The Journal of Economic Research & Business Administration*. № 02 (132). URL: <https://be.kaznu>. DOI <https://doi.org/10.26577/be.2020.v132.i2.07> (accessed 25 Oct. 2022).
2. Huggins, Robert, and Piers Thompson. 'Human Behaviour and the Development of Cities and Regions. A Behavioural Theory of Economic Development: The Uneven Evolution of Cities and Regions (Oxford, 2021; online edn, Oxford Academic, 18 Feb. 2021), URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198832348.003.0002> (accessed 25 Oct. 2022).

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО РЕСУРСУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Олег Стойко

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Внаслідок воєнних дій на території України місцеві бюджети зіткнулися з багатьма реальними та потенційними викликами і загрозами. У таких умовах перед місцевими органами влади постали першочергові завдання щодо подолання фінансових дисбалансів місцевих бюджетів, залучення додаткових резервів для збільшення дохідної частини місцевих бюджетів, відновлення та відбудови пошкодженої та зруйнованої інфраструктури в регіонах, які постраждали внаслідок воєнних дій тощо.

Проблемами дослідження фінансового ресурсу місцевих бюджетів в нашій країні займаються такі дослідники: Брязкало А., Грабчук О., Дяченко С., Лисяк Л., Малиняк Б., Мартиненко В., Онищук І., Спасів Н. та ін. Проте в умовах повномасштабної російської агресії постає необхідність оцінити вплив війни на основні джерела доходів місцевих бюджетів та їх здатність протистояти сучасним викликам і загрозам.

Результати дослідження. За 2015-2022 рр. спостерігається тенденція до збільшення частки доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України за винятком 2020 р. (рис. 1). Попри негативні наслідки для місцевого самоврядування через воєнні дії частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету за січень-серпень 2022 р. досягнула найвищого значення, а саме: 25,3 %. Це свідчить про підвищення концентрації фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Рис. 1. Частка доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у доходах зведеного бюджету України за 2015-2022 рр., %

Джерело: складено за [3; 4].

Водночас спостерігається збільшення як загального розміру доходів (на 2,4 %), так і розміру доходів загального фонду (на 7,9 %) за 8 місяців 2022 р. у порівнянні з відповідним періодом у 2021 р. (табл. 1). Найбільших потенційних втрат загального фонду місцеві бюджети зазнали в квітні 2022 р. порівняно із квітнем минулого року (-2,4 млрд грн, або -8,5 %), але вже в травні спостерігався

позитивний приріст (+3,5 млрд грн, або +11,9 %), в липні та серпні 2022 р. приріст доходів загального фонду місцевих бюджетів порівняно із аналогічними місяцями 2021 р. відповідно склав +4,9 млрд гривень (+17,1%) і +2,6 млрд грн (+7,7 %) [4].

У структурі доходів місцевих бюджетів за січень-серпень 2021 р. найбільша частка припадає на доходи загального фонду (96,2 %), а на доходи спеціального фонду – лише 3,8 % (табл. 1).

Таблиця 1

Доходи місцевих бюджетів України за січень-серпень 2021-2022 рр.

Показник	8 міс. 2021 р.		8 міс. 2022 р.		Темп росту, %
	млн грн	%	млн грн	%	
Доходи загального фонду	311 492,3	91,3	336 115,0	96,2	107,9
Доходи спеціального фонду	29 623,7	8,7	13 392,7	3,8	45,2
Доходи всього	341 116,0	100,0	349 507,7	100,0	102,4

Джерело: складено за [1].

Я свідчать дані рис. 2, у структурі загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (із врахуванням трансфертів) за січень-серпень 2022 р. найбільшу частку займає податок з доходів фізичних осіб (46,1 %). Водночас спостерігається стійка тенденція до збільшення приросту податку з доходів фізичних осіб в серпні 2022 р. у порівнянні із серпнем минулого року (на 7,1 млрд грн, або на 41,1 %), що зумовлено підвищенням грошових виплат військовослужбовцям, чисельність яких значно зросла [4].

Водночас суми податку на доходи фізичних осіб, що сплачується податковими агентами, із доходів платника податку у вигляді заробітної плати істотно зменшилися, починаючи з березня 2022 р., дотепер вони нижче рівня 2021 р., але не знизилися до рівня 2020 р. Така ж ситуація спостерігається по надходженню до місцевих бюджетів податку на доходи фізичних осіб з доходів платника податку інших ніж заробітна плата [4].

Наступним значним джерелом доходів місцевих бюджетів є міжбюджетні трансферти з державного бюджету – 92,6 млрд грн (26,1 %), з них розмір субвенцій складає 77,3 млрд грн (21,8 %), дотацій – 15,3 млрд грн (4,3 %). За станом на 01.09.2022 р. місцевим бюджетам було перераховано міжбюджетних трансфертів у розмірі 83 % від передбачених розписом асигнувань, зокрема: базову дотацію перераховано в сумі 10,9 млрд грн, або 100 % до розпису асигнувань; освітню субвенцію перераховано в сумі 67,3 млрд грн, або 100 % до розпису [2].

З місцевих податків найбільша частка у структурі доходів місцевих бюджетів припадає на єдиний податок 8,7 % (рис. 2). Приріст надходжень єдиного податку в червні-серпні 2022 р. значно коливався (від росту +50,3 % до падіння -25,7 %) [4]. Таке коливання зумовлене здебільшого завдяки зміні строків сплати цього податку. Згідно з податковими новаціями у 2022 р. сплата єдиного податку здійснюється щомісячно (впродовж 30 днів після закінчення

звітного місяця), а до цього відбувалася щоквартально (впродовж 50 днів після закінчення звітного кварталу). Водночас суб'єктам господарської діяльності із суттєвими доходами (великий бізнес) надали право переходити на спрощену систему оподаткування: сплата єдиного податку в розмірі 2 % (раніше було 5 %) замість сплати податку на прибуток (18 %) [6]. В результаті цього, певна кількість господарюючих суб'єктів перейшла на спрощену систему оподаткування та сплату єдиного податку замість сплати податку на прибуток, що, зі свого боку, вплинуло на динаміку надходжень цього податку.

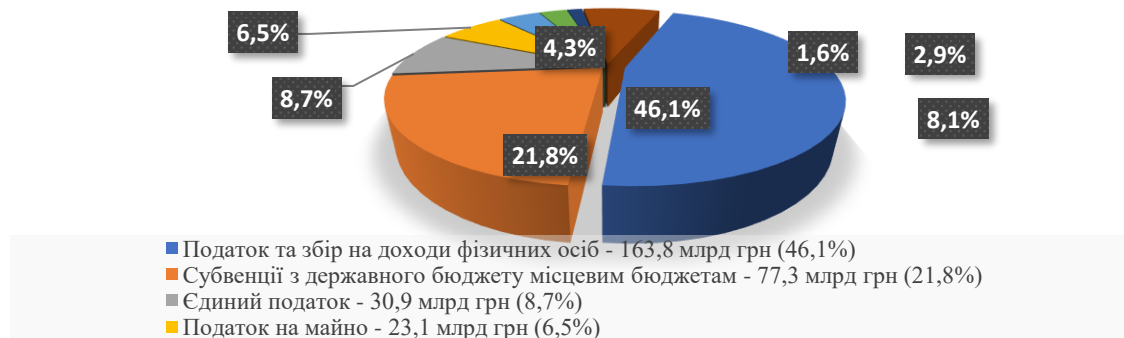

Рис. 2. Структура доходів місцевих бюджетів України (з врахуванням трансфертів) за січень-серпень 2022 р.

Джерело: складено за [1; 4].

У той же час слід відмітити про істотне зниження надходжень акцизного податку до місцевих бюджетів через скасування акцизу на пальне (ставка 0 євро за 100 літрів) в умовах повномасштабної війни на території України з метою цінового врегулювання ситуації на вітчизняному ринку палива. Проте з підписанням Президентом Закону щодо відновлення оподаткування нафтопродуктів та встановлення нових ставок на акциз із нафтопродуктів (бензин 100€/1000 літрів, дизель 100€/1000 літрів, біопаливо 100€/1000 літрів, газ 52 €/1000 літрів) надходження загальнодержавного акцизу на пальне до місцевих бюджетів мають значно зрости [5].

В результаті російської збройної агресії проти України зазнали втрат усі місцеві бюджети, насамперед, це стосується бюджетів територіальних громад на відміну від обласних бюджетів, які показали стійкість у перші місяці війни. Згодом бюджети територіальних громад змогли оперативно адаптуватися до умов воєнного стану і відновити темпи зростання. За січень-серпень 2022 р. надходження до бюджетів територіальних громад складають 69,6 % всіх надходжень місцевих бюджетів, що за обсягом в 4,8 рази більше ніж надходження до обласних бюджетів загалом [4].

Зростання ролі бюджетів територіальних громад у формуванні ресурсного потенціалу місцевого самоврядування за січень-серпень 2018-2022 рр. відображають дані рис. 3. Дані рис. 3 свідчать про зростаючу динаміку надходжень бюджетів територіальних громад за період, що аналізується, особливо це стосується 2021 р. і 2022 р. В умовах воєнного стану найбільший додатний приріст за січень-серпень 2022 р. у порівнянні з аналогічним періодом

2021 р. демонструють бюджети територіальних громад (+10,6 %), а обласні бюджети – лише +6,5 %. Водночас останні зазнали значніших втрат від негативних наслідків коронавірусної пандемії у 2020 р., ніж від проведення у 2022 р. воєнних дій на території України.

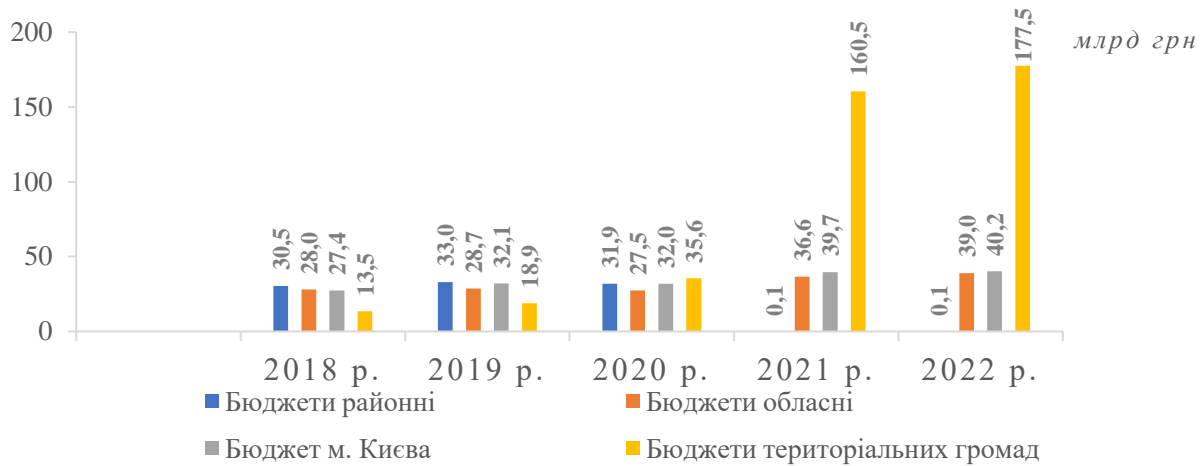

Рис. 3. Динаміка доходів загального та спеціального фондів за типами місцевих бюджетів України (без трансфертів) за січень-серпень 2018-2022 рр.

Джерело: складено за [4].

Висновки. Війна в Україні показала фінансову стійкість місцевих бюджетів і їх здатність виконувати покладені на них функції. Питома вага доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті за січень-серпень 2022 р. досягнула найвищого рівня за останні вісім років. Також відбулось зростання зальної суми доходів місцевих бюджетів на 2,4 % за січень-серпень 2022 р. у порівнянні з відповідним періодом минулого року. До основних джерел наповнення місцевих бюджетів за січень-серпень 2022 р. належать податок з доходів фізичних осіб, міжбюджетні трансферти з державного бюджету та єдиний податок. Серед усіх типів місцевих бюджетів найвищу стійкість демонструють бюджети територіальних громад, які мають приріст (10,6 %) за 8 місяців 2022 р. проти аналогічного періоду 2021 р. і забезпечують близько 70 % надходжень до місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Державний веб-портал бюджету для громадян // Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=8&year=2022&budgetType=LOCAL> (дата звернення: 06.10.2022 р.).
2. Мінфін : У серпні 2022 року місцеві бюджети отримали 6,2 млрд грн трансфертів із загального фонду державного бюджету // Урядовий портал. URL: <http://surl.li/dwftk> (дата звернення: 06.10.2022 р.).
3. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/800/10.01.2022.pdf> (дата звернення: 06.10.2022 р.).

4. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 8 місяців 2022 року // Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15570> (дата звернення: 06.10.2022 р.).
5. Президент підписав Закон про повернення акцизів на пальне // LIGA ZAKON. URL: <http://surl.li/dwfuua> (дата звернення: 06.10.2022 р.).
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 №2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 06.10.2022 р.).

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОДИН З МЕТОДІВ ЗРОСТАННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Оксана Агрес

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет природокористування

Вступ. Одним з ефективних шляхів вирішення нагальних проблем, які частково гальмують повноцінну реалізацію страхової діяльності вітчизняними страховиками є в першу чергу просування та введення в цілісну політику компанії діджиталізованих механізмів.

Протягом всього періоду розвитку галузь страхування характеризується базовими кроками щодо впровадження інноваційних технологій. Сюди відносимо введення актуарного розрахунку, що слугує передумовою для успішної реалізації уже сучасного ринку страхових послуг. Наступний момент визначається появою страхових агентів, які забезпечили масовість поширення страхових продуктів. Ну і звичайно сюди ж належить використання комп'ютеризованих технологій, які значно полегшили ведення діяльності страхової галузі. Впровадження інноваційних технологій - це вагомий крок для страхових компаній в напрямку зростання ефективності їх діяльності. Тому вивчення даної теми є надзвичайно актуальною у сучасних умовах.

Результати дослідження. За сьогоднішніх умов для підтримки розвитку ефективної роботи страхової галузі одним з найбільш необхідних факторів її реалізації виступає саме запровадження сучасних та вдосконалення наявних методів просування страхових послуг. Перспективною нішою щодо успішної реалізації страхової діяльності у цілому світі є діджиталізація або ж іншими словами цифрова трансформація страхової індустрії, яка формує вигідні можливості суб'єктам ринку.

Суть цифрової трансформації відображається наступним чином:

- застосування оновленого устаткування, бізнес-процесів та програм;

- кардинальні впровадження щодо стратегії управління;
- розвиток взаємозв'язків з суб'єктами світових ринків, запровадження їхнього досвіду
- підвищення рівня корпоративної етики серед працівників.

Кожна з перерахованих характеристик базується на впровадженні новітніх методик ведення страхової діяльності. В світі постійно поповнюються ряди інноваційних тенденцій, які виступають ефективними прийомами для успішного просування страхового бізнесу. Тренди світу протягом останніх років постійно оновлюються та випереджають одне одного. Проте, беручи до уваги стрімкий розвиток за кордоном цифрових технологій, варто зауважити, що темпи їх реалізації на вітчизняному ринку є значно повільніші і сильно відрізняються від світових.

Зважаючи на стрімкі зміни, посилення рівня конкуренції, зміна попиту на страхові продукти, ринок страхових послуг повинен забезпечувати швидку та цілком логічну адаптованість до нових умов функціонування саме шляхом інноваційного розвитку своєї діяльності.

До прикладу створення одного веб-сайту компанії не дає жодних гарантій щодо ефективності реалізації страхової діяльності, оскільки вимагає постійного оновлення та запровадження новинок, керуючись досвідом інших країн або ж розробкою власних механізмів. Саме ті компанії, які розуміють важливість цього аспекту здатні забезпечити високий рівень результатів своєї діяльності. І хоча вітчизняний ринок далеко не характеризується найвищими показниками стосовно інноваційного розвитку, позитивним є те, що впродовж останніх років на ринку страхових послуг поступово почали появлятися нові цифровізовані методи ведення страхової діяльності.

Формування та впровадження на сучасні ринки страхових послуг інноваційних інструментів описуються терміном InsurTech або ж у багатьох випадках спостерігається характеристика цих процесів у так званій сфері FinTech. Доволі поширені механізми інноваційної трансформації страхової галузі варто розглянути детальніше.

Інтернетизація, індивідуалізація та діджиталізація виступають основними напрямками розвитку цифрових технологій в страховій галузі. Зокрема, перший з напрямів, інтернетизація характеризується підбором необхідної інформації як для страхувальника, так і для страховика, зокрема можливість продажів страхових продуктів через Інтернет ресурси.

Персоналізація ринкових відносин, що стосується заміни широкомасштабних стандартних продуктів на ринку страхових послуг відбивається на розробці індивідуальних котирувань відносно страхування (щодо тарифів, ризиків та інших умов), використовуючи великі бази даних, на основі нових технологій виробництва та бездротових технологій, великі обсяги даних про страхувальника (включаючи потенційні) та застраховані об'єкти. Індивідуалізація страхової галузі включає засоби для проведення персональної оцінки ризику шляхом збільшення обсягу зібраної інформації, що стосується

страхувальників та об'єктів страхування, а також складання індивідуальних страхових котирувань за бажанням страхувальника.

Щодо діджиталізації ринку, то йдеться про застосування новітніх механізмів (цифровізації) всередині та зовні бізнес-процесів компанії. З цим поняттям можна використовувати термін «цифровий бізнес-процес». Цьому наряду характерні нові технології виробництва та бездротові технології обміну інформацією. В даний час страхові компанії, як правило, бізнес-процеси компанії, такі як бухгалтерський облік та звітність, оцінка ризиків страхувальника, реалізація страхових продуктів та вирішення спорів є осередками застосування діджиталізації. Зацікавленість страхової галузі до цифровізації страхового бізнесу частково залежить від рівня розвитку та можливостей технології блокчейн, їх використання в різних бізнес-процесах, зокрема і в сфері АПК.

Для підбору інформації про застрахованого або об'єкти страхування використовують різні методи, які забезпечують отримання детального переліку характеристик необхідних перед укладенням договору задля оцінки ризиків. Першочерговими проблемами індивідуалізації страхового ринку виступають:

- низький рівень дослідження можливих наслідків впливу проаналізованих ознак на ризики;
- надлишкове применшення ризиків;
- надмірна дотичність до безризикових договорів страхування та інші.

Дослідження перерахованих проблем стало поштовхом розвитку страхової технології, яка передбачає підвищення участі страхових компаній на фінансовому ринку [3].

Наявність веб – сторінки страховими компаніями – це одна з необхідних складових в умовах сучасності та мобільності споживачів, тому проаналізуємо детальніше появу інтернет - магазинів у страховій галузі.

Створення онлайн - магазинів стало важливим проявом впровадження інновацій на ринок страхових послуг, оскільки забезпечило зручність та можливість зекономити час клієнтів. В такому магазині страхувальник може здійснити купівлю електронного полісу, оформити туристичне страхування, каско, страхування майна та інші. Більшість компаній, які сформували онлайн - магазин страхових продуктів, це компанії, які реалізують ризикове страхування, частка яких становить 21%. Придбати страховий продукт та здійснити оплату в режимі онлайн можна завдяки співпраці страхових компаній з банківськими установами [1]. Ця функція активно останнім часом набирає оберту на ринку страхових послуг, зважаючи на зміни, спричинені пандемією Covid-19 [3].

Зокрема на сайтах страхових компаній розвивається функція «онлайн - кабінет», де висвітлена інформація про діючі договори клієнта, розмір внесеної страхової премії, а також інформація стосовно того, коли необхідно здійснити наступний платіж. Проте аналіз страхових компаній свідчить про те, що всього лиш близько 10 % компаніям притаманна така опція.

Просування страхових компаній та залучення потенційних клієнтів шляхом використання соціальних мереж, зокрема здійснення реклами в них виступає ще одним кроком до поступової діджиталізації страхової галузі. На сьогодні практично кожен потенційний клієнт є дотичним до різних соціальних мереж, які виступають доволі ефективними рекламними площадками для просування страхових продуктів. Як результат цього уже половина компаній, що реалізують страхову діяльність прикріплюють посилання на свої інформаційні сторінки в соціальних мережах, відео платформи, канали та чати. Серед них 42 % - компанії в галузі ризикового страхування, та близько 12 % компанії з страхування життя. Такі показники свідчать про те, що страхові компанії враховують рівень мобільності споживачів на сьогоднішній день, хоча показники ще далеко не прирівнюються до досвіду зарубіжних країн.

У всьому світі і в нашій державі зокрема існує великий попит щодо використання смартфонів, що в свою чергу теж є рисою діджиталізації суспільства. Такий чинник призводить до реалізації та розробок мобільних додатків-бренду страхових компаній. Досвід Польщі, Франції, Німеччини, Болгарії та багатьох інших країн характеризується тим, що завдяки мобільному додатку, клієнт страхової компанії може здійснювати ряд важливих функцій, зокрема визначати вартість договору страхування, надсилати інформацію, щодо страхового випадку, зв'язатись з представником компанії, ознайомитись з реалізацією страховиком страхової виплати та інші. Серед вітчизняних компаній наявність власного додатку є у страхових компаніях «УНІКА», «Інго Україна», «Аска» та інших.

Важливо зазначити, що технологічні інновації при здійсненні страхової діяльності стали важливим фундаментом у налагодженні відносин між страховиком та страхувальниками, і зокрема потенційними клієнтами. Однією з таких технологій стало впровадження та застосуванню на світовому ринку страхових послуг телематики.

В цілому телематика проявляється в об'єднанні приладів, які відслідковують поведінку споживача. Цій діджитал - технології властиві значний ряд функцій, розпочинаючи з обчислення зроблених кроків до аналізу сну чи темпів активності. Застосування телематики в пристроях передає організаціям з реалізації страхування життя та здоров'я необхідні статистичні дані про споживача. На ринку страхових послуг України телематика передбачена у таких страхових компаніях як «Інго Україна», «АРКС», «Українська акціонерна страхова компанія «АСКА», «PZU Україна». Аналіз нашого ринку страхових послуг свідчить про те, що завдяки застосування пристроїв телематики можна зменшити розмір страхового тарифу на 55 - 60 %. Окрім цього, застосування такої технології дозволяє застрахованому розуміти те, що отриманий страхових продукт є зроблений йому індивідуально, і тим самим заохочує його взаємодіяти з страховою компанією в майбутньому.

Зокрема, трендами 2021 року в світовій галузі страхування є штучний інтелект, великі дані (Big Data) та звичайно ж автоматизація. Перераховані

тренди розширюють нові горизонти для тих компаній в галузі страхування, які моделюють поведінку потенційних споживачів та орієнтуються на підвищення продуктивності своїх клієнтів [2].

Ще однією технологією трансформації страхової сфери є реалізація P2P – страхування. Суть якого полягає в наступній інтерпретації. Принцип P2P-страхування (взаємного страхування) означає, що споживачі страхових послуг замість того, щоб віддавати гроші за страховку страховику, об'єднуються в одну групу (community) та формують свій власний фонд взаємодопомоги, з якого здійснюються виплати постраждалим від несприятливих подій.

Висновки. Підсумовуючи розвиток оптимізації страхового сектору за рахунок описаних інноваційних технологій ми розуміємо, що хоч і подібні впровадження формують ряд значних привабливих сторін щодо охорони власностей, комфорту, а також захищеності, проте вони все ще є новими інноваційними інструментами на ринку страхових послуг, особливо для вітчизняного сектору страхування, і виступають доволі вразливими місцями серед потенційних клієнтів. Тому ще десь ця слабінка і не цілком сформувала належний рівень попиту серед суб'єктів страхового ринку та потребує належного інформативного ознайомлення та можливого тест-драйву на ринку страхових послуг зокрема.

Отже, страховий бізнес є одним із головних бенефіціарів інновацій в економіці. Характеристики страхового бізнесу змушують компанії вводити новітні технології. Необхідність впровадження інноваційних рішень впливає з двох принципів страхування: постійної обробки великих обсягів даних та асиметрії інформації, яка може бути джерелом ризику в страховій діяльності. Щоб мінімізувати можливі негативні наслідки, страхові компанії все частіше роблять ставку на сучасні технологічні інновації. Характерною особливістю інновацій у страховій галузі є не тільки новизна, а й значне їх практичне значення.

Слід зазначити, що в умовах війни порушений режим роботи страхових організацій, але загальні засади їх діяльності, курс на інновації, диджиталізацію повинні бути такими, як викладено у статті. Сьогодні страхові компанії можуть успішно функціонувати лише шляхом застосування інноваційних підходів у всіх аспектах своєї діяльності, але ступінь їх впровадження в різних країнах суттєво відрізняється в залежності від зрілості ринків фінансових послуг. У зв'язку з цим страховий ринок України лише на початку інноваційного розвитку, тому визначення його тенденцій та можливостей є перспективою подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Агрес, О.Г. та Томашевський, Ю.М., 2020. Bancassurance як вигідна модель співпраці банків і страхових компаній. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*, 5. с. 13-21.

2. Моташко, Т., 2016. Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*, 5, с. 18-24.

3. Фурман, В., 2017. Розвиток нових технологій у страхуванні. *Фінанси України*, 2, с. 135-145.

РОЛЬ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Інна Гнидюк

кандидат економічних наук, доцент

Вінницький тоговельно-економічний інститут ДТЕУ

Людмила Уманець

викладач

*Вінницький фаховий коледж будівництва,
архітектури та дизайну КНУБА*

Вступ. В сучасних умовах господарювання, та в умовах воєнного стану податкові надходження до державного та місцевих бюджетів є одним із важливих умов виконання державою своїх функцій та основною структуроутворюючою частиною дохідної частини бюджетів, частка якої становить близько 70% всіх надходжень [4].

Податок на прибуток - це прями́й податок, сплачуваний підприємствами з прибутку, одержаного від реалізації продукції (робіт, послуг), основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей, інших видів фінансових ресурсів та матеріальних цінностей, а також із прибутку від орендних операцій, роялті та від позареалізаційних операцій [4].

Щоб розкрити роль надходжень податку на прибуток для бюджету, проаналізуємо за даними офіційної звітності оприлюдненої на ресурсі Open Budget частку податку на прибуток в податкових надходженнях та в доходах зведеного бюджету Вінницької області (рис. 1).

Проведений аналіз засвідчив, що надходження від податку на прибуток складають незначну частку доходів зведеного бюджету Вінницької області. Їх частка коливається в межах 0,3-0,8%. Частка податку на прибуток в податкових надходженнях до бюджету складають 1,12-1,32%. Найбільша частка надходжень від податку на прибуток складала 1,32% в 2019 році, найменша у 2021 році – 1,01%, це пов'язано з карантинними обмеженнями. У 2022 році частка податку на прибуток у структурі податкових надходжень за пів року становила 1,23% (80,6 млн.грн.).

Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

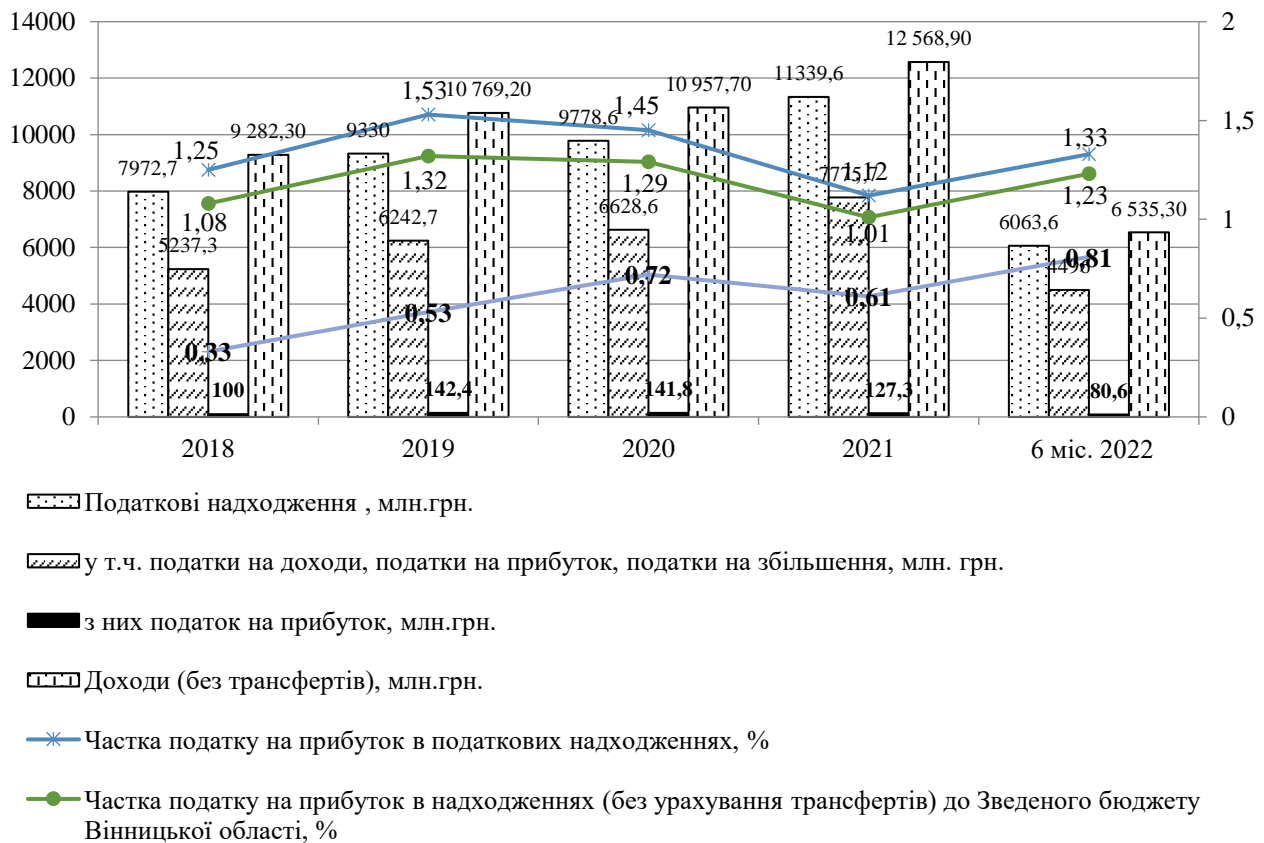

Рис. 1. Частка надходжень від податку на прибуток в доходній частині Зведеного бюджету Вінницької області за 2018-2022 рр.

Динаміка надходження податку на прибуток до зведеного бюджету Вінницької області представлена на рис. 2. З рисунку видно, що у 2021 році надходження цього податку зменшилося у зв'язку з довготривалим карантинном викликаним пандемією COVID-19.

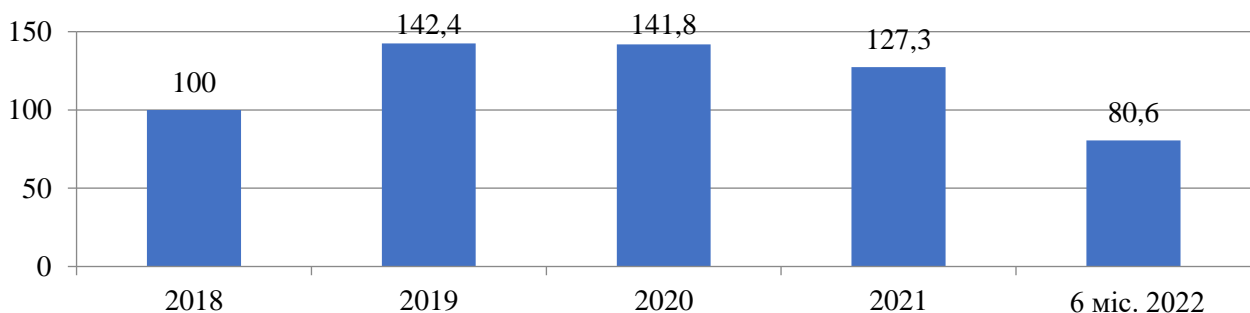

Рис. 2. Динаміка надходження податку на прибуток до Зведеного бюджету Вінницької області за 2018-2022 рр.

Джерело: розраховано та систематизовано автором за даними [9]

Надходження від податку на прибуток є частиною суми, що включає в себе податки на доходи, податки на прибуток та збільшення ринкової вартості. Тому доцільним є розгляд динаміки зміни суми податку на прибуток в їх загальній сумі (рис. 3).

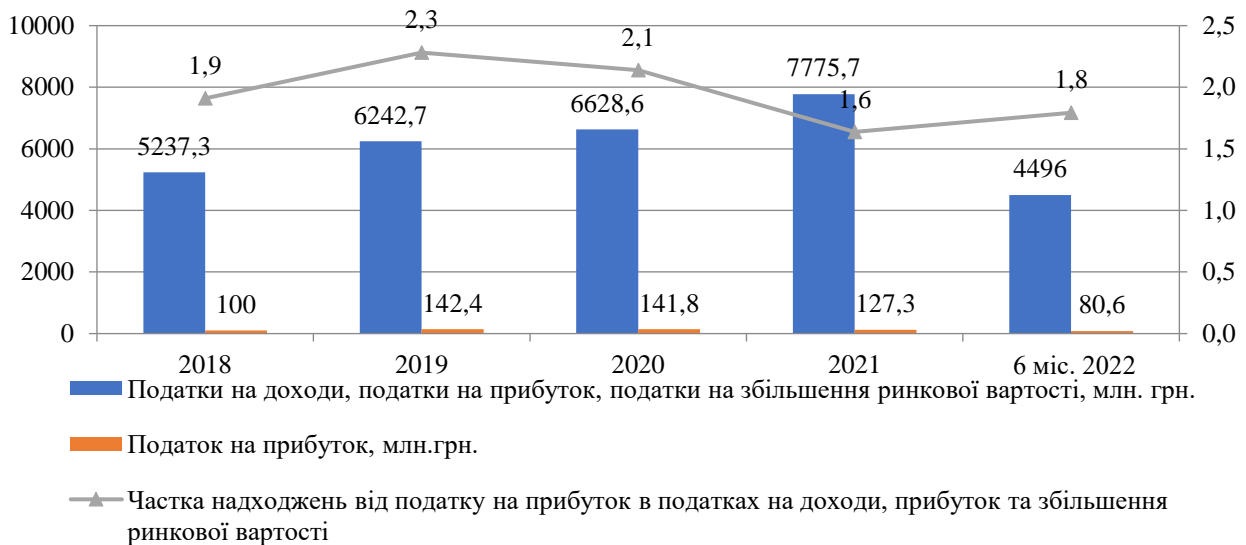

Рис. 3. Частка надходжень від податку на прибуток в податках на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості бюджету Зведеного бюджету Вінницької області за 2018-2022 рр.

Джерело: розраховано та систематизовано автором за даними [2]

Як бачимо, частка податку на прибуток в загальній сумі податків на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості, також незначна. Сума коливається в межах 1,6-2,3%. Найбільша частка суми податку припадала на 2019 рік і складала 2,3%. Починаючи з 2020 року частка податку на прибуток почала скорочуватись і в 2021 році склала 1,6%.

Складові податку на прибуток Зведеного бюджету Вінницької області представленні в табл. 1.

Аналіз складових податку на прибуток свідчить, що найбільшу частку в структурі даного податку займав до 2020 року включно податок на прибуток приватних підприємств, що в середньому становить 70-76% від усіх надходжень. Починаючи з 2021 року найбільшу частку в структурі податку на прибуток займає податок на прибуток, які сплачують інші платники – 70-76% всіх надходжень.

Незважаючи на те, що протягом досліджуваного періоду надходження податку на прибуток зростає, але ситуація в Україні пов'язана з коронавірусною пандемією та війною в державі уже відбивається на надходженнях до державного та деяких місцевих бюджетів [6].

Ще одна причина зменшення сум сплачених податків на прибуток, полягає у відтоку іноземних інвестицій та нестабільності національної валюти. Це привело до скорочень на підприємствах, зменшення обсягів їх виробництва та реалізації, а в деяких випадках взагалі їх закриття.

Наразі відбувається ухилення від сплати податків не тільки підприємств, які по різних причинах не мають можливості сплачувати податки, але й поширюється тенденція до несплати податків фінансово здорових підприємств [3].

Таблиця 1

Надходження складових податку на прибуток до бюджету Зведеного бюджету Вінницької області протягом 2018-2022 рр., тис.грн.

Показники	2018	2019	2020	2021	6 міс. 2022
Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, тис.грн.	5262,1	6420,8	5820	3671,1	9829,1
Податок на прибуток підприємств, створених за участю іноземних інвесторів, тис.грн.	8644,3	8918,6	8988,1	12859,4	6097,7
Податок на прибуток іноземних юридичних осіб, тис.грн.	14667,3	18407,2	18420,5	19871,4	2247,4
Податок на прибуток страхових організацій, включаючи філіали аналогічних організацій, розташованих на території України, тис.грн.	155,3	83,2	97	32,2	384,6
Податок на прибуток організацій і підприємств споживчої кооперації, кооперативів та громадських об'єднань, тис.грн.	192,1	17,1	199,2	-	-
Податок на прибуток приватних підприємств, тис.грн.	70395,8	107554,9	107106,2	-	-
Інші платники податку на прибуток, тис.грн.	3,4	6,7	6,5	-	-
Податок на прибуток фінансових установ, включаючи філіали аналогічних організацій, розташованих на території України, за винятком страхових організацій, тис.грн.	722,6	833	1121,9	978,5	366,8
Податок на прибуток, які сплачують інші платники, тис.грн.	-	-	-	89855,5	61702,1

Джерело: розраховано та систематизовано автором за даними [2]

Проблемами, що перешкоджають у отриманні достатнього рівня надходження з податку на прибуток до бюджету є [3]:

- зменшення обсягів виробництва місцевих підприємств та зменшення їх кількості, що супроводжуються скороченням робочих місць через нестабільну ситуацію в країні та високий рівень інфляції;

- надання податкових пільг з боку держави, які впливають на ефективність формування доходів бюджету. Так, велика кількість податкових пільг для одних підприємств означає високі податкові ставки для інших, що змушує останніх ховати свої доходи з метою збереження конкурентоздатності;

- звільнень від оподаткування та масштабне ухилення від сплати податків звужує базу оподаткування.

Незважаючи на збільшення сум надходження з податку на прибуток до Зведеного бюджету Вінницької області, податкова система в цілому залишається недосконалою. Основні її недоліки [3]:

- нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження;
- перетворення податкової системи у чинник пригнічення економічного зростання та інвестиційної активності, стимулювання ухилення від сплати податків і відтік капіталів за кордон;

- проблема подвійного оподаткування;

- нестабільність податкового законодавства.

Таким чином, проведений аналіз сплати податку на прибуток підприємств у контексті макроекономічних показників економічної діяльності держави, способів уникнення сплати податку дає підстави стверджувати, що сплата податку має декларативний характер. Це веде до нерівного податкового навантаження. Так, лише 0,5 % підприємств з-поміж зареєстрованих платниками податку на прибуток формують близько половини бюджетних надходжень. Невідповідності зростання податкових надходжень визначено у формах власності, галузях економіки та окремих регіонах України, що вказує на поширеність способів уникнення від оподаткування, гнучкість суб'єктів господарювання у використанні механізмів мінімізації податку на прибуток, збільшення частки тіньової економіки [5]. Тому вирішення проблеми тінізації економіки та боротьби з ухиленням від сплати податків можливе лише за умови розробки та впровадження стратегічних реформ, що охоплюють багато аспектів діяльності держави та суспільства. На чільне місце можна винести реформування податкової системи, усунення недоліків чинного законодавства, підвищення ефективності контрольно-перевірочної роботи.

Список використаних джерел

1. Дема Д.І. Трансформація місцевих податків та зборів в Україні. *Наукові горизонти*, 2019. С. № 4. С. 13–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhnau_2019_4_4 (дата звернення: 02.10.2022)
2. Державний веб-портал бюджету для громадян OpenBudget. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 23.09.2022).
3. Замкова Н., Гнидюк І. Фінансова політика субнаціонального рівня. *Вісник КНТЕУ*. 2020. №3. С. 66-78. URL: <http://visnik.knute.edu.ua/files/2020/03/06.pdf> (дата звернення: 02.10.2022)
4. Нікітішин А.О. Податкова політика в умовах економічних перетворень : монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 480 с
5. Откаленко О. Адміністрування податку на додану вартість в умовах євроінтеграції. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 5. С. 116-129.
6. Hnydiuk I. Reformatting Ukrainian Budget System within the Conditions of Power Decentralization. *World Science*, 2020, Т.2, №1 (53). S.4-10. URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ws/article/view/33> (дата звернення: 04.10.2022)

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ У ПІСЛЯВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ УКРАЇНИ

Галина Марків

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет природокористування

Вступ. 24 лютого 2022 року почалася нічим не спровокована військова агресія росії проти України. В бойових діях росія застосовує весь спектр наявного конвенційного озброєння, що відбирає життя, руйнує долі людей, призводить до значних руйнувань цивільної інфраструктури, включаючи житло, адміністративні будівлі, медичну, транспортну, енергетичну інфраструктуру, державні підприємства, приватний бізнес тощо.

Для відновлення зруйнованих об'єктів і виплати компенсацій Українська держава розраховує на різні джерела, у тому числі стягнення грошей із РФ і допомога донорів (США, ЄС, Світового Банку, приватні пожертви тощо). В той же час досі не вирішена модель, за якою буде проходити відновлення, хто їм буде керувати, якими принципами воно буде керуватися, наскільки буде централізоване управління, як буде розподілена пропорція в прийнятті рішень між місцевою та центральною владою і донорами, яка буде залученість громадянського суспільства, які будуть зроблені нові запобіжники від корупції і неефективних витрат грошей та чи не будуть піддані сумніву діючі антикорупційні механізми тощо, чи треба давати гроші відразу чи пізніше, багато давати чи невеликими частинами, під конкретні проекти/зобов'язання чи без них тощо.

Результати дослідження. Для розуміння можливих сценаріїв відновлення перш за все необхідно поглянути на поточний стан української економіки. Спираючись на результати дослідження публікації «Нарис про відбудову України» видавництва лондонського Centre for Economic Policy Research [1], розглянуто 5 сфер, а саме: економіка, торгівля, енергія, публічні фінанси та монетарна політика.

Економіка. Відповідно до Нарису про відбудову, Україна за перші місяці війни втратила 30-50% виробничих потужностей. У країні агропромисловий сектор є одним із найпотужніших секторів економіки та забезпечує >40% експорту України. Важливим показником агропромислового комплексу є % сільськогосподарських земель, що були посіяні. З початком війни близько 30% сільськогосподарських земель не були посіяні.

Економічна активність загалом знизилася на 30-50%. Переміщено було близько 30% працівників, що сприяє кадровому голоду в певних регіонах та галузях. Так само великих втрат зазнали об'єкти інфраструктури, цивільне житло та соціальні об'єкти.

Торгівля. Для України найбільшим каналом торгівлі є морський шлях. Який фактично був заблокований Росією з початку вторгнення 24-го лютого. Лише 1 серпня з порту Одеси вийшов перший торговельний корабель із

українською сільськогосподарською продукцією. Наразі експортується тільки сільськогосподарська продукція, про відновлення обсягів її експорту говорити зарано.

Країна продовжує свою торговельну активність через країни ЄС, але пропускна здатність критично низька та обмежена переважно суходелом. Як результат, накопичується дефіцит торговельного балансу (імпорт дорівнює 80-90% довоєнного, а експорт значно впав).

Енергія. Завдяки тому, що газомережа України приєднана до європейської системи - газогони та сховища продовжують працювати. Буквально за 3 тижні після початку війни українська електромережа також була успішно приєднана до електромережі ЄС. Але негативним фактором є відсутність власного виробництва нафтопродуктів.

Публічні фінанси. Задля підтримки економіки та населення Уряд пішов на безпрецедентні кроки щодо зниження податкового навантаження та полегшення доступу громадян до соціальної допомоги.

Відбулося спрощення системи оподаткування: замість ПДВ та податку на прибуток введено можливість переходу на 2% від оборту, на початку війни було скасовано імпорتنі податки на більшість товарів, з поступовим відновленням податків для груп товарів не критичного експорту. Для подолання енергетичної кризи зменшено акциз та ПДВ для нафтопродуктів.

Спрощена система отримання соціальних виплат із можливістю використання сучасних цифрових інструментів (завдяки платформі ДІЯ).

Монетарна політика. В умовах війни великих зусиль коштувала стабілізація платіжної системи. Довгий час обмінний курс гривні був зафіксований Національним банком України.

Завдяки проведеній монетарній політиці, інфляція під контролем, але інфляційний тиск зростає.

Враховуючи всі ці фактори, а також поточний стан справ державного управління, існує припущення, що післявоєнна Україна матиме наступні характеристики:

- державний апарат продовжуватиме функціонувати;
- територія України буде не розділеною, принаймні зберігатиметься значна частина території;
- західну частину України не зазнає значних руйнувань;
- обсяг державного боргу буде значним, фіскальний дефіцит переважно фінансуватиметься за рахунок міжнародної допомоги та центрального банку;
- більшість домогосподарств практично не мають або ж мають надто мало активів, низький рівень доходів, більшість кредитів не обслуговуються;
- протягом дуже тривалого періоду Україна матиме значні витрати коштів на забезпечення своєї безпеки;

- протягом найближчого часу Україна не стане членом ЄС, однак буде наближатись до членства у ЄС. Адже, Україна отримала статус кандидата у члени ЄС.

- Україна володітиме такими гарантіями безпеки, що забезпечують її від наступного російського нападу;

- обмінний курс, який не є ринковим, регулюватиметься НБУ.

З часів Другої світової війни процес відновлення України після війни з росією буде одним із наймасштабніших у Європі. Величезні обсяги завдань, пов'язаних з відновленням і можливістю застосування сучасних технологій створюють унікальні виклики та підґрунтя для прийняття креативних рішень щодо їх вирішення.

Динаміка останніх місяців військових дій на фронті (зокрема відсутності суттєвого прогресу з боку ворога та активні дії військових сил України на всій лінії зіткнення) підтверджує основні гіпотези щодо характеристик післявоєнного функціонування України, в яких Україна зберігає потужні діючі державні та соціальні інститути, але має значне навантаження на державний бюджет та економіку в цілому.

Тому Україні як ніколи треба піклуватися щодо ефективного, відкритого та прозорого використання всіх доступних ресурсів які наявні у державі, доступні у приватного секторі та можуть бути активовані з боку всіх категорій міжнародних партнерів.

Важливість стабільного розвитку та посилення діджитал рішень у системі державного управління закріплюється у Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами до 2025 р. затвердженої Кабінетом Міністрів України від 17 листопада 2021 року.

Для забезпечення успішного відновлення країни потрібно застосовувати наступні принципи:

1. Процесом відновлення повинні керувати органи тієї країни, яка потребує цього відновлення. Жодні громадські, міжнародні організації не мають виконувати функції державних інституцій;

2. Відновлення України повинне ґрунтуватись на економічному відновленні країни. Надана фінансова допомога повинна забезпечувати економічне зростання, а не замінювати його;

3. Відновлення повинно відбуватися швидко та починатися якомога швидше;

4. Використовувати цифрові інструменти та відповідну інфраструктуру необхідно з метою боротьби з корупцією та підвищенням ефективності використання фінансових ресурсів;

5. Для успішного відновлення країни необхідно залучати як органи місцевої влади так і громадян.

Цифрові рішення, які прийматимуться у боротьбі з викликами щодо відновлення України, повинні бути зосереджені на те, щоб:

1. Побудувати на державному рівні інтегровану цифрову платформу, яка б дозволяла моніторити усі грошові потоки у усіх вимірах та за будь якими проектами.

2. Поєднати на одній платформі інформацію, яка міститься на різних цифрових реєстрах і платформах. Тобто потрібно щоб існував взаємозв'язок між цільовими програмами по відновленню країни та використаними коштами між бюджетами як державного, так і місцевого рівнів;

3. Впровадити модульний принцип поширення цифрових рішень, який забезпечив би реалізацію запропонованих ініціатив з відновлення країни та прозоре управління ними на державному рівні на об'єднаній цифровій платформі. Наприклад, створення модулів з пріоритезації заявок по відновленню бізнесу чи об'єктів соціальної інфраструктури, з нефінансової, гуманітарної допомоги тощо.

Побудована відкрита та прозора цифрова платформа з відображення грошових потоків і процесів з відновлення забезпечить:

1. Збільшення ефективності використання коштів за рахунок створеного прозорого процесу використання існуючих коштів і забезпечення фінансування проєктів з відновлення за цільовим призначенням;

2. Збільшення довіри світової спільноти до процесу з відновлення та забезпечення необхідних передумов, створення яких дозволяє направляти достатній рівень фінансування на реалізацію програм з відновлення України від країн Європейського Союзу та інших партнерів;

3. Підвищення довіри суспільства України усіх рівнів, зокрема й територіальних громад, за рахунок покращання процесу відновлення країни та їх залучення до цього процесу. Адже кожен бажаючий матиме шанс особисто долучитися до відновлення країни і відчути ефект своїх дій [2].

Висновки. Використання запропонованих за результатом цього дослідження цифрових інструментів повинно допомогти відбудувати кращу Україну, зробити це швидко, ефективно та зменшити ризики неефективного використання ресурсів та можливих штучних маніпуляцій з боку ворогів України.

Але, для ефективного та швидкого відновлення насамперед важливо якомога швидше його почати – мобілізувати ресурси та відновлювати економіку вже зараз. Тому впровадження цифрових інструментів в жодному разі не повинно стримувати процес відновлення України, а повинно його доповнювати, супроводжувати та сприяти впровадженню кращих практик управління фінансовими та матеріальними ресурсами на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Найважливішим аспектом ефективного та швидкого відновлення України є своєчасна фінансова підтримка України від всіх міжнародних партнерів. Інвестиції в відновлення України – це інвестиції в безпеку та економічну стабільність Європи та світу.

Список використаних джерел

1. Нарис про відбудову України URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/blueprint-reconstruction-ukraine>
2. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами до 2025 р. URL: <http://surl.li/dwfvb>

ПОСИЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Наталія Усата

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, м. Київ*

Вступ. На сьогоднішній день перед Україною гостро стоїть питання щодо відновлення та розвитку сільських територій у воєнний та післявоєнний час. Відповідно важливим є розробка гнучких суспільних механізмів управління, які б дозволяли поєднати ініціативу бізнесу з вагомістю держави для підвищення дієвості об'єктів, що знаходяться у власності держави.

Вирішення багатьох соціально-економічних проблем сільських територій є неможливим без побудови партнерських відносин та налагодження конструктивного діалогу між державою та бізнесом. Формування партнерських моделей взаємовідносин відкриває нові можливості та забезпечує певні вигоди для учасників угоди.

Результати дослідження. Внаслідок повномасштабної військової агресії зі сторони росії, в Україні пошкоджено та зруйновано тисячі інфраструктурних об'єктів, житлових будинків, тваринницьких ферм, господарських будівель тощо. А на територіях, де тривають активні бойові дії, кількість пошкоджених та повністю зруйнованих будівель щоденно зростає.

Важливим завданням держави є розроблення плану відбудови цих об'єктів, а отже і залучення фінансових ресурсів на ці цілі. Тому було створено дорадчий орган – Національну раду з відновлення України від наслідків війни, до складу якого входять представники влади та експерти. Основним завданням цього органу є розроблення плану заходів із післявоєнного відновлення та розвитку України [1; 2].

Так, влітку у швейцарському м. Лугано українським урядом було презентовано «План відновлення України», який передбачає реалізацію 850 проектів на загальну суму понад 750 млрд дол. протягом десяти років [1; 2]. Основну частину коштів для відбудови Україна планує отримати від реалізації

конфіскованих російських активів. Серед інших джерел інвестування уряд називає пільгові кредити від партнерів, міжнародних фінансових організацій, банків, грантову підтримку й індивідуальні внески тощо. Також до відбудови нашої країни планується широке залучення приватного бізнесу: як вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Але для цього держава має створити сприятливі умови та формати співпраці для приватного інвестора [1; 2].

Залучення довгострокових інвестицій для відновлення та розвитку сільських територій можливе в рамках державно-приватного партнерства, як одного із драйверів інвестиційних зрушень. Така співпраця дозволяє суттєво збільшити можливість успішної реалізації масштабних проєктів, що сприятиме ефективному управлінню об'єктами державної та комунальної власності, створенню умов для використання новітніх технологій та інновацій тощо.

На сьогодні питання розвитку партнерства в Україні набуло особливого значення, оскільки для реалізації масштабних проєктів бюджетних коштів недостатньо. Тому залучення приватних партнерів та використання механізмів побудови довгострокових відносин з ними вкрай необхідне.

Серед переліку напрямів використання ДПП, що закріплені законодавчо, можна виділити, зокрема, такі [3]:

- «будівництво та/або експлуатація доріг, залізниць, мостів, морських і річкових портів та їх інфраструктури;

- виробництво та впровадження енергозберігаючих технологій, будівництво та капітальний ремонт житлових будинків, повністю чи частково зруйнованих унаслідок бойових дій на території проведення антитерористичної операції;

- установа модульних будинків та будівництво тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб».

На нашу думку, зазначений перелік необхідно розширити таким напрямом: будівництво та капітальний ремонт житлових будинків і нежитлових приміщень, що були повністю або частково зруйновані внаслідок бойових дій під час воєнного стану.

Заходи щодо посилення ДПП знайшли своє відображення у деяких завданнях, поставлених перед агенціями регіонального розвитку, що затверджені Постановою КМУ «Деякі питання діяльності агенцій регіонального розвитку» від 21.10.2022 р. №1203. Агенція відповідно до покладених на неї завдань:

- бере участь у розробленні та здійсненні заходів, спрямованих на підтримку запровадження механізму державно-приватного партнерства в регіоні, а також у поширенні успішного досвіду застосування механізму державно-приватного партнерства в регіоні;

- надає консультаційну та інформаційну підтримку ініціаторам проєктів на регіональному та місцевому рівнях під час підготовки ними пропозицій щодо здійснення ДПП;

- співпрацює з установами та організаціями з питань підтримки розвитку підприємництва та запровадження державно-приватного партнерства;

- організовує та проводить тренінги, навчальні та інші заходи для представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань державно-приватного партнерства тощо [4].

Розширення потенціалу ДПП у відновленні та розвитку сільських територій потребує усунення ряду перешкод законодавчого, політичного, економічного та інституційного характеру і формування сприятливого середовища для ведення бізнесу.

Згідно з законодавством, етап підготовки до реалізації проекту ДПП триває близько 1,5-2 роки. Однак, в нинішній ситуації, у нас немає у розпорядженні стільки часу. Тому, існуючий Закон «Про державно-приватне партнерство» має бути максимально пристосований до сучасних реалій, а отже потребує внесення відповідних змін, оскільки не передбачає застосування в умовах воєнного стану.

Тому, у липні 2022 року у Верховній Раді було зареєстровано законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України» №7508 [5]. Ним передбачається внесення концептуальних змін до законів України «Про державно-приватне партнерство» та «Про концесію» [5]. Зокрема, ключовим завданням реформи ДПП є суттєве спрощення існуючої процедури, а отже і скорочення часу на підготовку та запуск проектів ДПП. Це дасть можливість виграти у часі і пришвидшити будівництво зруйнованої інфраструктури та житла на сільських територіях.

Цим законопроектом також введено умовну класифікацію проектів ДПП («звичайні», «проекти з відновлення» та «малі» проекти (вартістю до 5,4 млн євро). Так, на відміну від «звичайних» проектів, до «проектів на відновлення» та «малих» проектів передбачається застосування спрощеної процедура оформлення та впровадження [2; 5; 6].

Висновки. Отже, зважаючи на масштаби необхідної відбудови житлових та інфраструктурних об'єктів, зокрема у сільській місцевості, держава повинна повною мірою активізувати та використовувати механізм ДПП, спростувати існуючу процедуру підготовки та запуску проектів ДПП для приватного партнера з метою залучення найбільш можливих обсягів інвестицій.

Список використаних джерел

1. Янченко Галина. Реформа ДПП або як долучити бізнес до модернізації країни. URL: https://lb.ua/blog/halyna_yanchenko/522805_reforma_dpp_abo_yak_doluchiti_biznes.html.

2. Усата Н.В. Державно-приватне партнерство як ефективний механізм інвестиційного забезпечення відбудови та розвитку сільських територій. Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Капіталізація аграрних підприємств та їх інвестиційне забезпечення» з нагоди 85-ї річниці від дня народження доктора економічних наук, професора, член-кореспондента

НААН Підлісецького Гліба Макаровича (1937-2013), 8 вересня 2022 р. Київ: НААН України, ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2022. С. 362-365.

3. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 20 жовт. 2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 10.10.2022 р.).

4. Деякі питання діяльності агенцій регіонального розвитку: Постанова КМУ від 21 жовт. 2022 р. №1203. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-putannia-diialnosti-ahentsii-reh-1203>.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України: Законопроект від 01.07.2022 р. №7508.

База даних

«Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74468 (дата звернення: 19.10.2022).

6. Підгайний Андрій. Краще разом: як війна змінює правила державно-приватного партнерства. URL: mind.ua/openmind/20244236-krashche-razom-yak-vijna-zminyue-pravila-derzhavno-privatnogo-partnerstva.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ЗДІЙСНЕННЯ

Інна Якушко

кандидат економічних наук, здобувач

Міжнародний науково-технічний університет

імені академіка Юрія Бугая

Вступ. Розвиток національної економіки відбувається в умовах активного впровадження та використання сучасних цифрових технологій у всіх сферах господарського життя. Процеси цифровізації є об'єктивними, оскільки обумовлюються новими інформаційними інноваціями, які продукуються і досить швидко поширюються у всьому світі. Досить активне використання цифрових технологій економічними суб'єктами також обумовлюються значною кількістю переваг, які вони дозволяють отримати для розвитку бізнесу. Таким чином національна економіка зазнає сьогодні нових імпульсів для власної розбудови через зміну зовнішнього середовища, в якому вона функціонує, виникненню нових чинників, які мають здатність впливати на її конкурентоспроможність.

Державне регулювання економіки також є необхідним для розвитку національної економіки. Така необхідність продиктована наявністю об'єктивним

причин неспроможності ринкових механізмів забезпечити її стабільний розвиток у довгостроковій перспективі, сформувані умови для поступового покращення соціально-економічного забезпечення громадян.

У переважній більшості країн побудовані власні системи державного регулювання економічними процесами, розвиток яких обумовлюється низкою причин різного характеру, включаючи політичний устрій держави, тип економіки і т.д. Зважаючи на реалії економічного життя, цілком зрозуміло, що сформовані моделі державного регулювання економіки не можуть сьогодні не враховувати у власному функціонуванні процеси цифровізації господарських систем. Враховуючи об'єктивність процесів цифровізації суспільства, можна стверджувати що існує потреба у тому, щоб окреслені моделі та процеси для забезпечення якісного, ефективного та стабільного розвитку національної економіки активно взаємодіяли між собою. Тобто становлення цифрової економіки повинно сприяти трансформації, удосконаленню сформованих моделей державного регулювання економіки. У свою чергу органи державної влади повинні шукати та використовувати сукупність інструментів і важелів впливу на господарські процеси з метою прискорення процесів цифровізації суспільства.

Результати дослідження. Цифрова економіка є тим типом економіки, який сьогодні формується у переважній більшості розвинутих країн. Загалом цей тип економіки не трансформує кардинально самі господарські відносини, але формує нові, кращі умови для їх активного розвитку. У підсумку впливу сучасних цифрових технологій на розвитку всіх суспільних систем, змінюються, насамперед, базові принципи формування і функціонування інформаційного простору, в якому такі системи розвиваються. Відбувається значне зближення між таким простором та економічним простором, в результаті чого підвищується рівень дифузії між процесами інформатизації та господарського розвитку. Активізувати таке зближення можливо через побудову дієвої системи державного регулювання економіки.

Розглянемо більш детально сутність зазначеного виду регулювання. Як вже зазначалося, у науковій літературі існує значна кількість праць, в яких досить предметно досліджуються особливості впливу органів державної влади на господарські процеси. Відповідно у межах цієї статті детально на цих питаннях зупинятися не будемо. Коротко проведемо аналіз сутності державного регулювання економіки як об'єкта наукового дослідження і представим декілька підходів до трактування змісту такого регулювання, а саме: державне регулювання економіки є діяльністю держави, що здійснюється за допомогою наявних у неї інструментів та з метою цілеспрямованого впливу на структурні складові економіки країни та їх динаміку, відповідно до поставлених цілей [6, с. 206]; державне регулювання економіки – система заходів задля здійснення підтримуючої, компенсаційної та регулюючої діяльності держави, спрямована на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки і

всього суспільства [2, с. 22]; державне регулювання економіки – важлива функція державного управління. Основною метою такого регулювання є забезпечення сприятливих умов для сталого економічного розвитку та подальшого економічного зростання в Україні, досягнення соціальної стабільності, підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності країни [8];

Таким чином державне регулювання економіки за своєю природою є складною системою, яка складається із значної кількості компонентів і впливає у сучасних умовах на функціонування фактично всіх господарських відносин в країнах. У реальності таке регулювання здійснюється через відповідний механізм поступового впливу органів державної влади на функціонування економічних систем різної природи. Відповідно здійснення зазначеного типу регулювання в умовах становлення цифрової економіки вимагає і трансформації, удосконалення такого механізму [7].

Досліджуючи особливості удосконалення державного регулювання економіки в умовах цифровізації механізм такого регулювання повинен враховувати всі потенційно можливі варіанти впливу на економічних суб'єктів з метою активізації їх використання інформаційно-комунікаційних технологій. При цьому варто розуміти, що процеси цифровізації також за своєю природою є складними і багатоаспектними і по-різному взаємопов'язані із функціонуванням економічних систем. Для кращого розуміння їх природи, розглянемо сутність цифрової економіки. Представим декілька підходів науковців до трактування зміст цього виду економіки, а саме: цифрова економіка – економічна діяльність, яка виникла лише завдяки новітнім цифровим технологіям та базується на використанні нових цифрових бізнес-моделей і в якій основними засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані як числові, так і текстові [5, с. 39]; цифрова економіка – інноваційна динамічна економіка, що базується на активному впровадженні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій у всі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки й рівень життя населення [4, с. 14]; цифрова економіка – економіка, що застосовує цифрові технології та є найважливішим двигуном впровадження інновацій і забезпечення конкурентоспроможності та ефективного розвитку [1]. Отже, цифрова економіка – новий тип економічних відносин, розвиток яких відбувається на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які впливають на всі види господарських процесів, а саме виробництво, розподіл, обмін та споживання [10, с. 66].

Таким чином, можна стверджувати, що цифрові технології сьогодні впливають на всі види економічних процесів. Проте, державне регулювання економіки у переважній більшості спрямоване на розвиток окремих економічних систем, які функціонують у межах такого господарства і у сукупності формують його структуру. Національна економіка це сукупність галузей, сфер, в яких здійснюють свою діяльність економічні суб'єкти. Відповідно, в межах цифрової

економіки такі суб'єкти можуть бути:

1) споживачами цифрових технологій – формувати попит на загальні або специфічні інформаційно-комунікаційні технології в межах окремих галузей економіки;

2) виробниками цифрових технологій – формувати пропозицію на нові цифрові технології, здійснювати їх створення, продаж та підтримку;

3) продавці цифрових технологій – адаптують розроблені цифрові технології під потреби окремих суб'єктів господарювання, забезпечують підтримку їх використання та ін.

Відповідно, впливаючи на діяльність окреслених суб'єктів, органи державної влади мають змогу формувати сприятливі умови для поступового розвитку цифрової економіки. Це може відбуватися у декількох напрямках, стимулюючи процеси активізації розробки та використання цифрових технологій в межах національного господарства:

1) стимулювання використання всіма суб'єктами інформаційно-комунікаційних технологій;

2) стимулювання впровадження цифрових технологій підприємствами окремих галузей національної економіки;

3) стимулювання розвитку цифрового сектору національної економіки, функціонування відповідних суб'єктів підприємницької діяльності, які продукують сучасні інформаційно-комунікаційні технології;

4) стимулювання розвитку цифрового бізнесу – напрямку підприємницької діяльності, який розвивається виключно завдяки цифровим технологіям в різних галузях господарства (електронна комерція, електронний банкінг, електронний маркетинг, послуги з онлайн освіти і тд);

5) стимулювання підприємств, які забезпечують розвиток цифрової інфраструктури в країні (телекомунікаційні підприємства, мобільний зв'язок, інтернет послуги і т.д.);

6) стимулювання державних підприємств впроваджувати цифрові технології;

7) стимулювання органів державної влади, бюджетної сфери використовувати сучасні інформаційні технології для підвищення ефективності власної діяльності, забезпечення зростання якості послуг, що ними надаються та ін. напрямки [3; 9].

Висновки. Отже, у межах дослідження проаналізовано особливості здійснення державного регулювання економіки в умовах активного впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Проаналізовано сутність таких категорій як «державне регулювання економіки», «цифрова економіка». Це дозволило конкретизувати особливості здійснення такого виду регулювання в епоху становлення цифрової економіки. Також обґрунтовано, що сьогодні в господарському житті існує значна кількість потенційних напрямків підтримки органами державної влади процесів

впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Такі напрямки були ідентифіковані та систематизовані.

Список використаних джерел

1. Апалькова В. В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Менеджмент інновацій. 2015. Т. 23, вип. 4. С. 9-18. URL: <https://cutt.ly/iLaOagM>.
2. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки: навч. посіб. перероб. Київ: Знання-Прес, 2002. 214 с.
3. Дубина М. В., Козлянченко О. М. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 3(19). С. 21-32.
4. Карчева Г., Огородня Д., Опенько В. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. Фінансовий простір. 2017. № 3 (27). С. 13-21. URL: <https://cutt.ly/kLseQnd>
5. Кузнєцова А. Я., Чмерук Г. Г. Теоретичні підходи до визначення цифрової економіки. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. 6(74). С. 34-41. URL: <https://cutt.ly/7LsekYy>.
6. Трофимчук О. А. Державне регулювання економіки: теоретичне переосмислення у XXI ст. Економіка та держава. 2020. № 6. С. 206-212.
7. Федішин М.П., Жаворонок А.В., Ковальчук Н.О. Механізм державного регулювання кризових явищ банківської галузі в умовах глобальних викликів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. №28. С. 121-125.
8. Чечель О. Принципи та механізм державного регулювання економіки. Демократичне врядування. 2014. Вип. 13.
9. Шапошников К. С. Вплив інституційного середовища на інноваційний розвиток економіки регіону. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 29. С. 34-36.
- 10 Якушко, І. В. (2022). Категоріальний простір дослідження процесів цифрової трансформації національної економіки / International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime: Collective monograph / edited by D. Nascimento, G. Starchenko. University of Coimbra, Portugal - Chernihiv: REICST, 2022, с. 59–70. <https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-05>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Ірина Артімонова

кандидат економічних наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

Вступ. Впродовж останніх років фінансовий сектор країни зазнає суттєвих змін, зумовлені появою цифрових технологій, у тому числі FinTech. В даний час FinTech – це галузь, яка динамічно розвивається і пропонує фінансові послуги з використанням інноваційних технологій, щоб спростити управління особистими фінансами, підвищити їх ефективність та поліпшити фінансову грамотність.

Результати дослідження. Перш ніж заглибитися у тенденції, що формують майбутнє фінансових технологій, варто розкрити сутність FinTech, яке є універсальним терміном для позначення будь-якої технології, що використовується для розширення, оптимізації, оцифрування традиційних фінансових послуг [1]. Офіційно Всесвітній економічний форум визначає FinTech як компанії, які надають фінансові послуги за допомогою технологій. На сьогоднішній день FinTech відзначено технологічними компаніями, які усувають посередників між офіційними фінансовими установами та надають кінцевим користувачам прямі продукти і послуги, часто через онлайн і мобільні канали [2]. Варто зазначити, даний термін вперше було впроваджено Пітером Найтом у 80-х роках ХХ ст. в газеті Sunday Times в однойменній статті «FinTech», і ця категорія використовувалося для опису бота, що автоматично вносив зміни до сервісу електронної пошти [3].

Основною причиною стрімкого розвитку FinTech слугувало еволюційні зміни глобального фінансового сектору. Формування нового технологічного сектору – FinTech розпочався після глобальної фінансової кризи 2008 р., як активний період адаптації до нових умов ведення бізнесу, управління активами, здійснення операцій з цінними паперами, посилення вимог до банківського капіталу та нових стандартів управління ризиками. Подальший стрімкий розвиток інновацій у галузі надання фінансових послуг припав на пандемію, що призвела до сплеску онлайн-транзакцій, які в свою чергу сприяли активізації інвестиційних проектів у сфері цифрових послуг.

Варто звернути увагу на те, що FinTech через впровадження інновацій посилює конкурентні переваги та поступово заміщує сектор фінансових послуг, здійснюваний традиційними фінансовими установами та посередниками на ринку фінансових послуг. З позиції споживача фінансових послуг — це нові програми, інноваційні продукти, які пропонуються не тільки традиційними фінансовими інститутами, але також компаніями, що розвивають фінансові технології поза банківською системою, що дозволяє надавати фінансові послуги одночасно різними незалежними постачальниками послуг.

Сьогодні індустрія FinTech проявляється через масове впровадження високотехнологічних інструментів. Компанії FinTech пропонують різні види фінансових послуг та працюють на різних ринках. Одні надають свої послуги безпосередньо користувачам фінансової системи, інші розробляють інноваційні продукти іншим компаніям.

Найбільш пріоритетними напрямками інновацій на ринку фінансових послуг є: платежі та грошові перекази, платіжні послуги (понад 50% інвестицій); проекти у сфері кредитування (25%); управління капіталом та операції на фінансових ринках (7%); страхування (2%).

Аргументовано, що галузь FinTech стрімко розвивається, про що свідчить зростання обсягів глобальних інвестицій у 2021 в такі підсектори [4]:

«1. Платежі/транзакції – 60 млрд доларів інвестицій (B2B та B2C перекази зокрема за допомогою віртуальних карток, голосових платежів, розвитку технології Open API та ринку Інтернету речей).

2. Блокчейн/криптовалюта – 32 млрд доларів інвестицій (блокчейн-технології в межах сектору фінансових послуг та/або пов'язана з будь-яким випадком застосуванням криптовалюти).

3. Кредитування – 450 млрд доларів (онлайн-технології для надання кредитів компаніям і приватним особам зокрема через хмарні рішення).

4. Insurtech Technology – 15 млрд доларів (страхові технології для підвищення швидкості, ефективності, точності та зручності формування процесів у всьому ланцюжку вартості страхування, зокрема за допомогою робо-адвайзерів («robo-advisor»)).

5. Regulatory Technology – 12 млрд доларів (технологічні послуги для полегшення та оптимізації дотримання правил і звітності через програмне забезпечення комплаєнсу (GRC)).

6. Wealth Technology – 1,5 млрд доларів (послуги з управління капіталом, що використовують технології для підвищення ефективності, зниження комісії або надання диференційованих пропозицій)».

Сьогодні практично всі традиційні фінансові інститути адаптуватимуться до нових умов і викликів, а учасники ринку фінансових послуг приєднуюватимуться до глобальної фінансової екосистеми, і Україна не є винятком.

У 2020 р. Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (діяла до 30 червня 2020 року), Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб підписали та почали втілювати Стратегію розвитку фінтеху в Україні до 2025 року з метою створення та розвитку повноцінної FinTech-екосистеми в Україні [5].

Варто підкреслити, що головним завданням Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 р. визначено сталий розвиток інновацій, розвиток кешлес-економіки, підвищення фінансової грамотності споживачів та бізнесу [5]. В свою

чергу основною метою Стратегії є розбудова інноваційного фінансового ринку з масштабною фінансовою інклюзією (громадян і бізнесу) та зручними й безпечними в користуванні сервісами й продуктами, доступними за ціною та каналами поширення [5].

Дослідження дозволило виявити низку тенденцій технологічних інновацій на вітчизняному ринку фінансових послуг:

1) активне галузеве використання інформаційно-обчислювальних технологій, онлайн-сервісів, мобільних програм сприяє посиленню конкуренції зі сторони фінтех-компаній;

2) роботизовані технології беруть на себе роботу з масивами даних, його аналізом та побудовою прогнозів;

3) ігрові компоненти та візуальна складова банківських пропозицій, програм і процесів стають вагомими критеріями успішності, застосовується гейміфікація;

4) розширюється використання технології Big Data (великі дані) для аналізу рівня кредитоздатності, кредитного скорингу та андеррайтингу, виробляються монетизація даних та пропозиція клієнту потрібних йому фінансових послуг;

5) у зв'язку з активізацією інноваційної банківської діяльності підвищується роль управління ризиками здійснення інноваційної діяльності [3].

Ці тенденції безпосередньо пов'язані з інноваційними технологіями, що впроваджуються у фінансовому секторі та призводить до посилення конкуренції в галузі з боку FinTech-компаній, які спрямовані на надання різнопланових послуг фінансового характеру, необхідної якості в максимально стислі строки і сьогодні являються одними з головних конкурентів для банківських установ у боротьбі за клієнта. FinTech-компанії на відміну від банків мають більш гнучку структуру і, як наслідок, відрізняються мобільністю [6].

Надання послуг FinTech-компаніями ведеться з використанням сучасних технологій таких як: біотехнології, блокчейн (blockchain), розподіленого реєстру (Decentralized Ledger Technology), краудфандинг і краудінвестинг, штучний інтелект, робота з великими даними (Big Data), E-commerce, кредитні маркетплейси і позики «користувач-користувачеві» (P2P-кредитування), тощо через мобільні пристрої та соціальні мережі.

Споживачам фінансових послуг необхідна більш варіативна асортиментна лінійка, максимально відповідна трендам сучасності, тому банки конкурують за клієнтів з FinTech-компаніями, здатними до швидшого та цільового надання послуг фінансового характеру.

Цей факт служить підтвердженням необхідності активного використання банками передових інноваційних технологій для збереження лідерства в сегменті фінансових операцій.

Висновки. Таким чином, найважливішими особливостями ринково-продуктової стратегії на сучасному етапі є відповідність загальносвітовим тенденціям (розвиток фінансових технологій, роботизація, гейміфікація,

переважання технологій Big Data, управління ризиками) і орієнтування бізнес-технологій на цифрову економіку.

Водночас умови функціонування суб'єктів фінансового ринку призводять до визначення поділу напрямів розвитку: формування партнерських відносин між банками та FinTech-компаніями, що нівелюють слабкі сторони один одного. В результаті співпраці в якості ключової переваги банки отримують більш комфортне середовище для успішної реалізації інноваційних банківських продуктів і послуг, що супроводжуватиметься зниження операційних витрат, удосконаленням індивідуального підходу при реалізації продуктів і послуг та підвищення якості обслуговування клієнтів. Перспектива розвитку фінансових технологій в Україні пов'язані з вирішенням питань організації системного розвитку та інтеграції цифрових технологій в основні сфери життя людини, бізнесу та економіки.

Список використаних джерел

1. Walden S What Is Fintech And How Does It Affect How I Bank? 2020. URL: <https://www.forbes.com/advisor/banking/what-is-fintech/#2b3311a63340>.
2. Koenitzer M., Bruno G., Stein P., Ventura A., Tufano P. The Future of FinTech A Paradigm Shift in Small Business Finance. World Economic Forum. 2015. URL: http://www3.weforum.org/docs/IP/2015/FS/GAC15_The_Future_of_FinTech_Paradigm_Shift_Small_Business_Finance_report_2015.pdf
3. Селкова Н. Що таке ФінТех і як він впливає на ваше життя вже сьогодні? Економічна правда. 2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/projects/fintech/2018/12/5/641431/>
4. Інвестиційні тенденції світового фінтех ринку. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/24-10-22/>
5. Стратегія розвитку ФінТеху в Україні до 2025 року : Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/developstrategy/fintech2025>
6. Джурук Н. Fintech та комерційні банки: конкуренція та можливості співробітництва. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. С. 217-224.

ПОДАТКОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН АГРОСФЕРИ

Петро Боровик

кандидат економічних наук, доцент

Максим Перепелиця

магістрант

Уманський національний університет садівництва

Вступ. Аграрна сфера економіки в Україні наразі залишається чи не єдиною галуззю, що не лише приносить прибуток, але й забезпечує продовольчу безпеку країни, що є надважливим завданням для держави в контексті військових дій. Саме тому проблема податкового регулювання аграрного бізнесу залишається актуальною. В цьому контексті варто зазначити, що українські аграрії сплачують, насамперед земельні податки, зокрема, земельний податок, єдиний податок для агробізнесу та плату за оренду землі державної і комунальної власності. Зважаючи на цей факт, для дослідників податкових відносин агросфери та податкового регулювання аграрного виробництва актуальним є аналіз недоліків механізмів справляння земельних податків з суб'єктів сільськогосподарського виробництва.

Результати дослідження. Сукупність земельних податків в Україні формують власне земельний податок, плата за оренду землі державної та комунальної власності а також єдиний податок для суб'єктів сільськогосподарського бізнесу IV групи. Саме ці податкові форми мають регулювати земельні відносини в агросфері та забезпечувати надходження основної частини доходів бюджетів муніципалітетів аграрних регіонів.

В зв'язку з цим, необхідно відмітити, що до 2015 р. земельні податки, дозволяли мобілізувати вкрай мізерну частку надходжень зведеного бюджету України та по-суті не виконували завдання фіскальних важелів регулювання земельних відносин [1-6]. Це було основною причиною реформування механізмів нарахування і сплати земельних податкових платежів в Україні. В процесі трансформації механізмів земельного оподаткування сукупність земельних податків, механізми якої аналізуються в даній публікації, віднесено до податку на майно. Крім того було помітно підвищено ставки податку за землю, ліквідовано фіксований сільськогосподарський податок та запроваджено єдиний податок для аграріїв, більшість із яких при цьому зараховано до IV групи суб'єктів малого бізнесу, та, крім того, реформовано чинний до цього порядок нарахування орендної плати за землі державної та комунальної власності.

Незважаючи на зазначене реформування земельних податкових платежів, що відбулось внаслідок зміни окремих статей та пунктів Податкового кодексу України [5; 6], сучасні порядки нарахування і сплати земельних податків, як продемонстрували результати аналізу, мають такі недоречності :

- розміри нарахованого та сплаченого аграріями земельного податку не

корелюють з величиною фактичних рентних доходів від сільськогосподарського землекористування;

- розміри ставок плати за оренду сільськогосподарських угідь державної та комунальної власності визначаються не Податковим кодексом, а договорами на оренду таких ділянок, що суперечить самій філософії оподаткування та податкових відносин;

- чинний порядок нарахування єдиного податку суб'єктами сільськогосподарського виробництва дозволяє мінімізувати податкові виплати агрохолдингів шляхом реєстрації кількох дочірніх за сутністю, проте самостійних з юридичної точки зору бізнес-структур, внаслідок чого бюджети місцевих громад недоотримують значні суми податків та недофінансовують необхідні для подальшого розвитку галузі роботи з охорони та поліпшення земельних ресурсів;

- в податковій системі суб'єктів агробізнесу України відсутній податок з продажу агроугідь на земельному ринку, що суперечить зарубіжному досвіду земельного оподаткування а агросфері;

- в податковій системі України відсутній податок з агрохолдингів за надмірну концентрацію ними сільгоспугідь, що суперечить зарубіжному досвіду земельного оподаткування а агросфері [1; 2; 6].

Як переконливо продемонстрували результати попередніх досліджень, сучасні механізми нарахування і сплати податків з земельних ресурсів мають поєднувати регулювання земельних відносин агровиробників та фіскальні потреби бюджетів місцевих громад, зокрема в частині забезпечення надходження значних сум до бюджетів місцевого самоврядування, завдяки чому б здійснювалось достатнє фінансування витрат на охорону, відновлення і покращення самих земельних ресурсів, стимулювати подальше становлення ринку агроземель та належним чином регулювати земельні відносин в агросфері [3, с. 20; 6, с. 156].

Для належного виконання перелічених завдань, на наше переконання, наразі потрібно:

- розробити і запровадити порядок обчислення бази нарахування податку за агроземлі, який би базувався на щорічних розрахунках рентних доходів від вирощування типових для конкретного агрорегіону культур;

- передбачити щоб ставки плати за оренду державних і комунальних земель встановлювались виключно Податковим кодексом України, а не договорами їх оренди та іншими нефіскальними правочинами;

- посилити рівень відповідальності аграріїв – платників єдиного податку за операції з мінімізації податкових виплат як їх самих, так і інших суб'єктів бізнесу;

- розробити та запровадити порядок бюджетного перерозподілу частки сплаченого аграріями єдиного податку на фінансування робіт з охорони, відновлення та поліпшення земельних ресурсів в регіоні;

- розробити та запровадити спеціальний податок на доходи від продажу

земельних угідь сільськогосподарського призначення;

- розробити та запровадити спеціальний податок з агрохолдингів за надмірну концентрацію ними сільгоспугідь.

Висновки. Резюмуючи основні результати цієї розвідки, зазначимо що чинні порядки нарахування і сплати земельних податків, які функціонують в агросфері України містять сукупність недоречностей, викликаних неналежними їх фіскальними і регулюючими особливостями.

З метою врегулювання перелічених нами проблем чинного податкового інструментарію регулювання регіонального розвитку земельних відносин в агросфері, актуальними для держави завданнями є: розроблення і запровадження порядку обчислення бази справляння податку на землю, який би базувався на щорічних розрахунках розмірів рентних доходів від вирощування типових для конкретного аграрного регіону культур, визначення ставок орендної плати за державні і комунальні землі виключно в Податковому кодексі України, посилення відповідальності аграріїв – платників єдиного податку за операції з мінімізації податкових виплат їх самих та інших суб'єктів бізнесу, розробка та запровадження бюджетного перерозподілу сплаченого аграріями єдиного податку на потреби охорони, відновлення і поліпшення земельних ресурсів в регіоні, розробка та запровадження спеціального податку на доходи від продажу земельних угідь сільськогосподарського призначення, розробка та запровадження спеціального податку з агрохолдингів за надмірну концентрацію ними сільгоспугідь.

Пропоновані нами шляхи вдосконалення земельного оподаткування в Україні забезпечать належний рівень виконання вітчизняними земельними податками їх фіскальних завдань та, одночасно, посилять регулюючі властивості земельного оподаткування суб'єктів агросфери.

Список використаних джерел

1. Боровик П. М. Проблеми податкового регулювання земельних відносин в агросфері в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Економічні науки, 2014. Вип. 9. С. 92-96.
2. Боровик П. М. Колотуха С. М., Бечко В. П. Проблеми адміністрування та напрями вдосконалення механізму справляння єдиного податку в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит*, 2015. № 2-3. С. 14-19.
3. Дем'яненко М. Я. Проблеми адаптації податкової системи до умов агропромислового виробництва. *Економіка АПК*, 2008. № 2. С. 17-25.
4. Заяць В. М. Напрями розвитку системи оподаткування та оцінки нерухомості в Україні. *Фінанси України*, 2007. № 3. С. 41-49.
5. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon6.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Тулуш Л. Д., Боровик П. М., Мережко І. В. Напрями вдосконалення механізмів справляння земельних податкових платежів в аграрній сфері. *Наука й економіка : Науково-теоретичний журнал ХЕУ*, 2012. Вип. 1 (25). С. 154-159.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

Леся Сус

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. У 2009 році на тлі світової фінансової кризи на ринку з'явився новий фінансовий феномен – віртуальні гроші. Поява криптовалюти, ключовою особливістю якої є відсутність будь-якого внутрішнього чи зовнішнього регулятора, викликана передусім падінням авторитету державного управління та неспроможністю світової банківської системи своєчасно та динамічно реагувати на тренди у розвитку нових фінансових технологій.

Інтерес до віртуальних грошей ще більше посилюється під час пандемії коронавірусної хвороби, коли країни, які емітують резервні валюти, зокрема США, в рамках так званого кількісного пом'якшення ввели в обіг трильйони доларів, не забезпечених реальними активами [3, с. 24]. Суцільне порушення світових фінансово-економічних зв'язків, зокрема створення продовольчої кризи, викликане військовим протистоянням між Росією та Україною, суттєво вплинуло на ринок віртуальної валюти та спричинило падіння загального обсягу обороту криптовалют, так званого Market Cap. Проте більшість учених та практиків погоджуються з тим, що у посткризові періоди довіра інвесторів до збереження своїх фінансових активів в альтернативній формі зростатиме. Тому питання чи зможе ринок криптовалют перебрати на себе лівову частку загального грошового обігу на основі фінтеху залишається відкритим.

Метою дослідження є виявлення слабких сторін віртуальних (нефіатних) грошей у контексті зайняття ними панівного становища в системах грошового обігу України та світу та ідентифікація ризиків ринку криптовалют.

Результати дослідження. Застосування технології блокчейн (із децентралізованим характером мережі) – головна технологічна особливість віртуальних грошей. Саме вона суттєво відрізняє їх від електронних грошей, хоча у них є й багато спільного. Спільне у них те, що вони існують в електронній формі, базуються на інформаційних, переважно комп'ютерних, технологіях. Натомість віртуальні гроші не відносяться до фіатних, бо не мають статусу офіційної пропозиції грошей. Відповідно, вони не виконують, або виконують неповною мірою, основні функції грошей. [3, с. 26].

Функція міри вартості залишається закритою для кожної із криптовалют, оскільки вони не мають ніякого реального еквівалента (вираження вартості товарів у формі ціни). Функція світових грошей для криптовалюти наразі недоступна, бо вона не є резервною валютою у світових резервних фондах. Функцію засобу платежу є дещо обмеженою, зокрема засіб платежу як кредитні гроші, криптовалюти виконувати не можуть, так як не генерують в грошовому обігу ніякого грошового потоку. Функція грошей як засобу обміну хоча й реалізується криптовалютами в багатьох країнах, однак супроводжується рядом

загроз, так як держави, за винятком Сальвадору, не випускають (видобувають) криптовалюти, тому не можуть контролювати їх обіг повною мірою. Функцію грошей як засобу нагромадження криптовалюти виконують найкраще з усіх інших, тому для інвесторів віртуальні гроші є найпривабливішим активом.

Окрім обмеженості у виконанні функцій грошей криптовалюта має низку інших переваг та суттєвих недоліків (табл. 1).

Таблиця 1

Переваги та ризики використання криптовалют

Переваги	Ризики
Незначна комісія криптопроцесингу (вона не перевищує 1% від суми транзакції, тоді як комісії банків можуть досягати 10%)	Витіснення з обігу національних валют, що зумовлює втрату урядом контролю над частиною національної економіки, а центробанків – функції регулятора
Несхильність до інфляції	Недосконалість і складність технології блокчейну та необхідність спеціальних знань
Високий ступінь захищеності (криптомонети не можна скопіювати)	Висока волатильність ринку та непрогнозованість валютних курсів криптовалют
Анонімність трансакцій (інформації про власника відсутня, фіксується лише номер гаманця)	Негативний вплив на діяльність комерційних банків (відпадає потреба в депозитних, розрахунково-касових послугах цих банків)
Децентралізований характер (кожен контрагент може перевести гроші іншому контрагенту без посередників)	Використання криптовалют злочинними та терористичними організаціями для легалізації коштів
Відкритий код, що дозволяє займатися «майнінгом» будь-кому	Доступність до криптовалюти обмежується лише доступом до мережі Інтернет

Джерело: [2; 3, с. 27; 6].

Наявність ризиків на ринку криптовалют породжує потребу їх регулювання, тобто формування сукупності заходів регуляторного впливу з боку міжнародних організацій та держав у сфері видобування та обігу криптовалют. Об'єктом керування даної системи є власне ринок криптовалют – сукупність елементів, задіяних в емісії та обігу крипто валют. Таке регулювання провадиться з погляду системного підходу відразу на трьох ринках – міжнародному, регіональному та державному, які відрізнятимуться:

- ✓ регуляторами – центральні банки або спеціально створені органи;
- ✓ учасниками первинного ринку – творці нових криптовалют, компанії-власники обладнання для майнінгу, майнери крипто валют;
- ✓ учасниками вторинного ринку, який обслуговує операції купівлі-продажу криптовалют, їх обміну та конвертації, – власники, продавці та покупці криптовалют, криптобіржі, онлайн- та офлайн обмінники криптовалют, криптоінвестори, організатори криптовалютного краундфандингу [2];
- ✓ механізмом регулятивного впливу – методи (адміністративно-розпорядчі (прямі) та економічні (непрямі)), засоби та інструменти (заборона, ліцензування, офіційна реєстрація учасників, ідентифікація споживачів, оподаткування, пільги тощо).

Регулювання ринку криптовалют на законодавчому рівні відбувається двома варіантами. Перший – криптовалюти визначають новим інструментом, який не адаптується до існуючого законодавства, тому створюється нова законодавча база криптосфери; другий – криптовалюти визнаються аналогом фіатних грошей чи її різновидом, тому достатньо лише внесення певних змін та доповнень до існуючого законодавства.

Щодо виконавчого рівня, то існує суттєва проблема – регулятори не мають можливості технічного контролю за майнінгом та обігом криптовалют (відмінити операції з криптовалютами, обмежувати їх чи перевіряти).

Незважаючи на значні обмеження регулювання, криптосектор, якщо розглядати його у світовому вимірі, достатньо швидко розвивається. Це відбувається не в останню чергу тому, що створена достатньо потужна інфраструктура крипторинку в мережі Інтернет [3, с. 28].

Відтак, у 2021 році світовий обсяг транзакцій з основними криптовалютами зріс майже в 7 разів та становив 16 трлн дол. Проте, частка криптоактивів мала в глобальних фінансових активах – близько 1%, що дорівнює 2,3 трлн дол. (ця сума співставна з капіталізацією Microsoft) [1], тоді як світовий ринок золота складає 7,9 трлн. [3, с. 29].

В Україні сектор криптовалют розвивається швидко, наприклад, у 2016 році була навіть емітована власна криптовалюта Karbo (карбованець). Нині Україна знаходиться серед світових лідерів за індексом використання криптовалют та посідає четверте місце в світі – після В'єтнаму, Індії та Пакистану. Крім того Україна є на першому місці у світі за часткою населення, яке володіє електронними криптогаманцями (12,73%). В Україні у звітному році 77% власників криптомонет мали власний криптогаманець, ще 31,5% – витрачали криптовалюту на реальні товари, а 18,9% – використовували їх для відеоігор. У 2020 році тільки українські посадовці задекларували 46351 біткоїнів, що за поточним курсом перевищує 2 млрд дол [5].

Варто зазначити те, що в Україні діє закон «Про віртуальні активи» № 2074-IX від 17.02.2022 р. [7], що дозволяє цілком легально створювати криптогаманці. Наступним кроком має бути затверджений закон, що регулює оподаткування віртуальних активів. Таким чином Україна вибирає ліберальну модель регулювання ринку криптовалют.

Висновки. Не дивлячись на те, що економічна природа криптовалюти є досить динамічною та складною під впливом інновацій, розробники постійно удосконалюють і усувають недоліки. Поряд з цим залишається актуальним питання щодо підвищення ефективності регуляції ризиків ринку криптовалют через введення єдиних стандартів та регуляторних механізмів, що зменшать маніпуляції, як один із факторів волативності.

Список використаних джерел

1. Головнєв С. Чого чекати від легалізації криптоіндустрії в Україні. Бізнес-цензор: вебсайт. URL: <https://biz.censor.net/r3315058> (дата звернення: 13.09.2022).
2. Загородній А, Партин Г. Ризики ринку криптовалют та система його регулювання. URL: https://www.researchgate.net/publication/349176329_Riziki_rinku_kriptoalut_ta_sistema_jogo_reguluvanna (дата звернення 07.09.2022).
3. Захарченко В.І. Які гроші стануть мейнстримом грошового обігу – електронні чи віртуальні? *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022, № 2, с. 22-36.
4. Лобанова Е. В Украине набирают популярность новые деньги: в чем хранят свои сбережения. Today: вебсайт. URL: <https://cutt.ly/M1Yk7SH> (дата звернення: 13.09.2022).
5. Ринок криптовалют: як в країнах світу регулюють віртуальні активи. Слово і діло: аналітичний портал. URL: <https://cutt.ly/M1Yltmc> (дата звернення: 11.05.2022).
6. Теслюк Н.П., Жулин О.В., Назаренко Я.Я., Куїмова А.В. Аналіз розвитку криптовалют на віртуальному ринку фінансових послуг. *Ефективна економіка*. 2021. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9052>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.7.75 (дата звернення: 07.09.2022).
7. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 14.05.2022).

ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖБАНКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ТЕПЕРІШНЬОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Юрій Сус

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Через вторгнення росії, що обумовило впровадження військового стану, зазнали змін орієнтири та перспективи розвитку фінансово-економічної системи України. Діяльність органів влади нині спрямовується перш за все на всебічне забезпечення оборонних потреб, недопущення падіння бюджетних надходжень, усунення пошкоджень і створення альтернативних умов для безперебійного функціонування об'єктів критичної інфраструктури тощо.

Військове протистояння є причиною глибокої кризи, яка у подальшому буде поглиблюватись із-за порушення дієвості інструментів ринку,

невизначеності майбутніх перспектив, та принесе важкі наслідки для економіки – унаслідок війни ВВП впаде більш як на третину, а інфляція в рази перевищуватиме цільовий рівень [1, с. 4].

Результати дослідження. Окремого негативного впливу зазнало також функціонування банківської системи, однак, на відміну від загальноекономічних тенденцій банківська система виявилася більш стійкою до нинішніх умов. Установи банків працюють стабільно, без тривалих перебоїв, забезпечують процес кредитування для фізичних та юридичних осіб, продовжують забезпечувати зростання депозитів, надають агентські послуги; а при звільненні окремих регіонів від окупації – здійснюють заходи щодо відновлення діяльності територіальних відділень. Стійкість банківського сектору ґрунтується на таких умовах:

– по-перше, держава у особі Нацбанку, здійснила, починаючи з 2015 р., реформування банківської системи, що забезпечило дотримання банками встановленим нормативам ліквідності і створило певний її запас та обґрунтований план заходів у випадку несприятливих подій;

– по-друге, завдяки своєчасній реакції регулятора на воєнні події і встановлення Нацбанком тимчасового фіксованого валютного курсу було повністю уникнено неконтрольованої девальвації національної валюти.

У період війни та повоєнної відбудови важливого значення набуває забезпечення ефективного функціонування державних банків, оскільки станом на кінець травня 2022 р. «домінуюча частка на ринку банківських послуг належить чотирьом державним банківським установам, на які сукупно припадає 51 % активів, 47 % зобов'язань, 47 % власного капіталу, 77 % статутного капіталу банківської системи та 51 % відділень» [2]. Тому формування регулятором грошово-кредитного ринку векторів поведінки мережі державних банків на банківському ринку забезпечуватиме і відповідні тенденції розвитку усєї банківської системи України. Тим самим держава забезпечуватиме стабільність грошово-кредитного сектору, відповідно до певного етапу розвитку, залежно від потреб соціально-економічного розвитку.

З однієї сторони, Україна визначила пріоритетом реформування системи державного банківництва з власною часткою не більше 25%, орієнтуючись на позитивний досвід функціонування банківського ринку країн Західної Європи, де частина державного сектору складає близько 30%. Така стратегічна ціль визначена у Засадах стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічних принципів) в редакції від 02 вересня 2020 р [3] і її реалізація дозволила б сформувати конкурентоспроможну і надійну банківську систему, що було однією з умов ефективної співпраці України та МВФ.

З іншої сторони, за нинішніх умов таке реформування є недоцільним, оскільки змінені умови, пріоритети та можливості забезпечення показників діяльності банківських установ, у тому числі і державних. «Відповідно до стандартних рекомендацій МВФ, під час війни монетарна політика повинна мати підпорядкований характер відносно фіскальної політики та потреб фінансування

державного бюджету» [4]. Існує велика ймовірність незацікавленості приватного банківського капіталу (особливо закордонного) в прямій чи опосередкованій участі у фінансуванні проєктів регіональної відбудови. Важливість такого аспекту підкреслює і Л.В. Сус та М.О. Онищук: «найбільш суттєва обставина, яка різко підвищує значення державних банків, пов'язана з необхідністю реалізації цілої низки національних проєктів, покликаних вирішити абсолютно нагальні проблеми подальшого розвитку країни...» [5, с. 69].

Актуальною залишається і необхідність ж надання банківських послуг на деокупованих територіях та територіях, наближених до бойових дій, у найближчій перспективі. За даними Національного банку частка державних банків вказаних територій на початок жовтня 2022 р. складала 53,2 % (рис. 1).

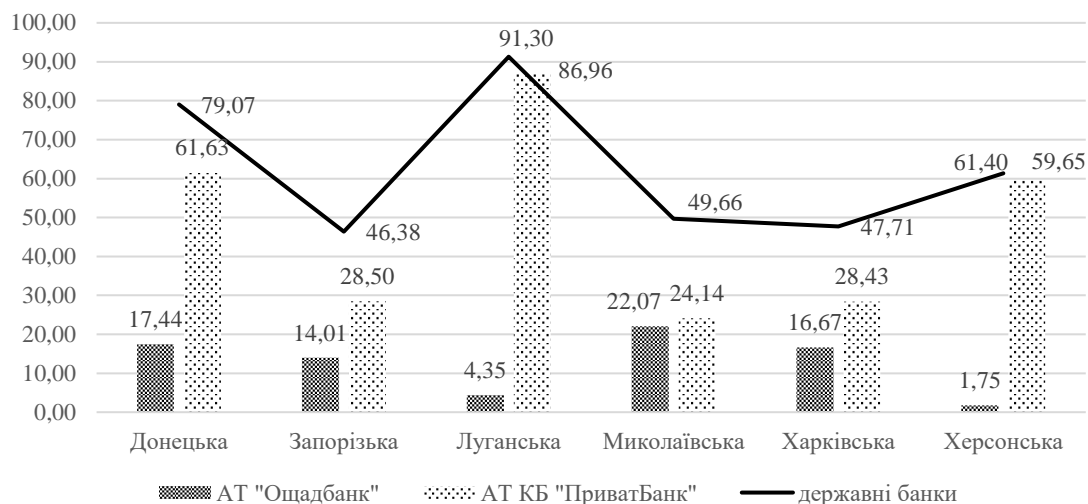

Рис. 1. Частка функціонуючих відділень державних банків на територіях, де ведуться бойові дії станом на 01.10.2022 р., %

Джерело: побудовано за даними [6]

Відповідно до розрахованих даних, частка функціонуючих відділень державних банків на ризикових для діяльності територіях варіюється залежно від ступеню ризику, а саме – масштабів бойових дій цих територій. Зокрема, у регіонах, де висока частка окупації російськими військами, частка функціонуючих відділень банківських установ з державним капіталом знаходиться у коридорі від 61,4 % (Херсонська область) до 91,3 % (Луганська область). Стосовно регіонів, які мають невеликі території бойових дій, то відповідна питома вага держбанків становить 46,4 % (Запорізька область) та 47,7 % (Харківська область).

Значення установ банків з державним капіталом для забезпечення регіонального розвитку в умовах воєнних дій та перспектив відбудови можна підкреслити наступними положеннями:

– відхід від принципів тотальної комерціалізації бізнесу, тобто забезпечення організації діяльності на умовах максимальної підтримки клієнтів (соціальна відповідальності та патріотизм);

- можлива наявність окремих переваг регулятора грошово-кредитного ринку, включаючи фінансову підтримку, відповідно до загальнодержавних програм;
- активна участь у загальнодержавних програмах фінансової підтримки суб'єктів економіки;
- протидія можливим проявам тенденціям монополізму чи змови на ринку банківських послуг за рахунок державної конкурентних дій держави;
- опосередкована підтримка довіри населення та юридичних осіб до держави.

Поряд з вказаними позитивними положеннями мають місце і окремі загрози, властиві для банків з держкапіталом у своїй структурі, а саме – можливі зміни у керівництві за політичними мотивами, у тому числі і регіональними; пасивність стосовно реагування на зміни кон'юнктури грошово-кредитного ринку; суб'єктивні та об'єктивні причини незацікавленості у підвищенні прибутковості банківського бізнесу, що може збільшувати державні витрати тощо.

Висновки. В умовах військового стану виникають застереження щодо доцільності реформування системи державних банків, що обумовлено посиленням їх ролі в активізації воєнної та післявоєнної економіки та відбудови постраждалих територій, забезпеченні виконання банківських функцій у деокупованих та наближених до бойових дій громадах. Процеси перебудови банківської системи можливо продовжити відповідно до реалій післявоєнного розвитку.

Список використаних джерел

1. Звіт про фінансову стабільність : Національний банк України. Червень 2022 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4 (дата звернення 17.10.2022 р.)
2. Державні банки України в умовах війни: від підтримки клієнтів до фінансування відновлення країни. *Національний інститут стратегічних досліджень*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/k1Ylgnt> (дата звернення 16.10.2022 р.)
3. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи) : схвалені Кабінетом Міністрів України 02 вересня 2020 року. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/SOB%20Strategy.pdf> (дата звернення 23.10.2022 р.)
4. Данилишин Б. Де взяти фінансові ресурси для підтримки воєнної економіки і оборони? *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/b1YIIYZ> (дата звернення 13.10.2022 р.)
5. Сус Л.В., Онищук М.О. Функціонування державних банків на ринку банківських послуг України. *Наукові горизонти*. 2019. № 4 (77). С. 67–76. URL: <https://doi.org/10.33249/2663-2144-2019-77-4-67-76> (дата звернення 23.10.2022 р.)
6. Кількість структурних підрозділів банків (у розрізі банків) URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення 27.10.2022 р.)

ВИРОБНИЦТВО СУСПІЛЬНИХ БЛАГ ЯК ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ

Леся Симоненко

кандидат економічних наук, доцент

Валентина Довженко

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Суспільні блага, це блага які задовольняють потреби всіх членів суспільства однаковою мірою або блага корисність яких поширюється більш ніж на одну людину (національна оборона, системи цивільної і пожежної безпеки, охорона громадського порядку, транспортна інфраструктура, захист від повеней, природоохоронні заходи і т.п.), їх не можна надати одній особі, не надавши іншим. Виробництво таких благ не вигідне приватному сектору, але, оскільки вони необхідні суспільству в цілому, держава бере їх виробництво на себе. Виробництво суспільних благ завдання складніше за виробництво приватних благ. Суспільне благо не тотожне безплатному благу, тому що термін «безплатний» стосується неекономічних (необмежених) благ. Суспільні блага надаються безоплатно державою або доступні за нульовою ціною. Виробництво суспільних благ потребує витрат, і ресурси використанні на їх виробництво можуть мати альтернативне застосування.

Результати дослідження. Обґрунтування забезпечення державою виробництва благ і надання їх на безоплатній основі з наукової точки зору пов'язане з теорією «суспільного вибору». Теорія суспільного вибору (public choice) вивчає застосування методів економічної теорії до аналізу прийняття неринкових рішень. Теорію суспільного вибору розглядають також як економічний аналіз політичних рішень.

Ще одним поясненням необхідності виробництва державою благ пов'язують з зовнішніми (побічними) ефектами (екстерналіями). Наприклад, в разі їх ненадання спостерігатимуться негативні побічні або (зовнішні) ефекти. Побічні ефекти це вигоди або втрати від їх виробництва або використання, і це не пов'язано з цінами. Позитивні зовнішні ефекти пов'язані з вигодами для третіх осіб (наприклад, реставрація будівель в історичній частині міста що в результаті впливає на туристичну привабливість і розвиток приватного сектору в індустрії гостинності, таким же чином впливає фінансування будівництва дороги до туристичного об'єкта або організація «індустріального парку»). Негативні зовнішні ефекти пов'язані з втратами для третіх осіб (наприклад, посухи на півдні України призводять до втрат врожаю, держава приймає рішення відновити систему зрошення). Для того, щоб зменшити виробництво благ з негативними ефектами, держава використовує фінансово-економічні інструменти, наприклад запроваджує податки, які дозволяють трансформувати негативні зовнішні ефекти в витрати виробника. Для того, щоб вплинути на

збільшення виробництва товарів з позитивними ефектами держава запроваджує коригуючі дотації.

В теорії «суспільного вибору» для визначення поняття «суспільне благо» застосовують критерії неконкурентності і неподільності споживання (див. рис.)

Неконкурентне споживання означає, що споживання блага одним індивідом не знижує його доступність для іншого споживача. Вигоди одержувані споживачами пов'язані не з їхньою покупкою (як у випадку із приватними товарами), а з їх виробництвом (побудований через річку міст дозволяє споживачеві одержувати вигоду, хоча він як правило, не оплачує, «не купує» проїзд через міст). Конкурентність означає, що вигоди, від споживання отримує людина, яка купила благо.

Неподільність (невиключеність), означає, якщо благо вироблено або надано, то виробник не може перешкодити його споживанню, блага доступні для всіх, окрема людина не може бути виключена із споживання благ (людину не можна виключити зі споживання вуличного освітлення або послуг світлофора); незалежність витрат виробництва від числа споживачів (якщо встановлено світлофор, витрати на його виробництво й установку не залежать від того, перетинають вулицю щодня 100 або 1000 осіб). Подільність, при купівлі приватних благ, інші просто виключені від його споживання.

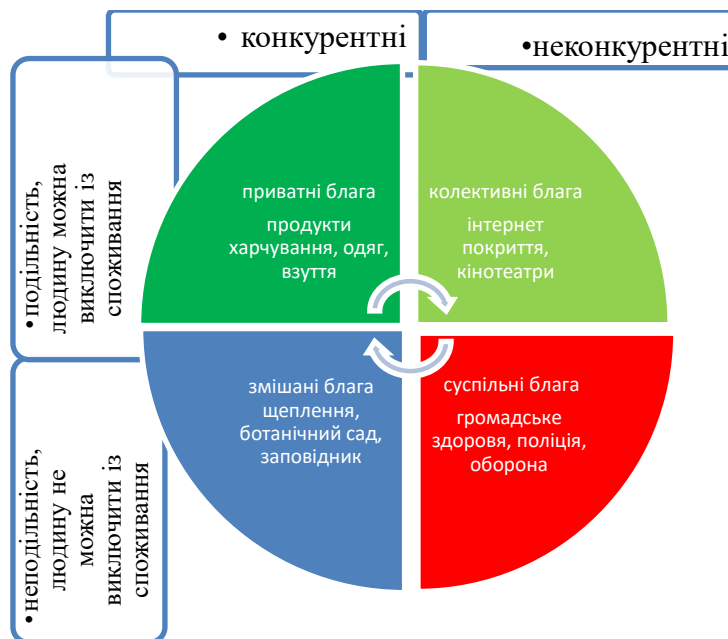

Рис. Матриця класифікації благ за споживанням [1]

Приватні (private good), це товари і послуги які купуються і використовуються окремими споживачами шляхом їх купівлі. Колективні (collective goodse), (або недосконалі суспільні блага), задовольняють попит споживачів які мають спільні інтереси і готові їх оплачувати, а от їх виробництво може визначатися не економічною вигодою, а й політичною доцільністю.

Змішані (impure public good) це блага, вигоди від споживання яких не можуть бути обмежені одним індивідом, але вони недоступні однаково всім охочим.

Окрім того для прийняття управлінських рішень необхідно враховувати що є блага які суспільство штучно віднесло до суспільних, виходячи з різноманітних міркувань в тому числі традицій, звичок, популістичних уявлень, або об'єктивних обставин і загроз. В теорії суспільного вибору їх називають квазісуспільними. До них відносять ресурси із відкритим доступом (open access resource) або «спільні» блага (наприклад, вилов риби в річках, збирання грибів і ягід в лісах, тощо). В більш масштабних формах не визначені права власності набувають форм незаконного видобування бурштину, вирубки лісу, самозахоплення земель під приватне будівництво, скидання забруднюючих речовин у водойми, тощо. Так звані «спільні» блага також характеризуються неподільністю, але є конкурентними, як правило надмірно використовуються і чим інтенсивніше використовуються одними, тим меншою є можливість їх використання іншими.

Також до квазісуспільних відносять товари і послуги, виробництво і розподіл яких може забезпечуватися за допомогою ринкової системи, але регулюється державою. Наприклад, в нормативних документах, Постанові КМУ № 341 від 22 квітня 2020 р. визначено поняття «товари що мають істотну соціальну значущість» [2]. Цей перелік містить продовольчі товари вітчизняного виробництва, а також природний газ, електрична енергія, бензин марки А-92 та А-95, дизельне пальне. Постанова зобов'язує суб'єктів економічної діяльності повідомляти Держпродспоживслужбу про зміни роздрібних цін [3]. Сутність позиції уряду полягає у стримуванні зростання цін на визначений перелік товарів які купуються і використовуються окремими споживачами шляхом купівлі цих благ для задоволення особистих потреб. Детально про ефективність таких дій в роботі [4].

Суспільні «антиблага», на протигагу суспільним благам породжують негативні зовнішні ефекти, і втрати несуть всі члени суспільства. Наприклад, це нагромаджені промислові і побутові відходи, нарощення споживання викопного палива для виробництва енергії, що загрожує глобальною зміною клімату, тощо. Корупцію також можна розглядати як «суспільне антиблаго».

Висновки. Суспільні (public good), це блага при споживанні яких неможливо вилучити із процесу споживання тих, хто за них не платив, і це зумовлено двома головними причинами: а) технологічною неможливістю здійснити вилучення; б) недоцільністю їх вилучення зі споживання через їх суспільну корисність. Виробництво суспільних благ є результатом перерозподілу доходів на національному рівні. Головним координатором у наданні національних суспільних благ є уряд. Уряди досягають найбільшого успіху в забезпеченні суспільних благ, коли вони мають сильні інституції. Запроваджуючи регулювання та оподаткування, уряди мобілізують ресурси для забезпечення виробництва суспільних благ та усунення негативних побічних ефектів. Попит на суспільні блага зростає.

Список використаних джерел

1. Moya Chin. Global institutions must coordinate to preserve the goods that benefit us all <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2021/12/Global-Public-Goods-Chin-basics>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 341 «Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2020-%D0%BF#n13>
3. Реєстр роздрібних цін. <http://surl.li/dkkw>
4. Симоненко Л.І., Якобчук В.П., Власенко О.П. Національна модель державного регулювання цін: мікроекономічний підхід // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія економіка. – 2020 - № 829. – с. 22-27 – Режим доступу до журналу : <http://econom.chnu.edu.ua/journal/index.php/ecovis>

ЕЛЕКТРОННИЙ БІЗНЕС ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Наталія Савченко

кандидат економічних наук, доцент

Роман Савченко

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. На сьогодні, не існує жодної сфери господарської діяльності, яка б не зазнала змін внаслідок необхідності використання інформаційних технологій. Найкращого економічного результату досягли ті суб'єкти господарювання, які враховують вектор розвитку інформаційних технологій з метою застосування їх інноваційних можливостей. Завдяки використанню інформаційних технологій, бізнес зміг знизити розмір витрат із одночасним підвищенням продуктивності праці своїх співробітників. Розширилися можливості підприємницької діяльності, покращилася її координація, а також збільшилась кількість каналів реалізації кінцевого продукту. Всі ці чинники у поєднанні із розвиненою системою електронних платежів, сприяє динамічному розвитку електронного бізнесу в Україні. Електронний бізнес одна із небагатьох сфер, яка незважаючи на світову пандемію, війсьні дії, глобальні та внутрішньодержавні виклики, з якими стикається Україна, продовжує розвиватися.

Результати дослідження. Економічний розвиток країни безпосередньо залежить від рівня інформатизації бізнес-структур та можливостей застосування інформаційних технологій. На сьогодні 63 % населення Землі є активними користувачами інтернету. До 2040 року, за даними NASDAQ, майже всі покупки (95 %) будуть здійснюватися за допомогою глобальної мережі. Пристосування

та зміна порядку ведення бізнесу, у поєднанні із використанням інформаційних технологій, дає змогу вирішити економічні проблеми на рівні окремої держави та світовому рівні. Адже інформаційні технології дають змогу оперативно змінювати та будувати гнучку модель ведення бізнесу, гарантують конкурентоспроможність його ведення, забезпечують подальший інноваційний розвиток економіки.

Сучасний порядок ведення бізнесу в традиційному або ж електронному форматі передбачає використання різних підходів до їх організації, відношення до клієнтів, постачальників та ресурсів. Електронний бізнес являється інноваційним методом ведення бізнесу, що використовує відмінні від традиційного порядку ведення бізнесу інструменти, методи оцінки поточних та стратегічних результатів діяльності. Існують різні думки щодо економічного змісту електронного бізнесу. Так, Т.В. Марусей вважає, що електронний бізнес – це будь-яка ділова активність, що використовує можливості глобальних інформаційних мереж для перетворення внутрішніх і зовнішніх зв'язків з метою створення прибутку [1, с. 1012]. Д.Д. Євтушенко стверджує, що електронний бізнес – вид підприємництва, який здійснюється на основі інформаційних технологій для перетворення зв'язків підприємства з постачальниками, партнерами і клієнтами, з метою поліпшення загальної ефективності бізнесу та вдосконалення бізнес-процесів (виробництва, управління запасами, розробки продукту, управління ризиками, фінансів, управління знаннями та людськими ресурсами) [2, с. 185]. З нашої точки зору, під електронним бізнесом слід розуміти будь-який вид діяльності, при веденні якого застосовуються інформаційні технології на основі використання можливостей глобальної мережі Інтернет. Електронний бізнес передбачає автоматизацію будь-якої ділової активності суб'єкта господарювання, підвищення результативності його діяльності шляхом використання новітніх досягнень в сфері Web-технологій. Важливим є забезпечення використання переваг від інтеграції зв'язків суб'єктів господарювання в глобальних інформаційних системах.

На порядок ведення електронного бізнесу в Україні впливає ряд факторів, а саме: стан нормативно-правового забезпечення, безпека ведення електронного бізнесу, інформаційна грамотність споживачів, доступ до глобальної мережі, конкурентна боротьба.

Активне використання інформаційних технологій викликало значні зміни у світовій економіці. Адже, ведення електронного бізнесу є можливим з будь-якого смарт-пристрою, а отже і доступ споживачів до товарів, робіт, послуг є таким же простим. Ефективність ведення електронного бізнесу підтверджується завдяки формуванню інтегрованих ланцюжків доданої вартості. Сучасні інформаційні технології як в державному управлінні, так і в бізнесі можуть створити своєрідний антикорупційний бар'єр через впровадження прозорих процедур, надаючи можливість контролю за наданням адміністративних та інших послуг, зробити їх більш якісними та мобільними. Тому уможливлення ведення бізнесу в електронній формі є однозначно кроком назустріч суб'єктам

господарювання, і роль держави в цьому процесі має бути керівною [3]. Розвитку електронного бізнесу сприяє запровадження інновацій в сфері інформаційних технологій. Прикладом може бути запровадження в практику електронного ведення бізнесу голосового помічника Echo компанією Amazon, технологія доповненої реальності (Lamoda), онлайн-довідки, геймофікація, автоматичний пошук зображень та ін.

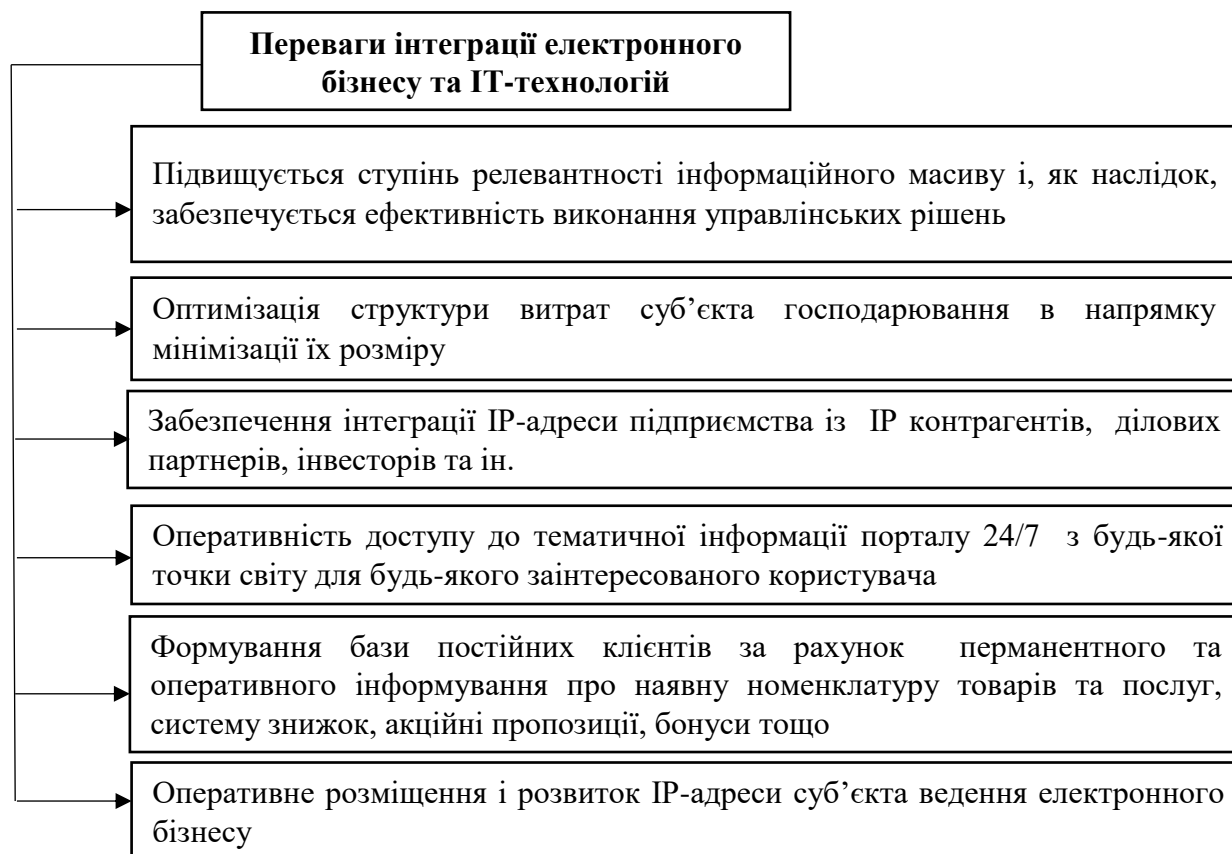

Рис. 1. Переваги інтеграції електронного бізнесу та ІТ-технологій

В глобальному розумінні значення інформаційних технологій для потреб ведення електронного бізнесу полягає у зміні характеру ведення конкурентної боротьби як на рівні окремого суб'єкта господарювання, окремої галузі, держави, так і на міжнародному рівні. Відбувається перехід від реального ведення бізнесу в електронне середовище. Особливе значення при цьому мають трансакційні інформаційні технології, що сьогодні активно використовуються в сфері електронного бізнесу, адже вони виступають в якості гарантії забезпечення здійснення безперервності господарської діяльності. При веденні електронного бізнесу його власнику потрібно вибрати платіжну систему. В Україні інтегровані з банками такі найбільші платіжні системи як VISA та MASTERCARD, на які припадає 25 % та 70 % ринку відповідно.

Функціонування електронного бізнесу, на основі використання інформаційних технологій, передбачає окреслення перспектив та стратегії його розвитку. Розробка стратегії передбачає проведення адекватного оцінювання

місця суб'єкта господарювання в конкурентному середовищі, визначення напрямків діяльності та окреслення шляхів досягнення поставлених цілей. Так як електронний бізнес це динамічна система, то потрібно враховувати, що традиційні методи стратегічного планування не в повній мірі є підходящими. Адже Інтернет-середовище є мінливим за своїм характером, що піддається впливу технологічних змін.

Висновки. Інформаційні технології являються дієвим інструментом ведення бізнесу в сучасних умовах. Інтеграція електронного бізнесу та інформаційних технологій в сучасних умовах їх розвитку, інформаційно обслуговує клієнтів, сприяє глобалізації економічного простору.

Список використаних джерел

1. Марусей Т. В. Основні тенденції розвитку ринку електронної комерції в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 14. С. 1011–1015
2. Євтушенко Д. Д. Електронний бізнес, електронна комерція, інтернет-торгівля: сутність та взаємозв'язок понять. *Бізнес Інформ*. 2014. № 8. С. 184–188
3. Єфремова К.В. Державна політика та електронний бізнес в Україні. *Право та інновації*. № 1 (9) 2015. С. 50-54

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ірина Годнюк

кандидат економічних наук, доцент

НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»

У умовах земельної реформи в Україні відбувається активне формування правового регулювання земельних відносин, яке спрямоване на забезпечення раціонального й ефективного використання земельних ресурсів.

Земельні відносини в Україні врегульовуються низкою нормативно-правових актів, серед яких: Конституція України, Земельний кодекс України, Закони України «Про оренду землі», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про Державний земельний кадастр», «Про оцінку земель», «Про землеустрій» та багато інших нормативно-правових актів.

Основу обліково-реєстраційної системи земель в Україні складає Державний земельний кадастр. Саме в ньому відображається суб'єктивна інформація щодо земельних ділянок, яка нагромаджується у результаті

проведення обліку земель. Така інформація необхідна передовсім для здійснення державного контролю за використанням, відтворенням та охороною земель.

На сьогодні існує неузгодженість системи земельного законодавства. З аналізу земельного законодавства, стає зрозумілим, що Земельний кодекс України не є основою, на якій базується усе регулювання земельних відносин. Із розвитком земельних правовідносин формуються нові законодавчі акти замість можливості внести зміни до вже чинних. Чинний Земельний кодекс України не містить жодного положення щодо внесення змін до інших актів законодавства. Аналогічне зауваження цілком слушно висловлюється по відношенню до Законів України “Про оренду землі”, “Про землеустрій”, “Про охорону земель” та ін. [5].

Серед законодавчих актів, що спеціалізуються саме на нормативному регулюванні земель сільськогосподарського відсутні акти, що спрямовані на узгодження питань аналізу використання та контролю за наявними земельними ділянками.

Військовий стан в Україні змусив швидко налагодити систему нормативного регулювання та контролю земельних ресурсів. Важливим завданням контролю земельних відносин в умовах воєнного стану стало прийняття Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24.03.2022 № 2145-IX (надалі – Закон №2145), що є відправною точкою в розвитку спеціального законодавства в сфері земельних правовідносин в умовах воєнного стану[5].

Закон 2145 передбачив на час дії воєнного стану такі правила:

- автоматично продовжуються на один рік договори користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення усіх форм власності, строк яких завершився під час воєнного стану, без волевиявлення сторін;
- землевласники та землекористувачі звільняються від відповідальності за невикористання земельних ділянок за їх цільовим призначенням;
- земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності можуть надаватися у користування лише для ведення товарного сільськогосподарського виробництва;
- забороняється безоплатна приватизація земельних ділянок;
- не проводяться земельні торги щодо прав оренди, емфітевзису, суперфіцію щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності;
- постійні користувачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної, комунальної власності можуть передавати їх в оренду для ТСВ строком до одного року;
- орендарі, суборендарі земельних ділянок сільськогосподарського призначення усіх форм власності без згоди землевласника можуть передавати

свої права оренди, суборенди іншим особам на строк до одного року за договорами в електронній формі;

- для ведення ТСВ земельні ділянки сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності, а також ті, що залишились у колективній власності, нерозподілені та невитребувані земельні ділянки та земельні частки (паї).

Окром цього Законом №2145 визначені особливості регулювання земельних відносин під час дії воєнного стану, забезпечено максимально швидко передачу у користування земельних ділянок завдяки укладенню договорів оренди землі лише в електронній формі та здійснення передачі в оренду земельних ділянок без проведення земельних торгів на визначених законом умовах. Такий однорічний договір оренди землі не можна буде поновлювати, укладати на новий строк і він припинятиметься зі спливом строку, на який він був укладений [3].

До когорти важливих законів, долучився Закон №2259-IX від 12.05.2022 «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану». Цей документ важливий для територіальних громад новими, розширеними повноваженнями місцевого голови в сфері земельних правовідносин, містобудування та архітектури [5].

Прийняття Закону №2211-IX від 21.04.2022 року «Щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану», забезпечило оперативне розміщення виробничих потужностей переміщених (евакуйованих) із зони бойових дій підприємств, спростило процедуру зміни цільового призначення земель, удосконалив ряд інших правил, що були частково встановлені Законом України №2145-IX від 24.03.2022 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану».

Закон України №3774 від 12.05.2022 «Щодо удосконалення механізму протидії рейдерству» покращує механізми реєстрації речових прав, в тому числі прав користування земельною ділянкою. Законом внесено відповідні зміни до законів України «Про оренду землі», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»[6].

Отже, з початку війни до земельного законодавства внесено багато змін. Важливим питанням на сьогодні залишається розробка нового Земельного кодексу, який би сконцентрував більшість норм, які регулюють земельні відносини та цим самим навів би лад у земельному законодавстві, полегшивши пошук та застосування норм земельного законодавства.

Список використаних джерел

1. Земельний кодекс України: за станом на 25 жовтня 2001 р. № 2768-III [2768-14] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
2. Закон України №2211-IX від 21.04.2022, Щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2247-20#Text>
3. Законом України № 2145 від 24.03.22 Щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/220863.html>
4. Закон України №3774 від 12.05.2022 Щодо удосконалення механізму протидії рейдерству – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222796.html>
5. Закон №2259-IX від 12.05.2022 Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>
6. Законодавство України. – Режим доступу: <http://www.ecoleague.net/5623003-167-1284.html>.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Галина Скрипник

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Тарас Скрипник

здобувач

ВСП «Ірпінський фаховий коледж НУБіП України»

Вступ. Бойові дії на території нашої держави, які тривають вже 9 місяців, негативно впливають на розвиток і функціонування всіх суб'єктів господарювання та щоразу завдають економіці нищівних ударів. Водночас робота національних компаній у воєнний час є особливо важливим джерелом наповнення державного та місцевих бюджетів та створення нових робочих місць. Тому, на сьогодні, розробка та реалізація дієвої державної політики фінансової підтримки розвитку підприємництва з метою створення сприятливих умов для його діяльності є надзвичайно актуальною для України.

З цією метою 29 квітня 2022 року Уряд розробив проекти змін до відповідних постанов щодо надання державної фінансової підтримки суб'єктам господарювання. Ця постанова розроблена Мінфіном з метою створення єдиного

підходу до реалізації державних програм «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний лізинг 5-7-9%», а також розширення сфери дії цих програм.

Результати дослідження. Так само в березні 2022 року Уряд вніс зміни до Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» з метою підтримки сільгоспвиробників у забезпеченні посівної компанії, а також підтримки та активізації підприємницької діяльності на період дії воєнного стану. Зміни передбачають суттєве спрощення кредитування, зокрема, доступність пільгових кредитів для підприємців під 0% річних із гарантією Уряду України на рівні 80%.

На сьогодні Фонд розвитку бізнесу вже підписав угоди про співпрацю з 42 банками в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%». Такий підхід спрямований на деталізацію умов участі в програмах та надання покрокових алгоритмів як для органів місцевого самоврядування, так і для місцевого бізнесу.

Відповідно до Порядку надання державної фінансової підтримки суб'єктам господарювання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 року № 28 та змінами до неї, державна фінансова підтримка надається з метою [1]:

1. підтримка підприємництва, зокрема шляхом сприяння розвитку суб'єктів господарювання, збільшення обсягів виробництва, високотехнологічного виробництва, експорту, імпортозаміщення, енергоефективності, впровадження інновацій, а також сприяння створенню нових робочих місць і підприємств, повернення заробітчан в Україну;

2. запобігання виникненню та поширенню, локалізація та ліквідація спалахів епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (крім суб'єктів великих підприємств), а також запобігання та подолання їх наслідки, у тому числі обмежувальні та карантинні заходи, встановлені Кабінетом Міністрів України, пов'язані з поширенням на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2;

3. рефінансування існуючої заборгованості у вітчизняних банках за кредитами комерційних структур (крім великих компаній);

4. фінансування суб'єктів господарювання - сільськогосподарських товаровиробників для здійснення сільськогосподарської діяльності на період дії воєнного стану та протягом шести місяців після його припинення або скасування;

5. фінансування суб'єктів господарювання (крім суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво та реалізацію зброї) для запобігання російській агресії та подолання її наслідків, зокрема для забезпечення потреб Збройних Сил та інших утворених відповідно до закону України військових формувань, а також населення, яке постраждало внаслідок бойових дій під час воєнного стану, зокрема для переміщення промислових підприємств із небезпечних територій у безпечніші регіони України.

Державна підтримка надавалася через банки, які відповідають критеріям, визначеним у додатку до Порядку, та уклали договір про співпрацю з Фондом

розвитку підприємництва за формою, затвердженою Фондом. Отримання кредитів за державною фінансовою програмою «Доступні кредити 5-7-9%» здійснювалося через банки, вказані на сайті Фонду: ПриватБанк, Укргазбанк, Ощадбанк, Альянс, Укресімбанк, ПУМБ, Банк Львів, Райффайзен Банк Аваль, Таскомбанк, Креді Агріколь, Кредобанк, Глобус, Альфа Банк, Кредитвест, Мегабанк, Полікомбанк, ОТП Банк, Український Капітал, Прокредит Банк, Акордбанк, Піреус Банк МКБ, Конкорд, МТБ, Південний, Асвіо Банк, КІБ, Радабанк, Метабанк, Банк Кредит Дніпро, МІБ, Правекс Банк, Укрсіббанк, Альтбанк, РВС Банк, Полтава Банк, Кристалбанк, Мотор Банк.

Умови позики визначаються наступним чином:

- до 5 років – для кредитів на інвестиційні цілі;
- до 3 років – для кредитів на фінансування обігових коштів;
- до 6 місяців - для кредитів на фінансування суб'єктів господарювання - сільськогосподарських товаровиробників;
- до 1 року: для кредитів на фінансування суб'єктів господарювання (крім суб'єктів господарювання, які займаються виробництвом та реалізацією зброї) для запобігання російській агресії та подолання її наслідків, зокрема для переміщення компаній з територій, наближених до зони бойових дій або розташованих в ньому, в безпечних регіонах України.

Обсяг фінансування за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» наведено на рис. 1. Лідерами по наданню пільгових кредитів виступили: ПриватБанк, Райффайзен Банк Аваль, ПУМБ, Ощадбанк, Прокредит Банк.

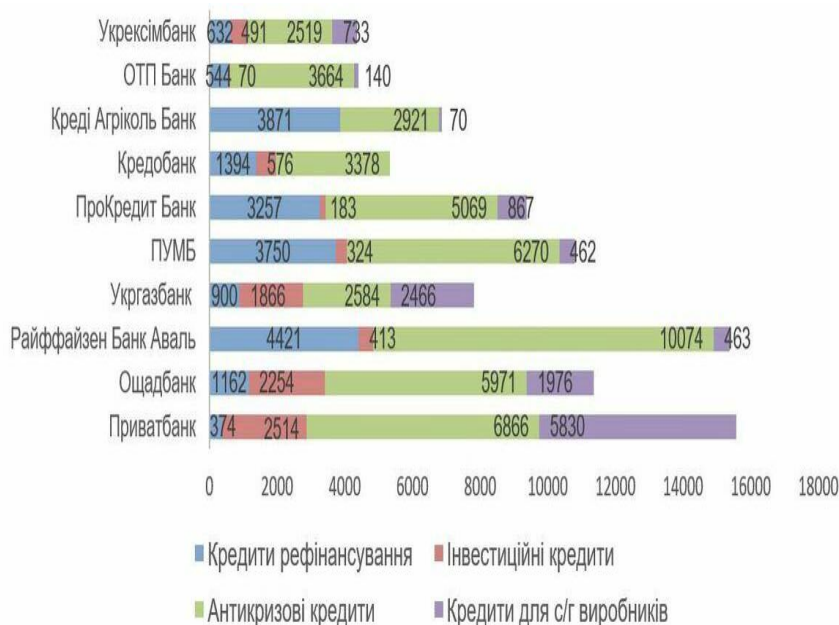

Рис. 1. Розподіл кредитних договорів у розрізі цілей кредитування на основі даних Міністерства фінансів України, млн грн [2]

За даними Міністерства фінансів, з початку реалізації держпрограми суб'єкти господарювання станом на 16 травня 2022 року отримали в уповноважених банках 40 486 кредитів на загальну суму 110,1 млрд грн. З них:

10,25 млрд грн отримано підприємцями на інвестиції; 58,16 млрд грн – антикризові кредити; 25,35 млрд грн видано як рефінансування раніше отриманих кредитів; 13,71 млрд грн: кредити для сільгоспвиробників, переважно на інвестиційні цілі; 2,61 млрд грн – на позики антивоєнні [2].

Також лібералізовано вимоги до виробництва деяких видів продукції та її маркування; на період дії воєнного стану зменшено податкове навантаження на підприємства, що перебувають у зоні бойових дій або на тимчасово окупованій території; здійснюють заходи для підтримки фермерства.

Отже, ужиті заходи щодо пільгового банківського кредитування та зменшення податкового навантаження дадуть можливість підтримати галузі України у воєнний період, сприяти забезпеченню продуктами харчування населення країни. Зокрема пошук і налагодження нових каналів реалізації сільськогосподарської продукції та продуктів харчування на зовнішні ринки; відбудову потужностей зберігання агропродукції, формування продовольчих резервів держави на тривалий період.

Список використаних джерел

1. Постановою Кабінету Міністрів України «Про надання фінансової державної підтримки» від 24 січня 2020 р. № 28 зі змінами та доповненнями: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>

СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Оксана Грицина

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет природокористування

Вступ. Виробництво сільськогосподарської продукції, так як і весь аграрний сектор, виступає одним із найбільш ризикових видів підприємницької діяльності, оскільки їх розвиток залежить не лише від фінансово-економічної ситуації та відповідної законодавчої бази, а й від погодньо-кліматичних умов, які з кожним роком стають все більш непередбачуваними. З врахуванням того, що на даному етапі розвитку людство ще не навчилось впливати на несприятливі погодні умови, найбільш ефективним механізмом часткового нівелювання їх наслідків є використання механізму аграрного страхування.

Результати дослідження. На сьогодні аграрне страхування України проходить глибоку кризу, основними причинами якої є відсутність економічної

стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність більшості сільськогосподарських підприємств та дефіцит фінансових ресурсів; неповна і фрагментарна законодавча база, відсутність інструктивних матеріалів на страховому ринку; інфляційні процеси, внаслідок яких здійснення довгострокових видів страхування в національній валюті неможливе; відсутність гарантій своєчасної та повної виплати страхових відшкодувань в зв'язку з нестачею необхідних засобів у страхових компаній; недостатнє врахування реального ступеня ризику настання страхових випадків; неналежний рівень інформації про стан і можливості страхового ринку в сільському господарстві.

Не дивлячись на те, що Україна входить до числа лідерів по виробництву сільськогосподарської продукції, займає провідні позиції з виробництва багатьох культур-пшениці, ячменю, кукурудзи, соняшника, сьогодні послугами агрострахування користуються близько 5 відсотків українських виробників. В той же час в економічно розвинених країнах цей показник становить не менше 60 відсотків, а в ряді країн ЄС, Канаді, США страхуванням охоплено 90 відсотків сільськогосподарських підприємств. Така ситуація в Україні пояснюється в першу чергу недовірою до страховиків через недостатню інформованість, відсутність традицій і культури страхування в державі. Разом з цим, міжнародна практика агрострахування показує, що страховий ринок динамічно розвивається і ефективно працює лише в умовах довгострокової і масштабної підтримки з боку держави - так звана американська модель. У нас досі ще не побудована ефективна загальнодержавна система страхування сільськогосподарських ризиків, яка забезпечила б належний захист виробникам.

З метою покращення ситуації на аграрному страховому ринку України і, зокрема, в механізмі страхування врожаю сільськогосподарських культур, необхідно провести ряд заходів, реалізація яких значною мірою дасть можливість налагодити відносини між аграрним сектором та страховими компаніями. Зокрема, доцільно створити агропромислові страхові організації і товариства взаємного страхування, побудовані на співпраці держави та приватного сектора. Для координації їх діяльності доцільним є формування керівного органу у формі агентства щодо регулювання і державної підтримки в сфері агропромислового виробництва.

Доцільно визначитись із обов'язковістю та добровільністю страхування врожаю сільськогосподарських культур, так як добровільна форма страхування для сільськогосподарських товаровиробників недержавної форми власності не створює умов для фінансової стабільності господарств. Необхідно запровадити багаторизикове страхування врожаю сільськогосподарських культур. Оскільки страхування посівів сільськогосподарських культур має свою специфіку і пов'язане з високим ступенем ризику для страховика, воно потребує формування великих резервних і статутних фондів. Тому, необхідною є організація на території областей (регіонів) великих перестраховальних компаній, які спеціалізуюватимуться на перестрахованні сільськогосподарських ризиків і функціонуватимуть за рахунок коштів під гарантії місцевих і державного

бюджетів. Договори страхування врожаю сільськогосподарських культур слід укладати на строк не менше 5 років.

Важливим засобом активізації розвитку аграрного страхового ринку є перегляд нині діючих ставок страхових платежів, які раніше встановлювались централізовано. Ставки не можуть бути єдиними для всіх регіонів України, і тим більше для господарств різного територіального розміщення. В своїй основі ставки страхових платежів повинні враховувати зональні особливості, притаманні певній групі господарств, що визначально впливають на можливу ситуацію одержання страхових відшкодувань у галузі рослинництва. Страхові тарифи повинні розраховуватись на основі актуарних розрахунків окремо з кожної культури або групи культур. Тарифні ставки слід обчислювати і уточнювати не рідше одного разу на три роки і встановлювати їх виходячи з рівня виплат за минулі три-п'ять років по окремих культурах або по групах культур.

Ефективним є запровадження досвіду страхування галузі рослинництва на додаткових умовах, пов'язаних з новими технологіями та інтенсифікацією виробництва, зокрема страхування застосування хімічних засобів захисту рослин, коли страхова компанія зобов'язується відшкодувати втрати, спричинені невмілим або неефективним застосуванням препаратів. При таких угодах частину витрат несуть дилери виробників цих препаратів. Доцільно створити при страхових компаніях спеціальні комісії, які у разі виникнення спорів між страховиками і страхувальниками допомагали б розглядати причини недобору врожаю і визначити, якою мірою недобір пов'язаний із низькою агротехнікою, а якою – із несприятливими погодними умовами.

Європейська Бізнес Асоціація стверджує, що в умовах війни аграрне страхування має стати не лише джерелом відшкодування завданих аграріям збитків, але й певним джерелом накопичення фінансових ресурсів держави, щоб мати можливість у разі потреби використати змобілізовані кошти на воєнні потреби та відновлення економіки. Сільськогосподарське майно необхідно зараз страхувати від воєнних ризиків. Те, що донедавна було виключенням із страхування, не вважалось страховим випадком-загибель чи пошкодження застрахованого майна внаслідок впливу ядерної енергії, військових дій, маневрів-нині має стати основним страховим ризиком, від якого слід страхувати урожай, техніку, тварин. В умовах воєнного стану страхування має виконувати не другорядну, а головну роль.

Висновки. Одним з елементів гарантування стабілізації фінансового стану аграрних підприємств в ринкових умовах є страхування. Створення ефективної системи управління страховими ризиками в аграрній сфері повинне стати важливим напрямом сучасної аграрної політики, що забезпечуватиме підвищення захисту економічних інтересів сільськогосподарських товаровиробників, сприятиме залученню інвестицій та кредитних ресурсів в аграрний сектор економіки.

Список використаної літератури

1. Ринок агостраховання в Україні: проблеми і перспективи. Agronews веб-сайт. URL: <https://agronews.ua/node/84922>
2. Страхування агросектора в Україні. URL: <https://biz.ligazakon.net/>

ПАРТИСИПАТИВНЕ СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Ірина Абрамова

кандидат економічних наук, доцент

Марина Патинська-Попета

здобувачка наукового ступеня доктора філософії

Поліський національний університет

Вступ. Партиципативне управління широко використовують в закордонній практиці при ухваленні рішень щодо розвитку територіальних громад. Заснований на принципах демократії та децентралізації, партиципативний підхід передбачає залучення усіх зацікавлених сторін до прийняття управлінських рішень. Європейський досвід доводить високу ефективність функціонування громад, які використовують партиципативне управління у своїй діяльності.

Наразі стан розвитку територіальних громад в Україні вимагає формування принципово нових підходів до управління їх фінансовим потенціалом. В. М. Семяновський стверджує «Найбільш актуальними на сьогодні є максимальне використання інтелектуального потенціалу, знань та умінь населення країни у суспільно-політичному та економічному житті. Залучення населення до участі в управлінні державними справами є головним ресурсом підвищення ефективності та конкурентоздатності країни, території, громади. Цей процес потребує кардинального перерозподілу повноважень, фінансів та відповідальності від державного управління до місцевого самоврядування, відповідно до принципів ефективності управління та європейських стандартів» [1]. Дослідники О. Левченко, Н. Величко, Л. Ковшун вивчаючи партиципативний підхід та його використання на рівні громад, наголошують: «Громадська чи громадянська участь, залучення громади, учасницьке прийняття рішень, партиципація чи партиципація – усе це синоніми одного поняття, без якого неможливо уявити розвиток демократичного суспільства у сучасному світі» [2].

Результати дослідження. Принципи партиципативного управління описують ключові засади участі усіх зацікавлених сторін у розвитку територіальної громади. Аналіз наукової літератури дозволив виокремити ключові з них. Принцип добровільності участі спонукає стейкхолдерів як найкраще

розкрити свій потенціал в управлінні розвитком територіальних громад, через персональний інтерес в ухваленні адекватних рішень для досягненні високих результатів їх поступу. Інтерактивність відкриває можливість для налагодження відкритого багатостороннього взаємозв'язку між усіма зацікавленими у розвитку громади учасниками. Принцип партнерства вказує на рівноправність усіх стейкхолдерів у прийнятті та під час реалізації ухвалених рішень. Принципи системності та комплексності закладають базис для взаємоузгодження усіх аспектів управління розвитком територіальних громад на регулярній основі. Принцип результативності означає досягнення запланованих, у процесі управління розвитком громади цілей, з мінімальними витратами ресурсів.

Економістом М. Ольчаком закладено основи партисипативного стратегічного планування в органах місцевого самоврядування. Ключова ідея такого планування полягає у тому, що населення, задіяне у розробці стратегії розвитку своєї громади, мобілізує більше зусиль для отримання бажаного результату. Науковець наголошує, що «така стратегія допомагає досягненню ключових завдань розвитку громади. При цьому варто зосередитися на комплексному підході й враховувати ключові аспекти функціонування громади, спиратися на реалістичні показники, узгоджені в часовому й просторовому вимірах, адаптивності стратегії до впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ» [3]. Розвиток територіальних громад в Україні повинен враховувати позитивні практики впровадження засад партисипативного стратегічного планування як основи управління їх фінансовим потенціалом.

Стратегічне планування, побудоване на партисипативних засадах, повинно відображати ключову мету та завдання розвитку громади, інструменти й методи досягнення поставлених цілей з огляду на наявні запити. Головною його особливістю є участь широкого кола зацікавлених осіб [4]. Такими особами прийнято вважати населення відповідної громади, різного роду громадські організації, підприємницькі структури, регіональні політичні партії, місцевих лідерів тощо.

Рис. 1. Інструменти залучення стейкхолдерів до партисипативного планування

Джерело: власна розробка.

Налагодження взаємодії між стейкхолдерами є одним із ключових завдань органів місцевого самоврядування. У цьому процесі перевагу варто віддати таким інструментам як онлайн-опитування, громадські слухання, консультації, петиції до органів місцевої влади, діяльність громадських рад (рис. 1). Зазначені інструменти сприятимуть збору необхідної інформації і дозволять окреслити наявне у територіальній громаді коло проблем.

Важливим етапом стратегічного планування є аналіз та оцінка зібраної інформації. Попри те, що вона матиме переважно емпіричний характер, варто зосередитися на обробці ключових імперативів та виокремити найважливіші з них. Оскільки сталий розвиток громади передбачає економічний, соціальний та екологічний поступ, отримані дані слід розділити на зазначені групи цілей й зосередитися на інструментах їх реалізації. У зазначеному процесі пріоритетом має стати фінансова самодостатність й сталий розвиток громад.

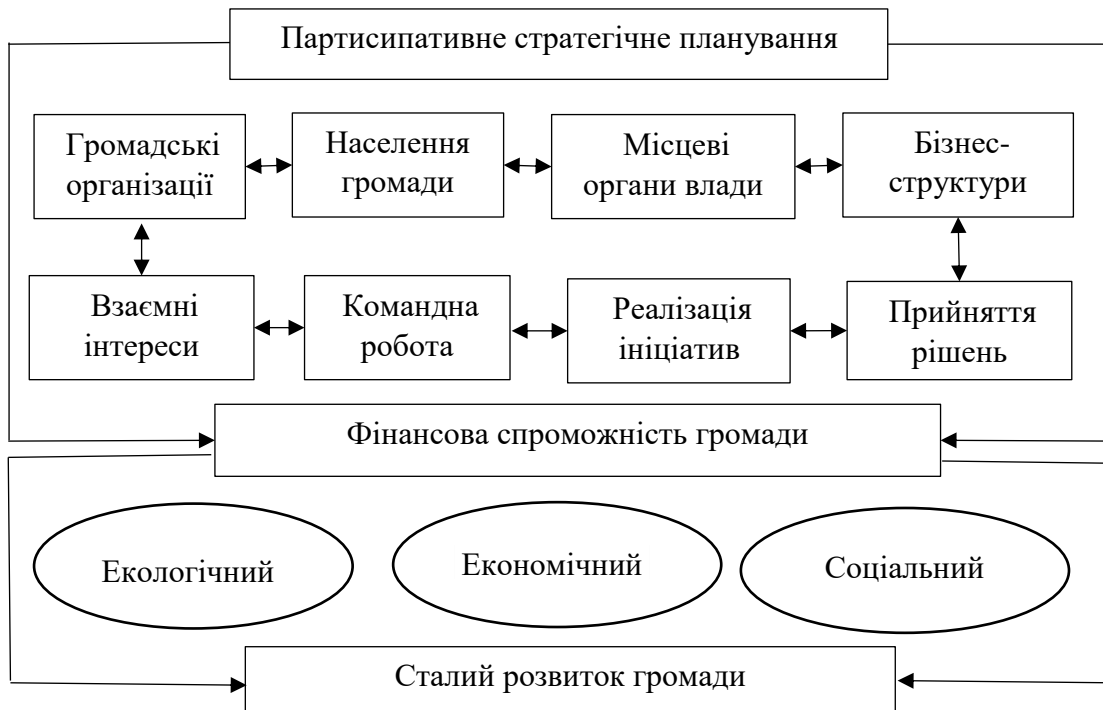

Рис. 2. Концептуальний підхід до партисипативного стратегічного планування

Джерело: власна розробка.

Концептуальний підхід партисипативного стратегічного планування сталого розвитку територіальних громад проілюстровано на рис. 2. Він передбачає спрямування зусиль громадських організацій, населення громади, місцевих органів влади та бізнесових структур на основі взаємних інтересів, командної роботи, прийняття рішень і реалізації ініціатив на створення умов для забезпечення фінансової спроможності та сталого розвитку громад через їх економічний, екологічний й соціальний поступ.

Попри те, що кращі європейські практики вказують на наявність у громадах стратегічних планів їх розвитку, досвід України засвідчує, що не всі

громади охоче такі практики сприймають. Справа в тому, що в країнах Європейського Союзу становлення місцевого самоврядування відбувалося еволюційно. В Україні ж створення громад відбувалося пришвидшеними темпами, тому не всі громади об'єднувалися добровільно, низка громад сформувалася через використання адміністративних важелів – рішень відповідних органів влади. Здебільшого такі громади виявилися нездатними приймати ефективні управлінські рішення оскільки не змогли сформулювати візію свого існування, мали недостатній кадровий потенціал або ж низький соціально-економічний розвиток. Як наслідок, аналіз сайтів територіальних громад показав, що не всі з них мають власні стратегії розвитку.

Відповідно до даних Міністерства розвитку громад та територій України та згідно з результатами моніторингу стану розроблення Стратегій розвитку територіальних громад, станом на початок 2022 р. із загальної кількості 1438 територіальних громад:

- у 617 (43 %) були затверджені Стратегії розвитку;
- у 625 (або 44 %) Стратегії розвитку були у стадії розроблення;
- у 196 (або 13 %) процес підготовки проєктів Стратегій не розпочався.

Серед територіальних громад слід відзначити громади Вінницької, Київської, Луганської та Рівненської областей, де стратегічні плани розробляють 100 % громад, у Донецькій, Кіровоградській та Сумській областях цей відсоток становить 96 %. Лідерами за кількістю затверджених Стратегій розвитку громад є Вінницька (94 %), Дніпропетровська (62 %), Луганська (62 %), Миколаївська (60 %) та Чернігівська (53 %) області. В свою чергу, найменше затверджених Стратегій розвитку громад спостерігається в Одеській (25 %), Закарпатській (23 %) та Хмельницькій (23 %) областях [5].

Основними викликами у процесі стратегічного планування є недостатнє розуміння ключових проблем громади з боку органів місцевого самоврядування, визначення пріоритетів спрямованих на розвиток фінансового потенціалу й фінансової самодостатності громади, відсутність ефективної системи управління соціально-економічним поступом громади, недостатня активність жителів громади. Поряд з цим залишається високою частка громад, в яких початок розроблення власних Стратегій розвитку ще не розпочався, зокрема: в Одеській (29 %), Закарпатській (25 %), Львівській (22 %), Хмельницькій (22 %) та Дніпропетровській (20 %) областях [5]. Узагальнену інформацію щодо наявності Стратегій розвитку територіальних громад станом на 1 січня 2022 р. проілюстровано у додатку Д.

До розроблення понад 60 % стратегій розвитку громад були залучені експерти програм міжнародної технічної допомоги Партнерів з розвитку, зокрема Програми «U-LEAD з Європою», Програма USAID з управління та місцевої підзвітності (HOVERLA), а також Програми DOBRE, україно-швейцарського проєкту «DESPRO», Проєкту «Партнерство для розвитку міст» ПРОМІС, Програми ООН з відновлення та розбудови миру та інші. У 2022 р. експертну допомогу (за рахунок МТД) територіальним громадам щодо розробки

стратегій місцевого розвитку надаватимуть Програма «U-LEAD з Європою» (відібрано 96 ТГ) та Програма USAID з управління та місцевої підзвітності (HOVERLA) (орієнтовно до 65 ТГ) [5].

Висновки. Встановлено, що стан розвитку територіальних громад в Україні вимагає формування принципово нових підходів до управління їх фінансовим потенціалом. Європейський досвід доводить високу ефективність функціонування громад, які використовують партисипативні підходи до стратегічного планування свого розвитку. Аргументовано, що ключова ідея такого планування полягає у спрямуванні зусиль громадських організацій, населення громади, місцевих органів влади та бізнесових структур на основі взаємних інтересів, командної роботи, прийняття рішень і реалізації ініціатив на створення умов для забезпечення фінансової спроможності й сталого розвитку громад через їх економічний, екологічний й соціальний поступ.

Список використаних джерел

1. Семяновський В. М. Партисипативне управління як модель управління територіальними громадами. *Статистика України*. 2018. № 1. С. 47-51.
2. Левченко О., Величко Н., Ковшун Л. Партисипативний підхід та практики на рівні громади. Посібник для громадських активістів та всіх зацікавлених. URL.: <https://www.hubs.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/partysypatyvnyj-pidkhd.pdf> (дата звернення: 25.09.2022).
3. Ольчак М. Партисипативне стратегічне планування в органах місцевого самоврядування. Посібник для об'єднаних територіальних громад. <http://surl.li/dwfyf>
4. Довженко В. А., Войтенко А. Б., Плотнікова М. Ф. Використання європейського досвіду партисипативного управління в стратегічному плануванні розвитку територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1957> (дата звернення: 27.09.2022). DOI: 10.32702/2307-2156-2020.12.33
5. Інформаційна довідка щодо Стратегій розвитку територіальних громад (станом на 01.01.2022). Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій. URL: <http://surl.li/dwfxz> (дата звернення: 03.10.2022).

ПРОГНОЗ ТА ШЛЯХИ СТАЛОСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Інна Шубенко

кандидат економічних наук, доцент

Яна Мороз

здобувачка

Поліський національний університет

Вступ. Формування прогнозних показників дохідної бази місцевих бюджетів в Україні залежить і від проекту державного бюджету України. Варто відслідкувати основні положення до проекту та нововведення стосовно формування місцевих бюджетів у період дії воєнного стану та повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Варто зауважити, що нині не існує жодної методики, яка б могла спрогнозувати реалістичний бюджет в умовах війни та врахувати більшість ризиків воєнного стану. Формування проекту державного бюджету та планування місцевих бюджетів на 2023 рік проходило за загальноприйнятою методикою з поправкою на макроекономічні показники відповідно до умов воєнного стану.

Результати дослідження. У 2022 році провідні економісти прогнозували падіння ВВП України на майже 34 %, на 2023 рік прогнозується зростання на рівні 4,6%. НБУ прогнозував рівень інфляції 20,7% у 2022 році, на наступний бюджетний рік прогнозоване значення становить 30,7 %. Девальвація гривні у середньому 42 грн/дол з виходом на кінець року до 49 грн/дол. У 2023 році дохідна частина державного бюджету на 17,6% менша, ніж планові показники 2022 року. Відповідно до планових показників загальний обсяг фінансового ресурсу місцевих бюджетів на 2023 рік становитиме 571,3 млрд грн, трансферти із державного бюджету плануються у розмірі 181,7 млрд, грн. Кабінет Міністрів України у 2023 році запровадив низку змін, які стосуються місцевих бюджетів, зокрема у цьому році планують «...продовжити норму щодо зарахування збільшеного нормативу ПДФО до бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад на рівні 64% за рахунок зменшення нормативу зарахування ПДФО до державного бюджету (21%)» [3].

У наступному бюджетному періоді планується «утворити Фонд ліквідації наслідків збройної агресії який спрямовуватиметься на будівництво громадських будівель, захисних споруд, ремонт об'єктів критичної інфраструктури, ремонт будівель для забезпечення житлом ВПО, розробка проектно-кошторисної документації для зруйнованих об'єктів, закупівля шкільних автобусів, спецтранспорту для охорони здоров'я та комунальних підприємств з благоустрою» [3].

«Горизонтальне вирівнювання для бюджетів місцевого самоврядування планується здійснити на основі очікуваних надходжень ПДФО у 2022 році. Для обласних бюджетів – окремо за надходженнями податку на прибуток

підприємств за січень-серпень 2022 року та очікуваними надходженнями ПДФО у 2022 році» [3]. У 2023 році «...виключаються із видатків місцевих бюджетів видатки на фахову передвищу освіту на умовах державного замовлення (стаття 90). З 1 липня 2023 року фінансування бюро судмедекспертизи було передане з місцевих бюджетів до державного бюджету. Продовжується до 1 січня 2023 року термін дії пункту 20-6 частини першої статті 91 БКУ щодо місцевих програм підтримки автомобільних підприємств санітарного транспорту. І найголовніше - залишається оподаткування податком на доходи фізичних осіб грошове забезпечення та інші виплати військовослужбовцям» [3]. Саме останнє стабілізувало надходження до місцевих бюджетів у період початку повномасштабної агресії. Збільшення грошового забезпечення військовослужбовців сприяло стабілізації надходжень до місцевих бюджетів починаючи з травня 2022 року.

Забезпечення ефективного і безперервного виконання місцевих бюджетів в Україні стало головним завданням з яким зіштовхнулися громади під час повномасштабної війни з рф. Нині всі громади мають йти не за чітко окресленим планом формування доходів і здійснення видатків, а швидко і оперативно приймати рішення щодо викликів, які принесла війна. Стосовно наповнення місцевих бюджетів основними положеннями залишаються податкові рішення на рівні держави стосовно формування доходної бази місцевих бюджетів. «Наприклад, на період з 1 квітня 2022 року до припинення воєнного стану, фізичним особам-підприємцям, що є платниками єдиного податку 1-2 групи, надали право не сплачувати єдиний податок. Також платниками єдиного податку 3-третьої групи змогли стати фізичні особи-підприємці та юридичні особи, в яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень. Зупинилися й надходження до бюджету розвитку від продажу землі та майна. Така ситуація не могла не позначитися на прогнозах громади щодо доходної частини». [1]

Нині відомо що не має в Україні жодного підприємця, жодної економічної сфери яка б не зазнала втрат у результаті війни з рф, тому надходження до місцевих бюджетів знизилися, розпочинається фінансова криза, яка наразі стримується міжнародною допомогою. Загалом за період початку військової агресії спостерігається критичне зменшення доходів місцевих бюджетів за період від березня – квітня 2022 року, це не враховуючи тимчасово окуповані території України, де ситуація дуже критична.

Поряд із формуванням доходної бази місцевих бюджетів важливе значення має і здійснення видатків місцевими органами влади. Структура видатків зазнала змін. Так по захищених статтях видатків вже неодноразово спостерігалися затримки по заробітній платі. Це пояснюється тим, що фінансовій складовій державних фінансів досить складно виконувати покладені на неї функції у період війни з рф. Вирішується це питання лише за умов значної фінансової підтримки міжнародних організацій та багатьох країн світу. Нині є замороженими більшість

капітальних статей місцевих органів влади, адже основною проблемою яку слід вирішити є питання подолання агресії та війни з рф.

Разом з тим, територіальним громадам слід вирішувати питання зі створення додаткових робочих місць та організації роботи суб'єктів малого підприємництва, що сприятиме наповненню місцевих бюджетів. Це питання було досить актуальним, ще до війни з рф, а під час повномасштабного вторгнення лише посилилося. Адже мала кількість робочих місць не сприятиме наповненню місцевих бюджетів і це є головною проблемою звичайно після завершення військових дій та війни з рф, Україна мабуть буде відчувати брак робочих місць, через те, що низький рівень заробітних плат та зменшення кількості населення в Україні. Але з початком відновлення ситуація буде поступово змінюватися на користь України. Сьогодні питання власних надходжень місцевих бюджетів стабілізувалося за рахунок високих заробітних плат військовослужбовців, інші категорії працівників навпаки відчують зменшення доходів, відповідно і їх ПДФО зменшується.

Спрогнозуємо доходи місцевих бюджетів в Україні за всіма типами місцевих бюджетів (бюджети громад, м. Київ, обласні бюджети) (табл. 1., рис. 1).

Таблиця 1

Доходи місцевих бюджетів (бюджети громад, м. Києва, обласні бюджети) в Україні по загальному фонду без трансфертів у січні-серпні 2022 прогноз на січень-лютий 2023 рр., млрд грн

Часова шкала	Значення	Прогноз	Нижня довірча межа	Верхня довірча межа
2022-01-01	27,20			
2022-02-01	33,70			
2022-03-01	25,90			
2022-04-01	25,30			
2022-05-01	32,90			
2022-06-01	30,90			
2022-07-01	34,00			
2022-08-01	36,00	36,00	36,00	36,00
2022-09-01		32,66	27,87	37,44
2022-10-01		34,35	28,99	39,70
2022-11-01		40,99	35,11	46,86
2022-12-01		35,99	29,64	42,35
2023-01-01		37,68	30,89	44,48
2023-02-01		44,32	37,11	51,54

Джерело: розраховано за даними [2].

В основу прогнозу покладені статистичні дані про обсяги доходів місцевих бюджетів в Україні за типами бюджетів (помісячно) по загальному (без

трансфертів) у січні-серпні 2022 року. Для розрахунку прогнозу скористаємося інструментом програми Microsoft Excel.

Як видно із наведеного прогнозу, намітилася невелика позитивна динаміка збільшення доходів місцевих бюджетів в Україні на січень-лютий 2023 року, порівняно із фактичними показниками 2022 року, але на жаль війна з рф несе таку велику кількість загроз, що до такого сценарію слід підходити досить обережно і наразі більше орієнтуватися на нижню межу даного прогнозу, коли у грудні 2022 року доходи місцевих бюджетів складуть 29,64 млрд грн, у січні 2023 року 30,89 млрд грн, і у лютому 2023 року 37,11 млрд грн. Ситуацію з наповненням місцевих бюджетів, як і державного бюджету буде визначати ситуація на фронті у війні з рф.

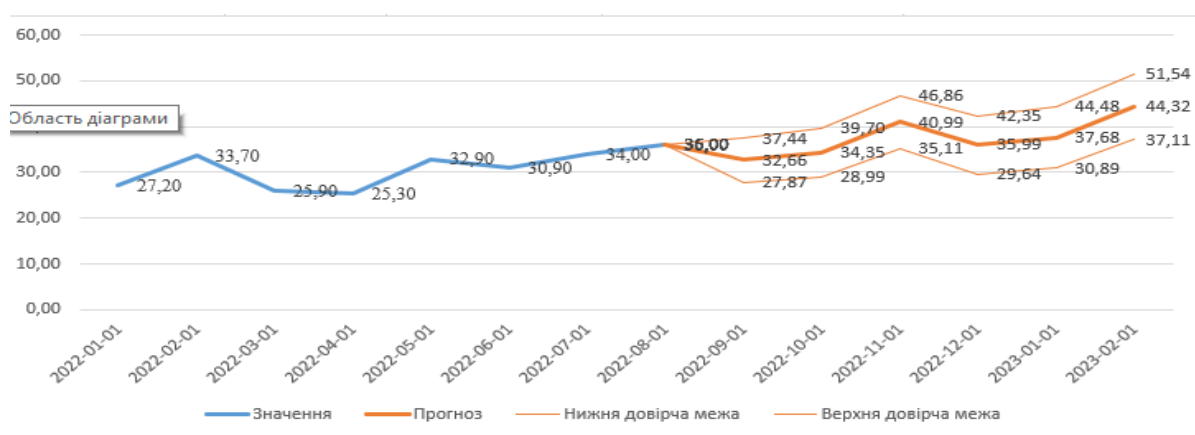

Рис. 1. Прогноз доходів місцевих бюджетів (бюджети громад, м. Києва, обласні бюджети) в Україні по загальному фонду без трансфертів на вересень 2022-лютий 2023 рр., млрд грн

Джерело: розраховано за даними [2].

Висновки. Визначено, що формування прогнозів під час війни можливе лише на короткочасний період, який обмежується з нашої позиції не більше як на три місяці, адже війна ще триває і довгострокові прогнози є неідеальними. Прогноз доходів місцевих бюджетів за всіма типами бюджетів по загальному фонду не включаючи міжбюджетних трансфертів складено за трьома сценаріями, найбільш реалістичний за середніми величинами, оптимістичний та песимістичний. За реалістичним сценарієм доходи місцевих бюджетів у січні 2023 року складуть 37,68 млрд грн, проти 27,2 млрд грн у 2022 р. Оптимістичний прогноз доходів у січні 2023 року становить 44,48 млрд грн. Песимістичний прогноз доходів місцевих бюджетів 30,89 млрд грн. Вважаємо за необхідне поки йде війна з рф орієнтуватися саме на песимістичний прогноз. Для забезпечення стабільного надходження доходів до місцевих бюджетів варто органам місцевого самоврядування розширювати базу справляння ПДФО, створюючи де це можливо робочі місця. Адже найбільше доходів місцеві бюджети одержують саме за рахунок ПДФО у складі власних доходів.

Список використаних джерел

1. Війна як виклик для місцевого бюджету: досвід Львівської громади
URL <https://decentralization.gov.ua/news/15573>
2. Онишук І. Виконання доходів місцевих бюджетів за вісім місяців 2022 р. Проект «Децентралізація задля демократії – Україна» URL <https://decentralization.gov.ua/news/15570>
3. Проект Державного бюджету на 2023 р. яким він буде для громад
URL <https://decentralization.gov.ua/>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Наталія Куровська

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. В процесі глобалізації економіки важливого значення набуває застосування інноваційних технологій у всіх сферах життєдіяльності людини. Особливої уваги набуває інтеграція складових інноваційно-інвестиційного забезпечення у соціальну сферу в процесі формування та реалізації напрямів сталого розвитку. Соціальне інвестування, на відміну від традиційного, в процесі прийняття ефективних управлінських рішень поєднує найважливіші складові сталого розвитку, що сприяє комплексному вирішенню питань щодо забезпечення належного рівня конкурентоспроможності, прибутковості підприємства, а також мінімізації ризиків [6]. У якості вирішення даних питань постає необхідність у формуванні новітніх підходів до соціальної відповідальності бізнесу як невід’ємної складової інноваційного розвитку суспільства.

Результати дослідження. Світова спільнота проводить постійний моніторинг різних сфер глобального розвитку, у тому числі й інноваційного. Зокрема, відповідно до даних *INSEAD* та *World Intellectual Property Organization*, у 2022 р. за рівнем розвитку інновацій Україна посіла 57 місце серед 132 країн світу (індекс інновацій *Global Innovation Index* становив 31,0) [2]. Індекс характеризується співвідношенням витрат та ефекту від інноваційних розробок, що зумовлює об’єктивне оцінювання всіх зусиль, спрямованих на впровадження інновацій. До витрат відносять необхідні умови й ресурси, у тому числі й людський капітал, який потребує постійного розвитку на різних етапах формування інноваційного середовища.

Відповідно до даних *World Bank Group*, Україна займає 53 місце серед 174 країн за рівнем розвитку людського капіталу (комбінований показник *Human*

Capital Index становив 0,63) [4] та міжнародного проекту *Social Progress Imperative* – 52 місце серед 169 країн світу за рівнем соціального розвитку (індекс соціального прогресу *Social Progress Index* наразі становив 74,17) [3]. В умовах технічного прогресу посилюються вимоги до формування людського капіталу, що потребує збільшення об'єму і якості інвестицій. У питаннях забезпечення реалізації концепції сталого розвитку, а також подолання бідності, людський капітал постає визначальним рушієм, а інвестиції в соціальні програми стають все більш актуальними [4]. В процесі вдосконалення своїх професійних навичок, покращення стану здоров'я, отримання відповідних знань та стійкості – свого людського капіталу – люди стають більш продуктивними, гнучкими та інноваційними [1].

Необхідно наголосити на тому, що інновації охоплюють всі сторони життя людини, включаючи соціальну, духовну, культурну, політичну й економічну сфери, універсально проявляючись в усіх напрямках та сприяючи тим самим розкриттю закономірностей розвитку і набуваючи особливого значення для суспільства [9, с. 150]. Безпосередньо у бізнес-середовищі корпоративну культуру необхідно також вважати соціальною інновацією, оскільки вона забезпечує позитивні соціальні зміни згідно з вимогами інноваційного розвитку та вмотивовує співробітників відповідально ставитись до виконання своїх обов'язків [7].

В Україні з 2000 р. функціонує Український фонд соціальних інвестицій (УФСІ), діяльність якого провадиться шляхом залучення коштів Світового банку «Фонд соціальних інвестицій» та інших благодійників, основною метою якого є покращання якості життя соціально незахищених членів суспільства та розвиток колективної солідарності шляхом підтримки ініціатив громадських організацій. Завдяки фонду вирішуються гострі питання, у тому числі й підтримка внутрішньо переміщених осіб, що постраждали від російського вторгнення. До основних напрямів діяльності УФСІ необхідно віднести надання соціальних послуг в громаді, сприяння медичному обслуговуванню у сільській місцевості, розвиток соціальної інфраструктури тощо. Особливо актуальним є впровадження енергозберігаючих та енергоефективних технологій як складових інноваційного розвитку.

В інноваційному суспільстві присутня орієнтація на інноваційні технології, на поступальний, нециклічний соціальний розвиток, відмінні ознаки якого полягають у добре організованій та фінансованій науці й освіті; розвиненій інфраструктурі поширення знань; спрямування діяльності безпосередньо на особистість та корпорації, що забезпечує динамічний та стійкий розвиток суспільства [9, с. 150]. Водночас, сталий розвиток корпорації необхідно розглядати у взаємозв'язку з корпоративною стійкістю, яка фактично є наслідком сталого розвитку, а сталий розвиток компанії – новітньою філософією менеджменту, що інтегрується у діяльність корпорації шляхом поширення відповідальності компанії в соціальній, екологічній та економічній сферах на

основі переоцінки особистого призначення в суспільстві, мінімізації ризиків тощо [5, с. 8].

Слушною є думка, що забезпечення реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу зумовлює кінцеву мету інноваційного розвитку підприємництва шляхом збереження екологічної безпеки бізнес-процесів, виробленої продукції, а також підвищення добробуту і якості життя населення [8]. В умовах загострення глобальних ризиків довгострокові інноваційні перетворення можуть утворити підґрунтя нової економічної моделі на умовах дотримання, поряд з принципами інноваційної конкуренції, вимог сталого розвитку та соціальної відповідальності, звідки витікає новітнє уявлення про інноваційну конкурентоспроможність з урахуванням вимірів сталого розвитку [11, с. 173].

Таким чином, Україна має всі передумови для того, щоб бути інноваційно розвиненою державою на основі забезпечення реалізації напрямів соціальної відповідальності бізнесу, з екологічним, високоефективним сільським господарством і безпечним середовищем, в якому є всі умови для гармонійного розвитку [10, с. 20].

Висновки. Обґрунтовано необхідність формування новітніх підходів до соціальної відповідальності бізнесу як невід'ємної складової інноваційного розвитку суспільства. Встановлено, що інтеграція складових інноваційно-інвестиційного забезпечення у соціальну сферу набуває особливого значення в процесі формування та реалізації напрямів сталого розвитку. Обґрунтовано значимість людського капіталу у питаннях реалізації концепції сталого розвитку в якості визначального рушія, а інвестиції в соціальні програми – актуальними складовими даного процесу. Відзначено важливість соціального інвестування, що поєднує важливі складові сталого розвитку та сприяє комплексному вирішенню питань щодо забезпечення належного рівня конкурентоздатності, прибутковості та мінімізації ризиків.

Список використаних джерел

1. Explore the 2022 Social Progress Index Map. 2022. URL: Social Progress Imperative | Social Progress Imperative (дата звернення: 01.11.2022).
2. Global Innovation Index 2022. What is the future of innovation-driven growth? URL: Global Innovation Index | What is the future of innovation-driven growth? (дата звернення: 02.11.2022).
3. Human Capital Index (HCI) (scale 0-1) – Ukraine. 2020. URL: Human Capital Index (HCI) (scale 0-1) - | Data (worldbank.org) (дата звернення: 01.11.2022).
4. The Human Capital Project. 2018. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. URL: 33252.pdf (worldbank.org) (дата звернення: 01.11.2022).
5. Антохов А. А. Інноваційні стратегії соціальної відповідальності бізнесу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 18. С. 5–10.

6. Бержанір А. Л. Соціальне інвестування як форма реалізації соціальної відповідальності бізнесу URL: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/8_berzhanir.htm (дата звернення: 02.11.2022)

7. Біла І. С., Насікан Н. І. Корпоративна культура як складник соціальної відповідальності бізнесу. Східна Європа : економіка, бізнес та управління : електронний науково-практичний журнал. 2018. № 5 (16). С. 106-109. URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/16-2018-ukr>

8. Гіржева О. М. Основні інструменти забезпечення інноваційного розвитку агробізнесу. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Експлуатаційна та сервісна інженерія». Харків: ХНТУСГ, 2020. С. 155–156.

9. Клімова Г. П. Інноваційне суспільство як імператив сучасності. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві*: зб. наук. пр. за матеріалами II Інтернет-конференції, 29 листопада 2019 р. Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ. С. 147–153.

10. Лункіна Т. І. Інноваційний розвиток України на засадах соціальної відповідальності. *Інноваційна економіка*. 2015. № 3. С. 17–20.

11. Тараненко І. В. Модифікація глобалізаційно-інноваційної моделі світової економіки на засадах сталого розвитку: нові виміри конкурентоспроможності. *Європейський вектор економічного розвитку*: зб. наук. пр. Дніпропетровськ Альфреда Нобеля, 2013. Вип. 1 (12). С. 172–185.

КОНТУРИ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПОВЕДІНКОВИЙ АСПЕКТ

Лариса Недільська

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Зважаючи на те, що широкі верстви населення своєю поведінкою здатні суттєво впливати на перебіг різноманітних економічних явищ та процесів, тенденції на валютному ринку справедливо можна вважати одними з найяскравіших проявів такого поведінкового впливу. За твердженням експертів, «фінансова сфера і, передусім, валютний ринок, є найбільш чутливими до зміни кон'юнктури і поведінки економічних суб'єктів через їх суттєвий вплив на насичення каналів грошового обігу національною та іноземною валютою, формування її дефіциту або надлишку» [1]. Саме тому, дослідження причин та результатів різноманітних поведінкових проявів вважається надзвичайно актуальним та важливим для подолання можливих проблем чи навіть криз.

Результати дослідження. Поведінковий характер тенденцій валютного ринку витікає із системної неповноти, часто недостовірності, інформації про

дійсний стан та можливі наслідки загроз і криз, а також, емоційності основної маси населення при прийнятті рішень. На валютному ринку фахівці виділяють декілька вихідних поведінкових факторів, які здатні призводити до ірраціональності рішень, зокрема: прийняття бажаного за дійсне; бажання надмірного і легкого збагачення; прагнення підтвердження правоти; групове мислення; песимізм; перекладання відповідальності; зацикленість на минулому досвіді; упередження достатньої обізнаності; надмірна самовпевненість та ін. [3].

Надзвичайно потужним поштовхом для прояву емоційних рішень став безпрецедентний для України початок війни з боку російської федерації. Кінець лютого 2022 р. став одним із найсерйозніших періодів прояву поведінкового підходу в усіх сферах економіки, фінансів, політики та суспільства загалом: непередбачуваність подальшого розвитку подій спонукала населення до ірраціональних рішень не лише на валютному ринку, а й на товарних ринках, ринках послуг тощо. Типові форми звичних і достатньо досліджених до того часу вихідних поведінкових факторів набули зворотного модифікованого змісту із потужною силою непередбачуваного впливу.

Зокрема, за нормальних умов суб'єкти валютного ринку під впливом бажання надмірного і легкого збагачення могли швидко активізуватись при настанні ризику знецінення національної грошової одиниці – швидко скуповувати великими обсягами іноземну валюту за старою низькою ціною з впевненим переконанням про можливість її продажу через короткий час за значно вищим курсом. Натомість, з першими днями війни переважна більшість населення зосередили зусилля на подолання життєво необхідних проблем (міграція, переселення, харчування, медичне обслуговування та ін.) і лише не значна частина - швидко оговтались і почали формувати валютні заощадження (орієнтуючись на передбачення, досвід кризових років та маючи упередження достатньої обізнаності), передусім, з метою резервування, а також для певного забезпечення від додаткових ризиків. Поряд з цим, на валютному ринку виникла загроза певного хаосу, оскільки, проявилась неоднозначність поведінкових факторів, загострились емоції та ускладнювалась загальна ситуація в країні.

Минулий досвід розвитку валютного ринку сигналізував про високу ймовірність валютної паніки, що могла бути спричинена непередбачуваністю розвитку подальших подій, різким зростанням валютного курсу, зростанням попиту зі зворотнім скороченням пропозиції як на фінансовому, так і на товарних ринках з наступним стрімким зростанням інфляції. Проте, на тлі загального стресу та раптової кризи, банківська система України показала свою напрочуд міцну стійкість. Так, тенденції початку 2022 р. (січень-лютий) свідчили про нарощення попиту на іноземну валюту серед населення України при відносно стабільному рівні валютного курсу, що відповідало закладеній у 2021 р. динаміці (рис. 1). Однак, початок воєнного часу вніс суттєві корективи: початкові емоційні пориви одразу були стримані з боку НБУ валютними обмеженнями та тимчасовим встановленням фіксованого валютного курсу. В результаті, березень-травень характеризувались мінімальними обсягами торгівлі

готівковою валютою при зафіксованому валютному курсі і лише наприкінці червня обсяги продажу готівкової валюти з боку фінансових установ почали стрімко зростати.

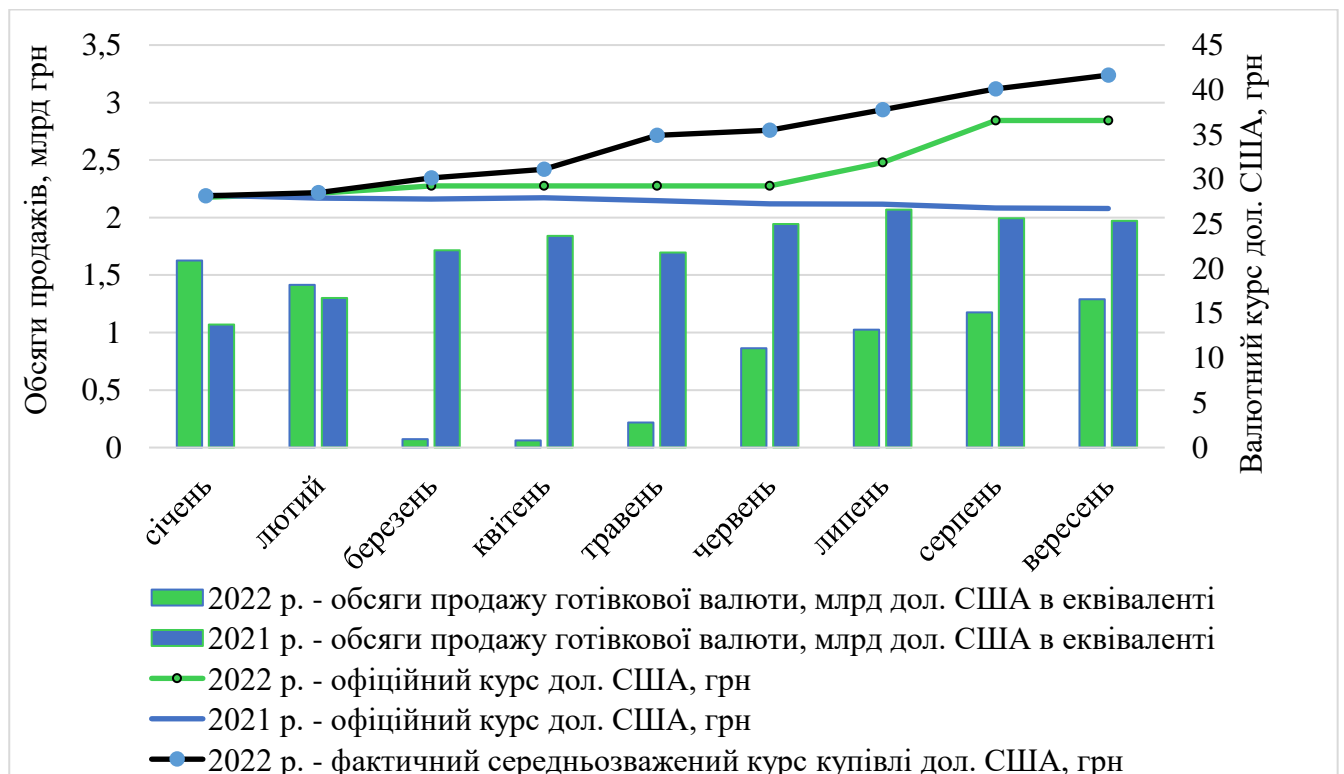

Рис. 1. Динаміка продажів готівкової валюти та середньомісячний валютний курс у 2021-2022 рр.

Джерело: побудовано за даними НБУ [2].

Зважена політика НБУ (негайне запровадження 24 лютого 2022 р. постанови правління НБУ №18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану») та належна підтримка фінансових установ дозволили втримати ажіотаж та стабілізувати ситуацію щодо надмірного попиту на іноземну валюту. Передусім, встановлення 24 лютого фіксованого курсу гривні на рівні 29,25 грн за 1 дол. США з наступним його корегуванням 21 липня до 36,57 грн за 1 дол. США сприяло забезпеченню стабільної роботи усієї фінансової системи країни. Наразі, фінансовими установами забезпечуються потреби населення щодо готівкової валюти обсягом лише 2/3 від обсягів 2021 р. при утриманні фіксованого курсу 36,57 грн за 1 дол. США. Помітним є не суттєве відхилення фактичного курсу купівлі дол. США від офіційного рівня, що свідчить про відсутність паніки на ринку та загальну ефективність грошової політики державного регулятора.

Слід врахувати, що з метою вилучення з обігу певного обсягу готівки у національній валюті з відповідним стримуванням інфляції, НБУ у червні підвищив облікову ставку з 10 до 25% річних, підвищивши цим привабливість депозитних вкладів у національній валюті. Завдяки цьому та особливому психологічному аспекту: утримання достатнього рівня довіри населення (вкладників, отримувачів послуг) до банківських установ, у загальному підсумку

було досягнуто нарощення обсягів депозитних вкладень на рахунках населення та юридичних осіб.

Очевидно, що загальний позитивний ефект утримання валютного ринку від кризи було отримано завдяки постійному і систематичному інформуванню населення про стан банківської системи та валютного ринку, а також вчасному оприлюдненню плану заходів щодо врегулювання і стабілізації загальної соціально-економічної ситуації в країні.

Висновки. Таким чином, вчасна превентивна політика НБУ на початку війни та впродовж воєнного часу в Україні дала змогу ефективно збалансувати емоційні настрої населення та впорядкувати ймовірний хаос і досить успішно врегулювати валютний ринок за усіма ключовими критеріями його розвитку. Зокрема, тимчасова фіксація валютного курсу, встановлені обмеження щодо операцій з валютою, обмеження на зняття коштів з валютних рахунків та інші заходи дозволили стримати паніку і стали надійним підґрунтям для стабілізації усієї фінансової системи України.

Список використаних джерел

1. Косова Т. Д., Терещенко О. В. Поведінковий підхід до регулювання економічних процесів на валютному ринку та їх моделювання. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 47–52. DOI: [10.32702/2306-6806.2021.8.47](https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.8.47)
2. Операції фізичних осіб з купівлі/продажу іноземної валюти. *НБУ* : веб сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/cash-currency-market>
3. П'ятницький Д. В. Бінарні моделі поведінки населення в період фінансової нестабільності. *Економіка і прогнозування*. 2014. №2. С.137-148.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тетяна Гайдучок

*кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Сьогодні країна живе і функціонує в умовах воєнного стану. Повномасштабне вторгнення загарбників на територію нашої країни скрізь внесло свої корективи – завдало потужного удару по всіх ланках економіки країни. «...Тільки впродовж першого місяця війни 17% підприємств продовжували працювати без обмежень, 30% змогли перейти на роботу онлайн, решта підприємств – або не працювали, або призупинили свою діяльність...» [1]. Суттєвих змін зазнала і система ведення бухгалтерського обліку, яка зорієнтована на широке коло стейкхолдерів. Зовнішнім та внутрішнім

стейкхолдерам потрібна повна і якісна інформація, яка б відображала результати господарської діяльності суб'єктів бізнесу та їх фінансове становище.

Результати дослідження. Бухгалтерський облік завжди був і залишається важливим для ведення бізнесу. Особливого значення він набуває сьогодні, в умовах критичних ситуацій. За війни багато підприємств істотно скоротили обсяги виробництва, але не зважаючи на ситуацію, підприємства працюють, дехто перепрофілює виробництво тощо. Уряд країни намагається адаптувати і спростити податкове регулювання. Бухгалтерам підприємств важливо концертувати свою увагу на змінах в системі обліку, оподаткування та звітності. Варто погодитися з висловом: «Бухгалтерія – фінансовий тил підприємства» [2]. Всі господарські операції, які відбуваються на підприємстві, повинні бути (своєчасно й у повному обсязі) відображені в системі бухгалтерського обліку.

Як відомо, ефективність господарської діяльності підприємства базується на кадровій політиці – чітко визначений напрям підприємства щодо свого персоналу. Особливе місце в системі облікового забезпечення підприємства займає організація кадрового діловодства. Незважаючи на воєнний стан в країні, роботодавці повинні і надалі продовжувати ведення кадрового обліку. Кадровий облік – найбільш трудозатратна стаття внутрішнього обліку підприємства. Це комплексна система, яка враховує як внутрішні положення підприємства, так і законодавством встановлені вимоги [3].

У відповідності до положень Міністерства економіки, на час воєнного стану організація кадрового діловодства, зберігання кадрових документів здійснюється на розсуд роботодавця. При цьому підприємства мають законні підстави самостійно визначати порядок роботи відділів кадрів. Але роботодавець має максимально дотримуватися, встановлених трудовим законодавством, існуючих правил, і тільки в окремих випадках, дозволено відступати від правил і діяти на власний розсуд.

Військові дії в країні привели до того, що багато працівників залишили не тільки робочі місця на підприємстві, але й власні місця проживання. В такому випадку роботодавець має зафіксувати неявку на роботу (заповнити Табель обліку робочого часу і Акт про відсутність на робочому місці) та після повернення працівника на робоче місце вимагати від нього обґрунтованих пояснень відсутності на роботі. Відсутність такого працівника необхідно табелювати умовним позначенням «НЗ» – відсутність з нез'ясованих причин або «І» – інші причини неявки. Проте, після з'ясування обставин та встановлення, що причина відсутності на робочому місці поважна, Табель обліку використання робочого часу можна буде скорегувати.

В нинішніх умовах спостерігаємо тривалі повітряні тривоги. Інколи працівники навіть не розпочинають робочий день, або розпочинають із запізненням. В таких випадках, відсутність працівника на робочому місці під час оголошеної повітряної тривоги не вважається порушення трудової дисципліни. Окрім того, перебування працівника в укритті також не вважається прогулом і цей час не є простоем.

Багато наразі виникає нетипових і досить складних ситуацій щодо кадрового обліку, з якими роботодавці стикаються вперше. Тому тут потрібно чітко і виважено підходити до кожної ситуації окремо.

Ще одним актуальним питанням, сьогодні є питання щодо ведення трудових книжок. В умовах що склалися, допускається видача трудових книжок на руки працівнику за його вимогою (таку вимогу краще оформляти письмово, щоб надалі не виникало між сторонами непорозумінь). Таким чином, роботодавець знімає з себе відповідальність за збереження трудових книжок.

Для будь-якого суб'єкта бізнесу складним і досить трудомістким процесом є облік розрахунків з оплати праці. Щодо вказаної ділянки обліку в умовах воєнного часу, можна виділити наступне:

- термін виплати заробітної плати може бути відтермінований до моменту відновлення роботи підприємства при веденні військових дій;
- роботодавець звільняється від відповідальності за несвоєчасну виплату заробітної плати за умови, якщо доведе, що факт невиплати зумовлений внаслідок бойових дій;
- заробітна плата виплачується працівнику підприємства на умовах укладеного трудового договору;
- звільнення від відповідальності за несвоєчасну виплату заробітної плати не звільняє роботодавця від виплати її взагалі [4].

Таким чином, зважаючи на те, що роботодавець, на час бойових дій, кадрове діловодство веде на свій розсуд, основне забезпечити достовірний і якісний облік трудової діяльності та облік витрат на оплату праці.

Розглянемо також, які ж основні зміни відбулися в системі оподаткування у умовах, що скалися. Зокрема:

1. Підприємства мають можливість онлайн (через Електронний кабінет платника) подати заяву про застосування спрощеної системи оподаткування за ставкою 20% доходу;
2. Звільняються від сплати екологічного податку, плати за землю, податку на нерухомість платники, на території яких велися військові дії;
3. На період війни відсутні штрафи за несвоєчасну сплату податків та подачу звітності;
4. На період дії воєнного стану, платник податків має право включити до податкового кредиту суми ПДВ на підставі первинних документів без реєстрації податкової накладної;
5. З березня поточного року і до припинення воєнного стану, та протягом 12 календарних місяців після припинення воєнного стану, особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, ФОПи та члени фермерського господарства мають право не сплачувати за себе єдиний соціальний внесок [5].

З огляду на ситуацію, економіка країни постійно зазнає збитків від військової агресії. Оцінити ці втрати досить важко і говорити складно про інвестування. За оцінками експертів ризику інвестицій сягають 40% [6]. Бізнес активно підтримує армію та бюджет країни, зокрема.

Висновки. Підсумовуючи вище, можна відмітити, що держава в цілому докладає максимальні зусилля, щоб запустити економіку країни в умовах вторгнення загарбників на території країни. А система ведення обліку на підприємствах максимально забезпечує формування повної, достовірної і якісної облікової інформації з метою прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Самаєва Ю. Як працює тил. *Дзеркало тижня*. 2022. 31 березня. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/jak-pratsjuje-til.html>
2. Як вести облік в умовах війни: поради від бухгалтерської компанії «Олімп». URL: <https://cutt.ly/7MJi9QV>
3. Вебінар «Оновлений кадровий облік неприбуткових організацій у 2021 році» від аудиторської компанії Compass Group. URL: <https://cutt.ly/KMKWefP>
4. Зміни до трудового законодавства на період воєнного стану. URL: <https://www.prostir.ua/?blogs=zminy-do-trudovoho-zakonodavstva-na-period-voennoho-stanu>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15 берез. 2022 р. №2120. URL: <http://surl.li/bspgr>
6. Українська економіка під час війни. Що далі? URL: <https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-vijny-shho-dali/>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Галина Мартинюк

*кандидат економічних наук, старший викладач
Поліський національний університет*

Вступ. Динамічний розвиток малого, середнього та великого бізнесу мають різну потребу у фінансовому менеджменті, а відтак, і інформації про активи, ресурси та результати діяльності. Фінансова звітність висвітлює фінансовий стан, результати діяльності, різні грошові потоки та власний капітал та вимагає певних особливостей у формуванні фінансової інформації. Визначена законом про бухгалтерський облік та стандартами фінансова звітність спроможна формувати інформацію фінансовий стан, результати діяльності, різні грошові потоки та власний капітал, однак потребує обґрунтування деяких положень.

Концептуальні засади формування фінансової звітності підприємств знайшли відображення у працях багатьох відомих бухгалтерів-практиків, вчених обліковців таких як Д. Дема, Л. Суліменко, Ю.Мороз, М. Мельничук,

Т. Сторожук та інші. Дослідження в основному стосується механізму формування фінансової звітності, розуміння сутності, активів та пасивів та визначення фінансових результатів, водночас теоретичне підґрунтя залишається недостатньо досліджене, що уповільнює інтегрування до міжнародних стандартів.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних аспектів фінансової звітності та пошук напрямів їх удосконалення. У процесі дослідження, для досягнення поставленої мети передбачається вирішити наступні завдання:

- розкрити роль та значення фінансової звітності;
- сформуувати послідовність та методичну основу відображення інформації у фінансовій звітності.

Теоретичною і методологічною основою дослідження теоретичних постулатів звітності є системний підхід до вивчення процесів, явищ, фундаментальних положень бухгалтерської науки, раціонально обґрунтованих принципів, підходів та інструментів формування фінансової звітності.

У процесі дослідження використано комплекс економічних методів, зокрема: *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень дослідження, формування висновків і пропозицій визначених тез; *аналізу та синтезу* – з метою ідентифікації підходів до формування звітів.

Результати досліджень Проблема формування фінансової звітності зумовлює об'єктивну необхідність дослідження особливостей функціонування бізнесу, його розміру та значущості. Методика формування фінансової звітності має головну ціль досягнення якої базується на дотриманні ключових принципів, використовуючи законодавчо визначені підходи та ключові інструменти.

Фінансова звітність суб'єктів господарювання формується на основі узагальнюючих результатів фінансового обліку та проявляється у вигляді взаємопов'язаних форм в яких відображається фінансовий стан підприємства станом на 31 грудня. Так М. Сторожук в наукових доробках щодо питання термінологічного трактування дефініції "фінансова звітність" стверджує що «фінансова звітність є універсальною формою надання результуючих показників бухгалтерського обліку, а відтак здатна задовольнити основні інформаційні запити широкого кола користувачів»[3].

Внутрішнє та зовнішнє значення фінансової звітності визначено на рис 1.

Оскільки фінансова звітність формується у вигляді визначених законодавством та затверджених бланків, то їх зміна та доповнення можливі тільки за дотриманням умов суттєвості. Зазвичай, виконання умов суттєвості дозволяє доповнювати фінансову звітність додатковими статтями. Законодавством визначена межа окремих статей на рівні 15% від підсумку розділу та 5% від підсумку.

Отже фінансова звітність формує системну інформацію про фінансовий стан та результати діяльності суб'єкта господарювання, з деталізацією інформації про рух грошових коштів та зміну власного капіталу протягом чітко визначеного звітного періоду.

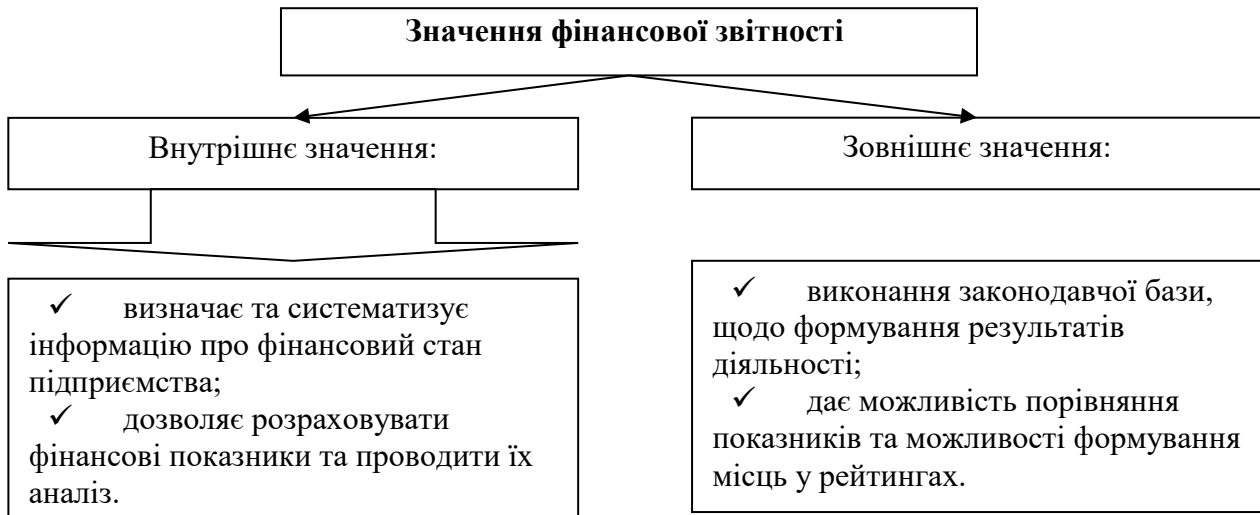

Рис. 1. Підходи до значення фінансової звітності підприємств

Джерело: власні дослідження.

Звітним періодом для фінансової звітності визначено квартал суб'єктам господарювання, у яких обсяг доходу від підприємницької діяльності за попередній рік перевищує суму 20 млн грн. Інші підприємницькі структури формують звітність за результатами року.

Оскільки фінансова звітність це система п'яти визначених форм які характеризують фінансовий стан та результати діяльності з метою засвідчення стабільності розвитку компанії, підвищення рівня її капіталізації, високого професійного рівня фінансового менеджменту та корпоративного іміджу.

Досліджуючи фінансову звітність та формуючи наукові доробки М. Мельничук разом із М. Анцибор пропонують доповнювати фінансову інформацію ще й нефінансовою та стверджують що «у процесі аналізу джерел щодо розуміння змістового наповнення нефінансової звітності, яку трактують як соціальну, звітність сталого розвитку» [2]. На нашу думку дану функцію виконує звіт про управління, формування якого обов'язкове для суб'єктів господарювання визначених бухгалтерським законодавством.

Разом з тим Ільїн В. досліджуючи роль фінансової звітності в управлінні суб'єктами стверджує що «фінансова звітність для суб'єктів господарювання – основний засіб комунікації і не останній елемент в інформаційному управлінні» [1]. Розраховані, проаналізовані фінансові показники за даними фінансової звітності, які мають тенденцію до збільшення є умовою правильно організованого бізнесу.

Досліджуючи систему формування фінансової звітності підприємств можна ідентифікувати три підходи до підсумку фінансової інформації. Перший підхід, використання спрощеної системи обліку та оподаткування та формування звітності за спрощеною системою у вигляді двох форм. При застосуванні даного підходу підприємство формує звіт про фінансовий стан та результати діяльності, і таким чином зобов'язання з формування звітності вважається виконаним.

Другий та третій підхід стосується системи обліку за загальним планом рахунків. Фінансова звітність формується із застосуванням п'яти форм, включаючи примітки до фінансової звітності.

Великі підприємницькі структури, структури, що мають суспільний інтерес, суб'єкти природних монополій зобов'язані формувати фінансову звітність на основі семи форм включаючи звіт про управління та звіт про платежі на користь держави. Фінансові установи формують звітність на основі міжнародних стандартів

Висновки. Парадигма формування фінансової звітності являє собою комплекс підходів та інструментів спрямованих на висвітлення фінансової інформації щодо ресурсів, результатів діяльності, наявності та руху грошових коштів та власного капіталу. Соціальна діяльність підприємств висвітлюється в звіті про управління, а податкові зобов'язання у звіті про платежі на користь держави. Загальновизнане значення фінансової звітності розмежовується на рівні: внутрішнє та зовнішнє. Державного бюджету. Перспективами подальших досліджень можна вважати аналіз сплати податку платниками до бюджету.

Список використаних джерел

1. Ільїн В. Фінансова звітність в управлінні суб'єктами господарювання. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія: Економіка і управління.* 2016. Вип. 38. С. 163-170.
2. Мельничук М. О. Звітні дані в системі управлінських рішень на підприємстві: фінансова та нефінансова звітність *Економічний простір.* 2020. № 160. С. 118-123.
3. Сторожук Т. М. До питання термінологічного трактування дефініції "фінансова звітність" *Облік і фінанси.* 2019. № 4. С. 54-62

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

Андрій Колодій

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет природокористування

Вступ. Важливим чинником функціонування виконавчої влади у сфері соціальної політики України має бути робота спрямована на вибудовування дієвої національної пенсійної системи. У її основі має бути забезпечення належних умов економічного характеру. Суть даних умов досить проста і полягає у забезпеченні гарантії належного рівня життя при досягненні непрацездатного періоду. Функціонування вітчизняної економіки довоєнного

періоду було соціально орієнтованим, однак агресія сусідньої держави внесла значні корективи у її діяльність. Зважаючи на усі виклики з якими стикнулася наша держава, побудову національної пенсійної моделі слід вважати одним із пріоритетних завдань сучасного та післявоєнного розвитку вітчизняної економіки.

Відповідно до пенсійного законодавства, яке діє сьогодні варто закцентувати, що в Україні повинна бути сформована трирівнева пенсійна система. Дана система має використовувати пенсійні програми перерозподільного та накопичувального характеру. Беручи до уваги той факт, що доходи українських пенсіонерів є на порядки значно нижчими від доходів європейських пенсіонерів, нашій країні слід опрацьовувати різноманітні пенсійні моделі, які мали б допомогти покращити ситуацію за рахунок різних фінансових ресурсів, задіяних у сфері вітчизняного пенсійного забезпечення. Одну з головних ролей у системі накопичувального пенсійного забезпечення повинна відігравати система недержавного пенсійного забезпечення. Суть її полягає у добровільній участі фізичних і юридичних осіб, які здійснюють формування пенсійних накопичень і в подальшому можуть отримувати додаткові пенсійні виплати.

Результати дослідження. Недержавні пенсійні фонди (НПФ) проводячи діяльність, яка має інвестиційний характер повинні дотримуватися відповідного алгоритму дій. Ці дії стосуються управління пенсійними накопиченнями, які є у розпорядженні фондів. Проте, діють окремі, встановлені на законодавчому рівні, інвестиційні обмеження, які повинні братися до уваги, оскільки вони спираються на поточний стан економіки та фінансового ринку.

НПФ є фінансовими установами, що відрізняються від інших форм колективного інвестування унікальною можливістю вкладення коштів на тривалий часовий проміжок, зокрема на декілька десятиліть. У розвинених країнах інвестиційний горизонт таких пенсійних фондів складає 40-60 років. Так, максимальний термін планування довгострокових інвестицій банками та фінансовими корпораціями становить близько 15 років. Окремої уваги та розгляду потребує інвестиційна діяльність інституціональних інвесторів, що тісно пов'язана з ризиками колективного інвестування, які відносяться до категорії інвестиційних ризиків. При цьому, висока соціальна значущість НПФ висуває до таких фондів, порівняно з будь-якими іншими фондами, додаткові вимоги в частині фінансової стійкості, збалансованості та формування прозорої системи управління [4, с. 166].

Акумулюючи значні обсяги фінансових ресурсів НПФ виступають в якості ключових учасників інвестиційних процесів, що мають місце в економіці держави. Однак, законодавчі обмеження дозволяють розміщувати отримані пенсійні накопичення лише у невеликий перелік фінансових активів. Основним у питанні інвестування ресурсів пенсійних накопичень виступає те, що активи у які плануються такі інвестування, мають бути, згідно вимог, надійними та ліквідними. Таким чином, використання активів НПФ за відповідними

напрямами є чітко регламентовані українським законодавством (табл. 1).

Таблиця 1

Законодавчі обмеження стосовно структури пенсійних активів НПФ [3]

Вид активів	Частки активів у складі інвестиційного портфеля НПФ, %
грошові кошти, банківські депозитні рахунки, ощадні сертифікати банків	50
цінні папери, погашення та отримання доходу за якими гарантовано КМУ	50
облігації місцевих позик	20
корпоративні облігації резидентів	40
акції резидентів	40
іпотечні облігації та іпотечні сертифікати резидентів	40
цінні папери, погашення та отримання доходу за якими гарантовано урядами іноземних держав	20
акції та облігації іноземних емітентів	20
об'єкти нерухомості	10
банківські метали	10
інші активи	5

Відповідно до даних табл. 1, спираючись на діюче законодавство, НПФ мають змогу здійснювати розміщення накопичених ресурсів у певні види активів: депозити банків, кошти на розрахункових рахунках, державні, місцеві та корпоративні цінні папери та ін. Диверсифікуючи таким чином свій інвестиційний портфель недержавний пенсійний фонд має змогу на належному рівні підтримувати його ліквідність, що позитивним чином впливає на формування певних стратегічних складових фонду (табл. 2).

Таблиця 2

Структура інвестованих активів НПФ в Україні (станом на 30.09. відповідного року), млн грн. [2]

Активи	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р., %
Грошові кошти, розміщені на вкладних (депозитних) банківських рахунках	1150,2	1405,7	1326,2	115,3
Цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України	1385,7	1596,6	1752,5	126,5
Облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України	210,2	191,6	368,7	175,4
Акції українських емітентів	44,4	44,6	56,4	127,0
Об'єкти нерухомості	76,0	86,9	116,1	152,8
Банківські метали	5,0	11,0	10,3	206,0
Дебіторська заборгованість	61,8	41,7	46,6	75,4
Загальна вартість активів	2977,9	3488,6	3788,6	127,2

Як видно з даних табл. 2 у 2021 р. структура розміщених фінансових ресурсів дещо змінилася порівняно із попередніми роками. Зокрема, пенсійні фонди почали надавати перевагу інвестуванню активів у банківські метали,

облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (на 75,4%), об'єкти нерухомості (на 52,8%), акції українських емітентів (на 27,0%), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (на 26,5%). Натомість, інвестування у депозитні банківські рахунки було лише на 15,3% більшим, ніж у 2019 р. у загальній структурі інвестованих активів.

Висновки. Об'єднання професійних адміністраторів недержавних пенсійних фондів в особі Української асоціації адміністраторів пенсійних фондів (УААПФ), розробило низку пропозицій, які пропонуються урядові і виступають, до певної міри, важливими напрямками покращення функціонування системи пенсійного накопичення в умовах воєнного стану. Зокрема асоціацією пропонуються наступні кроки:

1. Розширити перелік тих осіб, хто може бути вкладником у НПФ. Пропонується надання можливості благодійним та громадським організаціям здійснювати пенсійні внески на користь фізичних осіб-учасників НПФ.

2. Стосовно джерел формування пенсійних активів у НПФ, то тут пропонується доповнити їх, зокрема за рахунок благодійних внесків, грантів та внутрішньої або міжнародної допомоги.

3. Надати можливість українцям, які вимушено перебувають за кордоном, але мають бажання сплачувати внески за себе чи своїх рідних здійснювати такі оплати. Важливо при цьому врахувати, що задля зменшення накладних витрат доцільним було б дозволити оплату відповідних внесків з карток (рахунків) емітованих (відкритих) за межами України.

4. Дозволити недержавним пенсійним фондам здійснювати перерахунок пенсійних коштів, без прив'язки до переліку підстав, щодо здійснення пенсійних виплат. Зокрема, для надання благодійної допомоги організаціям, що проводять збір коштів призначених на потреби Збройних сил України [1].

Запровадження зазначених пропозицій дозволить підвищити рівень соціального захисту українських пенсіонерів у майбутньому та сприятиме формуванню додаткового фінансового ресурсу (довгострокового характеру), з допомогою якого національна економіка матиме можливість здійснювати післявоєнну відбудову країни.

Таким чином, факторами, що сприятимуть розвитку системи недержавного пенсійного страхування повинні бути:

- підвищення довіри населення до недержавного пенсійного страхування, що має базуватися на можливості здійснення перерахування накопичувальної частини пенсії;
- створення контролю за діяльністю недержавних пенсійних фондів зі сторони державних регуляторних органів;
- оновлення та перегляд, відповідно до вимог часу, законодавчої бази у сфері недержавного пенсійного страхування;
- підвищення фінансової грамотності населення.

Список використаних джерел

1. Інформація та пропозиції щодо роботи системи пенсійного накопичення. URL: https://vseapf.com.ua/data/upload/file/News/220511-List_UAAPF_Komitet.pdf.
2. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2021 / Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/npf_3_kv-2021.doc
3. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
4. Ріппа, М. Б., Шимко, Я. Р. (2019). Економічна природа недержавних пенсійних фондів. *Економічний вісник університету. Збірник наукових праць вчених і аспірантів*. Випуск № 41. С. 162-170. <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41-162-170>

БАЗОВІ ТЕХНІЧНІ ПАРАМЕТРИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Дмитро Котелевець

кандидат економічних наук, здобувач

Міжнародний науково-технічний університет ім. академіка Юрія Бугая

Вступ. Функціонування національної економіки нині відбувається на засадах стрімкої цифровізації діяльності господарюючих суб'єктів. В основі цифровізації лежать процеси швидкого оновлення інформаційних ресурсів, генерації нових знань й активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в роботу економічних суб'єктів. Могутніми драйверами прогресу підприємств виступають великі дані (Big Data), блокчейн (blockchain), хмарні технології (Cloud Computing), штучний інтелект (Artificial Intelligence), Інтернет речей (Internet of Things) і т.п. Ефективне функціонування підприємств, що працюють із сучасними інформаційними технологіями, потребує побудови відповідної цифрової інфраструктури.

Інноваційна активність підприємства, його спроможність імплементувати в свою діяльність інформаційно-комунікаційні технології, схильність до впровадження інноваційних цифрових продуктів і діджиталізації процесів надання послуг споживачам визначають рівень конкурентоздатності фірми на ринку. Цифровізація приносить низку переваг для бізнесу: оптимізація витрат і роботи персоналу; розширення клієнтської бази; прискорення процесів надання послуг; підвищення рівня інформаційної безпеки підприємств і їх споживачів; збільшення обсягів і темпів передачі інформації; сприяння інтеграції у глобальні ринки; спрощення процесів адаптації до світових стандартів тощо.

Тенденції цифровізації притаманні і національній економіці України. Щоправда, темпи цифровізації дещо поступаються передовим країнам світу. На жаль, у 2022 р. ці процеси у низці галузей національного господарства почали сповільнюватись через колосальні збитки і втрати, що зазнає вітчизняний бізнес від повномасштабної війни у країні. Саме з цієї причини актуалізується необхідність визначення основних сучасних тенденцій розвитку національної економіки в Україні.

Результати дослідження. Проблематика розвитку цифрової економіки є актуальною у всьому світі та перебуває у фокусі уваги низки визнаних науковців. Теоретичні засади становлення та функціонування цифрової економіки досліджують Д. Тапскотт [1], Н. Негропonte [2], В. Ляшенко [3]; І. Єгоров [4], К. Ковтонюк [5], А. Гулей [6] та ін.

Передусім варто відмітити, що в Україні спостерігається стійка тенденція до зростання кількості підприємств, які мають доступ до мережі Інтернет: від 43303 підприємств у 2018 р. до 44508 у 2021 р. Переважно це підприємства переробної промисловості (11323 у 2021 р.), оптової торгівлі, ремонту автотранспорту і мотоциклів (10630), оптової торгівлі (7112), будівництво (5141) [7].

У відносних показниках окреслена вище ситуація виглядає дещо інакше. Попри кількісне зростання числа підприємств, що мають доступ до Інтернету, у відсотковому співвідношенні офіційна статистика показує скорочення від 88% у 2018 р. до 86,6% загальної кількості підприємств у 2021 р. За цим показником у розріз видів економічної діяльності у 2021 р. маємо наступне:

- виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 98,2% підприємств галузі;
- телекомунікації (електрозв'язок) – 97,2%;
- виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 92,9%;
- водопостачання, каналізація, поводження з відходами – 92,1%;
- виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – 91,7%;
- виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність – 91,2% [7].

Наведені вище дані свідчать про високий рівень забезпеченості вітчизняних підприємств доступом до ресурсів мережі Інтернет. Це досить важливо для національної економіки з точки зору сприяння її діджиталізації. Окрім цього, це створює передумови для прискореної інтеграції українських підприємств на закордонні ринки, а також транспарентності їх діяльності.

Розглядаючи динаміку кількості зайнятих працівників, які мають доступ до мережі Інтернет, на жаль, констатуємо низькі показники (лише 28% від загального числа зайнятих працівників підприємств). Станом на 2021 р. найбільша частка персоналу з доступом до Інтернету – на підприємствах таких видів економічної діяльності: інформаційно-комунікаційні технології (86,5% підприємств галузі); діяльність туристичних агентств, туристичних операторів,

надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність (91,1%); комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність, надання інформаційних послуг (85,2%); телекомунікації (електрозв'язок) (78,2%); інформація та телекомунікації (75,8%) [7]. Як бачимо із представлених даних, переважаюча частка підприємств, персонал яких має доступ до Інтернету, належать до таких, функціонування яких нерозривно пов'язано із використанням комп'ютерних і цифрових технологій. Натомість, на порядок нижчі значення за цим показником демонструють промислові підприємства.

Додаткові, більш поглиблені висновки щодо базових тенденцій розвитку цифрової економіки в країні можна отримати при аналізі показників у розрізі структури підприємств за розмірами. Так, 94,5% (2198 од.) великих підприємств із чисельністю працівників більше 250 осіб мають доступ до Інтернету; 93,8% (8628 од.) – із числом робітників 50-249 осіб; 84,5% (33682 од.) – із кількістю персоналу 10-49 осіб [7]. Дещо складнішою виглядає ситуація із фіксованим доступом до Інтернету. Можемо відзначити, що зі збільшенням кількості працівників підприємства більш схильні до цифровізації своєї діяльності та розширення доступу до Інтернету, що пояснюється можливістю таким чином спростити комунікацію, прискорити рух інформаційних потоків та скоротити час доведення наказів і розпоряджень від керівництва до кінцевих виконавців. Однак, з іншого боку, чим більша чисельність персоналу на підприємстві, тим йому складніше забезпечити їх доступом до мережі Інтернет (у 2021 р.: лише 22,6% працівників великих підприємств; 32,6% – середніх підприємств; 39,2% – малих підприємств) [7]. Окрім чинника великої кількості персоналу, низькі показники забезпеченості їх доступом до Інтернету можуть бути пояснені також специфікою їх професійної діяльності, зокрема для виконання обов'язків кваліфікованих робітників наявність Інтернету не є обов'язковою вимогою якісного виконання завдань.

Для цифрової економіки характерна активність підприємств в онлайн-середовищі. Однією із форм такої активності є наявність, підтримка і регулярне оновлення сайту підприємства. У середньому в Україні трохи більше 35% підприємств у 2021 р. мали вебсайт. За видами економічної діяльності найбільшу питому вагу за цим показником мають підприємства таких галузей, сфер (станом на 2021 р.):

- 1) телекомунікації (електрозв'язок) – 72,9%;
- 2) виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 68,6%;
- 3) виробництва основних фармацевтичних препаратів – 66,7%;
- 4) діяльність туристичних агентів, туристичних операторів, надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність – 64,3%;
- 5) виробництво електричного устаткування – 62,0% [7].

У цифрову епоху, на нашу думку, наведені показники є заниженими та в перспективі спроможні чинити несприятливий вплив на конкурентоспроможність тих підприємств, що функціонують без вебсайту. Для молодого покоління споживачів вадливо мати змогу перевірити інформацію про

підприємство на його офіційному сайті, переглянути товари (виконані послуги) та відгуки клієнтів. Відсутність вебсайту може викликати у споживачів сумніви щодо надійності підприємства і доцільності співпраці з ним.

У переважній більшості вітчизняні підприємства користуються вебсайтами для опису продукції та інформування про ціни (31%), електронного посилання на профілі підприємства в соціальних мережах (16,9%), оформлення онлайн замовлень чи бронювання (10,4%), відстеження або перевірка статусу розміщених замовлень (9,3%), персоналізований контент для постійних клієнтів (9,3%) тощо. Натомість лише 4,6% загальної кількості підприємств на своїх офіційних сайтах надають споживачам можливість розробляти товари чи послуги в онлайн-режимі [7]. Вважаємо таке значення показника заниженим, особливо з огляду на жорсткі обмеження, з якими стикнувся бізнес і споживачі через поширення коронавірусної інфекції COVID-19.

В умовах цифрової економіки конкурентоспроможності підприємства повинні бути максимально прозорими і доступними для клієнтів. Нині важливо підтримувати активну комунікацію зі споживачами, бути готовим оперативно реагувати на їх запити. У 2021 р. лише 9,1% сукупної кількості підприємств України мали чат-сервіс, із яких 8,6% – такі чати, де клієнтам відповідає людина, а 2,8% – мають чат-бот (віртуального помічника) [7]. Лідерські позиції за параметром наявності чат-сервісів для спілкування з клієнтами займають підприємства таких видів економічної діяльності: телекомунікації (40,8% усіх підприємств); діяльність туристичних агентів, туристичних операторів, надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність (28%); рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку, інша професійна, наукова та технічна діяльність (21%); інформаційно-комунікаційні технології (20,1%) [7]. Якщо розглядати даний параметр у розрізі підприємств різних розмірів, то більш досвідченими у впровадженні чат-сервісів є великі підприємства (15,5%) [7].

В умовах цифрової економіки спостерігається тяжіння підприємств до електронного документу. Дану тенденцію в Україні можна простежити на прикладі параметрів оформлення бізнесом рахунків-фактур. Офіційна статистика свідчить про переважання паперового варіанту видачі рахунків-фактур (74,4% у 2020 р.). Станом на 2020 р. 39,8% підприємств надсилали рахунки-фактури в електронній формі у стандартній структурі, придатній для автоматизованої обробки; 32,3% – в електронній формі, не придатній для автоматизованої обробки [7]. Найбільш динамічними в цьому контексті є підприємства, діяльність яких пов'язана з телекомунікаціями, туризмом і ремонтом комп'ютерів та обладнання зв'язку – мають високі показники видачі електронних рахунків-фактур.

Висновки. Проведений аналіз засвідчив, що Україна наразі не займає лідерських позицій у світі за темпами цифровізації національної економіки; не реалізує весь наявний потенціал у розвитку цифрової економіки. У межах даної статті проаналізовано базові показники що характеризують готовність національної економіки до цифровізації (чисельність і структура підприємств,

які мають доступ до мережі Інтернет, які мають вебсайт (включаючи аналіз їх функціональних можливостей) та чат-сервіси для спілкування з клієнтами, а також які надсилають рахунки-фактури в електронному чи паперовому вигляді та ін.). Забезпечення стабільного розвитку цифрової економіки вимагає якісного покриття Інтернетом, навчання висококваліфікованих фахівців по роботі з інформаційно-комунікаційними технологіями, розбудови новітньої цифрової інфраструктури та розвитку цифрових сервісів. Конкурентоспроможність підприємств в умовах цифрової економіки визначається їх спроможністю швидко опанувати і впроваджувати у свою діяльність інформаційні технології, генерувати нові цифрові продукти й оперативно реагувати на запити споживачів. Цифрова трансформація вітчизняного бізнесу є безальтернативним шляхом його подальшого розвитку в сучасних умовах висококонкурентних ринків, карантинних обмежень, спричинених пандемією, та проблем, викликаних повномасштабним воєнним вторгненням росії в Україну.

Список використаних джерел

1. Tapscott D. *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence*. McGraw- Hill, 342 p.
2. Negroponte. *Being Digital*. Knopf. Paperback edition, Vintage Books, 1996. ISBN 0-679-76290-6
3. Ляшенко В. І. *Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку*: монографія / В. І. Ляшенко, О. С. Вишневський; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2018. 252 с.
4. *Цифрові технології в інноваційній трансформації економіки України*: колективна монографія / Єгоров І. Ю., Никифорок О. І. та ін.; за ред.: чл.- кор. НАН України Єгорова І. Ю., доктор економічних наук Никифорок О. І., кандидат економічних наук Ліра В. Е.; НАН України, ДУ «Ін-т. екон. та прогнозув. НАН України». К., 2020. 308 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/321.pdf>
5. Ковтонюк К. В. Цифровізація світової економіки як фактор економічного зростання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 27. Частина 1. С. 29-33.
6. Гулей А. І., Язлюк Б. О., Гулей С. А. Формування нової цифрової ери на межі реального та віртуального соціально-економічного простору взаємодії. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 2. С. 17-26.
7. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах: використання мережі Інтернет, послуг хмарних обчислень, робототехніки. URL: ukrstat.gov.ua

ДЕРЖАВНИЙ ФОНД РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ОСНОВНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Надія Коваль

кандидат економічних наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

Вступ. Головним законодавчим актом, який визначає основні засади державної регіональної політики та встановлює особливості відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, є Закон України «Про засади державної регіональної політики» № 156-VIII від 05.02.2015 р. Зокрема, розділ IV Закону унормовує питання фінансового забезпечення державної регіональної політики, чітко визначаючи механізми та джерела її фінансування, одним з яких є кошти Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР). У статті 22¹ Закону зазначено, що функціонування Державного фонду регіонального розвитку здійснюється відповідно до цього Закону та Бюджетного кодексу України [1].

Результати дослідження. Проаналізуємо останні зміни, внесені до статті 24¹ Бюджетного кодексу України щодо функціонування Державного фонду регіонального розвитку (таблиця 1).

Необхідно зауважити, що дискусії щодо підходів до функціонування ДФРР тривають і в органах влади, і серед науковців.

Зокрема, відповідно до Проекту Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо підвищення ефективності використання коштів державного фонду регіонального розвитку» № 4200 від 08.10.2020 р. обсяг ДФРР у 2022 р. мав становити 2 %, а у 2023 р. – 3 % прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період [3].

Гострі дискусії точаться щодо критеріїв розподілу коштів ДФРР, використання яких, на думку науковців, призводить до того, що основна частина коштів Фонду спрямовується в більш економічно розвинуті регіони країни та не сприяє економічному зростанню відсталих регіонів, а додатковий розподіл 20 % між менш розвинутими регіонами не має суттєвого впливу на їхній економічний розвиток. З метою стимулювання економічного розвитку регіонів вчені обґрунтовують необхідність використання інших показників замість визначених, зокрема, індексу людського розвитку (Пухир С. Т., Шишко О. В.), чисельності населення та площі території для розподілу 80 % коштів (Казюк Я. М., Ткачук А. Ф.), показника капітальних інвестицій на одну особу замість показника ВРП на одну особу (Вишневецький О. С.) [4].

Аналіз змін до статті 24¹ Бюджетного кодексу України щодо функціонування Державного фонду регіонального розвитку

	В редакції Закону № 907-IX від 17.09.2020 р.	В редакції Закону № 2042-IX від 15.02.2022 р.
1. Обсяг ДФРР	не менше 1 % прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту державного бюджету України на відповідний період	не менше 1,5 % прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту державного бюджету України на відповідний період
2. Пропорція розподілу коштів на реалізацію інвестиційних програм та проєктів розвитку регіонів	-	- які забезпечують виконання завдань, визначених Державною стратегією регіонального розвитку – 30 % ; - які забезпечують виконання завдань, визначених відповідними регіональними стратегіями розвитку – 70 %
3. Пріоритетні напрямки фінансування:	- розвиток спортивної інфраструктури – не менше 10 % коштів ДФРР; - підвищення енергоефективності державних і комунальних закладів освіти та охорони здоров'я – не менше 10 % коштів ДФРР; - реалізація проєктів-переможців «Всеукраїнського громадського бюджету» – не більше 10 % коштів ДФРР.	- розвиток спортивної інфраструктури – не менше 10 % коштів ДФРР
4. Критерії розподілу коштів ДФРР між регіонами	- 80 % коштів – відповідно до чисельності населення, яке проживає у відповідному регіоні; - 20 % коштів – з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку регіонів відповідно до показника ВРП в розрахунку на одну особу (для регіонів, у яких цей показник менше 75 % середнього показника по Україні).	
5. Зобов'язання щодо співфінансування	Програми і проєкти, що реалізуються за рахунок коштів ДФРР, підлягають співфінансуванню з місцевих бюджетів в обсязі не менше 10 %.	

Джерело: побудовано на основі [2].

Також Постановою КМУ № 299 від 05.04.2021 р. були внесені зміни до Постанови КМУ №196 «Деякі питання державного фонду регіонального розвитку» від 18.03.2015 р. Ці зміни стосуються порядку відбору інвестиційних програм і проєктів, які можуть реалізовуватись за кошти ДФРР:

- змінено кінцеві терміни етапів відбору інвестиційних програм і проєктів: розміщення оголошення про попередній відбір програм і проєктів на наступний рік (з 15.01 на 15.04), подання інвестиційних програм та проєктів для оцінки та попереднього конкурсного відбору (з 01.03 на 15.06), формування узагальнених переліків програм та проєктів для Мінрегіону (з 01.05 на 01.08),

подання Мінрегіоном для затвердження КМУ пропозицій щодо розподілу коштів ДФРР разом з переліком інвестиційних програм і проєктів (з 01.06 на 15.12);

- увага зосереджується на великих проєктах: загальна кошторисна вартість проєктів будівництва (нового, реконструкції, реставрації, капітального ремонту) – не менше 10 млн. грн. (було понад 5 млн. грн.), а для інших проєктів – понад 1 млн. грн.;

- збільшено до 5 років термін реалізації великих (понад 100 млн. грн.) проєктів (раніше – 3-4 роки);

- регіональні органи виконавчої влади визначають та погоджують з Мінрегіоном технічні завдання, за якими оголошується конкурсний відбір для проєктів, які можуть реалізовуватись за кошти ДФРР [5].

Вважаємо, що зміна кінцевих термінів етапів відбору інвестиційних програм і проєктів дозволяє учасникам конкурсу краще спрогнозувати ситуацію на наступний бюджетний рік, уточнити свої потреби та можливості щодо співфінансування. Збільшення вартості інвестиційних проєктів, які можуть фінансуватися з ДФРР, дозволяє сконцентрувати обмежені ресурси на найбільш значимих для розвитку регіонів проєктах.

Проаналізуємо формування та використання коштів ДФРР з 2015 р. (у 2015 р. Мінрегіон почав здійснювати супровід, а потім став головним розпорядником коштів ДФРР) (таблиця 2).

Таблиця 2

Формування та використання коштів ДФРР у 2015-2022 рр.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Доходи загального фонду державного бюджету України, млн. грн.	451881,9	562810,1	673737,9	842853,6	928507,9	975170,9	959854,3
Розрахунковий обсяг ДФРР згідно з БК України, млн. грн.	4518,8	5628,1	6737,4	8428,5	9285,1	9751,7	9598,5
Всього передбачено ДФРР, млн. грн.	2900,8	3000,0	3500,0	6000,0	7170,0	4872,9	4500,0*
у % до розрахункового обсягу	64,2	53,3	51,9	71,2	77,2	50,0	46,9
Кількість проєктів, що фінансувалися	876	810	803	806	683	475	313**
Касові видатки, млн. грн	2377,0	2694,5	3089,9	3798,5	5486,1	4370,9	4339,9
Використання коштів ДФРР від передбаченого обсягу, %	81,9	89,8	88,3	63,3	76,5	89,7	96,5***

Джерело: складено та розраховано з використанням даних першої редакції законів України «Про державний бюджет» на 2015-2021 роки.

Аналіз табл. 1 свідчить, що протягом досліджуваного періоду обсяг ДФРР становив менше 1% від доходів загального фонду Державного бюджету (рис. 1), тобто норма, встановлена Бюджетним кодексом України не виконувалась, її дія зупинялась прикінцевими положеннями Закону України «Про державний бюджет» на кожен рік, починаючи з 2016 р. Проте, «оскільки обсяг коштів ДФРР

затверджується саме законом про Державний бюджет України на відповідний рік, цей нормативно-правовий акт є основним документом, що регулює формування джерел і обсягів фінансових ресурсів Фонду» [4].

На думку експертів, недофінансовану частину коштів перерозподіляють на фінансування непрозорих та політично мотивованих соціально-економічних субвенцій [6]. З 2017 р. додатковим джерелом фінансування ДФРР є спеціальний фонд державного бюджету.

Рис. 1. Розрахунковий та фактичний обсяг ДФРР

Джерело: побудовано за даними табл. 2.

Протягом 2015-2021 рр. з ДФРР було профінансовано проєктів на суму понад 26,1 млрд. грн. Кількість проєктів неухильно зменшувалась, проте їхня середня вартість зростала (з 3,3 млн. грн. у 2015 р. до 14,4 млн. грн. у 2021 р.), що підтверджує тезу про концентрацію ресурсів на дороговартісних (для місцевого бюджету), але необхідних для вирішення регіональних чи територіальних проблем проєктах.

Слід наголосити, що переважна більшість проєктів, які фінансуються з ДФРР, мають соціальну спрямованість та орієнтовані на розв'язання поточних проблем територій (рис. 2). Це не відповідає завданням бюджетної програми: «Реалізація програм і проєктів, що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків, спортивної інфраструктури і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів» [7]. Серед проєктів, які фінансувалися у 2021 р. з ДФРР, до проєктів, що можуть стати своєрідними «точками зростання» можна віднести лише близько десяти: реконструкцію будівлі для розміщення Вінницького інноваційно-технологічного парку (4,5 млн. грн.), будівництво індустріального парку у м. Житомирі (5,0 млн. грн.), капітальний ремонт корпусу № 20 НУ «Львівська політехніка» для облаштування науково-дослідних лабораторій та інформаційно-комунікаційних майданчиків інноваційного (наукового) парку (10,0 млн. грн.), будівництво першої черги інженерно-транспортної інфраструктури ділянки індустріального

парку в м. Кам'янці-Бузькій (9,674 млн. грн.), ВелоБескиди – будівництво пішохідно-трекінгової та велосипедної інфраструктури та оглядової вежі на території регіону Трускавець – Орів – Борислав – Східниця (9,440 млн. грн.), технічне переоснащення сміттєспалювального заводу «Енергія» у м. Києві (44,6 млн. грн.) тощо [7].

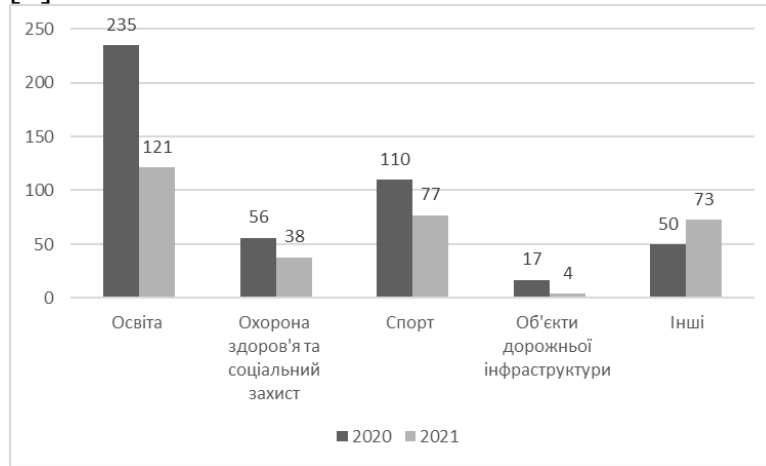

Рис. 2. Напрями використання коштів ДФРР

Джерело: побудовано за даними 276 Бюджетного запиту на 2022-2024 рр. індивідуального, Форма 2022-2 <https://cutt.ly/ENmBZ7b>

До проблем функціонування ДФРР слід також віднести проблему неповного розподілу коштів фонду, яка пов'язана переважно з недостатньо високою якістю конкурсних проєктів (невідповідністю їх критеріям оцінювання), та проблему неповного використання розподілених коштів, що «свідчить про неефективне управління коштами ДФРР на центральному та місцевому рівнях» [8].

Висновки. Отже, до початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну ДФРР був основним фінансовим інструментом реалізації державної регіональної політики. Проте у його функціонуванні спостерігалася низка проблем: недотримання норми Бюджетного кодексу України щодо обсягу ДФРР; неповний розподіл коштів фонду; неповне використання розподілених коштів; фінансування проєктів, переважна більшість яких має соціальну спрямованість та орієнтована на розв'язання поточних проблем територій.

У зв'язку з агресією Росії, відповідно до Постанови КМУ від 04.03.2022 р. № 199, скорочено видатки, передбачені у загальному фонді державного бюджету України на 2022 р. за програмою 2761070 «Державний фонд регіонального розвитку» на 5205 млн. гривень [9], та збільшено обсяг видатків до резервного фонду. У п. 3 прикінцевих положень Проєкту Закону України «Про державний бюджет на 2023 рік» зазначено про зупинення на 2023 р. дії абзацу другого частини першої статті 24¹ Бюджетного кодексу України [10]. У додатку №3 до Проєкту Закону видатки за програмою 2761070 не передбачено.

Проте, оскільки фінансування програм та проєктів за рахунок коштів ДФРР на сьогодні є найбільш прозорим механізмом розподілу коштів держбюджету для фінансування регіонального розвитку, вважаємо, що слід

внести поправки до статті 24¹ Бюджетного кодексу України, запропоновані у абзаці 3 п. 1 та п. 4 Проекту Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо підвищення ефективності використання коштів ДФРР» № 4200 від 08.10.2020 р. щодо можливості зараховувати до ДФРР кошти, які надходять до спеціального фонду державного бюджету в рамках програм допомоги ЄС, транскордонного співробітництва, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, а також спрямовувати ці кошти на реалізацію програм і проектів регіонального розвитку, які забезпечують виконання завдань, визначених Державною стратегією регіонального розвитку, та визначені пріоритетними окремими рішеннями КМУ. За таких умов та за умов вирішення розглянутих проблем функціонування, ДФРР в повоєнний період залишатиметься важливим фінансовим інструментом держави для підтримки регіонів і громад та стимулювання їх розвитку [10].

Список використаних джерел

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. Дата оновлення: 27.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення 28.10.2022 р.).
2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 23.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 28.10.2022 р.).
3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо підвищення ефективності використання коштів державного фонду регіонального розвитку : Проект Закону України № 4200 від 08.10.2020 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70149 (дата звернення 28.10.2022 р.).
4. Опарін В. М., Пйонтко Н. Б. Державний фонд регіонального розвитку в системі фінансового вирівнювання. *Фінанси України*. 2017. №7. С. 25-42.
5. Деякі питання державного фонду регіонального розвитку : Постанова КМУ № 196 від 18.03.2015 р. Дата оновлення: 06.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.10.2022 р.).
6. Маркуц Ю. Ремонт та будівництво у регіонах. Як розподілили кошти ДФРР у 2021 році? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/06/7/674704/> (дата звернення 28.10.2022 р.).
7. Про інвестиційні програми і проекти регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися у 2021 році за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку : Розпорядження КМУ від 12 квітня 2021 р. № 297-р. Дата оновлення: 09.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/297-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 28.10.2022 р.).

8. Піхоцька О. М. Використання коштів державного фонду регіонального розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. №10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9545> (дата звернення 28.10.2022 р.).

9. Питання надання у 2022 році застрахованим особам одноразової матеріальної допомоги у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні : Постанова КМУ від 4 березня 2022 р. № 199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 28.10.2022 р.).

10. Про державний бюджет на 2023 рік : Проект Закону України від 14.09.2022 р. № 8000. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1473861> (дата звернення 28.10.2022 р.).

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Олександр Лозиченко

кандидат економічних наук, здобувач

Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

Вступ. Розвиток національної економіки залежить від значної сукупності різних чинників. Особливу роль серед них відіграють заощадження домогосподарств. Саме ці фінансові ресурси є важливим для побудови міцного фундаменту з метою активного розвитку національного господарства в будь-якій країні.

Заощадження домогосподарств є невід'ємним ресурсом функціонування фінансової системи і сфери фінансових послуг. Завдяки цим ресурсам у фінансових установах є можливість формувати власні джерела коштів на довгостроковій основі. Саме значна роль заощаджень домогосподарств у розвитку всіх фінансових відносин зумовлює підвищений інтерес науковців до проведення досліджень у цій сфері.

Результати дослідження. Заощадження домогосподарств – сукупність тимчасово вільних фінансових ресурсів домогосподарств, які утворилися внаслідок перевищення доходів над витратами з метою отримання додаткового доходу або подальшого використання в майбутньому.

Враховуючи складність розуміння категорії «заощадження», особливостей їх формування різними типами економічних суб'єктів, у науковій літературі існує сукупність підходів до розгляду видів заощаджень загалом. Проте незважаючи на потенціал усіх економічних суб'єктів формувати заощадження в межах своєї діяльності, найбільше можливостей створювати такі ресурси є саме у

домогосподарств, що підтверджується низкою досліджень у цьому напрямі. Саме ці суб'єкти господарювання при стабільному функціонування фінансової системи, поступовому розвитку економіки в країні мають схильність і спроможність не витратити всі доступні кошти, а сформувати частину з них, яка їм тимчасово не потрібна [2].

Рис. 1. Види заощаджень домогосподарств

Джерело: [3; 4; 5; 6].

Важливість заощаджень домогосподарств також підтверджується значними зусиллями центральних банків у всіх розвинутих країнах, які докладаються для створення сприятливих умов для здійснення заощаджень домогосподарствами та залучення їх до фінансової системи у вигляді організованих заощаджень [3; 11]. У будь-якому випадку зростання схильності домогосподарств здійснювати заощадження є позитивним сигналом не лише для органів державної влади, але й інвесторів, міжнародних фінансових інститутів щодо стабільності функціонування фінансової системи, зростання довіри населення до діяльності фінансових установ.

Враховуючи, що домогосподарства за своєю природою також є різними, з різними фінансовими можливостями, бажаннями та індивідуальними підходами до розпорядження власними коштами, можливо також виокремити окремі групи видів таких заощаджень за певною сукупністю класифікаційних ознак. На рис. 1 представлено класифікацію видів заощаджень домогосподарств.

Отже, аналізуючи інформацію, яка представлена на рис. 1, можна констатувати наявність різних видів заощаджень домогосподарств, існування сукупності ознак, за якими зазначені заощадження можна розглядати у процесі дослідження особливостей формування таких ресурсів в системі національної економіки.

Зауважимо, що в більшості наукових робіт вчені значну увагу приділяють опису насамперед організованих та неорганізованих заощаджень, оскільки саме з цієї позиції визначається важливість цих ресурсів для розвитку фінансової системи та загалом національної економіки. Проте, як свідчать результати дослідження, розгляд заощаджень за іншими ознаками дозволяє загалом визначити особливості економічного середовища, у якому такі фінансові ресурси формуються.

Висновки. Розгляд системи видів заощаджень домогосподарств дозволяє зробити висновки, що такі заощадження можливо описати за допомогою значного спектра різних класифікаційних ознак (за формою; за наявністю мотивації; за валютою збереження заощаджень; за реальною вартістю; за рівнем бажання заощаджувати; за рівнем ризику втрати; за термінами; за джерелом вкладення; за видом установи, якій передані заощадження; за формою розміщення; за способом утворення). При цьому найбільш поширеною залишається концепція розподілу заощаджень на організовані та неорганізовані. Такі види заощаджень мають свій механізм формування в системі національної економіки й можуть виконувати різну роль у розвитку фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Дубина М. В. Інвестиційний ресурс системи парабанківських посередників як фактор розвитку національної економіки. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: Серія "Економіка і управління"*. 2010. Вип. 16. С. 263-271.

2. Дубина М.В., Тарасенко О.О., Тарасенко А.В. Формування депозитної поведінки домогосподарств на ринку фінансових послуг. – Житомир: ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк»», 2021. – 212 с.

3. Красножон С. Заощадження населення як передумова інвестування. *Ринок цінних паперів України*. 2010. № 7. С. 43-46.

4. Смірнов О. Ю. Мотиви та чинники заощадження у сучасній економічній теорії. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Економіка*. 2006. Т. 51, Вип. 38. С. 98-105.

5. Федішин М. П., Жаворонок А. В., Абрамова А. С. Основні тенденції ринку банківських послуг: кредитний та депозитний акцент. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4 (20). С. 412-425. DOI: 10.25140/2411-5215-2019-4(20)-412-425.

6. Ціщик Р. В. Аналіз динаміки та структури заощаджень населення України. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 20. С. 71-75.

7. Shaposhnykov K. Problems of formation of investment potential of the national economy. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 53. С. 20-23.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ДЛЯ АНАЛІЗУ ПРОЦЕСІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Олена Шавурська

кандидат економічних наук

ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»

Вступ. З огляду на сучасні воєнно-політичні події в Україні особливої актуальності набувають проблеми та шляхи подолання комплексних і системних наслідків економічних, екологічних і соціальних процесів в країні. Не менш важливого значення в рамках відновлення та розвитку України відіграють затверджені та прийняті до досягнення Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [3] в рамках Саміту ООН зі сталого розвитку, який відбувся у вересні 2015 р. в Нью-Йорку та підсумковим документом якого є «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [2]. Проте, вже сьогодні, чітко постає потреба в їхній адаптації та підсиленні закладених заходів з урахуванням специфіки подальшого розвитку України [2].

Результати дослідження. Безумовно, нагальна потреба зміни техногенного типу розвитку через інтеграцію екологізації економіки обумовлена обмеженнями, які склалися та набули нових аспектів в економіці держави. Серед них виділяються екологічні, економічні та соціальні. Екологічні обмеження обумовлені кількісним вичерпуванням і якісним погіршенням запасів природних

ресурсів, забрудненням навколишнього середовища. Економічні обмеження пов'язані з одночасною нестачею інвестиційних ресурсів, складністю залучення іноземних інвесторів та зростанням дисбалансу у використанні та відтворенні природних ресурсів. Необхідні інші, ресурсозберігаючі шляхи формування ефективного господарювання, які ґрунтуватимуться на врахуванні екологічних факторів. Соціальні обмеження стійкого розвитку визначаються глобальним погіршенням якості життя (здоров'я та добробуту населення, якості продуктів харчування, питної води тощо), а також міграційними процесами, викликаними пандемією, воєнним станом у країні та погіршенням навколишнього середовища. Постає потреба в новому підході до природокористування, який ґрунтуватиметься на відмінних від вузько направлених природоохоронних заходів, на стратегії збереження та відновлення природних ресурсів.

Кричущою проблемою на сьогодні є повномасштабне вторгнення Росії до України з 24 лютого 2022 року, яке вже завдало та продовжує завдавати величезної шкоди людям та інфраструктурі населених пунктів, де тривають бойові дії. Але війна впливає і на дику природу і на стан довкілля країни. Зараз навіть неможливо повністю оцінити вплив війни на довкілля через брак точної інформації [1]. Внаслідок бойових дій винищуються ліси та унікальні екосистеми, що спричиняє екологічні загрози, які у довгостроковій перспективі можуть завдати колосальних збитків екосистемі всієї Східної Європи. Частина лісів у Київській, Чернігівській, Сумській, Луганській, Донецькій та Херсонській областях перебували чи наразі перебуває під контролем окупантів. Оцінити збитки майну та лісовому господарству поки неможливо [1].

У лісах уже є велика кількість ракет, що впали, а також нерозірваних боєприпасів, що становитиме потенційну небезпеку для людей протягом багатьох десятиліть [1]. Також російські війська, знищуючи українські ліси, використовують деревину для будівництва фортифікаційних споруд, прокладання інфраструктури, обігріву та приготування їжі, а також існує високий ризик виникнення пожеж в екосистемах внаслідок обстрілів [1]. З лютого 2022 р. на території України, за даними супутникових систем NASA, вогнем знищено 36154 га лісів і 10250 га трав'яних екосистем, а лісові пожежі в зоні відчуження можуть спричинити викиди радіонуклідів в атмосферу. Зони найбільшої концентрації уражених вогнем лісів – Луганська та Донецька області, а також північ Київщини [1].

У стійкому розвитку закладено ідею максимального використання потенційних економічних можливостей і збалансованості суспільного розвитку з можливостями природи за рахунок людських, природних і геополітичних ресурсів, активізації ролі людини в суспільстві.

Для забезпечення функціонування вітчизняних підприємств на принципах сталого розвитку необхідною умовою є врахування економічних, екологічних соціальних цілей в управлінні. Управління на засадах сталого розвитку має базуватися на екосистемному підході до управління ресурсами. Екосистемний підхід – це стратегія комплексного управління земельними, водними та живими

ресурсами, спрямована на охорону та стале використання на основі принципу справедливості. Екосистемний підхід передбачає врахування при прийнятті управлінських рішень не лише економічних наслідків, а й екологічний вплив на навколишнє середовище.

Незважаючи на те, що в Україні ще в 1996 р. була затверджена Концепція переходу країни до сталого розвитку, досі не розроблений механізм господарювання, який забезпечував би реалізацію цієї концепції в практичній діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Концепція стійкого розвитку визнана домінуючою ідеологією розвитку людства у XXI ст. Проте, відсутній механізм господарювання, який забезпечував би реалізацію цієї концепції. Для впровадження концепції стійкого розвитку в діяльність суб'єктів господарювання необхідним є розробка нормативно-правового забезпечення, на основі якого можливо досягти економічної продуктивності, екологічної ефективності та збереження природних ресурсів і навколишнього середовища.

Необхідність відображення в бухгалтерському обліку витрат природоохоронної діяльності зумовлена, з одного боку тим, що будь-яка господарська діяльність підприємства впливає на стан навколишнього природного середовища через витрату ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових, енергетичних), які потрібно відображати в бухгалтерському обліку, а з іншої – виробничий процес тісно пов'язаний з навколишнім природним середовищем, яке забезпечує економічні функції (джерело ресурсів, середовище функціонування тощо) і кожна з цих функцій змінюється залежно від стану природного середовища, відповідно будь-яке відхилення позначається на результатах діяльності підприємства.

Результативність та ефективність природоохоронної діяльності визначається з різних позицій, починаючи з оцінки й аналізу доходу від реалізації природоохоронних заходів та закінчуючи оцінкою попередження збитку. Складний і багатоаспектний характер взаємозв'язку виробничої та природоохоронної діяльності лісгосподарських підприємств не дає змогу дати точну оцінку переходу еколого-економічних систем на вищий ступінь функціонування.

Завданнями аналізу ефективності результатів природоохоронної діяльності є:

- оцінка виконання плану за відповідними показниками;
- оцінка факторів, що впливають на досягнуті результати;
- визначення відповідності досягнутих результатів існуючим нормам допустимого забруднення компонентів навколишнього середовища й середньогалузевим нормам використання природних ресурсів;
- оцінка наявного організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності та запланованих природоохоронних заходів за даними, одержаними при аналізі результатів діяльності з покращення використання природних ресурсів;

– вибір природоохоронних заходів, застосування яких буде сприяти подальшому покращенню результатів природоохоронної діяльності.

Аналіз ефективності природоохоронної діяльності в загальному контексті ресурсозбереження не вирішує питання оцінки ефективності власне природоохоронних заходів.

Висновки. Успішне функціонування будь-якого підприємства залежить від якості інформації, яка відображає всі процеси його господарської діяльності. Понад 85 % інформації щодо операцій з ресурсами формується в системі бухгалтерського обліку, який є джерелом інформації в системі інформаційно-аналітичного забезпечення управління суб'єктом господарювання. У зв'язку з існуючим дисбалансом між використанням природних ресурсів та їх відтворенням, постає необхідність у розробці теоретико-методичних засад облікового забезпечення процесу управління природними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Екологічні наслідки війни. Режим доступу: <https://www.facebook.com/Prompolit>
2. Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. Генеральна асамблея ООН від 21.10.2015 р. Режим доступу: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainable-development.html>
3. Цілі сталого розвитку 2016-2030. Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>

ШЛЯХИ ПОКРАЩАННЯ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Любов Синявська

кандидат економічних наук, доцент

Ольга Шолудько

кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний аграрний університет

Вступ. Удосконалення чинного порядку фінансового забезпечення муніципальних утворень та формування результативного механізму управління місцевими фінансами є однією з умов економічного та соціального розвитку країни в цілому та її регіонів. Фінансове становище муніципалітетів визначає їх економічний потенціал, поточні та перспективні можливості розвитку, виконання прийнятих зобов'язань, реалізації бюджетної політики на місцях.

Тому пошук шляхів покращання фінансової ситуації в новостворених ОТГ є актуальним і потребує подальших досліджень.

Результати дослідження. Однією з центральних проблем бюджетного федералізму називають бюджетне вирівнювання (збалансованість). У сучасних економічних дослідженнях все більша увага приділяється проблемам державного втручання у економічний розвиток територій країни. Це обумовлено потребою у переосмисленні наявних підходів до ступеня необхідності державного регулювання економіки та розвитку механізму бюджетного вирівнювання, що в умовах поглиблення та розвитку ринкових відносин в Україні стає провідним елементом системи державного регулювання.

Основною передумовою запровадження фінансової децентралізації було зростання частки державних трансфертів у доходах місцевих бюджетів. Від початку незалежності України до прийняття Бюджетного кодексу структура дохідної частини місцевих бюджетів залишалась достатньо стійкою і становила від 29 до 35% доходів місцевих бюджетів. З 2003 р. спостерігається тенденція до зростання ролі державного бюджету у формуванні доходів місцевих бюджетів, зокрема, частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів невідмінно зростає [Синявська, 2021, с. 57]. Це свідчило про значну залежність місцевих бюджетів від державного та недостатність обсягу власних і закріплених доходів для виконання самоврядних та делегованих повноважень [Синявська, 2021, с. 57].

У 2015–2016 рр. була запроваджена нова система міжбюджетних відносин шляхом внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, які, в свою чергу, надали більше повноважень органам місцевого самоврядування для формування більшої бази фінансових ресурсів.

Регіональне бюджетне вирівнювання – основа бюджетно-податкової політики центру. У загальному вигляді бюджетно-податкова політика є впливом держави на економіку через формування величини та структури державних витрат, обсягу трансфертних виплат та системи оподаткування. Бюджетно-податкова політика має відповідати економічним завданням, поставленим урядом країни, та покликана збалансувати дохідні та видаткові статті бюджету.

Про те, окремі вчені зосереджують увагу не тільки на податкових але і на всіх інших ресурсах у розпорядженні громади: “...спроможність територіальної громади визначається тим, якою мірою (наскільки ефективно, результативно, дієво) використовують органи влади і громада в інтересах усіх мешканців наявні ресурси для вирішення питань місцевого значення, передбачених законодавством” [Василіук, 2017, с. 197].

При вивченні бюджетного вирівнювання методологічно повинна бути врахована та його особливість, яка обумовлена ставленням податкових доходів бюджету як до загальнодержавних фінансів, і до фінансів суб'єктів господарювання. Як елемент загальнодержавних фінансів податкові доходи діють на макрорівні, а як елемент фінансів суб'єктів господарювання — на мікрорівні. Вирівнювання бюджетної забезпеченості території є одними з основних завдань у діяльності органів влади державного та регіонального рівня.

Надмірна диференціація територій небезпечна тим, що може призвести до соціального вибуху, оскільки саме в малозабезпечених регіонах, як правило, частина жителів, які потребують соціального захисту, не можуть отримати його від місцевої влади. [Городецька, 2012, с.94]

Питання розробки нового інструментарію вимірювань ефективності регіональної економічної політики, що проводиться, особливо актуальні на сучасному етапі розвитку України в умовах мобілізації всіх можливих джерел. Нестача фінансових коштів у місцевому бюджеті змушує керівництво країни шукати форми найбільш раціональної структури міжбюджетних відносин та, насамперед, - визначення напрямів міжбюджетних трансфертів.

Процес розподілу дотацій неминує супроводжується конфліктом інтересів між різними рівнями, тому, доцільно дотувати їх не так для вирівнювання бюджетної забезпеченості, скільки для їх стимулювання до раціональнішого освоєння фінансових ресурсів і зростання обсягу податкових і неподаткових доходів надалі.

Що ж до субсидій, то окремі програми соціально-економічного розвитку, підтримані і усвідомлювані регіональними адміністраціями як пріоритетні для регіональної економіки, можуть найефективніше забезпечуватися пайовим бюджетним фінансуванням з обох рівнів лише за чіткого узгодження їхніх інтересів.

Реформа з децентралізації влади потребувала прийняття законів і підзаконних нормативно-правових актів, які б забезпечили правове регулювання діяльності новостворених ОТГ. Впродовж останніх років було прийнято низку законодавчих актів, які регламентували передачу управління від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування. Це дозволило змінити як фінансовий стан ОТГ, так і посилити функціональну спроможність місцевого самоврядування.

Починаючи з початку 2015 року відбулися певні зміни в законодавстві щодо формування казни місцевих бюджетів країни і зараз форми відносин між бюджетами мають дещо інше трактування. З введенням нової системи фінансового вирівнювання запроваджено горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного мешканця ("вирівнювання доходів"). Новий механізм передбачає здійснення вирівнювання лише за двома податками для обласних бюджетів: податком на прибуток підприємств і податком на доходи фізичних осіб (ПДФО) та лише за ПДФО для бюджетів міст обласного значення, районів, ОТГ. Вирівнювання за іншими платежами не здійснюється, їх надходження в повному обсязі залишається в розпорядженні місцевих органів влади [Синявська, 2021].

Про те, не усі рівні бюджетів мають право згідно чинного законодавства претендувати на той чи інший різновид трансферту.

Як бачимо з таблиці, бюджет міста Києва не може претендувати на допомогу з боку держави, а за достатності ресурсів не здійснює реверсну дотацію.

Практика показала що, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2020 рік» базову дотацію отримали: 1032 місцевих бюджети, у тому числі: 19 обласних бюджетів, 38 бюджетів міст обласного значення, 356 районних бюджетів, 619 бюджетів ОТГ; реверсну здійснили - 235 місцевих бюджетів, у тому числі: 5 обласних бюджетів, 53 бюджети міст обласного значення, 38 районних бюджетів, 139 бюджетів ОТГ.

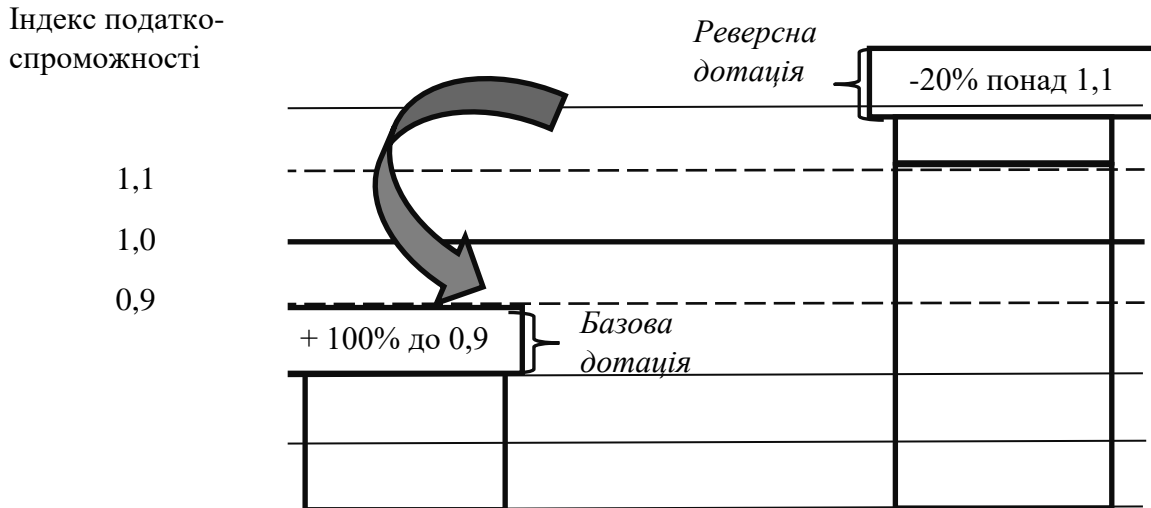

Рис. 1. Вдосконалення забезпечення ресурсної бази місцевих бюджетів

**Складено авторами*

На нашу думку, за існуючим сценарієм передачі фінансових ресурсів неможлива побудова адекватної регіональної політики та ефективного розподілу міжбюджетних трансфертів між регіонами країни, адже це спотворює реальний стан соціально-економічного розвитку ОТГ

Вважаємо, що діючий механізм передачі базової дотації потребує доопрацювання. Наше бачення відображене на рисунку, поданому нижче.

Горизонтальна незбалансованість на муніципальному рівні пов'язана, в першу чергу, з нерівномірністю розміщення доходного потенціалу окремих територій, як наслідок, недостатністю власних доходних джерел задля забезпечення зобов'язань. Основним джерелом в доходах місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, впливати на адміністрування якого органи влади практично не можуть. Така ситуація є характерна для всіх бюджетів.

Досвід європейських країн показує, що розширення податкової автономії місцевих бюджетів поглиблює міжрегіональні відмінності у доходах, а отже – у рівні та якості бюджетних послуг [Синявська, 2021, с. 73].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Беручи до уваги зміни бюджетного законодавства в галузі реформування системи міжбюджетних відносин, та орієнтуючись на зарубіжний досвід застосування інструментів міжбюджетного регулювання, розглянутий раніше вважаємо за доцільне, з одного боку, активно проводити роботу з консолідації субсидій та переходу на надання «єдиної» субвенції муніципалітетам, з іншого боку, чітко

розмежувати трансферти, орієнтовані на забезпечення збалансованості і вирівнювання територій, трансферти стимулюючого та інвестиційного характеру, трансферти, спрямовані на інтеграцію горизонтальних і вертикальних зовнішніх ефектів (блочні гранти) з урахуванням особливостей механізму їх надання і типу бюджетоодержувачів.

Так, надання міжбюджетних трансфертів стимулюючого характеру має сприяти збільшенню зацікавленості муніципальних органів влади у підвищенні податкового потенціалу, зростанні збирання податків і, загалом, удосконаленні якості управління місцевими фінансами, у той час як вирівнюючі трансферти мають бути орієнтовані на зниження горизонтальної незбалансованості.

Вважаємо, що зменшення частки реверсної дотації з 50% до 20% дасть можливість подальшого стимулювання місцевого економічного розвитку, а збільшення базової з 80% до 100% усуне невідповідність витратних зобов'язань базових рівнів управління.

З метою забезпечення рівномірного розподілу податкової бази між територіями необхідно обґрунтувати застосовувані підходи до використовуваних інструментів міжбюджетного регулювання з урахуванням поставлених завдань та пріоритетів бюджетної політики. Значна частка нецільової фінансової допомоги у місцевих бюджетах обумовлена наявністю істотних відмінностей у рівні соціально-економічного розвитку та бюджетної забезпеченості муніципальних утворень.

Список використаних джерел

1. Буряченко, А., та Філімошкіна І. 2018 Фіскальна децентралізація та фінансова спроможність місцевого самоврядування в Україні. *Фінанси України*, 5, с. 56–68.
2. Беновська, Л., 2019. Фінансове вирівнювання в контексті реформи децентралізації влади: проблеми та перспективи. *Світ фінансів* 2(59), с. 85-97 [online] Доступно: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1228/1231> [дата звернення 21 травня 2022].
3. Василюк, О., 2017. Формування спроможності об'єднаних територіальних громад: кадровий аспект. *Ефективність державного управління*, 2(1), с. 197–205.
4. Городецька, Т., 2012. Вплив диференціації доходів населення на формування соціальних шоків у суспільстві. *Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси* (3), с. 94-99 [online] Доступно: [http:// http://zt.knute.edu.ua/files/2012/03\(62\)2012/3_12_13.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2012/03(62)2012/3_12_13.pdf) [дата звернення 21 травня 2022].
5. Кириленко, О., 2013 Досягнення стратегічних орієнтирів удосконалення міжбюджетних відносин в Україні. *Фінанси України*, 8, с. 19–28.
6. Луніна, І., 2014 Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. *Економіка України.*, 11, с. 61–75.
7. Лютий, І., 2009 Теоретико-методологічні засади бюджетної політики. *Фінанси України*, 12, с. 13–19.

8. Синявська, Л., Шолудько, О. та Богач, М., 2021. Фінансова децентралізація: економічні передумови та сучасний стан. *Вісник ЛНАУ. Економіка АПК*, 28, с. 57–62.

9. Урядовий портал. Реформа децентралізації. Ключові результати.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaci>

10. Державний веб-портал бюджету для громадян Open Budget - Місцеві бюджети [Електронний ресурс]. – Режим доступу: openbudget.gov.ua

11. Урядовий портал. Реформа децентралізації. Ключові результати.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaci>

12. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» URL:<http://budget.rada.gov.ua/>-[дата звернення 20 травня 2022].

13. Офіційний сайт Державної казначейської служби України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ: РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРІОРИТЕТИ

Алла Соколова

кандидат економічних наук, доцент

Майя Поліщук,

Наталія Гонта

*Волинська державна сільськогосподарська дослідна станція
Інституту картоплярства НААН України*

Вступ. Мережа регіональних сільських поселень – це один із елементів стратегічного потенціалу держави, тому якість та умови проживання сільського населення є одним із важливих індикаторів як результативності здійснюваних децентралізаційних перетворень, так і проблем функціонування в умовах воєнного стану. Розуміння змісту сучасної політики щодо сталого розвитку сільських територій неможливе без аналізу ситуації, що наразі сформувалася в окремих регіонах України [2; 3]. Результати здійснення адміністративної реформи на території Західного Полісся (Волинська, Житомирська, Рівненська та Чернігівська області, які займають 16,8 % загальної території країни),

показали підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів й пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів тощо [2; 3]. Метою дослідження є аналіз та оцінка фінансово-економічних результатів децентралізаційних перетворень на сільських територіях Західного Полісся України, виявлення регіональних особливостей та обґрунтування пріоритетів розвитку в умовах війни та повоєнного відновлення.

Результати досліджень. Напрями і форми сучасної трансформації сільських поселень (дрібне, середнє, велике або крупне село) та їхні основні характеристики формують соціально-економічні та фінансові передумови й можливості подальшого розвитку. Як відомо, 17 вересня 2020 р. Верховною Радою України було прийнято Постанову № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів» [1]. В результаті втілення цієї постанови усі 490 адміністративних районів України ліквідовані, натомість утворені 136 нових (з них 17 – знаходяться на тимчасово окупованих територіях, станом на 1.01.2022 р.). На території Західного Полісся створено 17 районів, на яких розміщено 241 сільських, селищних та міських ОТГ [2].

Таблиця 1

Динаміка доходів місцевих бюджетів у розрахунку на 1-го мешканця за січень-листопад 2020-2021 рр., грн

Країна / області	Січень-листопад 2020 р.	Січень-листопад 2021 р.	2021 р. до 2020 р.	
			+,-	%
Україна, всього	6622,5	8008,9	1386,4	120,9
<i>Західне Полісся, в т.ч. області:</i>	<i>5166,6</i>	<i>6163,3</i>	<i>996,7</i>	<i>119,3</i>
Волинська	4612,0	5581,8	969,8	121,0
Житомирська	5506,3	6525,3	1019	118,5
Рівненська	4552,0	5551,2	999,2	122,0
Чернігівська	5996,2	6994,7	998,5	116,7
Західне Полісся (+,-) до середнього по Україні	-1455,9	-1845,6	x	x

Джерело: розраховано за матеріалами [3].

В найменшій за чисельністю наявного населення Волинській області створено лише 4 райони і сформовано 54 ОТГ; в найбільшій – Житомирській – теж 4 райони та 64 ОТГ. Підсумовуючи результати об'єднання територіальних громад на сільських територіях Західного Полісся за період 2015-2021 рр., варто зазначити, що значна їх частина скористалась наданою інституційною спроможністю до ефективного самоврядування, незважаючи на різні перешкоди та відсутність досвіду роботи в умовах децентралізації. Про це свідчать

результати щорічного Моніторингу реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади (табл. 1.).

Доходи місцевих бюджетів територіальних громад Західного Полісся з розрахунку на 1 мешканця у 2021 р. склали 6163,3 грн, що на 996,7 грн (19,3 %) більше, ніж у 2020 р. Проте, цей показник на 1845,6 грн нижчий, ніж в середньому по Україні.

Частка власних доходів територіальних громад Західного Полісся у загальному обсязі надходжень в 2021 р. у Волинській області склали 54,4 %, у Житомирській – 63,8 %, Рівненській – 53,3 %, Чернігівській – 69,3 %. В середньому по Україні цей показник становить 70,7%, що свідчить про необхідність наділення територіальних громад регіону більшими ресурсами та мобілізацію їхніх внутрішніх резервів (табл. 2).

Таблиця 2

Розмір та частка власних доходів місцевих бюджетів у загальному обсязі надходжень у січні-листопаді 2021 р.

Країна / області	Власні доходи місцевих бюджетів, млн. грн	Трансферти з державного бюджету, млн. грн	Всього надходжень до місцевих бюджетів (загальний фонд), млн грн	Частка власних доходів у загальному обсязі надходжень, %
Україна, всього	317108,6	131159,5	448268,1	70,7
<i>Західне Полісся, в т.ч. області:</i>	<i>27108,8</i>	<i>17980,0</i>	<i>45088,8</i>	<i>60,1</i>
Волинська	5774,9	4750,6	10525,5	54,9
Житомирська	7930,7	4500,9	12431,6	63,8
Рівненська	6418,3	5632,4	12050,7	53,3
Чернігівська	6984,9	3096,1	10081,0	69,3
Західне Полісся у % до в цілому по Україні	8,5	13,7	10,1	x

Джерело: розраховано за матеріалами [3].

В структурі надходжень доходів загального фонду місцевих бюджетів ОТГ Західного Полісся найбільшу питому вагу займає податок на доходи фізичних осіб – 59,4%; плата за землю та нерухоме майно – 15,6%; єдиний податок – 16,2%; акцизний збір – 6,8 %; інші – 2,0 % [3]. Позитивним є те, що за досліджуваний період на 9,7 % (925,1 грн) зросли видатки місцевих бюджетів досліджуваних громад на 1 мешканця (табл. 3).

Вважаємо, що покращити ресурсне забезпечення життєдіяльності сільських громад стане можливим за рахунок закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення їх дохідної бази на законодавчих засадах.

Таблиця 3

**Динаміка видатків місцевих бюджетів у розрахунку на 1-го мешканця
за січень-листопад 2020-2021 рр., грн**

Країна / області	Січень-листопад 2020 р.	Січень-листопад 2021 р.	2021 р. до 2020 р.	
			+,-	%
Україна, всього	10107,0	11139,5	1032,5	110,2
<i>Західне Полісся, в т.ч. області:</i>	<i>9514,0</i>	<i>10439,1</i>	<i>925,1</i>	<i>109,7</i>
Волинська	9623,2	10397,1	773,9	108,0
Житомирська	9714,6	10571,0	856,4	108,8
Рівненська	9065,8	10252,5	1186,7	113,1
Чернігівська	9652,5	10535,6	883,1	109,1
Західне Полісся (+,-) до середнього по Україні	-590,0	700,4	x	x

Джерело: розраховано за матеріалами [3].

В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити оперативне, належне та безперервне виконання місцевих бюджетів [4]. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних, оперативних рішень [4]. Для інформування ОТГ щодо останніх ключових змін у бюджетному законодавстві, створення умов для своєчасного та оперативного реагування на потреби фінансового забезпечення заходів територіальної оборони, захисту безпеки населення та функціонування бюджетної сфери, комунальних підприємств у період воєнного стану Офіс підтримки реформи децентралізації при Мінрегіоні, (Шведсько-Український Проект «Підтримка децентралізації в Україні», SKL International (SALAR)) підготували ключові зміни та моменти у галузі місцевих бюджетів із відповідними посиланнями для полегшення орієнтування в нормах бюджетного законодавства [4].

Варто зазначити, що 9 липня 2022 р. Верховна Рада України ухвалила у другому читанні як Закон урядовий проєкт Закону України «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень» №7426 від 01.06.2022 р. [5]. Відповідно до даного закону, надано право передавати кошти із спеціального фонду місцевого бюджету до загального фонду місцевого бюджету [5]. Дозволено здійснювати, видатки, не віднесені до відповідних місцевих бюджетів і видатки на утримання бюджетних установ одночасно з різних бюджетів [5]. Такі видатки здійснюються шляхом надання міжбюджетного трансферту з відповідного місцевого бюджету (пропозиція Комітету ВРУ з питань бюджету).

Надано право здійснювати нові місцеві запозичення та надавати місцеві гарантії, навіть якщо у процесі здійснення платежів з погашення та

обслуговування місцевого боргу порушено графік платежів, нараховано штрафні санкції, виникла прострочена заборгованість [5]. Надходження державного бюджету збільшено на 80,977 млрд гривень, зокрема, за рахунок: збільшення доходів на 1,546 млрд грн (інша допомога, надана Європейським Союзом); збільшення фінансування на 79,431 млрд грн (зовнішнє запозичення: 75,431 млрд грн, внутрішні запозичення: 4 млрд грн) [5]. Зазначені доходи спрямовано за наступними напрямками: виплата допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплата послуг окремим категоріям населення – 5,771 млрд грн; виплата пільг і житлових субсидій – 3,330 млрд грн; щомісячна адресна допомога ВПО – 32,364 млрд грн; пенсійні виплати – 32,304 млрд грн; фонду розвитку підприємництва – 4,0 млрд грн; субвенція місцевим бюджетам на відновлення об'єктів критичної інфраструктури – 1,663 млрд грн [5].

Аналізуючи структуру витрат бюджету ОТГ сільських територій Західного Полісся у 2021 р. визначено, що частка видатків на утримання органів місцевого самоврядування (ОМС) – організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності сільських рад – у громадах регіону в 2021 р. склала у Волинській області – 9,7 %, Житомирській – 11,0 %, Рівненській – 9,7 %, Чернігівській – 11,3 %. В середньому по Україні цей показник становить 10,1 % (табл. 4).

Таблиця 4

Частки видатків на утримання органів місцевого самоврядування у видатках загального фонду у січні-листопаді 2021 р.

Країна / області	Загальний обсяг місцевих бюджетів, млн грн	Видатки утримання ОМС, млн грн	Частка видатків на утримання ОМС у загальному обсязі видатків, %
Україна, всього	349414,2	35379,6	10,1
<i>Західне Полісся, в т.ч. області:</i>	38393,8	4029,8	10,5
Волинська	9053,4	879,3	9,7
Житомирська	10562,9	1163,5	11,0
Рівненська	10106,5	981,6	9,7
Чернігівська	8671,0	1005,4	11,6
Західне Полісся у % до в цілому по Україні	10,9	11,4	x

Джерело: розраховано за матеріалами [3].

Аналіз капітальних видатків на одного мешканця (відношення проведених капітальних видатків без урахування власних надходжень до кількості мешканців ОТГ Західного Полісся) свідчить про негативну тенденцію щодо їх зниження протягом досліджуваного періоду (табл. 5): у 2020 р. цей показник склав 1306,8 грн, а в 2021 р. – 1179,8 грн, що на 640,4 грн нижче, ніж в середньому по Україні [3]. Це обумовлює необхідність розробки та реалізації стратегічних рішень щодо ефективного використання наявного потенціалу та

диверсифікації джерел поповнення дохідної частини бюджетів ОТГ, розміщених на сільських територіях Західного Полісся України.

Позитивним є те, що продовжується секторальна реформа, тобто у децентралізації задіяні різні сфери життя селян – шкільна та дошкільна освіта, медицина, житлово-комунальне господарство та ін.; посилюються можливості ОТГ для надання високоякісних послуг громадянам, зокрема створюються ЦНАПи; покращується матеріально-технічна база шкіл та дитсадків, ремонтуються приміщення, продовжується освітня реформа; створюються центри первинної медичної допомоги та ін.; розвивається так зване «муніципальне співробітництво між ОТГ».

Таблиця 5

Динаміка капітальних видатків місцевих бюджетів у розрахунку на 1-го мешканця за січень-листопад 2020-2021 рр., грн

Країна / області	Січень-листопад 2020 р.	Січень-листопад 2021 р.	2021 р. до 2020 р.	
			+,-	%
Україна, всього	1839,6	1820,2		98,9
<i>Західне Полісся, в т.ч. області:</i>	1306,9	1179,8	-427,1	90,3
Волинська	1503,6	1268,4	-235,2	84,4
Житомирська	1522,2	1384,2	-138	90,9
Рівненська	1020,1	1086,8	66,7	106,5
Чернігівська	1181,5	979,8	-201,7	82,9
Західне Полісся (+,-) до середнього по Україні	-532,7	-640,4	x	x

Джерело: розраховано за матеріалами [3].

Висновки. Підсумовуючи результати об'єднання територіальних громад на сільських територіях Західного Полісся за період 2015-2021 рр., проаналізувавши сучасний стан, здобутки та фінансові результати децентралізаційних перетворень на сільських територіях Західного Полісся можна узагальнити, що реформа має як позитивні так і негативні наслідки. Проте, існує складна політична ситуація в країні, яка спричинена військовою агресією росії, як наслідок, – несприятлива соціально-демографічна та фінансово-економічна ситуація на селі, і тому спостерігається мала питома вага економічно-активного населення працездатного віку, здатного до реалізації запланованих стратегічних заходів щодо розвитку створених ОТГ.

Встановлено, що спроможність ОТГ в умовах воєнного стану – це її здатність до накопичення та раціонального використання наявних фінансових, матеріальних, кадрових та інших ресурсів, а також виявлення та задіяння їх резервів, з метою задоволення поточних потреб, потреб внутрішньо переміщених осіб, розвитку території і військової логістики, формування конкурентоспроможності ОТГ у майбутньому. Проаналізовано склад і структуру доходів та видатків бюджету ОТГ сільських територій Західного Полісся за 2021 р., проблеми забезпечення їх сталого розвитку. Визначено, що місцеві бюджети

областей зони Західного Полісся України, які нині функціонують в умовах воєнного стану та децентралізації повноважень органів влади та фінансових ресурсів для їх реалізації, зазнали зміни системи формування місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. За останні роки система місцевих бюджетів, як один із найважливіших інструментів організаційно-економічного механізму забезпечення сталого сільського розвитку в ОТГ, зазнала докорінних перетворень як з точки зору її учасників, так і через зміну фінансових джерел органів місцевого самоврядування різних рівнів. Крім того, в умовах воєнного стану ОТГ надано право передавати кошти із спеціального фонду місцевого бюджету до загального фонду місцевого бюджету [1].

Встановлено, що нині значна частина фінансового ресурсу, який передається з державного бюджету місцевим бюджетам, спрямовується безпосередньо до бюджетів об'єднаних територіальних громад. У першу чергу це фінансові ресурси для підтримки медичної та освітньої галузі. Здійснення інших витрат з бюджетів сільських ОТГ (соціальний устрій та соціальне забезпечення, житлово-комунальне забезпечення, культура та спорт, розвиток туризму у та ін.) відбувається виключно за рахунок доходів відповідних бюджетів. Значну питому вагу (в окремих ОТГ понад 30,0%) займають витрати на державне управління – організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності сільських рад. В умовах воєнного стану ОТГ дозволено здійснювати, видатки, не віднесені до відповідних місцевих бюджетів і видатки на утримання бюджетних установ одночасно з різних бюджетів. Такі видатки здійснюються шляхом надання міжбюджетного трансферту з відповідного місцевого бюджету [1].

З метою поповнення дохідної частини бюджетів ОТГ, розміщених на сільських територіях Західного Полісся України, доцільним вбачається здійснення диверсифікації джерел фінансових ресурсів та їх централізації шляхом розподілу податку на доходи фізичних осіб та рентної плати за користування надрами на користь місцевих бюджетів. Покращити ресурсне забезпечення життєдіяльності сільських громад стане можливим за рахунок закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення їх дохідної бази на законодавчих засадах [1]. Основними факторами росту доходів загального фонду є: ріст заробітної плати та інших оподаткованих доходів фізичних осіб та підприємців; легалізація найманої праці; укладання нових договорів оренди на земельні ділянки; оновлення та індексація нормативної грошової оцінки земель; збільшення бази оподаткування за рахунок росту прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати; ріст цін на підакцизні товари тощо. Стратегічними орієнтирами сталого розвитку сільських територій Західного Полісся в післявоєнний період має стати забезпечення реального самоуправління на рівні територіальних громад та їх відповідне матеріально-фінансове забезпечення.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховної Ради України №807 ІХ від 17.07.2020 р. «Про утворення та ліквідацію районів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>. (дата звернення 2.09.2022р.).
2. Офіційний державний сайт України «Децентралізація». URL: https://decentralization.gov.ua/newrayons?area_id=&sort_by_otg_count=&sort_by_villages_count=&sort_by_square=&sort_by_population=. (дата звернення 10.09.2022 р.).
3. Моніторинг реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади станом на 10 січня 2022 р. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/800/10.01.2022.pdf>. (дата звернення 15.09.2022 р.).
4. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14654> (дата звернення 20.09.2022 р.).
5. Парламент прийняв зміни до Бюджетного кодексу щодо місцевих бюджетів в умовах дії воєнного стану. URL: <https://auc.org.ua/novyna/parlament-pryynayav-zminy-do-byudzhetnogo-kodeksu-shchodo-miscevyh-byudzhativ-v-umovah-diyi>. (дата звернення 21.09.2022 р.).

ПДФО У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ САМОДОСТАТНОСТІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Олена Діброва

аспірантка, викладач

Одеський національний економічний університет

Вступ. Місцеві бюджети, виступаючи фундаментом фінансової бази органів місцевого самоврядування, займають важливе місце в бюджетній системі України. Однак, питання побудови ефективних міжбюджетних взаємовідносин залишається відкритим, що особливо актуально в нинішніх економіко-політичних умовах, які в свою чергу виступають викликом вітчизняній фінансовій системі.

Процеси трансформації загальнодержавної фіскальної політики, децентралізації та масштабних делегувань центральною владою повноважень органам місцевого самоврядування на перший план висувують питання фінансової незалежності місцевих бюджетів. В таких умовах, важливим напрямком реалізації державної бюджетної політики виступає побудова оптимальних міжбюджетних відносин, зокрема і таких, що стимулюватимуть процеси забезпечення фінансової самодостатності бюджетів різних рівнів.

Результати дослідження. Фінансова самодостатність місцевих бюджетів базується на наявності власних фінансових ресурсів на місцевому рівні, достатніх для забезпечення економічних та соціальних потреб регіону [1].

Науковцями доведено, що фінансова незалежність місцевих органів влади має забезпечуватись за рахунок податкової складової, зокрема шляхом зміцнення податкового потенціалу територій. Наразі більше 80% доходів місцевих бюджетів формуються за рахунок податкових надходжень, левову частку, яких складають надходження від податку на доходи фізичних осіб.

Слід зазначити, що до прийняття нової редакції БКУ податок на доходи фізичних осіб розглядався як ресурс виключно місцевих бюджетів та повною мірою зараховувався до місцевих бюджетів, а з 2011 року основна частина ПДФО зараховується до місцевих бюджетів [2,3,4].

Однак, на практиці виникає конфлікт інтересів територіальних громад щодо діючої моделі сплати та зарахування ПДФО, особливо актуальне дане питання для громад сіл, селищ та невеликих міст. Згідно зі ст. 168 ПКУ, ПДФО зараховується до місцевого бюджету за місцезнаходженням юридичної особи, яка виплачує оподатковані доходи фізичній особі [5].

Аргументація недосконалості системи сплати та зарахування ПДФО полягає у тому, що по факту, даний податок зараховується до місцевого бюджету за податковою адресою юридичної особи, а споживання більшості місцевих суспільних послуг платниками податку відбувається за місцем проживання фізичних осіб. Тобто, в певних умовах (великої обмеженості робочих місць, коли мешканці однієї територіальної громади їздять на роботу до іншої територіальної громади; при реєстрації на юридичну адресу підприємства філій в різних регіонах; при виконанні фірмою довгострокових тендерних договорів з наймом працівників на території певних громад; при виплаті орендаром за місцем реєстрації фізичної особи-підприємця орендної плати за землю фізичній особі-орендодавцю; виплаті дивідендів та інше) платники податку вимушені фінансувати територіальну громаду за податковою адресою особи, яка виплачує оподатковані доходи. Так, бюджети великих міст, особливо столиці, фінансуються в частині ПДФО від платників податку, які працюють і не проживають на їх територіях, або фактично не працюють, а лише юридично оформлені на фірмах з місцем реєстрації на даній території та не споживають соціальних послуг. Натомість, бюджети, здебільшого, приміських невеликих адміністративно-територіальних одиниць, де такі платники податку фактично працюють і проживають, а відповідно і отримують соціальні послуги, позбавлені фінансування в частині ПДФО від таких платників.

Доходи м. Києва, у перерахунку на одного мешканця, в рази перевищують доходи інших муніципалітетів, адже саме столиця є місцем концентрації національної економіки, до того ж рівень заробітних плат там також часто є суттєво вищим, ніж деінде [6].

Отже, питання щодо зарахування ПДФО виступає ключовим детермінантом алокації фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

З одного боку справедливим і фінансово логічним є зарахування ПДФО саме до тієї територіальної громади, яка забезпечує громадян соціальними послугами, адже в таких умовах узгоджуються економічні інтереси платників податків.

З іншого боку, зарахування ПДФО саме до тієї територіальної громади, яка забезпечила працівників робочими місцями, може слугувати стимулом до розвитку підприємництва на місцях.

Варіантом компромісної моделі зарахування сум утриманого ПДФО може виступати його пропорційне зарахування у розмірі 50% за місцем фактичного походження доходів та 50% за місцем отримання суспільних послуг, однак такий підхід суттєво ускладнить процес адміністрування даного податку [7,8].

Отже, наразі дане питання потребує детального вивчення в частині потенційних загроз.

Безперечно, вирішення конфлікту інтересів територіальних громад щодо діючої моделі сплати та зарахування ПДФО – невідворотне, однак слід чітко усвідомлювати причинно-наслідкові зв'язки та масштаби таких змін. Перехід до моделі зарахування ПДФО за місцем отримання суспільних послуг не має ускладнювати процес адміністрування даного податку шляхом перерахування податковим агентом сум ПДФО до податкових органів усіх адміністративно-територіальних одиниць, де фактично працюють наймані працівники. Нова модель має передбачати впровадження нових централізованих систем обліку та обробки даних, які дозволятимуть Державному казначейству координувати надходження від ПДФО між відповідними органами місцевого самоврядування [6]. Однак, для успішної реалізації цього проекту, необхідно узгодити низку особистих даних щодо юридичних і фактичних місць проживання та працевлаштування фізичних осіб-платників даного податку.

Невідворотнім наслідком нової моделі стане алокація фінансових ресурсів місцевих бюджетів. Так, при спрямуванні сум ПДФО до громад, які забезпечують громадян соціальними послугами, утворюватимуться додаткові розконцентровані фінансові потоки сум ПДФО, які вимиватимуть з бюджетів великих міст, а зокрема зі столичного бюджету, значні обсяги фінансових ресурсів, що спричинить появу так званих фінансових ям, що в свою чергу, стане викликом щодо збалансування бюджетів таких адміністративно-територіальних одиниць. Натомість, потреба у міжбюджетному вирівнюванні шляхом дотаціювання досягне об'єктивного рівню.

У якості доповнюючих аргументів щодо доцільності запровадження моделі зарахування за місцем надання послуг слід визначити природу об'єкту оподаткування податком на доходи фізичних осіб та необхідність забезпечення відповідності між політичною та фіскальною юрисдикціями.

Об'єктом оподаткування ПДФО виступає загальний оподатковуваний дохід, який окрім заробітної плати може включати в себе низку складових: дохід від продажу об'єктів майнових і немайнових прав, дохід від надання майна в лізинг, оренду або суборенду, пасивні доходи і т. д.. З огляду на те, що місце

походження таких доходів можуть різнитись, доцільно зараховувати надходження ПДФО до місця проживання, а отже і отримання соціальних послуг платника податку.

Досить цікавим є підхід, згідно з яким науковці обґрунтовують забезпечення відповідності між політичною та фіскальною юрисдикціями зарахування ПДФО за місцем споживання послуг, шляхом надання платниками податку згоди на управління органами місцевого самоврядування коштами місцевого бюджету, які формуються за рахунок податкових платежів таких платників [6].

Висновки. Отже, забезпечення самодостатності бюджетів місцевого самоврядування має стати першочерговим завданням, вирішення якого забезпечить місцеві бюджети можливістю повною мірою фінансувати видатки з наданням соціальних послуг. Одним із напрямків вирішення цього завдання є нівелювання конфлікту інтересів територіальних громад щодо діючої моделі сплати та зарахування ПДФО шляхом переходу до моделі зарахування ПДФО за місцем отримання суспільних послуг.

Список використаних джерел

1. Кузнєцова А. Я., Боронос В. М., Захаркін О. О., Чухно Р. Ю. Аналіз фінансової самодостатності місцевих бюджетів на прикладі Сумської області // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2020. № 3. С. 156–163.
2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України: Закон України від 23.12.2010 № 2856-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2856-17>
3. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон від 28.12.2014 № 79-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19/paran2#n2>
4. Бюджетний кодекс України поточна редакція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Податковий кодекс України поточна редакція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Тоні Левітас. Зарахування ПДФО до місцевих бюджетів в Україні: аналіз стану і перспективи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/13780>
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо встановлення розподілу податку на доходи фізичних осіб між бюджетами за місцем отримання доходу та місцем проживання платників податку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71405
8. Проект Закону про внесення змін до статті 64 Бюджетного кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про внесення змін до

Податкового кодексу України щодо встановлення розподілу податку на доходи фізичних осіб між бюджетами за місцем отримання доходу та місцем проживання платників податку" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/OI04631A>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ СВІТУ

Дмитро Оленюк

здобувач ступеня доктора філософії

Інна Грінчук

ст. викладач

Поліський національний університет

Вступ. Продовольча проблема полягає у зростанні попиту на ринку агропромислової продукції та наявній нестабільній пропозиції. Світовий агропромисловий ринок стрімко розвивається. Прогнози Світової продовольчої і сільськогосподарської організації вказують на те, що до 2050 року за сьогоденної динаміки і темпів росту населення планети збільшиться до 9,7 млрд. осіб від сьогоденних 8. Це матиме прямий вплив на глобальний попит на різні види сільськогосподарських товарів [1]. Перед світовою спільнотою вже гостро стоїть проблема дотримання продовольчої безпеки, рішення якої вимагає збільшення темпів виробництва продовольства у достатній кількості та якості для задоволення всіх потреб населення у продуктах харчування.

Результати дослідження. На сьогодні основні зусилля зосереджені на нівелюванні у міжнародній торгівлі продовольством тарифних і нетарифних бар'єрів. Світ виходить з того, що така торгівля має здійснюватися без перешкод за відносно стабільних цін, щоб країни могли розвивати виробництво у своїй країні та спрямовувати товари закордон. Це передбачає визначення на світовому ринку необхідних резервів продовольства, які можуть бути використані у разі несподіваних спадів виробництва або різких коливань цін внаслідок зміни кон'юнктури, кліматичних змін та інших умов. Аналізуючи стан запасів окремих видів продовольства, зокрема зернових культур, можна передбачити цінову ситуацію на світових аграрних ринках та визначити ризики від зміни її кон'юнктури.

З іншого боку, головною особливістю світового аграрного ринку залишається висока волатильність або коливання цін на основні види сільськогосподарської продукції, що пов'язано як із динамічною кон'юктурою зміни попиту і пропозиції, так і складними фінансово-економічними процесами в глобальній економіці [1]. Волатильність або коливання цін і їх зростання слід

вважати двома окремими явищами, які пов'язані між собою та мають безпосередній вплив на добробут населення та глобальну продовольчу безпеку. Особливе значення ці явища мають для України та платіжного балансу держави, який знаходиться у суттєвій залежності від рівня цін на світових ринках продовольства.

Глобальна продовольча криза підживлюється конфліктами, кліматичними ударами і пандемією COVID-19 та отримала різке зростання на тлі війни в Україні, яка спровокувала зростання цін на продукти харчування, паливо і добрива [2]. Глобальні продовольчі ринки є надзвичайно концентрованими як щодо поставок, так і щодо запасів. На сім країн припадає 86 % експорту пшениці, а на три країни припадає 68 % світових запасів пшениці. Подібні показники спостерігаються і для грубих зернових, кукурудзи, рису та сої. Україна до війни постачала близько 30 % пшениці та ячменю у світі. Тридцять шість країн, у тому числі деякі з найбільш вразливих і бідних країн світу, поклалися на Україну для більш ніж половини імпорту пшениці.

Такі концентровані й тонкі ринки означають, що коли відбуваються такі кризи, як війна в Україні, глобальне постачання продовольства може швидко зійти з колії, що призведе до високих витрат. Наприклад, страхові внески на судна, які працюють у Чорному морі, стрімко зростають, що ще більше підвищує ціни на основні продукти харчування. Багато країн звертаються до альтернативних джерел, але ці маневри також збільшують витрати. Країни Європи чи Близького Сходу, які поклалися на український імпорту продовольства, тепер раптово змушені купувати його, наприклад, з Канади чи Австралії, що буде дорожче з огляду на більшу відстань. Тому, можна дійти висновку, що проблеми з продовольчою безпекою не завжди пов'язані з проблемами наявності, а швидше, це питання доступності [3].

Щоб обмежити ці фінансові, політичні та людські втрати, необхідно спрямувати колективну енергію світової спільноти на вирішення основних причин конфлікту, перш ніж він переросте в катастрофу [3]. Один із механізмів, який вже використовувався в світі – можливості Світової організації торгівлі (СОТ) здійснювати реальний вплив на процеси лібералізації міжнародної торгівлі, результати дев'ятого засідання Міністерської комісії СОТ у м. Балі (Індонезія) в рамках Доха-раунду (відбувалось з 03 по 07 грудня 2013 р.) засвідчили, що можливості світової спільноти знаходити взаємовигідні рішення щодо усунення бар'єрів у русі товарів і послуг наразі не є вичерпаним. Таким чином, Балійський пакет являє собою той мінімум, щодо якого всі сторони змогли дійти компромісу. Він містив напрацювання, що стосуються [4]:

– змін і доповнень до Угоди про сільське господарство 1994 р. відносно експортних субсидій в контексті забезпечення продовольчої безпеки, а також щодо встановлення тарифних квот на сільськогосподарську продукцію для країн, що розвиваються;

– спрощення митних процедур;

– надання найменш розвинутим країнам низки преференцій у сфері обкладання митними тарифами, встановлення квот.

Було збільшено переліки експортних субсидій, які надаються підприємствам у сільському господарстві, що підпадатимуть під категорію «зелених» за умови, що в країнах походження внутрішня підтримка не спотворює чи мінімально корегує умови допуску до міжнародної торгівлі, на чому наполягали, в першу чергу, країни «Групи-33», яка об'єднує 46 країн на чолі з Індією, на території яких максимально поширено дрібне фермерство, та «Африканської групи». Для країн, які розвиваються, визначається перехідний період, протягом якого здійснюється обмеження обсягів державного втручання в агросферу та в торгівлю продовольством, що в цілому є частиною забезпечення продовольчої безпеки як країни, так і регіонів. Також, передбачено надання підтримки найменш розвинутим країнам, для яких встановлено право самостійно встановлювати вільний режим торгівлі товарами та послугами зі сторони розвинутих держав для цих країн, скасовувалися окремі тарифи і квоти для товарного експорту з найменш розвинутих країн, а також встановлювались додаткові кроки спрощення правил походження товарів та забезпечення нових експортних можливостей [4]. Такий підхід надав забезпечення доступу бідних країн до фінансування продовольства, палива та добрив. Ініціативи щодо відстрочення боргів, запроваджені під час COVID-19, мають продовжувати зменшувати тягар для економік із низьким рівнем доходу.

Щоб запобігти подальшим зривам, міжнародне співтовариство має продовжувати зміцнювати потенціал СОТ для пом'якшення наслідків війни для світової торгівлі. Наприклад, СОТ відіграє важливу роль у зменшенні бар'єрів для компаній у реструктуризації ланцюгів постачання та для вантажних перевізників у коригуванні своїх транспортних маршрутів, що допомагає гарантувати, що товари можуть діставатися країнам із високим попитом [5].

Продовольча безпека посідає центральне місце цього року, особливо враховуючи 22 мільйони тонн пшениці, призначеної для світових ринків, яка застрягла в Україні протягом п'яти місяців від початку війни і лише на початку серпня почала вивозитися. Поки угода не була досягнута наприкінці липня, ця пшениця, вирощена в Україні – надзвичайно важливому постачальнику, зокрема на Близький Схід, Північну Африку та Туреччину – не могла потрапити на її ринки, оскільки чорноморські порти України стали зоною бойових дій. Ці поставки призначені для країн, які найменше здатні впоратися з будь-якими перебоями. Ліван, наприклад, імпортує з України близько 60 % пшениці, а Туніс – 45 %. Україна є одними з провідних експортерів інших основних продуктів харчування, таких як ячмінь, кукурудза та соняшникова олія. Тому не дивно, що Глобальна група ООН з реагування на кризи з питань продовольства, енергетики та фінансів заявила, що цього року 323 мільйонів людей у всьому світі можуть відчувати «гостру продовольчу нестачу» або «високий ризик».

Високі ціни на продукти харчування спровокували глобальну кризу, яка заганає мільйони людей у крайню бідність, посилюючи голод і недоїдання.

Згідно зі звітом Світового банку, пандемія COVID-19 спричинила значну затримку в глобальному скороченні бідності. Тепер зростання цін на продовольство та енергію, викликане кліматичними потрясіннями та конфліктом, призупинило відновлення. Згідно з документом МВФ, додаткові витрати від 5 до 7 млрд доларів потрібні для допомоги вразливим домогосподарствам у 48 країнах, які найбільше постраждали від вищих імпорتنих цін на продукти харчування та добрива. Щоб подолати гостру продовольчу проблему протягом наступних 12 місяців, потрібно додатково 50 млрд доларів. Згідно зі звітом FAO-WFP, кількість людей, які відчувають гостру нестачу продовольства та потребуватимуть термінової допомоги, може зрости до 222 мільйонів людей у 53 країнах і територіях.

Після початку війни в Україні торгівельна політика, нав'язана країнами, різко зросла. Глобальна продовольча криза частково погіршилася зростанням кількості обмежень на торгівлю продуктами харчування, які вводяться країнами з метою збільшення внутрішньої пропозиції та зниження цін. Станом на 10 жовтня 2022 року 21 країна запровадила 26 заборон на експорт продуктів харчування, а вісім запровадили 12 заходів щодо обмеження експорту [6].

У рамках комплексної глобальної реакції на триваючу кризу продовольчої безпеки Група Світового банку надає до 30 млрд доларів протягом 15 місяців у таких сферах, як сільське господарство, харчування, соціальний захист, водопостачання та зрошення. Це фінансування включатиме зусилля, спрямовані на заохочення виробництва продуктів харчування та добрив, покращення продовольчих систем, сприяння розширенню торгівлі та підтримку вразливих домогосподарств і виробників:

– проєкт вартістю 125 млн дол. в Йорданії спрямований на посилення розвитку сільськогосподарського сектора шляхом підвищення його стійкості до зміни клімату, підвищення конкурентоспроможності та залучення, а також забезпечення середньострокової та довгострокової продовольчої безпеки;

– проєкт у Болівії вартістю 300 млн дол. сприятиме підвищенню продовольчої безпеки, доступу до ринку та запровадженню кліматично розумних методів сільського господарства;

– позика в розмірі 315 млн дол. на підтримку Чаду, Гани та Сьєрра-Леоне з метою підвищення їх готовності проти відсутності продовольчої безпеки та підвищення стійкості їхніх продовольчих систем;

– проєкт екстреної продовольчої безпеки та підтримки стійкості на суму 500 млн дол. для підтримки зусиль Єгипту щодо забезпечення бідним і вразливим домогосподарствам безперебійного доступу до хліба, сприяння зміцненню стійкості країни до продовольчих криз і підтримку реформ;

– позика в розмірі 130 млн дол. для Тунісу спрямована на зменшення впливу війни в Україні шляхом фінансування життєво необхідного імпорту м'якої пшениці та надання екстреної підтримки для покриття імпорту ячменю для виробництва молочної продукції та насіння для майбутньої посівної кампанії;

– програма стійкості продовольчих систем для Східної та Південної Африки вартістю 2,3 млрд дол. допомагає країнам Східної та Південної Африки підвищити стійкість продовольчих систем регіону та здатність долати зростаючу продовольчу безпеку. Програма покращить міжвідомчу реакцію на продовольчу кризу, а також сприятиме середньо- та довгостроковим зусиллям щодо стійкого сільськогосподарського виробництва, сталого розвитку природних ресурсів, розширення доступу до ринку та більшої уваги до стійкості продовольчих систем у розробці політики [6].

Висновки. Війна в Україні розірвала ключові ланцюги поставок і збільшила витрати для компаній, які займаються реалізацією продуктів харчування для споживачів. Збереження відкритої торгівлі продуктами харчування, паливом і добривами має вирішальне значення для стримування зростання продовольчої проблеми як в Україні, так і в усьому світі. Це включає захист сільськогосподарського виробництва та ланцюгів постачання продовольства в цілому, включаючи складські приміщення та інфраструктуру для переміщення продуктів харчування, особливо зерна, з країни. Тому, для вирішення глобальної продовольчої кризи, яка виникла, необхідно спрямувати зусилля світової спільноти на припинення бойових дій на території України і подальшого відновлення логістичних шляхів для експорту українських продуктів харчування до країн, які цього потребують.

Список використаних джерел

1. Кернасюк Ю. В. Глобальні тренди світового агроринку. *Agrobusiness-Segodni*. URL: <https://www.pressreader.com/ukraine/agrobusiness-segodni/20170606/281715499578980>.
2. War in Ukraine drives global food crisis. *World Food Programme*. URL: <https://www.wfp.org/publications/war-ukraine-drives-global-food-crisis>.
3. Husain A. The Ukraine War is Deepening Global Food Insecurity – What Can Be Done?. *United States Institute of Peace*. URL: <https://www.usip.org/publications/2022/05/ukraine-war-deepening-global-food-insecurity-what-can-be-done>.
4. Андрійчук В. Г. Черговий раунд переговорів країн-членів СОТ і гіпотетичні можливості впливу його результатів на умови розвитку світової торгівлі та зовнішньої торгівлі України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. В. 119 (частина II). С. 4-14.
5. WTO to host Global Supply Chains Forum to explore ways of easing disruptions to trade. *World Trade Organization*. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news22_e/miwi_04mar22_e.htm.
6. Food Security Update. *The World Bank*. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/brief/food-security-update>.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Чернега Вероніка
асистент

Таміла Продусевич
здобувачка

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

Вступ. За всі століття існування людства більшість інноваційних, корисних, змінюючих світ назавжди винаходів відкрили у воєнний час задля кращого ведення війни, для перебудови нового життя в умовах постійної небезпеки підприємницькій діяльності, а також і для того щоб просто вижити. У такий час як ніколи раніше будь-яка країна потребує повної взаємодії науки з державою та бізнесом.

Результати дослідження. Зараз коли українці мають однозначно великий інноваційний потенціал, через колосальну ініціативу допомогти країні, проте наразі він фінансується більше за рахунок або власних, або волонтерських коштів, якщо це стосується відправки нововведень на війну задля допомоги в боротьбі проти РФ. Чому ж немає фінансування із за кордону? А причина цьому банальна не прогнозованість ситуації в Україні, що не дає впевненості інвесторам щодо збереження хоча б їхніх коштів, а в гіршому випадку взагалі їх згорання (на жаль, можливо, навіть у прямому значенні слова). Інноваційні інвестиції завжди були дуже ризиковими, венчурні підприємства пропонували високі проценти задля залучення коштів, але ніхто не знав як себе проявить нових винахід, та чи буде на нього попит серед суспільства.

Першочергові потреби держави під час воєнного стану є розвиток військових технологій, кібербезпеки, охорони здоров'я, освіти, відбудови, логістики тощо.

Загалом в умовах постійних змін, розвитку економіки, кожна галузь господарства потребує визначення перспектив інноваційно-інвестиційної діяльності, через моральний та фізичний знос основних засобів, що не дають вже достатньої потужності, постійний дефіцит ресурсів, особливо під час воєнного стану, та у будь-який час існує ризик росту конкуренції на ринку.

Інноваційно-інвестиційний потенціал суб'єктів господарювання включає в себе відповідно інноваційний та інвестиційний потенціали, які формуються під впливом науково-інформаційного, матеріал-технологічного, трудового та організаційно-управлінського потенціалу [3].

Для початку з'ясуємо, які є проблеми інноваційного потенціалу нашої держави в умовах сьогодення. Слід звернути увагу на те, що заважає бізнесу в Україні відновлюватись та розвиватись, та в свою чергу впливає на терміновий пошук підприємствами нових ідей та винаходів для господарювання в нових умовах.

Сюди входить інфляція, яка є постійно зростаючою, та ставить під загрозу заощадження підприємства, це відповідно і проявляється на майбутніх закупівлях матеріалів, відновленні або купівлі нових основних засобів, все це впливає загалом на дохідність бізнесу, його розвиток. Адже чим менше грошових коштів має підприємство, тим менше він може витратитись на оновлення, покращення своєї діяльності, що впливатиме на його конкурентоспроможність та загалом може сприяти падінню попиту на його продукцію через зниження її якості.

Таблиця 1

Індекс споживчих ціна (інфляція) 01.-08.2022 р.

	Індекс споживчих цін (до відповідного місяця попереднього року)	Індекс споживчих цін (до попереднього місяця)
Січень	110,0	101,3
Лютий	110,7	101,6
Березень	113,7	104,5
Квітень	116,4	103,1
Травень	118,0	102,7
Червень	121,5	103,1
Липень	122,2	100,7
Серпень	123,8	101,1

Джерело: [1]

З даної таблиці 1 ми бачимо, що інфляція в розрізі року вже перейшла межу в 23,8%, і далі продовжує зростати хоч і вже з меншими темпами, що відображається в другій колонці (в серпні інфляція зросла на 1,1% в порівнянні з липневими показниками).

Страждає купівельна спроможність як і потенційних покупців, так і закупівля товарів для самого суб'єкта господарювання задля подальшої реалізації. Це дає поштовх до купівлі дешевших продуктів та пошук аналогів, або в гіршому випадку скороченню виробництва.

Дорога, неефективна логістика теж підриває нормальне існування господарства, через що розумним рішенням буде пошук нових шляхів поставки потрібних матеріалів та товарів, або їх заміна у зв'язку з новими технологіями [2].

Заміна новими деталями, пошук нової техніки, або кардинальна зміна продукту дає шанс існувати певним підприємствам, а вони в свою чергу співпрацюють зі ЗСУ задля приближення нашої перемоги та налагодження безпечного господарювання у нашій країні, що проявляється у безумовно гуманітарній та волонтерській допомозі. З 24 лютого 2022 року безпосередньо близько 93% бізнесів були залучені в допомогу країні під час воєнного стану, а більше 70% вели та продовжують вести волонтерську діяльність. Проте слід нагадати, що знову ж таки ці нові реалії потребують нових рішень, нових ідей, нових винаходів задля подальшого використання їх як на фронті, так і в бізнесі.

Прикладом зміни початкової мети стартапу, задля допомоги військовим, можна назвати AMW Labs, які розробляли технологію зміни погодних умов, а

саме через доставку у хмари хімікатів та за допомогою спеціальних пристроїв мали штучно викликати дощ та запобігати граду, але з приходом війни їхня ціль змінилась і засновник компанії разом з ГО «Аеророзвідка» почали співпрацювати та за допомогою їхніх дронів шукали розташування російських військ за супутниковими радарми, далі і взагалі компанія адаптувалась під потреби армії.

Також Culver Aviation та Компанія Delfast почали відправляти ЗСУ дрони і електробайки відповідно власного виробництва [4].

На масштаби та швидкість інноваційно-інвестиційного розвитку бізнесу безумовно впливає поточний потенціал науки та нових методології, який під впливом зростаючого споживчого попиту на якість продукції стає сильнішим, оскільки забезпечує нові фундаментальні, прикладні дослідження, дослідницькі та дизайнерські розробки, які дозволяють реалізовувати нові ідеї в життя та розвиток бізнесу [3].

Зараз більшість інновацій пов'язані з ІТ сферою, адже час пандемії переніс усе наше життя до мережі Інтернет, а також за останні роки збільшилась небезпека хакерських атак у зв'язку з інформаційною війною, яку паралельно ведуть українці. Все це, а також прагнення до комфортних умов життя, дало поштовх до нових інновацій.

Такі відомі стартапи як SpyBuster, криптоплатформа Aid for Ukraine, Air Alert, Тривога! та інші розроблялися з нуля для українців і деякі навіть у бомбосховищах, також Україна не зупиняється та продовжує співпрацю з світовими гігантами, як наприклад Amazon, активно бере участь в міжнародних технологічних заходах (Web Summit, Viva Technology тощо), де демонструє свій інноваційний потенціал [4].

Війна стала і приводом для збільшення грантів. Так, наприклад, по програмі від USF надійшло уже більше 100 заявок від початку повномасштабної війни. З яких на рисунку 1 позначено відповідні сфери стартапів, де м бачимо, що найбільше ідей пов'язані з відбудовою нашої інфраструктури.

Рис.1. Сфери поданих заявок до USF

Джерело: [5]

Дані проєкти мають шанс отримати грант у розмірі до 35 тис. дол., з яких 25 тис.дол. спрямуються на діяльність за проєктом, та до 10 тис.дол. відійде на оплату послуг акредитованого акселератора [5].

Задля збільшення інноваційних ідей держава має сприяти в першу чергу розвитку наукового потенціалу у молодих людей та займатися підвищенням обізнаності суспільства, для чого слід залучити до співпраці навчальні заклади. Наразі не розуміння людьми суті інвестування по трохи з кожним роком проходить, адже навіть ось в умовах війни українці дізналися про ОВДП та навіть через дії влади змогли собі дозволити вже зберігати кошти в даних облігаціях, а не тримати їх під подушкою, або на депозитах. Також поганою інвестицією виявилася і нерухомість, адже до війни інвестування у цю галузь мали зовсім інші критерії ніж зараз. Наша діджиталізація теж зростає, що в свою чергу дає можливість легше доносити інформацію до різних груп людей, а також це може і послугувати поштовхом до втілення в життя своїх винаходів.

Існує перелік сайтів, на яких будь-хто може пройти реєстрацію, створити свій інноваційно-інвестиційний проєкт та розмістити його на відповідному порталі, де його можуть профінансувати потенційні інвестори, яким сподобається ваша ідея. На кожному з сайтів є свої правила (наприклад, що частина прибутку сплачуватиметься до порталу), проте це підкреслює те, що в Україні задля початку свого бізнесу потрібна лише ідея та мережа Інтернет. Прикладом такої платформи для інвестування є Startup.Network, або ж IndieGoGo, Crowd Supply.

Висновки. Отже, Україна має неабиякий інноваційний-інвестиційний потенціал, проте через воєнний стан вся увага націлена на допомогу державі та ЗСУ, що насправді є неабияким стимулом до створення нового, адже зараз на науку покладено великі надії. Війна дала поштовх до дії, з її закінченням почнеться нова хвиля ентузіазму по відбудові нашої держави, економіки, господарств, адже Україна має неабиякий ресурсний потенціал, який можна використовувати для отримання прибутку, є території, які потребують очищення екології, і всюди зможе допомогти наука. Україна стане інвестиційно привабливою, адже через величезні руйнування і нестачу коштів суб'єкти господарювання будуть пропонувати високі проценти, задля швидшого відновлення.

Від інвестицій після закінчення війни залежить майбутнє України, адже якщо країну наповнити грошима, то почнеться розвиток економіки, збільшиться кількість робочих місць, люди отримуватимуть більшу заробітну плату та відповідно більше витратимуть, економіка запуснеться заново.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України
URL:<https://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення 18.09.2022)

2. Cid.center «Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування» URL:<https://cid.center/the-state-and-needs-of-business-in-wartime-survey-results/> (Дата звернення 17.09.2022);
3. Погоріла І.І., Ковальчук Н.О. Характеристика інноваційно-інвестиційного потенціалу промислових підприємств Чернівецької області. *Ефективна економіка*.2013.№4 URL:<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1984> (Дата звернення:15.09.2022);
4. Kyivstar business hub URL:<https://hub.kyivstar.ua/news/stan-ukrayinskyh-startapiv-pid-chas-vijny-porady-granty-tendencziyi/> (Дата звернення 18.09.2022);
5. Офіційний сайт Українського фонду стартапів URL:<https://usf.com.ua/> (Дата звернення 17.09.2022);
6. Uсucfe URL:<https://ucucfe.com.ua/top-15-resursiv-dlya-startapiv/> (Дата звернення 17.09.2022).

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ СТАРТАПІВ

Марія Плотнікова

кандидат економічних наук, доцент

Анастасія Ващук

магістрантка

Поліський національний університет

Вступ. В умовах сучасного розвитку економіки можна спостерігати започаткування великої кількості нових проєктів, що пов'язано з розвитком технологічних засобів. Мається на увазі створення подібних проєктів для ширшого кола, а не лише експертів. Будь-хто може розпочати бізнес у будь-якому напрямку, але для цього потрібні знання, бажання, можливість і наполегливість. Методи, які впроваджують інновації та інноваційні процеси, необхідні для забезпечення ефективного функціонування бізнесу. Одним з таких методів є стартап. Стартап – це компанія з короткою історією операційної діяльності.

Питанням щодо сучасних моделей фінансування стартапів займалися такі вчені, як Чазов Є. [1], Мертенс А. [2], Геєць В. М. [3].

Метою дослідження є визначення сучасних моделей фінансування стартапів.

Результати дослідження. Ринок сьогодення виділяється складною організацією, яка у свою чергу вимагає від бізнесменів, не лише постійного покращення продукту, а й пошук нових можливостей задля того аби отримувати максимальний дохід. Однією з таких можливостей є стартап, саме він поєднує в

собі функції завдяки яким нові товари можуть продаватися. Успіх стартапу закладається в поєднанні таких факторів:

- намір;
- керівники;
- інвестори.

Є багато різних прийомів для заохочення інвестицій в нові стартапи. На сьогоднішній день виділяють такі:

- бізнес-інкубатори;
- бізнес-акселератори;
- краудфандинг;
- грантові організації.

Бізнес-інкубатори. Ця модифікація ідеальна для тих, хто має план для стартапу, але не має ідеї як почати. Таких споживачів, так звані «інкубатори», наділяють потрібною інфраструктурою (офісами та оснащенням до нього, комунікаціями), а також споживачам доступні консультаційні та наставницькі послуги. Вони у свою чергу допомагають у дослідженні ринку, розробці бізнес-планів та розробляють проекти до рівня, на якому вони здатні зацікавити інвесторів. Умови участі в роботі бізнес-інкубатора залежать від структури. Наприклад, учасники мають вільний вхід і згодом пропонують участь у роботі. Другий варіант – оплата комплексу послуг, що надаються бізнес-інкубатором[4].

На території України діють більше ніж 20 бізнес-інкубаторів найкращими з них є бізнес-акселератори сфери ІТ-технологій (приклад: iHub, WannaBiz, Polyteco, HappyFarm, FounderInstitute).

Бізнес-акселератор. Бізнес-акселератори – це модель підтримки бізнесу на його ранніх етапах, яка дає змогу розвинути проект за малі терміни. Співпраця в акселераторі це короточасне платне навчання для бізнесменів які вже мають команду та ідеї. Під час такого «навчання» учасники мають наставницькі послуги та допомогу для розвитку бізнесу. Робота акселератора поділяється на два види, в одному надається допомога в збільшенні соціального капіталу, а в іншому підсилюється первинне фінансування в заміну на частку фірми. Приклад наведено нижче (рис. 1–2).

Рис.1 GROWT UP

Джерело використаного матеріалу [5]

Рис.2 Sikorsky Challenge

Джерело використаного матеріалу [6]

Краудфандинг. Ця модель формує інтернет-майданчик на якій реєструються люди, які хочуть брати участь у впровадженні інновацій, але не мають достатньо особистого капіталу. Починаюча компанія створює проморолик в якому показана ідея проекту, його план та потрібну суму вкладень. Далі формується потрібна сума, але час на її збір має певні рамки. Щоб більш заохотити та віддячити за внесення в проект, стартапери видають різноманітні винагороди, які напряму або частково мають зв'язок з проектом.

За допомогою краудфандингу початкові проекти мають можливість фінансувати себе, але в той же час мінімізувати витрати. До того ж краудфандингові майданчики, дають можливість зрозуміти чи потрібен новий продукт споживачу [7].

Грантові організації. Фінансова підтримка юніорів досить лояльна. Організації, що надають гранти, також можуть створити умови для стартапів порівняно з іншими інвесторами. Призначенням роботи грантових організацій є надання капіталу новачкам з оригінальними ідеями. Якщо ідеї фінансовані ідеї починають приносити прибуток і починають користуватись попитом, то компанія, яка займалась фінансуванням отримує хорошу рекламу.

Висновки. Як висновок можна сказати, що стартап на сьогодні є одним з кращих способів ведення бізнесу. Іншими словами вдосконалення стартапу дасть можливість малому та середньому бізнесу більш розвинути. При виборі моделі фінансування, стартаперам варто бути уважними в усіх економічних способах і обрати той, який найдовше втримається і не нанесе проекту шкоди.

Список використаних джерел

1. Чазов Є. Стартап як нова форма ведення бізнесу: наукові праці Національного університету харчових технологій, 2013. 122-128 с.
2. Мертенс А. Венчурні фонди і венчурні інвестиції: навч. посіб., 2005. 62-68с.
3. Геєць В. М. Бар'єри на шляху розвитку промисловості на інноваційній основі та можливості їх подолання: економіка України, 2015. 14 с.
4. Акселератор vs бізнес-інкубатор. URL: <http://hubs.ua/starter/akselerator-vs-biznes-inkubator-21224.html> (дата звернення 24.11.2022).
5. GrowthUP. URL: <https://www.facebook.com/GrowthUP/> (дата звернення 24.11.2022).
6. ВПЕРШЕ SIKORSKY CHALLENGE ВИДІЛИТЬ ОБОРОННУ ПАНЕЛЬ ЯК ОКРЕМИЙ КОНКУРС ОБОРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ЗГУРОВСЬКИЙ. URL:<https://opk.com.ua/%D0%B2%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B5-sikorsky-challenge-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D1%96%D0%BB%D0%B8%D1%82%D1%8C-%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%83-%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BB%D1%8C-%D1%8F/> (дата звернення 24.11.2022).
7. Краудфандинг в Україні. URL: <https://ain.ua/ru/tag/kraudfanding/> (дата звернення 24.11.2022).

ВПЛИВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ НА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ І САМОДОСТАТНІСТЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Максим Пиршін

аспірант

Поліський національний університет

Олександр Панічук

аспірант

Поліський національний університет

Вступ. Оцінювання фінансового стану підприємства передбачає використання системи показників, яка повинна різнопланово характеризувати його розвиток. Однією із складових цієї системи є показники платоспроможності, що відображають здатність підприємства в повному обсязі і своєчасно здійснювати розрахунки за наявними зобов'язаннями, використовуючи власні платіжні ресурси при збереженні безперервної господарської діяльності.

Отже, можемо зробити висновок про прямий зв'язок між платоспроможністю підприємства і його стейкхолдерами, які безпосередньо впливають як на платіжні ресурси, так і на платіжні зобов'язання, що представлені, відповідно в активі і пасиві балансу.

Формування взаємовигідних відносин підприємств зі стейкхолдерами, які мають прямий зв'язок із фінансовим станом досліджували в своїх роботах А. В. Бондар [6], А. П. Дорошенко [1], М. І. Іоргачова [2], В. Коваль [3], О. О. Конопліна [7], І. П. Косарева [5], Г. М. Коцюрубенко [2], О. Ляшенко [4], О. Є. Майборода [5], Ю. О. Мирошніченко [6], Т. В. Момот [7], Л. М. Ремньова [8], І. О. Філатова [7], Н. Я. Шкроміда [9] та інші.

Проте, питання участі окремих стейкхолдерів щодо їх впливу на самодостатність розвитку підприємств потребують подальшого дослідження.

Метою дослідження є вивчення впливу стейкхолдерів на платоспроможність і самодостатність лісогосподарських підприємств.

Результати дослідження. Для виконання поставленої мети та проведення глибокого дослідження проблем платоспроможності насамперед визначимо основні підходи до змісту поняття «стейкхолдери підприємства». Під стейкхолдерами розуміють зацікавлені особи в господарській діяльності підприємства, роль яких проявляється в задоволенні власних інтересів або впливі на функціонування підприємства.

Стейкхолдери підприємства в контексті їх впливу на платоспроможність це всі зацікавлені особи, які приймають участь у формуванні платіжних ресурсів і платіжних зобов'язань, здійснюють на них позитивний або негативний вплив, або зазнають впливу від цієї діяльності.

При формуванні платоспроможності підприємства відносини з стейкхолдерами будуються за наступними критеріями: відповідальність,

впливовість, залежність, представництво, поточні і стратегічні наміри. Управління платоспроможністю в системі співпраці з стейкхолдерами здійснюється як на принципах захисту підприємства, так і на встановленні партнерських зв'язків.

Характеристика платіжних засобів, платіжних зобов'язань і платоспроможності підприємств лісового господарства наведена в табл. 1, 2.

Таблиця 1

Платіжні засоби і платіжні зобов'язання підприємств лісового господарства та лісозаготівлі України, млрд грн

Роки	Платіжні засоби			Платіжні зобов'язання
	оборотні активи	дебіторська заборгованість	грошові кошти	
2013	1058,7	411,7	81,4	1267,1
2014	1262,0	421,9	233,4	1553,5
2015	2002,6	604,5	596,3	1747,4
2016	2279,9	632,8	669,6	2121,3
2017	2802,7	822,4	704,3	2694,4
2018	2829,7	757,0	603,2	3021,3
2019	3118,6	981,8	390,5	3426,4
2020	3255,3	783,6	675,1	3747,9
2021	4043,7	796,8	1401,9	4099,7

Джерело: узагальнено авторами за <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Детальне оцінювання платоспроможності підприємства необхідно проводити за коефіцієнтами, які розраховуються на абсолютному, швидкому і загальному рівні.

Платоспроможність пов'язується із здатністю підприємства сплачувати зобов'язання стейкхолдерами та і участі стейкхолдерів у формуванні платіжних засобів.

Таблиця 2

Показники платоспроможності підприємств лісового господарства та лісозаготівлі України

Роки	Платоспроможність		
	абсолютна	швидка	загальна
2013	0,06	0,39	0,84
2014	0,15	0,42	0,81
2015	0,34	0,69	1,15
2016	0,32	0,61	1,07
2017	0,26	0,57	1,04
2018	0,20	0,45	0,94
2019	0,11	0,40	0,91
2020	0,18	0,39	0,87
2021	0,34	0,54	0,99

Джерело: власні розрахунки авторів за показниками табл. 1.

У формуванні платіжних ресурсів приймають участь покупці, як стейкхолдери підприємства, які зацікавлені у придбанні об'єктів його діяльності і безпосередньо формують йому доходи як основний платіжний ресурс.

Платіжні зобов'язання підприємства створюють стейкхолдери в особі: постачальників (продавців ресурсів); найманих осіб (робоча сила, яка створює об'єкти діяльності бізнесу); держава і територіальні громади за податковими платежами.

В контексті платоспроможності підприємства як основної фінансової ознаки його самодостатності при її змістовного наповнення необхідно акцентувати відповідними ознаками. В основі трактування самодостатності підприємства повинно бути виражено нормативний рівень показників фінансового стану, серед яких важливе місце займає платоспроможність.

Висновки. При управлінні платоспроможністю доцільно розробляти стратегію взаємодії підприємства з стейкхолдерами, які формують його платіжні ресурси і платіжні зобов'язання та відповідно забезпечують самодостатність.

Детальний аналіз можливого впливу усіх стейкхолдерів на платоспроможність та визначення серед них найвпливовіших і найважливіших дозволить установити правильний напрямок розвитку підприємства, який забезпечить його самодостатність та максимальний рівень задоволення інтересів кожного стейкхолдера.

Список використаних джерел

1. Дорошенко А. П. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2017. № 3.
2. Іоргачова М. І., Коцюрубенко Г. М., Платоспроможність суб'єкта господарювання: напрями її підвищення. *Гроші, фінанси та кредит*. 2018. Випуск № 14. С.799-803.
3. Коваль В. Фінансова самодостатність територіальних громад: теоретичний дискурс. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1477>
4. Ляшенко О. Економічні інтереси стейкхолдерів підприємства: діалектична взаємодія, систематизація, вибір способів. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2013. Вип. 2. С. 54–61.
5. Майборода О. Є., Косарева І. П., Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 18. 2017. С.256-260.
6. Мирошниченко Ю. О., Бондар А. В. Модель взаємодії стейкхолдерів у реальному секторі економіки України в контексті КСВ. *Східна Європа: Економіка, бізнес та управління*. 2018. № 5(16). С. 71–74.
7. Момот Т. В., Філатова І. О., Конопліна О. О. Стейкхолдерорієнтований підхід до забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств: теоретико-методичні засади впровадження. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 36–44.

8. Ремньова Л. М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова фінансового менеджменту. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 2 (32). С. 87-95.
9. Шкроміда Н. Я. Стейкхолдери як основні фактори впливу на економічний потенціал підприємства: необхідність їх обліку та аналізу. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія : Економіка. 2014. Вип. 10. С. 83-87.

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ В УКРАЇНІ

Інна Моргун
магістрантка

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Олег Стойко
Поліський національний університет

Вступ. Сучасний банківський сектор являє собою єдиний взаємопов'язаний комплекс завдяки якому здійснюється кругообіг грошових потоків впродовж усього відтворювального процесу. Важливу роль у цьому процесі відіграють комерційні банки з іноземним капіталом. Вони займаються не лише кредитуванням експортно-імпортних операцій та наданням послуг зовнішньоторговельного обороту між країнами, виконуючи роль посередника між іноземними та українськими фінансовими ринками, а також наданням комплексу сучасних банківських послуг як вітчизняним, так і зарубіжним організаціям, корпораціям і підприємствам [2, с. 27].

Проникнення іноземних капіталів різних країн в національні банківські системи інших держав набули широкого поширення і визначили переважаючу тенденцію розвитку світової економіки. У цьому зв'язку, питання, пов'язані з аналізом присутності іноземного капіталу, його впливом на фінансову стабільність та прибутковість національної економіки, набувають особливої актуальності.

Проблемі оцінки діяльності комерційних банків з іноземним капіталом в Україні присвятили свої праці такі вітчизняні науковці: Жигало І., Кулиняк І., Марценюк-Розарьонова О., Миненко Л., Нетудихата К., Приказюк Н., Пташнюк І., Сацюк М., Щуревич О. та ін. Водночас потребують дослідження окремі аспекти впливу іноземного банківського капіталу на конкурентоспроможність вітчизняного банківського сектору.

Результати дослідження. Динаміку загальної кількості комерційних банків в Україні за 2017-2021 рр., зокрема з іноземним капіталом, розглянемо на підставі даних рис. 1.

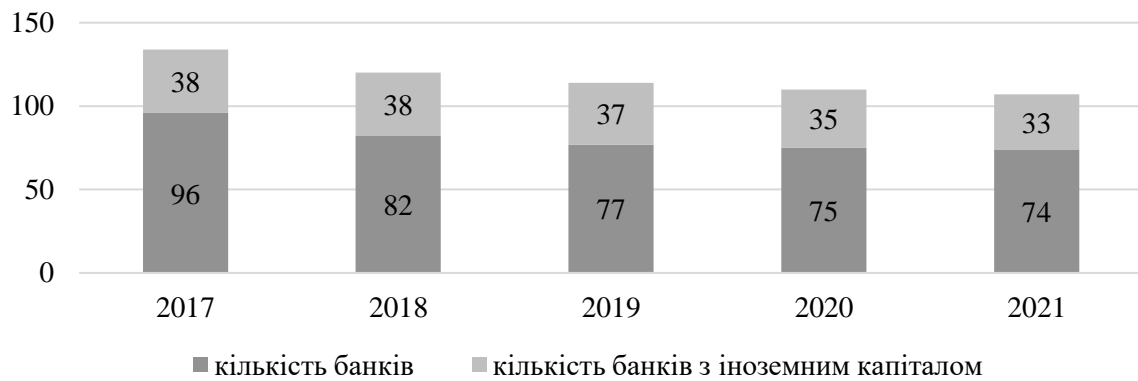

Рис. 1. Динаміка кількості банків в Україні за 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [3].

Як видно з даних рис.1, за останні п'ять років в Україні кількість комерційних банків має тенденцію до зменшення, в тому числі і банків з іноземним капіталом. Зменшення кількості банків свідчить про здійснення заходів очищення банківської системи України. При цьому, відповідно до даних Національного банку України кількість банків із стовідсотковим іноземним капіталом з кожним роком збільшується (з 17 у 2017 р. до 23 у 2021 р.). Наразі частка банків з іноземним капіталом у загальній кількості банків становить понад 40 %.

Підтримуємо думку окремих науковців, які у своїх дослідженнях зазначають, що «найбільше від очищення банківської системи постраждали банки з вітчизняним капіталом, адже саме їм було притаманне ведення операцій з пов'язаними сторонами, відмивання коштів та неправомірна діяльність. Банки іноземних банківських груп не зазнали впливу, а відтак і не покинули ринок, що свідчить про їх високий рівень надійності та прозоре ведення бізнесу» [5].

Варто зазначити, що на ефективність діяльності іноземного банку впливає політико-економічний стан країни походження іноземного капіталу. Крім того, функціонування іноземних банків у банківській системі України свідчить про певний рівень залежності від інших країн, що може створювати додаткові загрози для вітчизняної банківської системи.

На рис. 2 наведена структура походження капіталу банків іноземних банківських груп в Україні у 2021 р.

Аналіз зміни питомої ваги, що припадає на країни походження іноземного капіталу у банківській системі України показує, що частка європейського капіталу в загальній структурі іноземних банків домінуюча, проте наявні реальні ризики для нашої країни пов'язані з певною часткою російського капіталу в банківській системі (14 %).

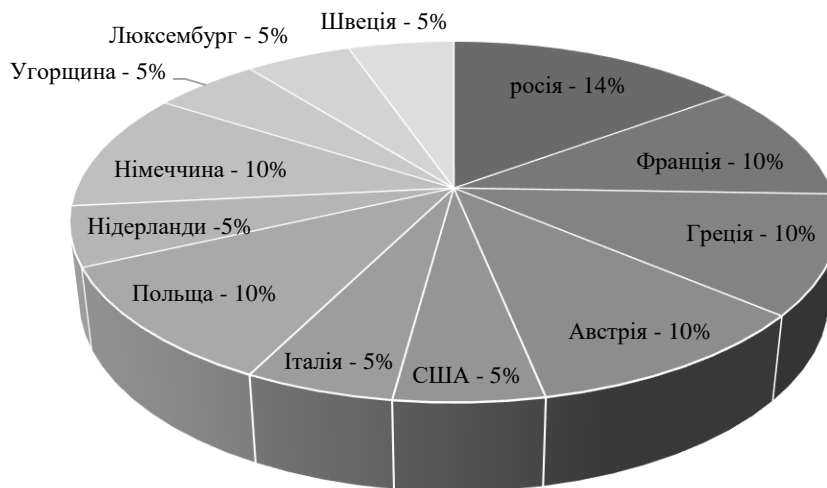

Рис. 2. Структура походження капіталу банків іноземних банківських груп в Україні у 2021 р, %

Джерело: складено автором на основі [3].

Порівняння структури капіталу у 2021 р. проти 2017 р. показує, що частка росії в структурі іноземних банків вітчизняної банківської системи знизилася на 9 пунктів (з 23 % у 2017 р. до 14 % у 2021 р.). Це засвідчує позитивну тенденцію до зміни орієнтиру країн-донорів прямих інвестицій. Водночас, кінцеві бенефіціари, банки росії, числяться в першій п'ятірці банків іноземних банківських груп за розмірами активів. Відтак, можемо зробити висновок, що російський капітал впливає не за рахунок питомої ваги, а за обсягами вкладень. Крім того, негативним є той момент, що валютні активи банків з російським капіталом складають понад 20 % усіх валютних активів банків України, і прирівнюються до 27 % офіційних валютних резервів Національного банку України [5].

Відповідно до даних Національного банку України до групи банків іноземних банківських груп увійшли такі 20 банків: «ПАТ «Промінвестбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Кредобанк», АТ «БТА Банк», АТ «Укрсиббанк», АТ «Ідея Банк», АТ «Правекс банк», АТ «Креді Агріколь банк», АТ «Піреус банк МКБ», АТ «Альфа-банк», АТ «ІНГ Банк Україна», АТ «ОТП Банк», АТ «Сіті банк», АТ «Прокредит банк», АТ «Сбербанк», АТ «Банк Форвард», АТ «Кредит Європа банк», АТ «Кредит Інвест банк», АТ «Дойче Банк ДБУ», АТ «СЕБ корпоративний банк»» [4].

Комерційним банкам іноземних банківських груп, які контролюють майже половину банківського капіталу України, належить тільки близько третини активів. За даними НБУ у 2021 р. питома вага активів банків з іноземним капіталом в загальній сумі активів складала 31,1 %, а у грошовому виразі чисті активи за групами банків у 2021 р. становили [4]:

- приватні – 455 млрд грн;

- іноземні – 639 млрд грн;
- державні – 553 млрд грн;
- Приватбанк – 407 млрд грн.

Відтак, у вартісному вираженні найбільшу суму активів мають банки з іноземним капіталом, який суттєво збільшився з 413 млрд грн. у 2018 р. до 639 млрд грн. у 2021 р. Стрімке зростання чистих активів низки іноземних банків і далі знижує концентрацію в банківському секторі. Частка чистих активів найбільших п'яти банків за 2021 р. скоротилася на 5,5 в. п. (до 53,2%), а частка найбільших 20 банків становить 89,5% на кінець року [4].

Іноземні комерційні банки, як свідчать статистичні дані, переважно кредитують юридичних осіб, оскільки понад 50% їх активів у загальній сумі активів припадає на кредити юридичних осіб.

Роль комерційних банків з іноземним капіталом у вітчизняному банківському секторі визначається їх місцем у рейтингах, які щоквартально складає Міністерство фінансів України. Так, за результатами діяльності банківського сектору у 2021 р. лідирують наступні банки: АТ «Райфайзен банк Аваль» (4,3 балів), АТ «Креді Агріколь банк» (4,2), АТ «Укрсиббанк» (4,1), «ОТП банк» тощо [3]. Відтак, серед перших п'яти банків найвищий показник загального рейтингу стабільності та перші місця займали комерційні банки іноземних банківських груп.

Для дослідження ефективності діяльності комерційних банків з іноземним капіталом досліджено показники рентабельності активів банків (ROA) та рентабельності капіталу банків (ROE) трьох головних державних банків (Ощадбанк, Укрексім, Укргазбанк) та банків іноземних банківських груп [4], що зображено на рис. 3.

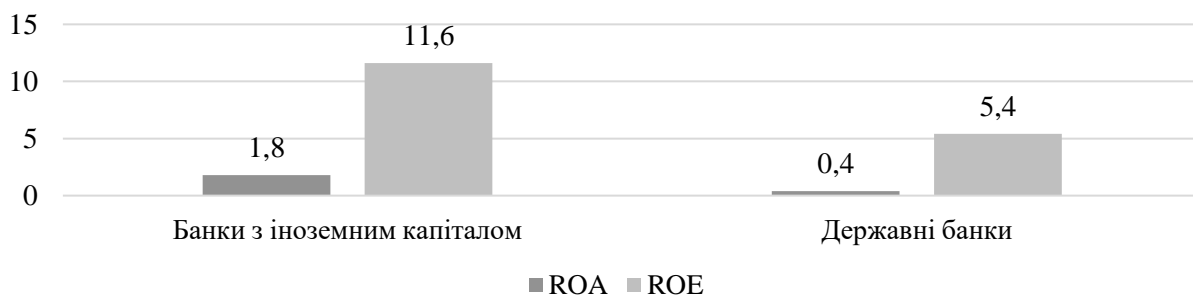

Рис. 3. Значення ROA та ROE для державних банків України та банків з іноземним капіталом, %

Джерело: складено автором на основі [4].

Із даних рис. 3 бачимо, що ефективність діяльності банків з іноземним капіталом набагато більша ніж у державних банків України. Так, значення ROA у комерційних банків з іноземним капіталом на відміну від українських державних банків вище на 1,4 пунктів, а значення ROE відповідно на 6,2 пунктів.

Із проведеного дослідження можна зробити висновок, що комерційні банки з іноземним капіталом мають вищий рівень конкурентоспроможності у порівнянні з вітчизняними комерційними банками. Як показує практика, клієнти

більше довіряють іноземним комерційним банкам, які в умовах кризових явищ завдяки фінансовим ресурсам зарубіжного материнського банку, продовжують працювати у стабільному режимі, підтримуючи таким чином український банківський сектор. Безумовно, у цьому аспекті іноземні інвестиції є дуже важливими для банківського сектору, оскільки забезпечують надходження додаткових фінансових ресурсів і сучасних банківських технологій, створюють конкурентне середовище у банківському секторі.

Для українських юридичних і фізичних осіб важливе значення має співпраця з дочірніми банками іноземних кредитних установ, оскільки останні мають у своїй діяльності ряд позитивних моментів. Серед них ключовими є такі пункти: високі надійність та ліквідність, забезпечені ресурсами материнського банку, що знаходиться за межами нашої країни; організація та супровід угод із залученням зовнішнього позикового фінансування; широкий спектр банківських послуг та фінансових інструментів [1].

Незважаючи на свої переваги, у діяльності банків з іноземною участю виділяють такі першорядні недоліки: відсутність гнучкості при прийнятті рішень у зв'язку з тим, що необхідно узгоджувати операції з материнським банком; присутність ризику різкого згорання банківських операцій в Україні у результаті зміни зовнішньополітичної ситуації чи у зв'язку з кризовими подіями на світовому ринку; умови банківської політики, згідно з якими використовуються низькі ставки за депозитами та вищі комісійні винагороди.

Висновки. Комерційні банки з іноземним капіталом відіграють важливу роль у вітчизняному банківському секторі, їх частка у загальній кількості банків становить понад 40 %, вони контролюють майже половину вітчизняного банківського капіталу, їм належить близько третини банківських активів. Діяльність іноземних банків у банківському секторі України має як низку позитивних, так і негативних моментів. Незважаючи на певні недоліки у своїй роботі комерційні банки з іноземним капіталом є досить затребуваними в нашій державі з огляду на їх високу надійність та ліквідність. Наразі наявні банки іноземних банківських груп відповідають інтересам фінансово-кредитної системи України, створюючи необхідні умови для залучення іноземних інвестицій та розширення ресурсної бази для нормального функціонування банківського сектору в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Жигало І. І. Структурний аналіз функціонування банків іноземних банківських груп в Україні. *Інтелект XXI*. 2019. № 6 (2). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2019_6\(2\)__15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2019_6(2)__15) (дата звернення: 21.10.2022 р.).
2. Миненко Л. М. Діяльність іноземних банківських груп в Україні : ключові тенденції та ризики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 13. 2017. С. 26–30.
3. Кількість банків в Україні (2008-2022) // Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (дата звернення: 21.10.2022 р.).

4. Огляд банківського сектору // Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyuty-2022-roku> (дата звернення: 21.10.2022 р.).

5. Приказюк Н., Сацюк М. Банки з іноземним капіталом в Україні : суперечності та перспективи розвитку. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30, № 1(1). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2020_30_1\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2020_30_1(1)_22) (дата звернення: 21.10.2022 р.).

СТАН БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Катерина Жученко

здобувачка

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент, Юлія Вергелюк
Державний податковий університет*

Вступ. Протягом останніх років посилилися зовнішні та внутрішні загрози національній економічній безпеці. Насамперед, це проявляється у запровадженні воєнного стану на території України, загостренні політичні ситуації в нашій державі, збільшенні обсягу дефіциту бюджету усіх рівнів, а також у наростаючому негативному впливі пандемії COVID-19 на економіку не лише нашої країни, а й світової спільноти. В свою чергу, борговий тягар значно загострює соціально-економічний прогрес, а надмірне запозичення й нераціональне використання грошових коштів створює небезпечні тенденції та виклики для боргової безпеки України, а також її фінансової системи зокрема. Тому вивчення та аналіз стану боргової безпеки України в умовах воєнного стану є актуальною темою для розвитку економіки на даному етапі.

Результати дослідження. Боргова безпека, як економічна категорія, є визначальною складовою економічної безпеки України, яка має складну внутрішню структуру, що підтверджується багатоаспектністю підходів науковців щодо визначення її сутності. Боргова безпека держави як структурний елемент економічної безпеки країни формує фінансову стійкість і платоспроможність держави, оскільки враховує такі напрями і орієнтири функціонування як перспективний розвиток економіки, достатній економічний потенціал, забезпечення самодостатності та стійкості системи, стійкості до внутрішніх та зовнішніх загроз [1].

Можемо охарактеризувати такі ключові ознаки, які їй притаманні:

- комплексність і системність – боргова безпека є підсистемою вищих і більш складних систем – системи фінансової безпеки, системи економічної безпеки, системи національної безпеки;

- відносність – боргова безпека розглядається як певний некритичний рівень державної заборгованості, який дає змогу задовольнити фінансові потреби держави із метою розв’язання соціально-економічних проблем суспільства та сталого розвитку країни;

- стійкість – боргова безпека враховує показники фінансової стійкості, незалежності, платоспроможності, ліквідності держави, які враховують структуру заборгованості у часовому та валютному вимірах, вартість її обслуговування, ефективність використання внутрішніх та зовнішніх запозичень та оптимальне співвідношення між ними із метою забезпечення національного суверенітету держави [2].

Обсяг внутрішнього боргу України невинно зростає. Так, у 2021 році даний показник становив 40750,4 млн дол. США, що на 46,27% 12889,8 млн дол. США більше порівняно з 2018 роком. Станом на 31.08. 2022 року даний показник вже майже досяг минулорічного значення та становить 36432,1 млн. дол. США. Розглядаючи структуру загального обсягу боргу України можна зазначити, що протягом всього періоду у структурі боргу України переважає зовнішній борг, який станом на 2021 рік склав 58,39 %, в свою чергу в серпні 2022 року цей показник вже зріс на 7,13%. Причиною цього, на наш погляд, є значне збільшення дефіциту бюджету протягом досліджуваного періоду. Щоб подолати дефіцит бюджету Україна залучає кошти з-за кордону, здійснюючи зовнішні запозичення. Ці операції проводяться на умовах повернення, платності та строковості. До основних кредиторів України належать міжнародні фінансові організації: Міжнародний валютний фонд, Європейський Союз, група Світового банку [4].

Ідентифікувавши факт зростання частки боргових джерел фінансування дефіциту бюджету в Україні, варто зосередити увагу на наслідках таких процесів. Наслідки боргового фінансування дефіциту Державного бюджету України перебувають у площині забезпечення боргової безпеки України. Індикатор співвідношення загального обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП повинен становити не більше 60%, що зафіксовано у Бюджетному кодексі України. Проте, оптимальним вважається значення даного показника – 20%. Підсилює негативний вплив на значення даного показника спад економічної активності та зменшення самого рівня ВВП. Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП в Україні також перебуває за межами критичного значення [4].

Варто зазначити, що основними факторами, які негативно впливають на боргову безпеку України є:

- стрімкий рівень зростання державного боргу порівняно з рівнем ВВП;
- зростання дефіциту бюджету усіх рівнів;
- нераціональне управління залученими коштами;
- недосконалість нормативно правової бази;
- висока вартість державних запозичень;
- значна частка запозичень в іноземній валюті;

- політична нестабільність;
- коливання валютного курсу;

— девальвація гривні, що може призвести до ще більшого зростання споживчих цін та підвищення боргового навантаження на бюджет внаслідок високої частки валютного боргу в загальному обсязі державного та гарантованого державою боргу [3].

Для зменшення впливу загроз боргової безпеки України та підвищення рівня бюджетної безпеки необхідно реалізувати такі заходи, а саме:

- вдосконалити нормативно-правове забезпечення формування, утримання, погашення та використання внутрішнього та зовнішнього боргу;
- здійснювати дослідження індикаторів боргової безпеки для прийняття раціональних рішень щодо зменшення боргового навантаження на економічні процеси;
- сформувати сприятливі умови для підвищення рівня ефективності управління внутрішнім і зовнішнім боргом країни та підвищення ефективності державного кредитування;
- забезпечити надання державних гарантій;
- лаконічно та прозоро визначати та обґрунтовувати необхідність залучення грошових коштів;
- сформувати стратегії боргового менеджменту на довгострокову перспективу;
- сприяти розвитку фінансового ринку України для зниження вартості державних запозичень [1].

Висновки. Отже, розглянуто статистичні дані щодо структури загального обсягу боргу України, вони свідчать про те, що протягом всього періоду у структурі переважає зовнішній борг, який має постійну тенденцію до зростання, частка внутрішнього є меншою у порівнянні із зовнішнім, проте його сукупний обсяг також зростає. Визначено фактори, що впливають на стан боргової безпеки, серед яких ключові це запровадження воєнного стану, загострення політичної ситуації, збільшення обсягу дефіциту бюджету усіх рівнів, та наростаючий негативний вплив пандемії COVID-19. Для покращення рівня боргової безпеки слід сформувати тактику боргового менеджменту, ефективно використовувати залучені кошти, створити сприятливі умови для підвищення рівня ефективності управління загальним боргом в післявоєнний період, підвищити стан державного кредитування та вдосконалити нормативно-правове забезпечення.

Список використаних джерел

1. Ситник Н., Шутко А. Стан боргової безпеки України в умовах економічної та політичної нестабільності. *Молодий вчений*, 4 (104), 105-109. 2022. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-4-104-22> (дата звернення: 14.10.2022)
2. Гусаковська Т. О., Шимановська-Діанич Л. М., Рибалко-Рак Л. А. Боргова безпека як важливий елемент системи забезпечення економічної безпеки України. *Вісник*

Сумського державного університету. Серія Економіка. 2020. № 4. С. 104–111.
URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82765> (дата звернення: 14.10.2022)

3. Гусаревич Н., Конак О.О., Ткаченко С. Боргова безпека України. *Інвестиції: практика та досвід*, 24, 78-83, 2019. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2019/15.pdf (дата звернення: 14.10.2022)
4. Вергелюк Ю. Ю. Використання ринкових джерел фінансування дефіциту державного бюджету в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2022. № 24(52). С. 84–89.

РОЛЬ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ У ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ

Нестерук Ніка

здобувачка

*Науковий керівник – Чернега Вероніка, асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

Вступ. Через військовий стан в Україні проблема формування дохідної частини держбюджету надзвичайно загострилась. Частково проблеми наповнення бюджету вирішуються завдяки податковим надходженням, а непрямі податки складають вагомую частку доходів у казні держави та найповніше виконують фіскальну функцію. Саме механізм непрямого оподаткування визначає економічний розвиток України, заохочує розвиток малого та середнього бізнесу, створює належний клімат для інвесторів. Тому дослідження їх ролі у податковій системі є досить актуальним.

Дослідження у сфері оподаткування проводило чимало світових та вітчизняних вчених. Засновниками засад та принципів у галузі податків були А. Вагнер, Д. Рікардо, А. Сміт та інші. Серед наших співвітчизників даним питанням займались А.І. Крисоватий, Чугунов І. Я, Крикун Т. І., Слатвінська М.О., Нікітішин А. О. та інші.

Результати дослідження. Податкова система України класифікує податки за різноманітними ознаками. Однією з таких класифікацій є поділ на прямі та непрямі податки.

Непрямі податки — податки на товари і послуги, що встановлюються у вигляді надбавки до ціни або тарифу, оплачуються покупцями при купівлі товарів та отриманні послуг, а в бюджет вносяться продавцями чи рідше виробниками цих товарів та послуг. [1, с. 68].

На сьогоднішній день в Україні непрямі податки складають мито, акциз та податок на додану вартість.

Згідно підпункту 14.1.113 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, митні платежі - податки, що відповідно до цього Кодексу або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи [5].

Згідно підпункт 14.1.4 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, акцизний податок - непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених цим Кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [5]. Відповідно до п. 215.1 ст. 215 Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року №2755-VI, зі змінами та доповненнями до підакцизних товарів належать: спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво (крім квасу «живого» бродіння); тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну; нафтопродукти, скраплений газ, речовини, що використовуються як компоненти моторних палив, паливо моторне альтернативне; автомобілі легкові, кузови до них, причеми та напівпричеми, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів; електрична енергія [5].

Податок на додану вартість (ПДВ) – один із непрямих податків. Входить до ціни товару або послуги, і сплачується кінцевим споживачем. Процес перерахування до бюджету здійснює продавець.

У практиці оподаткування можна виділити декілька видів непрямих податків: специфічні, універсальні та мито. База оподаткування для специфічних акцизів досить обмежена і містить чітко визначений перелік товарів, а універсальні стягуються з більшої кількості товарів і мають уніфіковану ставку податку.

Так як непрямі податки включаються у ціну реалізованих товарів та послуг, то саме вони є важливим важелем у ціноутворенні й значно впливають на рівень цін.

Щоб зрозуміти роль та частку непрямих податків у формування дохідної частини бюджету необхідно розглянути склад держбюджету України за статтями за останні три роки [2,3,4].

Аналізуючи дані таблиці, ми побачили, що непрямі податки становлять більше половини усіх податкових надходжень (у 2020 році 55,75% та у 2021 році 59,78%). Лише у 2022 році спостерігається їх спад (35,47%). Це певною мірою спричинено військовим станом в Україні та скороченням декількох статей надходжень, а саме ввізного, вивізного мита та зборів на паливно-енергетичні ресурси. Такі міри були вжиті для того, щоб зменшити податкове навантаження на постачальників та виробників товарів паливно-енергетичного спектру, а відповідно знизити рівень цін для пересічних покупців.

**Доходи державного бюджету України за статтями непрямих
 податкових надходжень у 2020-2022 р. (млн. грн.)**

Податок	Дохід за роками			Частка у загальних надходженнях до держбюджету		
	2020	2021	2022 (на 1.09.2022)	2020 (1076016,7)	2021 (1296852,9)	2022 (на 01.09.2022) (1031459,5)
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	80449,3	82858,4	33915,2	7.48%	6.39%	3,29%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	57846,9	79592,8	25685,8	5.38%	6.14%	2,49%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	126486,6	155774,8	148173,9	11.76%	12.01%	14,37%
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	274113,5	380714,4	144589,3	25.47%	29.36%	14,02%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	30460,5	38177,2	13391,6	2.83%	2.94%	1,30%
Ввізне мито	30203,2	36854,9	-	2.81%	2.84%	-
Вивізне мито	257,3	1322,3	-	0.02%	0.10%	-
Збори на паливно-енергетичні ресурси	0,7	0,5	-	0.00%	0.00%	-
Разом	599818	775295,3	365755,8	55,75%	59,78%	35,47%

Найбільшим джерелом доходу держбюджету із непрямого оподаткування є податок на додану вартість (у 2020 р. – 37,23%; у 2021 р. – 41,37%; у 2022 р. – 28,39%). Це спричинено тим, що цей податок формується на усіх стадіях виробництва та включається у кінцеву ціну товару у формі надбавки, тобто цілком сплачується кінцевим споживачем. Також однією з причин високого доходу від ПДВ є його чималі ставки, а саме [5]:

- 1) 20% - загальна ставка (згідно пп. «а» п.193.1 ПКУ);
- 2) 14% - ставка для деяких сільськогосподарських товарів (згідно пп. «г» п. 193.1 ПКУ);
- 3) 7% - ставка ПДВ для мед виробів, лікарських засобів, екскурсійних послуг відвідувачам музеїв, показу оригінальних творів, адаптованих фільмів, послуг тимчасового розміщення/проживання (згідно пп. «в» п. 193.1 ПКУ, пп. 74 підрозд. 2 Перехідних положень ПКУ);
- 4) 0% - експортна ставка (згідно пп. «б» п. 193.1 ПКУ, перелік у ст. 195 ПКУ).

Механізм сплати ПДВ майже не дає змоги ухилитися від сплати, а отже підтримує стабільний рівень надходжень до бюджету.

Наступним після ПДВ за рівнем надходження є акцизний податок (2020 р. – 12,86%; 2021 р. – 12,53%; 2022 р. – 5,78%). Це пов'язано із широким спектром підакцизних товарів та об'єктів оподаткування. Тобто усі товари, які вироблені та реалізовані, ввезені на митну територію України, а згодом реалізовані, та оптове постачання електроенергії підпадають під акцизне оподаткування. Відповідно це велика кількість товарів та послуг, подекуди дороговартісних, тому відповідно суми надходжень до держбюджету досить значні.

Варто відзначити, що практично нульовими є надходження від ввізного (у 2020 р. – 2,81% та у 2021 р. – 2,84%) та вивізного мита (у 2020 р. – 0,02% та у 2021 р. – 0,10%). Це означає, що фіскальне значення цього податку зовсім незначне, адже держава майже не втручається у питання експорту та імпорту.

Збори на паливно-енергетичні ресурси теж надзвичайно низькі, тому практично не впливають на наповненість держбюджету.

У 2022 році ми бачимо значний спад частки непрямих податкових надходжень і відсутність ряду статей доходів (ввізне, вивізне мито та збори на паливно-енергетичні ресурси). Це пов'язано насамперед через військові дії в Україні, які спричиняють порушення логістичних ланцюгів, знищення багатьох підприємств, неможливість існування багатьох видів бізнесу в умовах військового стану та порушення імпорتنих та експортних переміщень товарів та послуг. Все це спричинює колосальний дефіцит бюджету та змушує уряд шукати нові джерела надходжень, щоб утримати економіку на плаву.

Серед причин переважання частки непрямих податкових надходжень можна виділити наступні фактори:

1) На відміну від прямих податків, непрямі спрямовані на споживання товарів та послуг. А така база оподаткування є більш сталою і значно перевищує показник прибутку платників податків.

2) Мала імовірність ухиляння від сплати податків та спрощений контроль сплати.

3) Непрямі податки – це регулярний і великий дохід у казну.

4) Такий вид податків зручний для споживачів, адже він закладений у ціну і часто непомітний для покупця.

Проте існує ряд недоліків непрямого оподаткування:

1) Величина непрямих податків збільшує витрати підприємства на виготовлення товарів і послуг.

2) У разі невідшкодування ПДВ, його сума додається до видатків на виробництво.

3) Непряме оподаткування робить податкове навантаження більшим, а отже малозабезпечені громадяни сильно відчують тягар податків.

Висновки. Отже, досліджуючи роль непрямих податків у формуванні дохідної частини бюджету, ми побачили, що непряме оподаткування займає лідируючі позиції у загальних надходженнях до казни та значно перевищує суму прямих податків. Це спричинено механізмом та порядком стягнення цих податків. Саме непрямі податки стимулюють економічний розвиток та

стабільність держави, вони найповніше виконують фіскальну функцію, тобто наповнення держбюджету. Через певною мірою ціноутворюючу роль непрямі податки сприяють розвитку різноманітних підприємств, заохочують інвестиційні вкладення та в цілому покращують виробничі процеси.

Список використаних джерел

1. Буцька О. Ю., Тимошенко О. В., Продай І. А. Непрямі податки: економічна сутність, види, переваги та недоліки. м. Полтава.
2. Доходи держбюджету України (2020). Мінфін. URL: <https://cutt.ly/e1YnKPK> (дата звернення: 22.10.2022).
3. Доходи держбюджету України (2021). Мінфін. URL: <https://cutt.ly/Z1YnZnx> (дата звернення: 22.10.2022).
4. Доходи держбюджету України (2022). Мінфін. URL: <https://cutt.ly/k1YnCEh> (дата звернення: 22.10.2022).
5. Податковий кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://cutt.ly/11YnMki> (дата звернення: 22.10.2022).

ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Владислава Ющенко

здобувач

Поліський національний університет

Вступ. Підприємства всіх форм власності протягом свого функціонування реалізують безліч фінансово-господарських операцій, що супроводжуються виникненням витрат, які в свою чергу формуються для досягнення певної мети.

Облік витрат займає одне з центральних місць під час визначення фінансових результатів діяльності підприємств і є найважливішим розділом внутрішньогосподарського обліку [2]. Це одна з найбільш трудомістких і відповідальних ділянок облікової роботи, що вимагає концентрації уваги безпосередньо на організації та плануванні виробництва [2].

Результати дослідження. У сучасних умовах господарювання оперативна інформація про витрати на виробництво тих чи інших видів продукції відіграє надзвичайно важливу роль [2; 4]. Серед основних переваг обліку витрат – аналіз величини витрат на даному етапі діяльності та прогноз щодо їх рівня на майбутнє. Рівень витрат, так як і доходів, цікавить керівників підприємств усіх форм господарювання в будь-який момент, при чому не тільки в цілому, а й по кожному центру відповідальності, по кожному центру виникнення витрат, що дозволить здійснити контроль за ними для підвищення ефективності виробництва.

Для ефективного управління підприємством, в першу чергу, необхідна достовірна та своєчасна інформація щодо витрат. Важливу роль у забезпеченні економічної віддачі коштів та капіталу підприємства відіграє процес формування і облік витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції. Облік витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції є активною ланкою системи управління господарською діяльністю підприємства.

Суть обліково-аналітичного забезпечення полягає в здійсненні облікових та аналітичних процедур у режимі реального часу, виявлення відхилень від запланованих показників і використання отриманих результатів для прийняття управлінських рішень [3]. Бухгалтерський облік при цьому є інструментом для збору та обробки даних про факти господарської діяльності підприємства і здатен надати таку кількість інформації, яка відповідає б потребам менеджменту [3].

Основні аспекти системи обліково-аналітичного забезпечення для підприємств представлено на рис. 1.

Рис. 1. Концепція обліково-аналітичного забезпечення управління витратами на виробництво продукції

Ратушна О. П. стверджує, що обліково-аналітична система – це збір, реєстрація, опрацювання облікової інформації на етапі бухгалтерського обліку, контроль і перевірка на етапі аудиту та аналіз, планування, прогнозування на етапі аналітичної роботи з метою надання користувачам достовірної і неупередженої інформації [7].

Функціями системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами на виробництво є інформаційна, облікова, аналітична, контрольна. Основними завданнями розробленої системи є:

- надання інформації про господарські операції з формування витрат на виробництво продукції для прийняття управлінських рішень;
- удосконалення обліку витрат на виробництво продукції з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємств;
- аналіз та оцінка ефективності використання витрат виробництва з урахуванням особливостей обліку на підприємстві;
- здійснення контролю і планування витрат підприємства.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення управління витратами на виробництво являє собою систему, яка має забезпечувати постійну та безперебійну роботу управлінського персоналу з приводу формування оптимального складу та структури витрат виробництва [2; 4]. Тому, побудова ефективної обліково-аналітичної системи управління витратами підприємства неможлива без розробки системи бухгалтерського обліку та її адаптації відповідно до умов господарської діяльності підприємства [2; 4].

Висновки. Інформаційне забезпечення управління витратами на виробництво продукції включає не тільки продукт праці – інформацію, а й продукт діяльності кожного виробничого підрозділу. У зв'язку з цим, інформаційне забезпечення управління витратами на виробництво продукції – сукупність інформаційних потоків про витрати на виробництво продукції з врахуванням потреб користувачів такої інформації. Досягнути цього можна за допомогою управлінського обліку.

Список використаних джерел

1. Гарасим П. М. Проблеми формування обліково-аналітичної інформації в системі менеджменту. URL: <http://ena.lp.edu.ua>
2. Глушаченко А. І. Організація обліку в системі управління підприємств. URL: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2013/Economics/7_135146.doc.htm
3. Голубовський Л. Аналіз сучасних методів управління витратами. *Галицький економічний вісник*. 2018. № 1 (26). С. 187–192.
4. Дощич Г. А. Дослідження актуальних проблем управління витратами підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2012/Economics/10_120778.doc.htm
5. Костякова А. А. Розробка науково-обґрунтованої класифікації витрат на виробництво продукції рослинництва. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/566/35/>
6. Мудра Т. М. Діагностика процесу управління витратами на засадах

функціонального підходу: теоретичні аспекти та практичне застосування.
URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2011_3/087-091.pdf.

7. Ратушна О. П. Обліково-аналітичне забезпечення аналізу фінансових результатів. *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 1. С. 72-76.

ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Юлія Мельник

магістр

*Науковий керівник – Тетяна Гайдучок, кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. В умовах сьогодення одним із важливих завдань, які постають перед системою бухгалтерського обліку є надання інформації про наявність, стан, рух та використання необоротних активів з метою ефективного управління бюджетною установою. Водночас, сучасна система обліку необоротних активів на жаль, не задовольняє інформаційних потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів, а умови його функціонування значно розширюють коло операцій, що проводяться з необоротними активами.

Результати дослідження. Основні засоби відіграють важливу роль у здійсненні діяльності підприємства, що в свою чергу, призводить до необхідності розрахунку потреби в основних засобах при створенні підприємства, при його розширенні, оновленні тощо. Бухгалтерський облік необоротних активів повинен забезпечити отримання наступних основних даних, які необхідні для успішного ведення господарської діяльності (рис. 1).

Система обліково-аналітичного забезпечення управління необоротними активами бюджетної установи являє собою єдність підсистем обліку, аналізу та контролю, які взаємодіють через систему інформаційних потоків в процесі формування точної, своєчасної та достовірної інформації з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Основними завдання обліково-аналітичного забезпечення управління необоротними активами в бюджетних установах є:

- надання достовірної та своєчасної інформації про господарські операції з необоротними з метою прийняття ефективних управлінських рішень;
- удосконалення системи обліку основних засобів та їх оновлення з урахуванням специфіки діяльності бюджетних установ;
- здійснення аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів;
- здійснення контролю за ефективністю використання необоротних активів в бюджетних установах.

Отже, успішне вирішення завдань управління основними засобами,

нематеріальними активами і розробка політики частині відтворення основних засобів вимагає формування достовірної системи обліку необоротних активів і всебічного використання облікової інформації.

До найважливіших об'єктів інформаційного забезпечення управління підприємством з позиції реалізації задач бухгалтерського обліку, слід віднести: нормативно-правову базу бухгалтерського обліку; облікову політику підприємства; дані синтетичного та аналітичного обліку; первинні документи; фінансову звітність; внутрішню (управлінську) звітність [4].

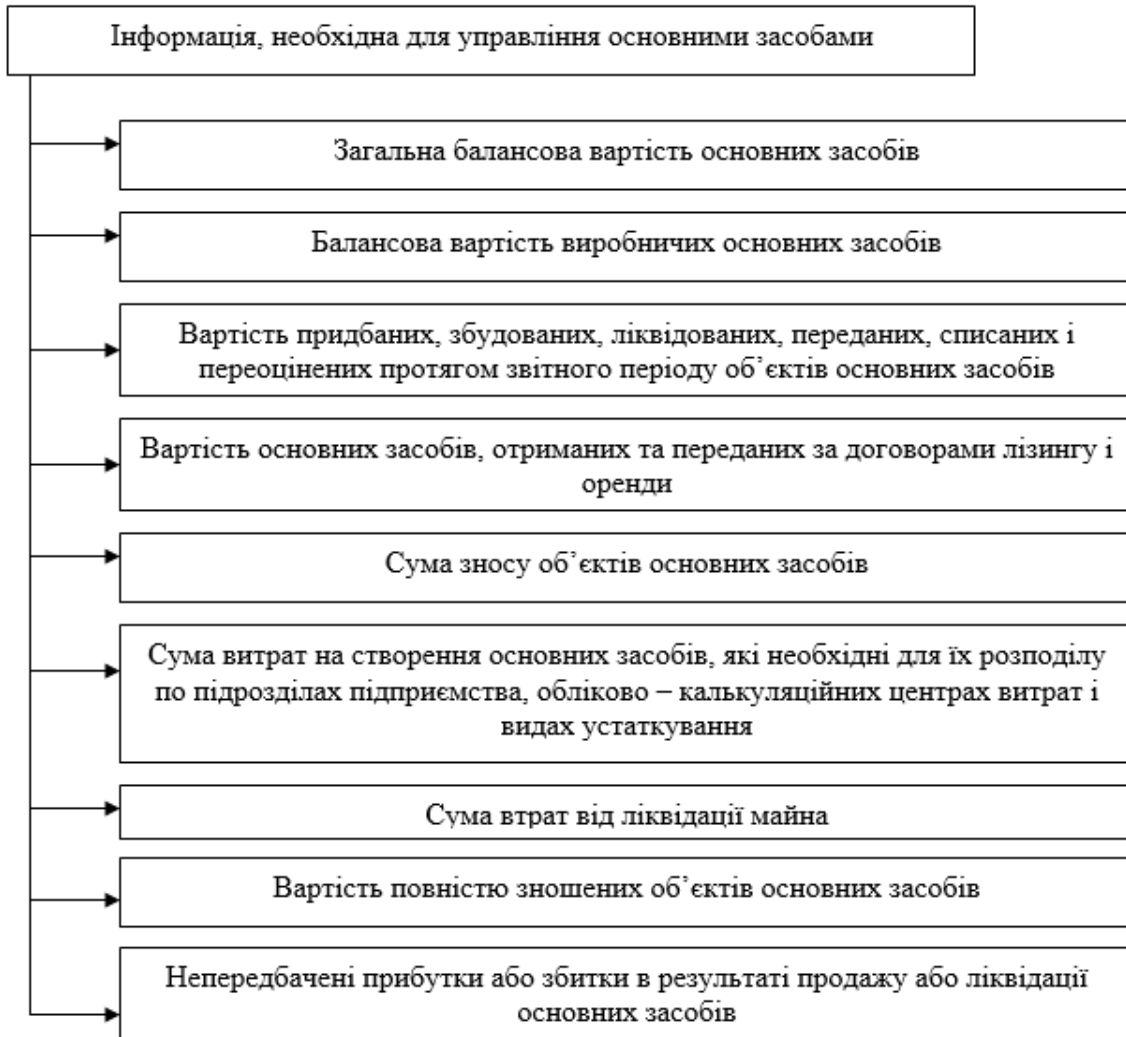

Рис. 1. Необхідні для управління дані про основні засоби

Зазначені об'єкти повинні бути покладені в основу формування інформаційного забезпечення управління підприємством [4].

Управління основними засобами являє собою процес спостереження, фіксації, відтворення та впливу на основні засоби з метою найбільш ефективного їх використання в підприємницькій діяльності. Всі ці дії ґрунтуються на зборі і обробці інформації, без якої процес управління неможливий. Основною метою управління основними засобами є забезпечення умов вчасного оновлення,

модернізації і підвищення ефективності їх використання. Основні завдання управління основними засобами на рис. 2.

Рис. 2. Основні завдання управління основними засобами

Висновки. Головним завданням бухгалтерського обліку, як інформаційної системи, є найбільш повне та своєчасне задоволення користувачів достовірними даними про стан майна та результати діяльності підприємства [4].

Ефективність управління необоротними активами в бюджетних установах залежить від об'єктивності здійснених висновків за результатами системи організації обліку, проведеного аналізу та здійсненого контролю щодо достовірної та точної інформації за господарськими операціями з цими активами. Необхідно відмітити, що від ефективного використання необоротних активів залежать якісні показники господарської діяльності бюджетної установи.

Список використаних джерел

1. Атамас П. Й. Основи обліку в бюджетних організаціях : навч. посіб. Київ. Центр навчальної літератури, 2005. 288 с.
2. Вишнівецька А.А. Особливості аналізу діяльності бюджетних установ. *Управління розвитком*. 2014. № 4 (167). С. 146-149.
3. Горковенко І.В. Бухгалтерський облік бюджетних установ: стан та перспективи реформування. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2014. Вип. 9. Ч. 2. С. 176-179.
4. Коваль О.В. Бухгалтерський облік основних засобів у бюджетних установах відповідно НП(С)БОДС 121 "Основні засоби". *Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції "Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації"*. 2016. Вип. 19. С. 87-92.
5. Мичак Н. А. Сутність необоротних активів, утримуваних для продажу: облікова та економічна точки зору. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. №15. С. 13–18.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТУ І КОНТРОЛЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Оксана Говорун
магістрант

Науковий керівник – Тетяна Гайдучок, кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет

Вступ. Метою діяльністю суб'єктів бізнесу є отримання прибутку, основним джерелом якого виступає процес реалізація готової продукції. Збут продукції в сучасних умовах виступає важливим джерелом доходів суб'єктів господарювання, які є об'єктом оподаткування та відповідно формують дохідну частину бюджету нашої держави. Процес реалізації готової продукції відіграє ключове значення, адже реалізація є завершальним етапом руху продукції зі сфери виробництва у сферу споживання, тому процес реалізації здійснює значний вплив на фінансовий результат діяльності підприємства. Водночас, слід відмітити, що чіткий, своєчасний, точний та правильно організований облік реалізованої готової продукції сприяє посиленню контролю за наявністю та рухом матеріальних цінностей та забезпеченню підприємств грошовими коштами.

Результати дослідження. В сучасних умовах ведення бізнесу підприємствам надані значні права і можливості у реалізації своїх економічних інтересів, організації виробництва та проведення операцій щодо збуту продукції. Зв'язок між виробництвом, залишками і реалізацією продукції візуалізовано на рис. 1.

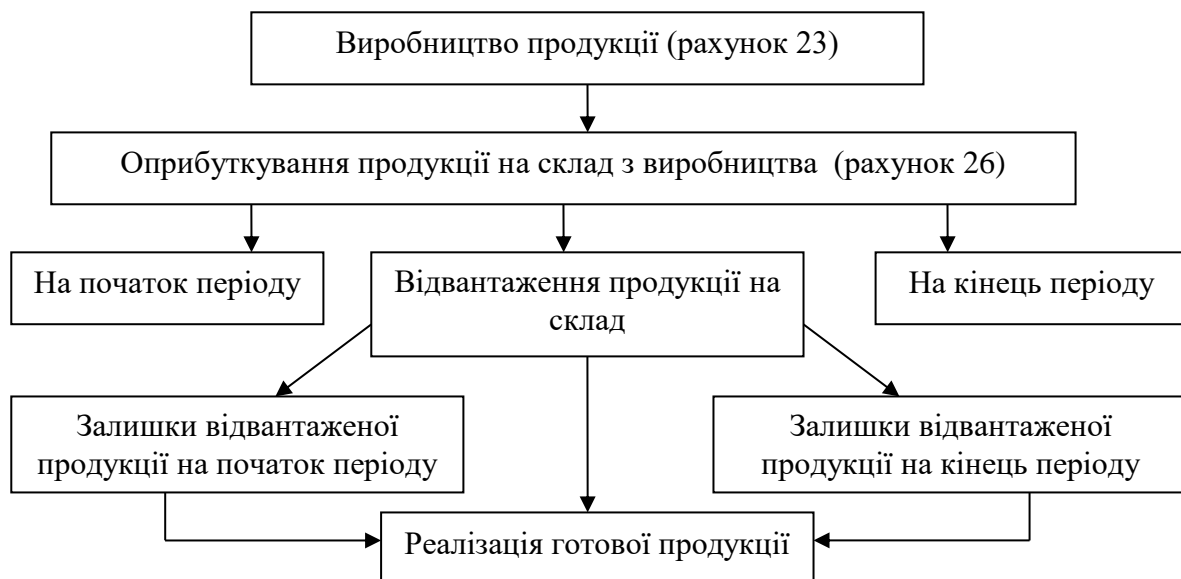

Рис 1. Зв'язок між виробництвом, залишками і реалізацією продукції

Будь-яке підприємство в процесі виробництва (23 рахунок) несе певні витрати (матеріальні витрати, витрати на оплату праці з відрахуваннями, інші витрати), результатом виробництва є отримання готової продукції (26 рахунок), яку підприємство відвантажує на склад. Частину готової продукції підприємство залишає для подальшого використання у процесі виробництва (залишок відвантаженої продукції на початок і кінець періоду), а решту підприємство реалізує потенційним покупцям з метою отримання прибутку.

Організація обліку готової продукції та процесу її збуту має такі завдання, які узагальнено на рис. 2.

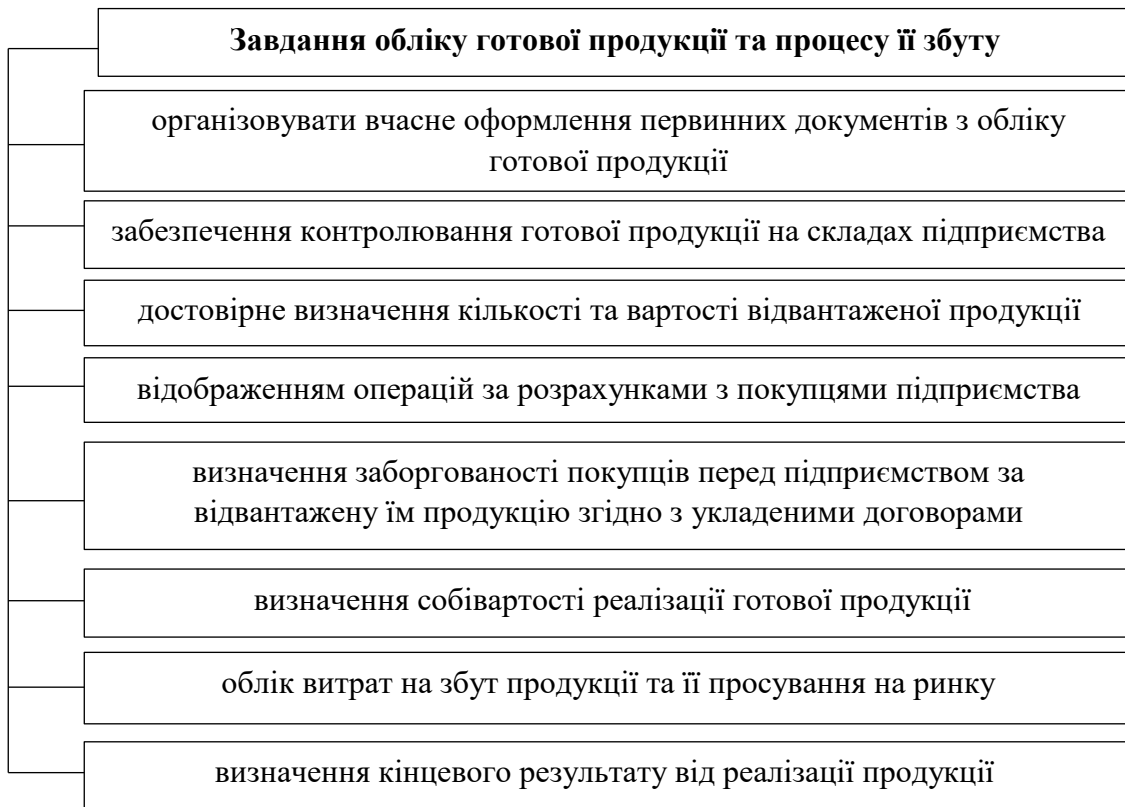

Рис. 2. Завдання організації обліку готової продукції та процесу її реалізації
Джерело: побудовано за даними [1; 3].

Реалізація виробленої продукції підприємством – завершальна стадія кругообігу коштів підприємства. Виступає важливим показником, оскільки безперервний рух готової продукції та коштів створює основу економічних відносин між постачальниками, виробниками, посередниками і покупцями.

Схематично відобразимо етапи формування процесу реалізації (рис. 3).

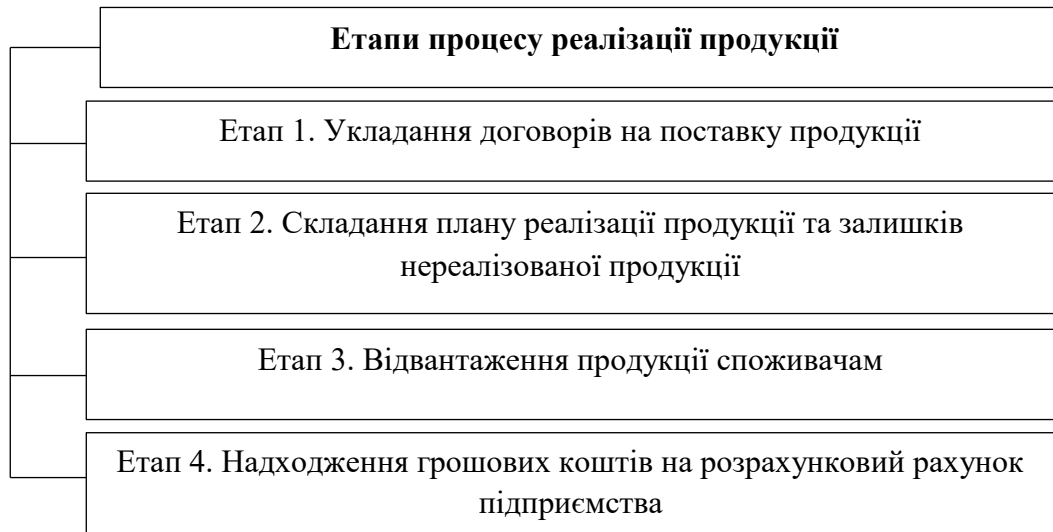

Рис. 3. Етапи формування процесу реалізації готової продукції

Висновки. В умовах сьогодення випуск і реалізація (збут) продукції безпосередньо впливає на фінансові результати роботи підприємства, адже реалізація готової продукції – це основне джерело формування доходу підприємства. Водночас, слід відмітити, що при цьому підприємства виходять із власних ресурсних можливостей з врахуванням чинників, які впливають на ефективність використання виробничого потенціалу.

Список використаних джерел

1. Шмиголь Н. М. Економічна суть доходів та доходності в системі управління підприємством. Держава та регіон : наук.-виробн. журнал. Сер.: Економіка та підприємництво. Запоріжжя: Вид-во Класичного приватного університету. 2009. № 7. С. 221-225.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ М-ва фінансів України від 20.10.99 р. № 246. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Скалюк Р. В. Сутність та значення фінансових результатів в системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/npkntu_e/2010_18_1/stat_18_1/21.pdf
4. Яркіна Н. М. Принципи формування комплексного механізму управління підприємством. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 1. С. 290-296.
5. Фінансовий облік 1 : підруч. / Я. П. Іщенко, О. А. Подолянчук, Н. І. Коваль. Вінниця : Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020. 496 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Інна Горопашина

магістрантка

Науковий керівник – Наталія Малюга, доктор економічних наук, професор
Поліський національний університет

Вступ. В сучасних умовах ефективне управління суб'єктом господарювання можливе тільки за умови забезпечення необхідною інформацією через належну організацію бухгалтерського обліку для прийняття управлінських рішень. Необхідність розкриття інформації про основні засоби пов'язана з використанням різних методик, наявністю альтернативних варіантів у питаннях ведення бухгалтерського обліку, що породжує проблеми у порівнянності та розумінні бухгалтерської інформації.

Результати дослідження. Будь-яке підприємство, незалежно від його приналежності до тієї чи іншої організаційно правової форми, володіє основними засобами, які характеризують його матеріальну базу і визначають технічний рівень виробництва.

В умовах сьогодення проблема ефективності використання основних засобів і виробничих потужностей суб'єктів господарювання посідає ключове місце в економіці нашої держави, оскільки від її вирішення залежить фінансовий стан та рівень конкурентоспроможність підприємства на ринку. Водночас, головною умовою здійснення будь-якої діяльності є не тільки належне забезпечення необхідними ресурсами, насамперед основними засобами, але і їх облікове забезпечення. Основні завдання обліку основних засобів представлено на рис. 1.

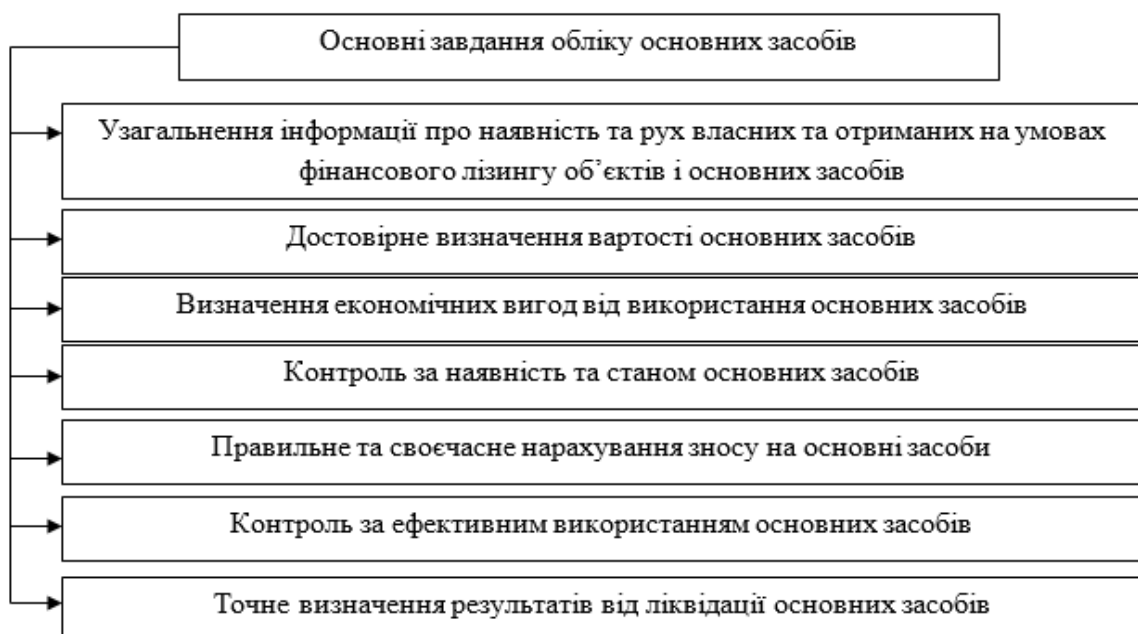

Рис. 1. Основні завдання обліку основних засобів підприємства

В умовах сьогодення ефективне використання основних засобів зумовлює необхідність впровадження науково обґрунтованої системи обліково-аналітичного забезпечення наявності та руху основних засобів, яка б відповідала вимогам управління. Система бухгалтерського обліку виступає ключовим джерелом інформації, яка необхідна керівництву суб'єкта господарювання для своєчасного реагування на вплив факторів зовнішнього середовища. В цьому процесі значна роль належить формуванню принципів, на яких базується облік основних засобів (рис. 2).

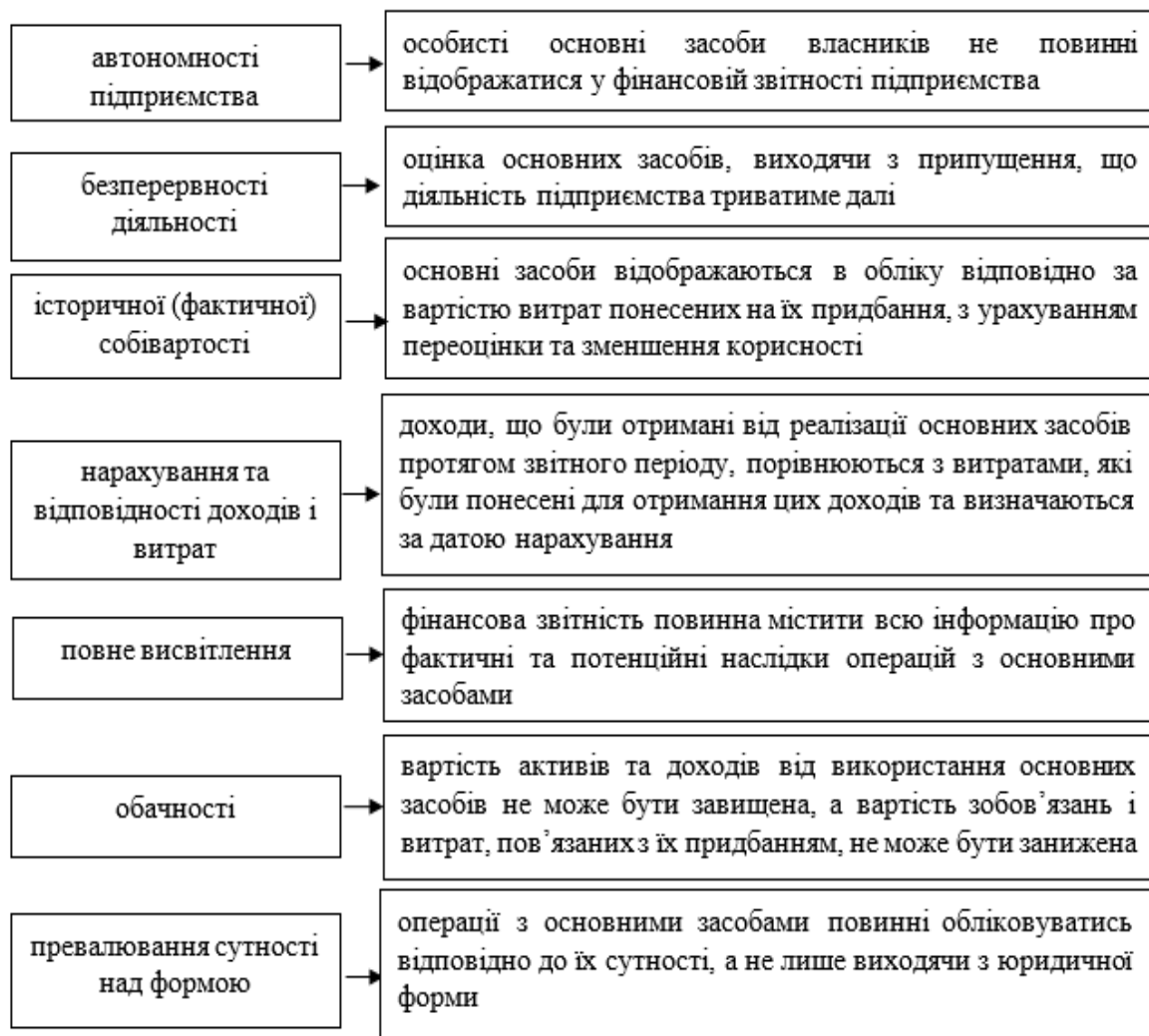

Рис. 2. Принципи обліку основних засобів

Ефективність управління основними засобами залежить також від їх технічного стану, ступеня оновлення і зносу. Поганий технічний стан та високий рівень зносу призводять до зниження фондівдачі. І навпаки, своєчасне оновлення основних засобів шляхом придбання, будівництва нових, реконструкції та ремонту старих об'єктів сприяє підвищенню продуктивності їх використання.

Основні засоби підприємств знаходяться під контролем на загальнодержавному рівні. Про це свідчить введення статистичних відомостей щодо обліку основних засобів. Активний розвиток економіки країни неможливий без розвитку її інфраструктури. Вирішальними у господарській діяльності вітчизняних підприємств є проблеми відтворення основних засобів, їх спрацювання і морального старіння (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка якості відтворення основних засобів підприємств України

Роки	Вартість, млрд. грн.			Рівень якості об'єктів, %
	залишкова	знос	первісна	
2013	1750,9	7837,6	9588,5	18,3
2014	1781,5	11424,7	13206,2	13,5
2015	2661,5	4598,4	7259,9	36,7
2016	2771,6	4385,3	7156,9	38,7
2017	2770,0	3887,6	6657,6	41,6
2018	2987,0	5117,2	8104,2	36,9
2019	3271,4	4723,8	7995,2	40,9
2020	3539,0	5559,6	9098,6	38,9

* узагальнено автором за <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Як свідчать дані табл. 1 якість об'єктів основних засобів, що забезпечують господарську діяльність підприємств України знаходиться на досить низькому рівні (придатність основних засобів у 2020 році становила лише 38,9 %).

В сучасних умовах ведення господарської діяльності порядок обліково-аналітичного забезпечення наявності та руху основних засобів включає групування об'єктів основних засобів та аналіз ефективності їх використання супроводжується рядом первинних документів, реєстрів обліку, а також фінансовою та статичною звітністю суб'єкта господарювання. Порядок організації обліку надходження та руху основних засобів узагальнено на рис. 3.

Рис. 3. Порядок організації обліку надходження та руху основних засобів

Правильність ведення обліку та контроль на кожному підприємстві забезпечується Наказом про облікову політику, в якому в обов'язковому порядку повинен бути розділ про облікове забезпечення основних засобів та інших необоротних матеріальних активів.

Підвищення ефективності суспільного виробництва є головним стимулюючим фактором економічного розвитку України. Проблема ефективності використання основних засобів і потужностей підприємств посідає центральне місце в Україні. Від її вирішення залежить місце підприємства в господарському обороті підприємства, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку.

Висновки. В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що достатнє забезпечення підприємства основними засобами – найважливіший чинник будь-якого виробництва. Їх стан, ефективне використання та правильне і достовірне обліково-аналітичне забезпечення впливають на кінцеві результати господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Гайдаєнко О. М. Застосування факторного аналізу у дослідженні ефективності використання основних засобів. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 56. С. 120-124
2. Довжик О. О., Гапонюк А. І. Особливості обліку основних засобів у сучасних умовах господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 803-807
3. Косяк А. П. Основні засоби: поняття, класифікація, вартість, первинний облік і документальне оформлення комунальними підприємствами. *Комунальне господарство міст*. 2019. Т. 2, вип. 148. С. 104-110.
4. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби» : наказ Мін-ва фінансів України від 27 квіт. 2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
5. Стемковська І. В., Герчанівська С. В. Теоретичні підходи до трактування економічної суті основних засобів. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3(08). С. 344-349.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ І ПОСЛУГ) ПІДПРИЄМСТВ

Тетяна Деревецька

магістрантка

*Науковий керівник – Тетяна Гайдучок, кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Процес здійснення господарської діяльності будь-якого підприємства передбачає ефективне поєднання великої кількості організаційних, матеріальних, трудових та фінансових ресурсів. Водночас, якість і обсяг виробленої продукції та рівень її собівартості характеризують фінансові результати діяльності. Саме у величині доходів від реалізації продукції безпосередньо віддзеркалюються усі аспекти діяльності суб'єкта господарювання.

Прибутковість підприємства є одним із найголовніших показників, які відображають його фінансовий стан. Такий показник відображає мету підприємницької діяльності. Облік фінансових результатів є невід'ємною частиною ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Також важливо періодично контролювати здійснення цього обліку та його достовірність. Своєчасно проведений контроль може запобігти не тільки накладенню штрафних санкцій а й правильно розподілити прибуток та скласти план на майбутні витрати.

Для правильного ведення обліку, контролю фінансових результатів необхідно дотримуватись загально визначених стандартів та вимог. При досконалому виконанні всіх вимог підприємство матиме чіткий аналіз щодо своєї діяльності. Саме через постійне застосування обрана тема вважається актуальною.

Результати дослідження. В умовах економічного господарювання основою для якісних змін всієї системи управління підприємством, у тому числі формування і використання доходів, є спрямованість управління на стратегічну перспективу [4].

Під час дослідження даного питання нами виділено п'ять основних складових, що прямо впливають на управління доходів на промислових підприємствах. Це такі категорії як: прогнозування доходу; планування доходу; аналіз показників, які впливають на дохід; забезпечення виконання планових показників; контроль і забезпечення стабільності доходів підприємств. Схематичне зображення даних економічних категорій стосовно підприємств можна побачити на рис. 1.

Отже, основними структурними елементами, що полегшують процес управління і які тісно взаємопов'язані між собою є прогнозування, планування, аналіз, виконання планів та контроль і забезпечення стабільності доходів

підприємств. Кожен процес являється етапом в сукупній схемі управління доходами підприємства.

Рис. 1. Аналіз елементів системи управління доходами підприємств

Тому, чітка послідовність цих процесів забезпечить максимальний результат від управління доходами на підприємстві. Виключення однієї з компонент не дасть загального результату процесу управління доходами підприємств. Тому, застосування перелічених вище економічних процесів є запорукою ефективного управління доходами підприємств.

Обліково-аналітичне забезпечення управління доходами від реалізації продукції являє собою систему збору, обробки, узагальнення, подання та аналізу інформації про порядок формування доходів підприємства з метою ведення раціональної господарської діяльності.

Дохід, сьогодні виступає, насамперед, джерелом покриття понесених в процесі виробництва витрат, забезпечення працівників підприємств і держави, зокрема фінансовими ресурсами, необхідними для життя усіх сторін, займає важливе місце в загальній системі обліково-аналітичного забезпечення підприємств [3].

При здійсненні процесу з управління чи аналізу доходів торговельного підприємства необхідно обов'язково враховувати вплив зовнішніх та внутрішніх чинників. Серед зовнішніх виділяють такі, як загальноекономічні, соціальні, ринкові тощо. До внутрішніх відносять такі фактори, що мають загальний

характер, характеризують фінансовий стан підприємства, кваліфікаційний склад його працівників тощо.

Управління доходами підприємства дозволяє:

- здійснити відбір тих видів діяльності, які є найдоцільнішими для торгової діяльності підприємства;
- визначити найбільш ефективні критерії при укладанні комерційних угод на закупівлю товарів;
- встановити економічно обґрунтований розмір цінової політики;
- використати систему цінових знижок, визначити своєчасність їх впровадження для організації процесу розширення обсягів реалізації продукції чи збільшення обсягів доходів;
- сформувати гнучку цінову політику;
- розробити прогноз різних варіантів та способів отримання визначеного обсягу доходу;
- визначити найбільш оптимальний варіант плану доходів підприємства [1].

Висновки. Доходи і витрати, які формують фінансовий результат підприємства, є специфічним об'єктом обліку та контролю і потребують особливої уваги як з боку держави, так і на рівні кожного окремого суб'єкта господарювання. Адже від того, чи правильно здійснюється визначення фінансового результату, залежать поповнення державного бюджету країни та розвиток суб'єкта господарювання. За результатами достовірної оцінки доходів керівництво підприємства має можливість розробити заходи з підвищення рентабельності господарської діяльності.

Список використаних джерел

1. Бровко О. Т. Проблеми обліку доходів підприємства та перспективи їх вирішення. URL: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive.pdf>
2. Влезько І. С., Кузічкіна Н. І. Стратегія збільшення доходів на підприємстві. URL: http://www.rusnauka.com/13_NMN_2011/Economics/7_86350.doc.htm
3. Гайдучок Т. Теоретико-методичні засади облікового забезпечення доходів від реалізації продукції в управлінні підприємством. URL: <https://cutt.ly/eNvB3of>
4. Камінська Т. Г. Взаємозв'язок доходів і витрат як категорій оціночних характеристик руху капіталу в обліку. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_154_3/10ktg.pdf
5. Карп'як Я. С. Організація бухгалтерського обліку витрат, доходів і фінансових результатів суб'єкта господарювання. URL: irbis-nbu.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?...
6. Козаченко Л. А. Організація обліку, аналізу та аудиту фінансових результатів. URL: http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2014/Economics/7_161279.doc.htm
7. Шмиголь Н. М. Економічна суть доходів та доходності в системі управління підприємством. *Держава та регіон : наук.-виробн. журнал. Сер. Економіка та підприємництво*. 2009. № 7. С. 221-225.

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Лірник Сергій
магістрант

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, Галина Мартинюк
Поліський національний університет*

Вступ. Податки, що сплачуються до державного бюджету являються ключовими доходами бюджету. В свою чергу обсяг податкових надходжень займають велику частку в обсязі бюджетних ресурсів, оскільки це є ключовим елементом для створення перерозподільчих відносин ВВП. Тому доцільно правильно аналізувати формування податкових надходжень до бюджету, та в свою чергу ефективно спрямовувати політику оподаткування на збільшення ресурсів держави, особливо у період війни.

Значний внесок у дослідження теорії та практики здійснена такими науковцями, як Василик О. Д.[1], Дем'янишин В. Г. [2], Зубенко В. В., Пасічним М. Д. [3], Захаркіною Л. С., Самчинською І. В., Щербиною І. Ф. Оскільки вони досліджували теоретичні проблеми, характеристику оподаткування, формування податкових надходжень до бюджету та провадження нових реформ в оподаткуванні то потреба в дослідженні проблем формування частини доходів податками при частих змінах на законодавчому рівні залишається не достатньо дослідженою.

Метою статті є проведення аналізу формування податкових надходжень до державного бюджету.

Результати досліджень Нині, особливо у період війни, пріоритетною функцією державних інституцій є виконання зобов'язань з оборони, що потребує наповнення бюджетів всіх рівнів доходами від податків. Ключовими чинниками, що впливають на податкові надходження можна вважати чинники двох рівнів а саме, макроекономічні (законодавчу базу, формування ВВП, структуру платіжного балансу) та мікроекономічні (вибір форми оподаткування, користування податковими пільгами та приференціями, результативність роботи). Отже можна констатувати, що податки є необхідним ресурсом для суспільства, формою національного доходу та важливим засобом народного господарського впливу на суспільне виробництво.

В наукових доробках Єгарміна В. Д. дослідження податкового контролю: теоретичних засад і практика застосування трактується що накопичення податкових ресурсів для виконання бюджетних зобов'язань – це відносини зі створення та розподілу податків за допомогою інструментів фінансового тиску[3]. Стверджується що наслідками в проведенні акумуляції податків та їх роль у забезпеченні бюджетних ресурсів, а також динаміка цих ресурсів відображається в їх частці в доходах відповідних бюджетів [3].

Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

Отож розглянемо податкові надходження, для проведення аналізу динаміки та структури формування податкових надходжень до Державного бюджету за 2019-2021рр. (табл.1).

Таблиця 1

**Динаміка формування податкових надходжень Державного бюджету
 України за 2019-2021 рр млн грн**

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	Приріст 2021р.до2020р.	
				абсол. у млн грн	відносл. у %
Доходи бюджету	1 007 303,2	1 022 051,9	1 206 726,1	184674,2	18,06
у % до ВВП	25,34	24,36	22,10		
Податкові надходження (ПН)	840 597,3	826 263,9	1 057 822,3	231558,4	28,02
у % до ВВП	21,14	19,70	19,37	-	-
у % до доходівбюджету	83,45	80,84	87,66	-	-
Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	201 675,2	221 763,5	283 556,1	61792,6	27,86
у % до ВВП	5,07	5,28	5,19	-	-
у % до доходівбюджету	20,02	21,69	23,49	-	-
у % до ПН	23,91	26,83	26,80	-	-
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	58 302,02	54 244,8	73 237,3	18992,5	35,01
у % до ВВП	1,46	1,29	1,34	-	-
у % до доходівбюджету	5,78	5,30	6,06	-	-
у % до ПН	6,93	6,56	6,92	-	-
Внутрішні податки на товари та послуги	546 077,5	518 413,1	663 397,6	144984,5	27,96
у % до ВВП	13,73	12,36	12,15	-	-
у % до доходівбюджету	54,21	50,72	54,97	-	-
у % до ПН	64,96	62,74	62,71	-	-
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	30 482	28 621	33 934	5313	18,56
у % до ВВП	0,76	0,68	0,62	-	-
у % до доходівбюджету	3,02	2,80	2,81	-	-
у % до ПН	3,62	3,46	3,20	-	-
Інші податки та збори	4 060,5	3 221,4	3 697,4	476	14,77
у % до ВВП	0,10	0,07	0,06	-	-
у % до доходівбюджету	0,40	0,31	0,30	-	-
у % до ПН	0,48	0,38	0,34	-	-

Джерело: Закон України про державний бюджет за 2019-2021рр.
 UBR://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19-21#Text

Як показують результати дослідження прослідковується динаміка в сторону збільшення податкових ресурсів до бюджету. За результатами 2021 р.

податкові надходження складають 87, 66 % від загальної суми доходів, це показник вищий 2020 р. на 6, 82%. З основних показників зростає сума податків з рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів на 35, 01 % за минулий рік. З внутрішніх податків на товари та послуги, що склали 27, 96 %, податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості зросли за 2021 рік на 27,86 %. З наших міркувань, ми бачимо здійснюється контроль за податковими надходженнями, підвищується податкова культура, що сприяє збільшенню бюджетних коштів.

За результатами дослідження можна констатувати, що більшу питому вагу податкових надходжень Державного бюджету складають непрямі податки або податки на споживання [1, с. 252], тому розглянемо їх частку у ВВП (табл. 2).

Таблиця 2

**Частка непрямих податків у ВВП, доходах та податкових надходженнях
 Державного бюджету України за 2019-2021 рр.**

Показники	2019р.	2020р.	2021р.
Валовий внутрішній продукт, млн. грн	3974564	4194102	5459574
Доходи Державного бюджету України, млн. грн.	1007303,2	1022051,9	1206726,1
Податкові надходження Державного бюджету України, млн. грн.	840597,3	826263,9	1057822,3
Податок на додану вартість, млн. грн.	415844	389900,1	524711,5
Акцизний податок, млн. грн.	130233,5	128513	138686,05
Мито, млн. грн.	30 482	28 621	33 934
Разом податків на споживання , млн. грн.	576559,5	547034,1	697331,55
Частка податків на споживання у ВВП , %	14,5	13,04	12,77
Частка податків на споживання у сукупних доходах бюджету , %	57,23	53,52	57,78
Частка податків на споживання у податкових надходженнях, %	68,58	66,20	65,92

Джерело: Закон України про державний бюджет за 2019-2021рр. UBR://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19-21#Text

Як показують дослідження частка податків на споживання у податкових ресурсах та доходах бюджету за 2019-2021 рр. є переважаючою. Питома вага даних ресурсів у доходах державного бюджету складає у 2019 р. – 57, 23%; у 2020 р. – 53, 52%; у 2021 р. – 57, 78%; у податкових надходженнях: у 2019 р. - 68, 58%; у 2020 р. – 66, 20%; у 2021 р. – 65, 92%. Частка податків на споживання у ВВП становить у 2019 р. – 14, 5%; у 2020 р. – 13, 04%; у 2021 р. - 12, 77%.

Результати наших досліджень підтверджує Дем'янишин В. Г. та стверджує, що накопичення з податку на додану вартість складають найбільшу суму, а це дає державі економічний рушій для фінансової системи та для покращення економіки. [2]. Разом з тим не можна занижувати значення податків

на доходи та прибуток у формуванні дохідної частини бюджету. Частка та динаміка податків на доходи та прибутки за період 2019 – 2021 рр. в представлена (табл. 3).

Таблиця 3

Частка податків на доходи та прибутков у ВВП, доходах та податкових надходженнях Державного бюджету України за 2019-2021 рр.

Показники	2019р.	2020р.	2021р.
Валовий внутрішній продукт,млн. грн.	3974564	4194102	5459574
Доходи Державного бюджету України, млн. грн.	1007303,2	1022051,9	1206726,1
Податкові надходження Державного бюджету України, млн. грн.	840597,3	826263,9	1057822,3
Податок на доходи фізичних осіб, млн. грн.	106 155,3	111 302,5	137 580,1
Податок на прибуток підприємств, млн. грн.	95 520	110 461	145 976
Разом податків на доходи та прибутки, млн. грн.	201675,3	221763,5	283556,1
Частка податків на доходи та прибутки у ВВП, %	5,07	5,28	5,19
Частка податків на доходи та прибутків сукупних доходах бюджету, %	20,02	21,69	23,49
Частка податків на доходи та прибутки у податкових надходженнях, %	23,99	26,83	26,80

Джерело: Джерело: Закон України про державний бюджет за 2019-2021рр. UBR://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19-21#Text

З огляду на результати, ми бачимо, що питома вага податків на доходи та прибутки у доходах і податкових надходженнях Державного бюджету України у 2019 - 2021 рр. є значною. Частка податків у доходах державного бюджету складала у 2019 р. – 20, 02%; у 2020 р. – 21, 69%; у 2021 р. – 23, 49 %. Податкові надходження на доходів від праці, пов’язані зі змінами в законодавстві (ріст доходів та прибутків, введення нових об’єктів оподаткування, розширення поточної бази оподаткування, зміна ставок оподаткування тощо).

Попри отриману позитивну динаміку в податкових надходженнях до бюджету, система оподаткування, має виділені недоліки а саме:

- не чітко виокремлені рамки в розподілі податкового навантаження;
- неофіційне сприяння негативним тенденціям в системі оподаткування, що в свою чергу несе зниження економічної стабільності, інвестиційної привабливості, ухилення від сплати податкових зобов’язань;
- надзвичайно динамічні зміни податкового законодавства.

Разом з тим джерелами для збільшення сум податкових надходжень у бюджеті можуть виступати:

- податкове стимулювання сфер малого та середнього бізнесу та суб’єктів господарювання фізичних осіб приватних підприємців;

- регресивне оподаткування прибутків що призведе до збільшення обсягу виробництва та прибутковості суб'єктів господарювання;
- удосконалення обліку платників податків та посилення моніторингу за їх діяльністю;
- проведення консультаційних заходів, розвиток податкової культури населення і виведення доходів з тіньової сфери економіки;
- своєчасне інформування платників податків про зміни в податковому законодавстві та їх детальне роз'яснення.

Висновки. Формування податкових надходжень є головним аспектом у формуванні фінансових ресурсів держави. Разом з тим до збільшення доходів призводять: подальшого покращення економічної ситуації, підвищення рівня податкової культури та посилення боротьби з корупцією.

Список використаних джерел

1. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 252 с.
2. Дем'янишин В.Г. Податковий механізм формування доходів бюджету: концептуальні засади теорії та напрями модернізації. *Світ фінансів*. 2018. №2 (51). С.75.
3. Єгарміна В.Д. Податковий контроль: теоретичні засади і практика застосування *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2019. № 1. С. 43-47.
4. Закон України про державний бюджет за 2019-2021рр. UBR://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19-21#Text [Дата звернення 1 листопада 2022]

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ПОРТФЕЛЬНИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ

Кугутюк Віта
здобувачка

*Науковий керівник – асистентка Чернега Вероніка
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

Вступ. Україна перебуває на шляху всеосяжних економічних технологій. Через це, поліпшення інвестиційного клімату та підвищення ефективності інвестиційних процесів є одним із напрямів державної політики на сучасному етапі. Сьогодні для розвитку України обсяг внутрішніх фінансових ресурсів є недостатнім. За таких умов кошти іноземних інвесторів стають досить привабливими. У нашій державі середовище економіки одночасно приваблює та

відштовхує. При цьому держава посідає стратегічне положення, робочу силу з високим рівнем освіти та має великі природні ресурси, це робить її привабливим інвестиційним середовищем. Але Україна ще не досягла рівня очікуваного потенціалу, це пов'язано з тим що, вона не змогла звести до мінімізації втручання держави у дію ринків у діяльність ринків, позбутися адміністративні перешкоди, що шкодять веденню бізнесу, потрібно реалізувати дані показники приватизації та ставати кращою для внутрішніх та іноземних інвесторів.

Україна є однією з країн Європи, яка вкладає прямі та портфельні іноземні інвестиції. Причиною, якої є, це великий та потужний внутрішній ринок, потенціал сільськогосподарського та промислового середовища та розташування держави на з'єднанні торгових шляхів Європи та Азії.

Теоретичні та практичні засади інвестування вивчають та опрацьовують такі науковці: Рогожин П. С., Шевчук В. Я., Мельник А. В. та Бенджамін Грем. Не дивлячись на дослідження в галузі інвестування недостатньо дослідженими є питання про зміни пріоритетних напрямів іноземних інвестицій в період пандемії та війни.

Метою даного дослідження є обґрунтування тенденцій розвитку портфельних іноземних інвестицій в Україні.

Результати дослідження. Економіка України переживає в період глибокої інвестиційної кризи, що характеризується згортанням інвестиційної діяльності, практично всіма національними суб'єктами господарювання та пасивністю іноземних інвесторів при вкладанні коштів у її розбудову. Отже економічне середовище України наразі розбалансованим, вкрай нестабільним, що обумовлює його високу ризикованість та свідчить про формування несприятливого інвестиційного клімату [3, с.28]

Портфельні інвестиції визначаються, як інвестиції в іноземні цінні папери, яким не відводять прав контролю при об'єкта інвестування, мета інвестування капіталу полягає в отриманні максимального прибутку[2, с.50]. Портфельні інвестиції мають ознаки: це ризики, прибутковість, ліквідність, вид та обіг. У залежності від намір інвестування віддає перевагу у осмисленні інвестора перед іншими. Портфельні інвестиції розрізняють за терміном обігу від прямих, які мають у собі чотири види:

1. Короткострокові, вони діють до одного року;
2. Середньострокові, вони працюють від одного року до 3-5 років;
3. Довгострокові, вони мають термін понад 3-5 років
4. Безстрокові, ці інвестиції без обмеження терміну обігу цінних паперів.

За емітентом поділяють на 4 позиції:

- Корпоративні цінні папери- емітентом, у яких представленні акціонерні товариства;
- Корпоративні цінні папери підприємств, у яких емітент – це товариство неакціонерної ознаки;

- Державні цінні папери, у яких емітент виступає органом влади, регіональним чи центральним;
- Муніципальні цінні папери, у яких управління виступає органом місцевої влади.

Портфель міжнародних інвестицій може мати у собі: боргові папери (облігації, векселі, ощадні та депозитні сертифікати), деривативи (свопи, опціони, форварди, ф'ючерси та багато інших) та акції. Об'єкт вкладення портфельних інвестицій можна поділити на три види. Це залежить від того, які саме інвестиційні інструменти хоче користуватися інвестор для здобуття бажаного результату. Таким чином об'єктом може виступати: грошовий ринок, де інвестор хотів би вибрати валютну пару отримавши дохід від різниці цін. Даний вид отримує короткостроковий характер при грошовому ринку, яка має великі ризики. Наступний вид, державні цінні папери. Вони являють собою облігації з різноманітними випусками, які мають досить не великі відсотки щорічних виплат, проте вони зберігають у собі, навіть, маленькі ризики при втраті капіталу та мають довгостроковий характер.

У роки незалежності пріоритетним завданням було залучити якомога більше саме довгострокових іноземних інвестицій, а також налагодити процеси їх ефективного використання, але через певні соціально-економічні, політичні фактори, інвестори стороняться нашу державу, навіть не помічаючи нашій високий рівень відсотку рентабельності капіталу. Проте основним з значущим питанням з минулого, яке обернулося сьогодні у величезну проблему, це є обставина зі зниженням українського виробництва. Через це насамперед є розвиток напрямів подолання імпортозалежності та розробка механізмів стимулювання інвестиційної діяльності, через іноземних донорів, у яких можна використати внутрішні резерви та можливості [1, с. 25]. Але на жаль є деякі проблеми, які державі заважають її економічній активності. Підтвердженням цієї думки є: наявність корупційних схем на всіх рівнях адміністративного управління, великі прогалини в законодавстві, військові дії на частині країни, велика частка тіньової економіки, незадовільний міжнародний імідж, непогодження стратегій організацій, що впроваджують до непевних дій щодо покращення економічної ситуації.

Аналіз векторів іноземного інвестування в країну дозволив отримувати можливість здійснювати статистичний аналіз масштабів та структури іноземного інвестування в економіку України в довоєнний період. Показники прямих та портфельних іноземних інвестицій в Україні в 2017-2021 рр. наведено в таблиці 1.

Показник прямих та портфельних іноземних інвестицій в Україні в 2017-2021 рр. вказують на незадовільний стан іноземного клімату в країні, оскільки прямі іноземні інвестиції за сальдо зменшилися на 3301 млн. дол. США (майже на 96%), зокрема активи за прямими іноземними інвестиціями зросли на 202 млн. дол. США (майже на 86%), а пасиви за прямими іноземними інвестиціями зросли на 3503 млн. дол. США (майже на 95%), в складі портфельних іноземних інвестицій за сальдо, сума була відміною та зросла на 776 млн. дол. США (майже

на 43%), зокрема за активами портфельні інвестиції зменшилися на 73 млн. дол. США (у 24 рази), а пасиви зменшилися на 849 млн. дол. США (майже на 47%), що вказує на відтік за прямим та портфельними інвестиціями з країни.

Таблиця 1

Показники прямих та портфельних іноземних інвестицій в Україні в 2017-2021 рр., млн. дол. США

Показник	2017	2018	2019	2020	2021	Абсолютний приріст	Темп приросту,%
Прямі іноземні інвестиції в Україну (сальдо)	-3446	-4859	-5175	58	-6747	-3301	-95,79
ПІІ активи	234	116	621	362	436	202	86,32
ПІІ пасиви	3680	4975	5796	304	7183	3503	95,19
Портфельні іноземні інвестиції в Україну (сальдо)	-1800	-2080	-5134	829	-1024	776	43,11
ПІІ активи	3	33	411	152	-70	-73	-2433,33
ПІІ пасиви	1803	2113	5545	-677	954	-849	-47,09

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Сальдо прямих та портфельних іноземних інвестицій в Україні в 2017-2021 рр. вказує, що з країни стабільно був відтік інвестицій, що були раніше вкладені, тобто очікуваними інвесторів були негативними, лише в 2020 р. сальдо було позитивним. Основу руху негативного відтоку іноземних інвестицій склали портфельні іноземні інвестиції, що вказує на слабкий рівень довіри інвесторів до стабільної кон'юнктури бізнесу в Україні. Прямі іноземні інвестиції в Україні в середньому становили 995,23 млн. дол. США в 1988 по 2021 рр., досягнувши історично низького рівня 3200 млн. дол. США в 4 кварталі 2015 р. і рекордно низького рівня 3200 млн. дол. США в 1 кв. 2015 р. Прямі іноземні інвестиції в Україні у 1 кварталі 2021 р. збільшився на 1665 млн. дол. [4].

Висновки. Таким чином, аналіз векторів іноземного інвестування в країну дозволив виявити, що іноземне інвестування в країну може проходити у формі прямих або портфельних інвестицій в залежності від цілей, масштабу та мети інвестора, воно може мати короткострокові або довгостроковий стратегічний характер та бути направлено як в інвестування в окремі активи (зокрема, для портфельного інвестора – цінні папери), так і в основні засоби, земельні ресурси, технологій (для прямого інвестування), а базовими векторами іноземного інвестування можуть бути активи, галузі, держава, окремі підприємства.

Список використаних джерел

1. Задоя А. О. Шанси та загрози портфельних іноземних інвестицій в Україні. *Академічний огляд*. 2019. №2 (51) С. 1-90.
2. Задоя А. О. Тенденції розвитку портфельних іноземних інвестицій в Україні. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2021. №1 С.44-45.
3. Зарна Н. М. Іноземні інвестування в Україні у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. 2019. Вип. 58 С. 26-31.
4. Статистична інформація. Служба статистики України : вебсайт, URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Вікторія Сіончук

здобувачка

*Науковий керівник – к. держ. упр., професор Архип Войтенко
Поліського національного університету*

Вступ. Сучасний стан речей характеризується періодом шалених змін, модернізації та реформування у різних сферах суспільного життя. Ці реформи торкаються як державного, так і місцевого рівня, особливо після запровадження децентралізації та подальшої її стадії розвитку. Важливою складовою позитивного втілення всіх заходів є досі відкрите питання гендерної рівності та її ефективності. Крім того, Україна має удосконалити свою бюджетну систему в поєднанні з системою місцевого самоврядування, і така взаємодія має спрямованість досягнути децентралізованого управління та розпорядження наявними фінансовими ресурсами, перерозподіл повноважень у сфері бюджетування на користь територіальної громади. Саме такі заходи з використанням гендерного фактору застосовуються в європейських країнах, чий провідний досвід може використати й Україна. Державна гендерна політика має свій інструментарій, і особливо доцільно буде виділити гендерне бюджетування, яке націлено на врахування інтересів та потреб різних категорій громадян у процесі формування і виконання бюджету. Гендерно орієнтоване бюджетування є важливою складовою частиною і цінним інструментом підвищення рівня соціально-економічної захищеності населення території, розширення можливостей жінок в управлінні, забезпечення гендерної рівності та розвитку демократичних принципів публічного управління, зокрема на місцевому рівні.

Результати досліджень. Гендерно орієнтоване бюджетування – це сучасна управлінська технологія, що впроваджується в багатьох країнах світу вже близько 40 років [1; 2]. За визначенням, яке наведено у Методичних

рекомендаціях Міністерства фінансів України, гендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі – це врахування гендерних аспектів на усіх стадіях бюджетного процесу та висвітлення у відповідних бюджетних документах цілеспрямованості на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (гендерної рівності). Гендерні аспекти визначено як специфічні соціальні, культурні, економічні, політичні та інші характеристики умов життя та потреб жінок і чоловіків [1; 2].

Гендерний підхід, зокрема у публічному управлінні, в цілому базується в розумінні того, що всі процеси та явища, які оточують суспільство, по-різному впливають на чоловічу і жіночу частину населення, і, як результат, викликають неоднакові реакції та віддачу. Стандарти і очікування від законів, цільових програм, рішень обох статей можуть бути різними, але чоловіки і жінки мають рівні права, надані і гарантовані Конституцією. Провідна ідея гендерного підходу полягає в обліку специфіки, особливостей, винятковості положення чоловіків і жінок на кожній стадії реалізації політики, законодавства, будь яких заходів в країні чи громаді. Гендерно орієнтоване бюджетування, зокрема, на місцевому рівні повинне забезпечити ефективність суспільної політики та підвищити економічне зростання шляхом скорочення нерівності суспільних ресурсів. Через гендерно орієнтований бюджет ми матимемо можливості та змогу забезпечити справедливий розподіл ресурсів громади з урахуванням потреб та інтересів жінок і чоловіків залежно від їх віку, стану здоров'я, сімейного стану, етнічної приналежності та інших характеристик [3].

Державний бюджет у провідних країнах світу укладається під «гендерною лупою» — які переваги отримують жінки і чоловіки від фінансування таких-то і таких-то програм. В Україні ще цей процес не став на рейки. Попереду в нас ще складні дискусії з роботодавцями, переважно приватного сектора. Трапляється, що під час прийому на роботу від жінок вимагають підписувати контракти, серед умов яких, зокрема, заборона йти у декретну відпустку, адже така відпустка — це навантаження на роботодавця. Такої дискримінації трудових прав жінки не повинно бути [2, ст.118].

Практична сторона застосування гендерного підходу у бюджетуванні на місцевому рівні, у громадах трактується як запровадження рівних прав, можливостей та умов участі чоловіків і жінок у державному житті громади, у доступі до розподілу її ресурсів та послуг. Крім цього, такий інструмент позитивно впливає і на реалізацію політики гендерної рівності в цілому, в публічному управлінні. Тому метою гендерного бюджетування є не тільки справедливий розподіл ресурсів, і й можливість просувати бюджети та політику держави у бік більшої гендерної рівності.

Застосування гендерно орієнтованого бюджетування в громаді може також сприяти активізації участі громадян та громадянок в бюджетному процесі і тим самим підвищити його прозорість. Збільшення участі громадськості у бюджетному процесі може бути досягнуто шляхом запровадження практики

громадських консультацій та участі у підготовці бюджету або участі громадськості у моніторингу бюджету [1].

Важливим аспектом ефективного застосування гендерно орієнтованого бюджетування на місцевому рівні є те, що місцеві органи влади є відносно близькими до повсякденного життя людей, і це означає, що існує потенційна можливість безпосередньо реагувати на запити і потреби чоловіків і жінок. Саме на місцевому рівні існує значний потенціал для реалізації підходів на основі гендерного бюджетування за участі місцевого населення.

Варто зазначити, що гендерне бюджетування не є особливим підходом до формування бюджету або навіть доповненням до складання бюджету. Швидше, гендерне бюджетування – це підхід до формування бюджету, який може його покращити, коли фіскальна політика і адміністративні процедури структуровані для вирішення проблеми гендерної нерівності і потреб розвитку обох статей. Під час планування та реалізації бюджету не достатньо просто розглянути становище жінок і чоловіків: важливо вивчити це питання глибше, щоб переконатися в тому, що потреби та інтереси, пріоритети та проблеми жінок і чоловіків у різних соціальних ситуаціях, з урахуванням віку, класу, етнічного походження, місця проживання тощо, у процесі формування політики належним чином враховуються та відповідно задовольняються і вирішуються [1].

Висновки. Отже, виходячи з усього вищесказаного, ми дійшли висновку, що гендерно орієнтоване бюджетування виступає вагомим інструментом для досягнення справедливого розподілу ресурсів для чоловіків і жінок, а також для успішної реалізації гендерної політики в цілому. Особливо актуально застосовувати гендерно орієнтоване бюджетування на місцевому рівні, у громадах полягає в тому, що громада є близькою на народі, може виконувати її запити, і тим самим враховувати інтереси обох соціально-статевих груп. Загальна мета гендерно орієнтованого бюджетування полягає підвищення економічної ефективності та прозорості видатків бюджету з урахуванням потреб жінок і чоловіків [1; 2].

Список використаних джерел

1. Биховченко В. П. Гендерне бюджетування на місцевому рівні як інструмент підвищення ефективності використання бюджетних коштів // Ефективна економіка: електронний журнал Дніпровського державного аграрно-економічного університету. № 1, 2019 URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7042> (дата звернення: 20.10.22).
2. Гендерна політика в системі державного управління : підручник / М. М. Білинська, Л. В. Гонюкова, Л. О. Воронько та ін. ; за заг. ред. М. М. Білинської. Київ; Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 133 с. URL: https://gender.org.ua/images/lib/genderna_polityka_v_derj_upr.pdf (дата звернення: 20.10.22).
3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі : Наказ

Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text> (дата звернення:
20.10.22).

АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Віктор Палій

здобувач

*Науковий керівник – к. е. н., доцент Катерина Салямон-Міхєєва
Державний податковий університет*

Вступ. Ринок аудиторських послуг в Україні змінюється в залежності від інтересів та потреб користувачів, що відкриває нові можливості як перед аудиторами, так і аудиторськими фірмами. Надання та постійне вдосконалення професійних аудиторських послуг залежить від ряду питань, що стосуються методики та організації виконання таких послуг, а також забезпечення контролю якості. При цьому, однією із умов забезпечення якісного виконання аудиторських послуг є дотримання послідовних етапів процесу виконання послуги та їх процедурного забезпечення [4].

Аудит, як незалежний професійний контроль за діяльністю господарюючого суб'єкта та його результатами, задовольняє потреби власників. Особливістю аудиту є формування особистого професійного судження аудитора як фізичної особи, не обмеженої відомчими інструкціями. Якість аудиторських послуг залежить від максимальної обґрунтованості професійного судження. Важливим є вибір інструментів аудиторського дослідження та застосування методів і процедур перевірки, зокрема - вибір моделі процедурного забезпечення етапів аудиту [2].

Результати дослідження. На ринок аудиторських послуг України протягом останніх років негативно впливала економічна криза, спричинена пандемією. Цього ж року, ще одним стримуючим фактором розвитку аудиторських послуг в Україні стала повномасштабна війна. Як наслідок, змінилась кількість користувачів аудиторських послуг і суб'єктів аудиторської діяльності.

Щоб в таких жорстких умовах продовжувати свою діяльність потрібно здійснювати ефективну політику управлінських рішень, не менш важливим залишається підтримка з боку держави. Для цього у ВРУ зареєстрували за № 7347 проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки» [6].

Зокрема, законопроєкт передбачає:

- вилучити аудиторів, які пов'язані з країною-агресором, із Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності (далі — Реєстр) та не включати їх до нього в подальшому;

- зменшити фінансове навантаження на аудиторів у частині сплати платежів і внесків на користь Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю та Аудиторської палати України;

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» від 7 травня 2022 р. № 561, якою встановлено, що Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи під час воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування виконують свої повноваження з урахуванням таких особливостей [5]:

1) здійснюють заходи державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану;

2) до тривалості заходів державного фінансового контролю (інспектування, державного фінансового аудиту, перевірки закупівель) та інших строків, визначених порядками проведення цих заходів, не включають строк, упродовж якого такий захід (організація проведення, оформлення, реалізація) не здійснювався у зв'язку з обставинами, обумовленими воєнним станом;

3) надання документів під час заходів державного фінансового контролю, зустрічних звірок, збору інформації та документування процесу контролю, реалізація матеріалів за його результатами здійснюють в паперовій та/або електронній формі.

Установити, що на період дії воєнного стану, а також протягом шести місяців після його припинення або скасування перевірки з контролю якості аудиторських послуг проводяться лише за згодою суб'єктів аудиторської діяльності.

Міністерство фінансів України зазначило, що нормативно-правові акти з питань внутрішнього аудиту не встановлюють обмежень щодо дистанційного (камерального) проведення внутрішніх аудитів, а також інших необхідних управлінських рішень, які б забезпечували діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в умовах режиму воєнного стану [1].

Тому керівник підрозділу внутрішнього аудиту, враховуючи поточні умови, спричинені воєнним станом, має переглянути внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту та за необхідності готувати відповідні зміни до них враховуючи особливості діяльності відповідного державного органу [3].

В післявоєнний період важливим є виконання таких шляхів удосконалення надання аудиторських послуг:

- імплементації провідного досвіду європейських країн у сфері аудиторської діяльності та поглиблення співпраці;

- функціонування створеного Органу громадського нагляду за аудиторською діяльністю;

- розробки механізму ціноутворення, методики аудиту та робочої документації надання аудиторських послуг; забезпечення довіри до аудиторів та складених ними звітів і підвищення престижу професії аудитора;
- розробки та впровадження спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення для комплексної автоматизації аудиторської діяльності;
- підготовка висококваліфікованих кадрів у сфері аудиту вищими навчальними закладами та адаптації їх знань до практичних проблем [4].

Висновки. З розвитком ринку аудиторських послуг, професійним зростанням аудиторів спостерігається збільшення обсягів надання консалтингових послуг як у питаннях податкової та юридичної діяльності, так і у впровадженні більш ефективних систем управління та господарювання. Таким чином, аудит набуває все більшого значення для вирішення сучасних проблем залучення інвестицій, зміцнення фінансів держави та зростання економіки країни, особливо в період таких складних економічних процесів викликаних військовою агресією.

Список використаних джерел

1. Особливості аудиту в умовах воєнного стану – веб-сайт. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/osoblyvosti-audytu-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення 26.09.2022).
2. Шестерняк М. М. Оцінка стану та тенденцій розвитку надання аудиторських послуг. Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія: матеріали міжн. наук.- практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 27 грудня 2019 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 269 - 272. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/37172/1/збірник.pdf#page=269> (дата звернення: 26.09.2022).
3. Мінфін пояснив можливість проводити внутрішні аудити дистанційно у період воєнного часу. – веб-сайт. URL: https://buh.ligazakon.net/news/210897_mnfn-poyasniv-mozhlivst-provoditi-vnutrshn-auditi-distantnyo-u-perod-vonnogo-chasu (дата звернення: 20.09.2022).
4. Сисоєва І. М. Контроль якості надання аудиторських послуг. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 104–107. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=4841&i=15> (дата звернення: 26.09.2022).
5. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 р. № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-п#Text> (дата звернення: 26.09.2022).
6. Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки: Закон України від 31.05.2022 р. № 2285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2285-20#Text> (дата звернення: 26.09.2022).

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ВПЛИВОМ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Владислав Стоцький
магістрант

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Ірина Абрамова
Поліський національний університет

Вступ. Збройна агресія російської федерації та євроінтеграційні перспективи України вказують на необхідність удосконалення вітчизняної інвестиційної політики. Ключові причини цих процесів у необхідності адаптації вітчизняного законодавства до європейських норм та правил. Формування ефективної інвестиційної політики є головним завданням на найближчу перспективу.

Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України відображені у працях А. П. Павлюк, Д. С. Покришка [1]. Статистичне моделювання інноваційно-інвестиційної політики як складової антикризової стратегії держави здійснює Д. І. Манцуров [2]. Новикова М. В. описує особливості впровадження регіональної політики інноваційно-інвестиційного розвитку територіальних комплексів в системі соціально-економічного розвитку регіонів України [3]. Машкіна Л. О. акцентує увагу на особливостях державної політики щодо іноземних інвестицій у вітчизняний банківський сектор [4]. Сокровольська Н. Я. розглядає бюджетну політику як інструмент інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України [5].

Попри наявність значної кількості наукових досліджень особливостей інвестиційної політики під впливом євроінтеграційних процесів залишається недостатньо вивченим та описаним в літературних джерелах, що вказує на актуальність та важливість проведеного дослідження.

Результати дослідження. Інвестиційна політика покликана залучати фінансові ресурси у національну економіку. Завдання інвестиційної політики, як правило, реалізуються в чотирьох основних сферах:

- 1) сприяння міграції капіталу з однієї країни до іншої з мінімальними труднощами і затримками й на законних підставах;
- 2) регулювання фінансових потоків, боротьба із правопорушеннями у сфері інвестування;
- 3) створення сприятливого клімату для залучення інвестицій;
- 4) сприяння ефективному використанню інвестиційного капіталу [1].

Коло завдань інвестиційної політики окреслено на рис. 1.

Проблеми інвестування не є новими у міжнародній практиці. Світова спільнота напрацювала певні інструменти й механізми розв'язання інвестиційних питань і проблем. Серед них наявність належного правового регулювання діяльності бізнесових структур, сприятливого податкового законодавства, ефективної бюджетної політики. Важливим є імідж країни на

зовнішніх ринках. Наявність державних інституцій теж відіграє важливу роль у формуванні ефективної державної інвестиційної політики.

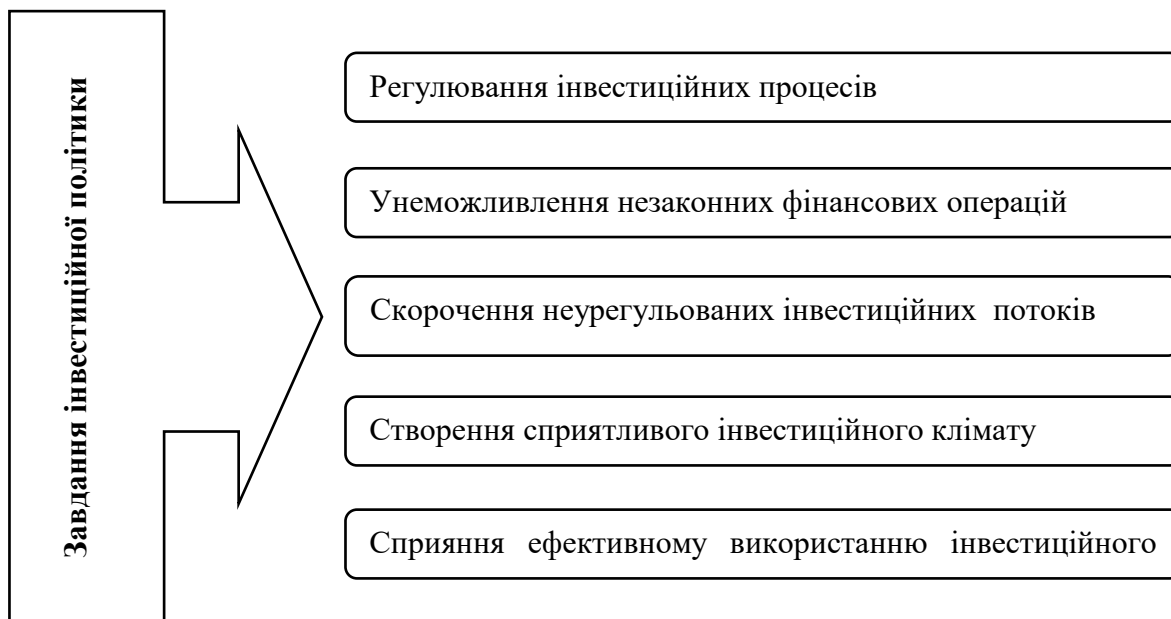

Рис. 1. Завдання інвестиційної політики

Джерело: авторська розробка.

Формування ефективної інвестиційної політики вимагає від держави відповідних дій, реалізація яких здійснюється з використання низки інструментів. Вивчення закордонного досвіду надало можливість виокремити інструменти впливу на інвестиційні процеси, серед яких правові, політичні, економічні, фінансові, податкові були визначені ключовими (рис. 2).

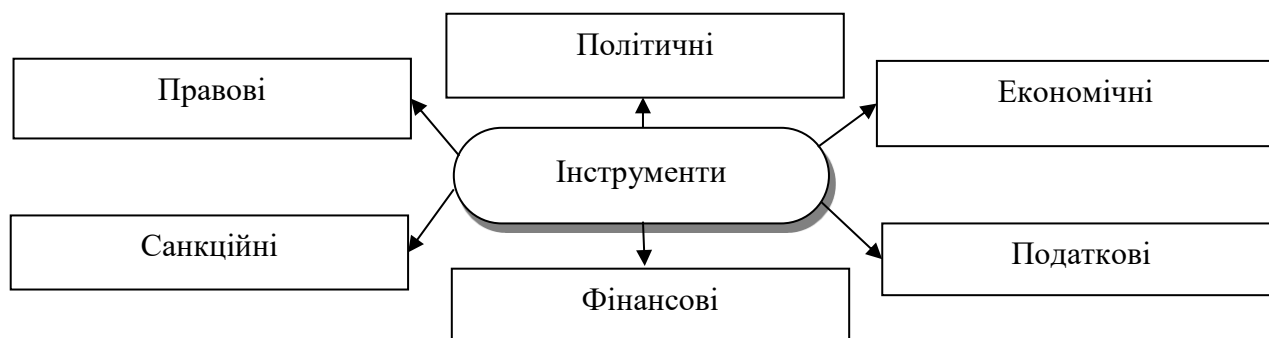

Рис. 2. Ключові інструменти інвестиційної політики

Джерело: авторська розробка.

Правові інструменти покликані створити сприятливу нормативно-правову базу для формування ефективної інвестиційної політики в державі. Політичні мають на меті розробку і реалізацію ефективної інвестиційної політики. Економічні передбачають створення економічних умов для результативного ведення бізнесу і залучення інвестицій у діяльність підприємницьких структур.

Санкційні інструменти підсилити відповідальність учасників інвестиційних відносин. Адже фінансова підтримка теж відіграє не аби яку роль для тих інституцій, які беруть активну участь у розробці інвестиційної політики. Податкове законодавство здатне створити позитивний вплив на потенційних інвесторів. Вважаємо, що вище окреслені інструменти варто враховувати при розробці інвестиційної політики в державі.

Висновки. Отже, світова спільнота напрацювала певні інструменти й механізми розв'язання інвестиційних питань і проблем. Тому для удосконалення інвестиційної політики вкрай важливим залишається міжнародне співробітництво. Попри наявні відмінності в Українському законодавстві з питань інвестування і в законодавстві країн-членів ЄС, спільним є те, що усі сторони зацікавлені посилення фінансових відносин. Встановлено інструменти захисту прав біженців, серед яких правові, політичні, економічні, фінансові та податкові були визначені ключовими.

Список використаних джерел

1. Пріоритети інвестиційної політики в контексті модернізації економіки України : аналіт. доп. / А. П. Павлюк, Д. С. Покришка [та ін.] ; [за ред. Я. А. Жаліла]. К. : НІСД, 2013. – 80 с.
2. Манцуров Д. І. Статистичне моделювання інноваційно-інвестиційної політики як складової антикризової стратегії держави [Електронний ресурс] / Д. І. Манцуров // Вісник соціально-економічних досліджень. 2012. Вип. 3(2). С. 98-103. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_3\(2\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_3(2)_17)
3. Новикова М. В. Впровадження регіональної політики інноваційно-інвестиційного розвитку територіальних авіавиробничих комплексів в системі соціально-економічного розвитку регіонів України [Електронний ресурс] / М. В. Новикова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. 2012. № 3. С. 36–54. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2012_3_5
4. Машкіна Л. О. Державна правова політика щодо іноземних інвестицій у вітчизняний банківський сектор [Електронний ресурс] / Л. О. Машкіна // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія : Економічна теорія та право. 2013. № 3. С. 142-150. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2013_3_17
5. Сокровольська Н. Я. Бюджетна політика як інструмент інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України [Електронний ресурс] / Н. Я. Сокровольська // Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.12. С. 318-324. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2013_23

МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Віктор Коструба

здобувач

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Наталія Куровська
Поліський національний університет*

Вступ. Важливою складовою економічного розвитку вітчизняних компаній є підвищення ефективності управлінських рішень, особливо тих, що стосуються підвищення платоспроможності та ліквідності суб'єктів господарювання, забезпечення їх фінансової стійкості та конкурентоспроможності в умовах мінливого економічного середовища. У цьому контексті актуалізується питання моніторингу управління грошовими потоками підприємства, яке власне і спрямоване на забезпечення його стійкого зростання та постійної фінансової рівноваги, та оцінки його ефективності щодо оптимізації грошових потоків. Моніторинг ефективності формування грошових потоків суб'єкта господарювання з метою забезпечення оптимізації руху його коштів є однією з основних проблем, з якою стикаються менеджери, враховуючи мінливість зовнішнього середовища, посилення цифровізації і глобалізації економічних відносин.

Теоретико-методологічним основам управління та оцінки грошових потоків присвячено значну кількість наукових праць таких вчених як: Н. Барабаш, І. Галечко, О. Єрмошкіна, О. Загородна, О. Золотарьова, І. Копія, Т. Косова, В. Нагайчук, Н. Никонович, Г. Партин, Н. Перловська, І. Спільник та ін. Віддаючи належне існуючим напрацюванням та не применшуючи їх вагомості, слід акцентувати увагу на вирішенні низки суперечливих питань, які є актуальними для забезпечення економічного зростання підприємств та економіки загалом і стосуються розробки методичних підходів до моніторингу ефективності формування грошових потоків підприємства.

Результати дослідження. Найважливішим етапом у процесі управління фінансовою діяльністю є моніторинг грошових потоків підприємства. Метою моніторингу є оцінка здатності підприємства генерувати грошові кошти в розмірі та термінах запланованих платежів, необхідних для забезпечення прийняття управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків [3; 6].

Відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку з урахуванням світової практики господарська діяльність компаній поділяється на три види для потреб фінансового менеджменту, бухгалтерського обліку та складання й опублікування публічної фінансової звітності: операційна діяльність; інвестиційна діяльність; фінансова діяльність [5].

Таке групування господарських операцій за видами діяльності широко використовується на практиці при організації фінансового менеджменту та аналізі їх ефективності, але це не єдиний варіант [5].

Важливою кількісною характеристикою діяльності ТОВ «Фешен Груп» є розрахунок та оцінка абсолютного грошового потоку, що утворюється в процесі

його операційної діяльності – операційного грошового потоку.

Інвестиційна діяльність ТОВ «Фешен Груп» за Н(С)БО-1 здійснюється у вигляді серії операцій з купівлі-продажу довгострокових активів, а також короткострокових активів, фінансових активів, які не є еквівалентами грошових коштів [5].

Фінансова діяльність ТОВ «Фешен Груп» за Н(С)БО-1 визначається як серія господарських операцій, які призводять до зміни суми та/або складу власного та боргового капіталу. Іншими словами, фінансова діяльність спрямована на кількісну та/або якісну зміну його зобов'язань з метою задоволення вимог підприємства до капіталу [5].

Карта оціночних показників грошових потоків підприємства ТОВ «Фешен Груп» представлена на рис. 1.

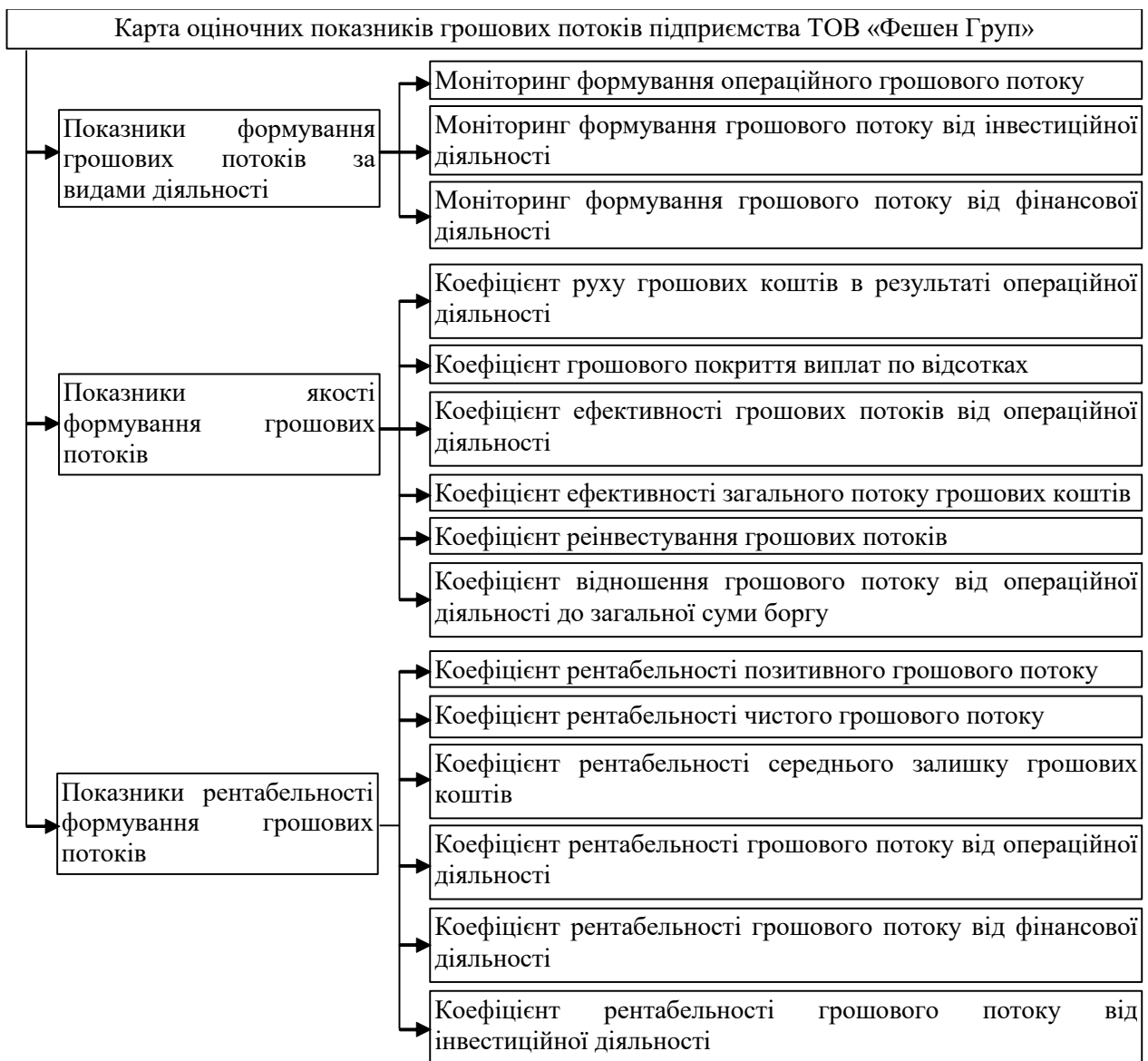

Рис. 1. Карта оціночних показників грошових потоків підприємства ТОВ «Фешен Груп»

Джерело: побудовано автором на основі [1; 2; 4].

Ефективне формування грошових потоків означає таке надходження і витрачання грошових коштів, яке створює чистий грошовий потік та забезпечує віддачу у вигляді чистого прибутку. Оцінку ефективності формування грошових потоків, насамперед, здійснюють за розрахунком чистого грошового потоку, позитивна величина якого свідчить про наявність у підприємства вільного залишку грошових коштів, одержаних від об'єктів господарювання в окремих періодах [1; 5].

Використовуючи дані фінансової звітності ТОВ «Фешен Груп» проведемо моніторинг ефективності формування грошових потоків підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка показників рентабельності грошових потоків підприємства
 ТОВ «Фешен Груп» за 2019-2021 рр.**

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. до 2019 р., ±
Коефіцієнт рентабельності позитивного грошового потоку	0,05	0,038	0,03	-0,02
Коефіцієнт рентабельності чистого грошового потоку	0,22	0,13	-36,78	-37,01
Коефіцієнт рентабельності середнього залишку грошових коштів	0,04	0,03	0,02	-0,01
Коефіцієнт рентабельності грошового потоку від операційної діяльності	0,08	0,07	0,00	-0,07
Коефіцієнт рентабельності грошового потоку від фінансової діяльності	0,00	0,00	0,66	0,66
Коефіцієнт рентабельності грошового потоку від інвестиційної діяльності	0,07	0,06	0,08	0,01

Рентабельність грошових потоків майже по всім напрямкам знижується, що пояснюється погіршенням результативності діяльності ТОВ «Фешен Груп». У 2019 р. підприємство мало чистий прибуток у розмірі 2020 тис. грн, а в 2021 р. – 1876 тис. грн. Відповідним чином знижується і коефіцієнти рентабельності грошових потоків, розраховані за чистим прибутком підприємства. Коефіцієнт рентабельності грошового потоку від фінансової діяльності у 2019-2020 рр. мав нульове значення, а в 2021 р. – досить низьке значення, тому що прибуток від фінансової діяльності не був стабільним. Коефіцієнт рентабельності грошового потоку від інвестиційної діяльності практично дорівнює нулю, тому що впродовж періоду, що аналізується, позитивний грошовий потік від інвестиційної діяльності надзвичайно низький.

В цілому, за результатами проведеного дослідження слід зробити висновок, що політика управління та планування грошовими потоками ТОВ «Фешен Груп» є недосконалою. Зокрема, мало уваги приділяється здійсненню фінансової діяльності. Операційна діяльність компанії ТОВ «Фешен Груп» також характеризується зниженням її ефективності. У структурі зобов'язань

зростають поточні залучення коштів, що негативно впливає на фінансовий стан. Отже фінансовий менеджмент повинен бути спрямований на оптимізацію планування структури надходжень і видатків грошових коштів ТОВ «Фешен Груп».

Висновки. В цілому наведені показники дають змогу оцінити спроможність підприємства формувати достатній грошовий потік для розрахунку за грошовими зобов'язаннями, що виникають у процесі господарської діяльності. Таким чином, моніторинг ефективності формування грошових потоків є важливою складовою процесу управління рухом грошових коштів, що забезпечує якісну обробку інформації з метою подальшого прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень, прогнозування та планування грошових потоків.

Список використаних джерел

1. Барабаш Н.С. Аналіз грошових потоків у системі фінансового менеджменту підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 2. Т. 2. С. 164–167.
2. Власюк Т. М. Методичні підходи до аналізу грошових потоків підприємства. Вісник КНУТД. 2019. № 3. С. 36-46.
3. Заревчацька Т. В. Аналіз руху грошових потоків у процесі управління ефективністю діяльності малих підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2019. № 7 (122). С. 141–145.
4. Куратник П. Рух грошових коштів: складання звіту та аналіз. Справочник економіста. 2019. № 6 (78). С. 60-67.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» / затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
6. Поддєрьогін А.М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства. Фінанси України. 2019. № 11. С. 119–128.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ АКЦІЙ

Юрій Коханчук
магістрант

*Науковий керівник – Ірина Абрамова, кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Ринок акцій сприяє перерозподілу фінансових ресурсів між секторами національної економіки. Він має складну структуру і є однією з

найбільш потужних складових ринку цінних паперів. Саме тому проблеми, пов'язані з його формуванням та функціонуванням набувають особливої актуальності.

Вивченню проблем розвитку ринку акцій присвячені праці І. Абрамової, Л. Недільської, С. Мошенського, Я. Міркіна, С. Павлова, І. Сороки та інших. Проте попри значні наукові досягнення у зазначеному напрямі низка питань, пов'язаних з формуванням й функціонуванням ринку акцій, потребують продовження та поглиблення.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування ключових аспектів формування та функціонування ринку акцій.

Результати дослідження. Акції є важливими інструментами ринку цінних паперів. Вони створюють умови для залучення фінансових ресурсів у господарську діяльність підприємств. С. Гаврилук наголошує: «Значні обсяги операцій з акціями дозволили виокремитися їм у окремий сегмент фондового ринку. Функціонування ринку значно впливає на економіку усієї країни. Зміна динаміки фондових індексів вказує на зміну капіталу компаній, акції яких лежать в основі цих індикаторів, що в свою чергу тягне за собою зміни в економічній системі держави» [1]. С. Мошенський зауважує: «Глобальний ринок акцій поступається за своїм обсягом лише облігаційному ринку, але є значно складнішим за своєю організацією. На відміну від облігацій – паперів з фіксованою прибутковістю, ризик дефолта за якими є невеликий, прибутковість акцій залежить від багатьох обставин, які важко заздалегідь прогнозувати» [2].

Головними дійовими особами на ринку акцій є емітенти – особи, які бажають збільшити обсяги свого капіталу, інвестори – особи, які бажають отримати прибуток від володіння цим видам цінних паперів, посередники – установи, які мають повноваження на здійснення операцій з цінними паперами (рис. 1).

Рис. 1. Учасники ринку акцій

Джерело: побудовано на основі [3].

Професійні учасники забезпечують обіг цінних паперів на ринку акцій, здійснюють їх депозитарний облік, реєстрацію, управлінням активами клієнтів та низку інших операцій. Види діяльності професійних учасників проілюстровано на рис. 2.

Головне призначення ринку акцій – капіталізація акціонерних товариств. Придбання акцій дозволяє управляти компанією та претендувати на частину її

майна. Функціонування ринку значно впливає на економіку усієї країни. Зміна динаміки фондових індексів вказує на зміну капіталу компаній, акції яких лежать в основі цих індикаторів, що в свою чергу тягне за собою зміни в економічній системі держави.

Рис. 2. Послуги професійних учасників на ринку акцій

Джерело: побудовано на основі [3].

Курс акцій лежить в основі їх котирування на фондових біржах. На ринковий курс даного виду цінних паперів впливають такі чинники як величина річного дивіденду, який вона приносить; рівень позичкового процента та співвідношення між пропозицією та попитом на них на фондових ринках. Курс акції зростає при збільшенні величини дивідендного доходу за нею та зниженні рівня позичкового проценту на фінансовому ринку.

Висновки. Отже, встановлено, що головною складовою ринку цінних паперів є ринок акцій. Метою функціонування ринку акцій є перерозподіл капіталу між різними сегментами та секторами економіки з використання такого фінансового інструменту як акції. Завдяки емісії та розповсюдженню акцій, акціонерні товариства мають змогу акумулювати та залучати у господарський обіг вільний фінансовий капітал, що обертається на фінансовому ринку.

Список використаних джерел

1. Бітюк П.О. Фондові біржі в Україні і світі. *Фондовий ринок*. 2019. № 36. С. 6-12.
2. Гаврилюк С. І. Місце фондової біржі на ринку цінних паперів. *Економіка і управління*. 2011. № 4. С. 65-71.
3. Дема Д. І. Фінансовий ринок: навч. посібник / Д. І. Дема, І. В. Абрамова, Л. В. Недільська. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 448 с.

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ІНОЗЕМНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ОБЛІК НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Юля Слюсаренко
магістрантка

Крістіна Москвітін
магістрантка

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор, Юзеф Цаль-Цалко
Поліський національний університет

Вступ. Інвестиції виступають найпотужнішим стимулом господарської діяльності підприємств та забезпечує їм стрімке економічне зростання. У сучасній економічній літературі є твердження що змістовно теорія інвестицій виникла в дослідженнях А. Сміта (XVII ст.), який розглядав цю проблему через нагромадження капіталу як чийсь доходи з прибутком отримані на попередніх стадіях господарської діяльності.

Ринкові відносини в господарській діяльності на підприємствах України визначають важливу роль не тільки вітчизняних капітальних вкладень, але і залучення в бізнес інвестицій іноземних інвесторів.

Проблемам іноземного інвестування в Україні присвячені наукові дослідження багатьох вчених, починаючи з 1997 року, Кізіма Т.О. [1], Лісніченко С. М. [2], Сукурова Н.М. [3], Чілік Л.П. [4], Гораль, Л. Т., С. В. Король [5], Татаренка Н. О.[6].

Лісніченко С. М. розглядав інвестиції як історичну категорію всіх видів всі види капітальних вкладень у сферу матеріального виробництва, які здійснюються іноземними суб'єктами підприємницької діяльності у вигляді високо технологічного обладнання, засобів виробництва, валютних коштів, прав промислової і інтелектуальної власності, за рахунок яких досягається суспільно-корисний ефект для народного господарства України та створюється прибуток [2].

Результати дослідження. На основі вивчення літературних джерел [7] можна констатувати що іноземна інвестиційна діяльність в Україні пройшла складний історичний шлях розвитку на якому можна виділити 10 етапів:

1. XIX ст. - перші спільні підприємства к формі акціонерних товариств та концесії в гірничій промисловості на території України.

2. Початок XX ст. - іноземні підприємці одержали повну свободу для здійснення торгівлі та заняття промисловістю.

3. 1917-1920 роки - націоналізація іноземних капіталів.

4. 1920-1928 роки - дозвіл на створення концесій та акціонерних змішаних товариств;

5. 1928-1945 роки - період ліквідації існуючих концесій. Підприємства з іноземним капіталом майже всі були ліквідовані.

6. 1945-1980 роки - практика створення змішаних підприємств при участі держави за кордоном на умовах експорту капіталу.

7. 1980-1991 роки - активний пошук шляхів щодо розвитку спільних підприємств на території України, розробка законодавства про іноземні інвестиції. Станом на 1989 рік було зареєстровано 448 спільних підприємств.

8. 1991-2000 роки - розробка інноваційного законодавства про іноземні інвестиції в Україні. Проте вже у 2000 році фактично було порушено державну гарантію щодо внесення змін в законодавство про іноземні інвестиції та скасовано дію пільг.

9. 2000-2020 роки - одержало закріплення визначення понять «іноземне підприємство» та «підприємство з іноземними інвестиціями» в Господарському кодексі України та Класифікаторі організаційно-правових форм господарювання.

10. 2020 - і до сьогодні - визначено організаційні, правові та фінансові засади державної підтримки інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні та утворено спеціальну комісію Верховної Ради України з питань захисту прав інвестора.

На сьогодні інвестиційна діяльність іноземних та вітчизняних інвесторів характеризується показниками які наведені в табл. 1, 2.

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн. дол. США

Роки	Прямі інвестиції (усього)	Інструменти участі в капіталі	Боргові інструменти
2015	46009,4	35562,0	10447,4
2016	47706,0	37054,4	10651,6
2017	47765,2	36310,2	11454,9
2018	46894,2	35391,0	11503,2
2019	54209,6	41662,5	12547,1
2020	52091,4	37600,4	14491,0
2021	62131,4	44181,0	17950,4

Узагальнено за даними: <https://bank.gov.ua/>

Іноземне інвестування у сучасній формі, виникло після другої світової війни відповідно до плану “Маршала” для Європи щодо інвестування економіки європейських країн.

На території України активно іноземне інвестування передбачалось розвивати починаючи з 1987 року відповідно до постанови уряду щодо створення спільних підприємств за участю фірм капіталістичних країн і країн що розвиваються. Проте участь іноземних інвесторів обмежувалась часткою в статутному капіталі (яка не могла перевищувати 49 відсотків).

В 1988 році це обмеження було знято і розмір часток у статутному капіталі спільних підприємств вітчизняних і іноземних учасників мав визначатися за угодою сторін. В 1990 році в законі «Про власність» передбачалось створення на території України не тільки спільних підприємств, але і інших організаційно-правових форм господарювання.

В липні 1991 році було прийнято основи законодавства про іноземні інвестиції на території СРСР, а на захист іноземних інвестицій в Україні був виданий Указ Президії Верховної Ради України від 30.08.1991р. № 1455- XII.

Після цього Україна сформувала своє власне інвестиційне законодавство в частині залучення іноземних інвестицій та відображення їх в обліку.

Організацію бухгалтерського обліку іноземної інвестиційної діяльності в Україні розглянемо на прикладі надходження прямих іноземних інвестицій до статутного капіталу підприємств з іноземними інвестиціями.

Таблиця 2

Капітальні інвестиції в національній економіці України за видами активів та джерелами фінансування в 2021 році

Джерела фінансування	Показники		Види активів	Показники	
	млрд. грн.	структура, %		млрд. грн.	структура, %
Кошти державного бюджету	48,5	9,2	Матеріальні активи в т.ч.:	505,2	95,5
Кошти місцевих бюджетів	44,2	8,3	будівлі житлові	47,8	9,1
Власні кошти підприємств та організацій	362,7	68,6	будівлі нежитлові	71,5	13,5
Кредити банків та інших позик, з них:	26,7	5,0	інженерні споруди	148,2	28,0
кредити банків нерезидентів	9,8	1,8	машинне обладнання та інвентар	158,7	30,0
Кошти інвестиційних компаній, фондів, тощо	3,0	0,6	транспортні засоби	54,4	10,3
Кошти інвесторів нерезидентів	0,8	0,2	довгострокові біологічні активи рослинництва і тваринництва	4,9	0,9
Кошти населення для будівництва житла	28,6	5,4	Нематеріальні активи в т.ч:	23,6	4,5
Інші джерела фінансування	14,4	2,7	програмне забезпечення та бази даних	13,7	2,5
Разом	528,8	100	Разом	528,8	100

Розробка авторів

Для відображення господарських операцій з формування статутного капіталу використовуємо наступні рахунки бухгалтерського обліку:

1. Синтетичний рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал», субрахунок першого порядку 401 «Статутний капітал», субрахунки другого порядку 4011 «Вітчизняні учасники», 4012 «Іноземні учасники».

2. Синтетичний рахунок 46 «Неоплачений капітал», субрахунки першого

порядку 461 «Вітчизняні учасники», 462 «Іноземні учасники».

3. Синтетичний рахунок 31 «Рахунки в банках», субрахунки першого порядку 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті».

4. Синтетичний рахунок 74 «»Інші доходи», субрахунок першого порядку 744 «Доход від неопераційної курсової різниці», субрахунок другого порядку 7441 «Курсові різниці за внесками в статутний капітал».

5. Синтетичний рахунок 97 «»Інші витрати», субрахунок першого порядку 974 «Втрати від неопераційної курсових різниць», субрахунок другого порядку 9741 «Курсові різниці за внесками в статутний капітал».

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать про велику кількість теоретичних напрацювань і нормативного законодавства в сфері залучення іноземних інвестицій. Проте залишаються проблеми, особливо нормативного характеру які заважають активізувати цей важливий процес в національній економіці України.

Список використаних джерел

1. Кізима Т.О. Фінансові аспекти функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні: дис. к.еко.н. : 08.00.02. Тернопіль, 1997. 135 с.
2. Лісніченко С. М. Фінансово-правове регулювання іноземного інвестування в Україні (за законодавством України та країн ЄС і США) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 1999. 18 с
3. Сукурова Н.М. Іноземне інвестування як чинник інноваційного розвитку економіки регіонів : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.05. ДВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". Ужгород, 2011. 20 с.
4. Чілік Л.П. Щодо визначення понять «іноземні інвестиції» в міжнародних правовідносинах *Економічний аналіз*. 2022. 39-42 С.
5. Гораль, Л. Т., С. В. Король. Еволюція поняття інвестиції: сучасний період. *Економічний аналіз*. 2015. № 2 –20-26 С.
6. Татаренко Н. О., Поручник А. М. Теорії інвестицій: навч. Посібник. Київ : КНЕУ, 2000. 160 с.
7. Історія розвитку інвестиційного законодавства URL: <https://buklib.net/books/37118/> (дата звернення 25.10.2022).

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА НАДХОДЖЕННЯ ПДФО ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Людмила Добжанська

магістрантка

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, професор, Дмитро Дема
Поліський національний університет*

Вступ. Основним податком, який забезпечує формування місцевих бюджетів, а також їх розвиток та фінансову незалежність є податок на доходи фізичних осіб. Згідно статистичних даних податок на доходи фізичних осіб складає більше 50% загальних надходжень до місцевих бюджетів. Питаннями оподаткування доходів громадян займалися багато вчених економістів, зокрема, Андрущенко В., К. Безверхий К., Дема Д., Соколовська А., Тулуш Л. та ін.. Виникає потреба у дослідженні факторів впливу, динаміки та структури надходження податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів.

Результати дослідження. В сучасних умовах ринкової економіки побудова системи оподаткування здійснюється на демократичних засадах, із забезпеченням рівності до усіх платників податку незалежно від форми власності та його діяльності, а також із врахуванням всіх доходів, які фізична особа отримує з різних джерел.

Залежно від цілей державної політики змінюється розмір податкового навантаження. Якщо держава має на меті наповнення бюджету, то відповідно збільшуються ставки оподаткування, а отже і податкове навантаження, таке збільшення є фіскально ефективним лише до певної точки. Якщо метою є покращення рівня життя громадян та стимулювання економічного розвитку, то величина податкового навантаження зменшується.

Досягнення тієї чи іншої мети можливе лише при повному врахуванні всіх факторів, що впливають на величину надходжень від оподаткування доходів фізичних осіб.

Для оцінки ключових факторів, які впливають на оподаткування доходів фізичних осіб в Україні застосуємо PEST - аналіз. PEST - аналіз призначений для виявлення політичних (P - political), економічних (E - economic), соціальних (S - social) і технологічних (T - technological) факторів [1]. Цей аналіз ставить за мету виявити ті фактори зовнішнього середовища, які найбільше впливають на досліджуємий об'єкт чи явище, а також передбачити динаміку впливу цих факторів (сприятливу чи несприятливу) [1].

Стійка політична ситуація в країні, зрозуміла податкова політика, інтерес громадян до політичних процесів та податкового законодавства буде мати позитивний вплив на оподаткування. В той самий час, як бюрократизація та підвищення корупції, має негативний вплив.

Види факторів впливу на надходження ПДФО

Політичні фактори	Економічні фактори
<ol style="list-style-type: none"> 1. Стійкість політичної влади. 2. Стабільна податкова політика. 3. Висока бюрократизація і високий рівень корупції. 4. Підвищення зацікавленості громадян в політичних процесах. 5. Можливість розвитку військових дій у країні. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низькі темпи зростання економіки. 2. Скорочення рівня доходів населення. 3. Зростання рівня безробіття населення. 4. Стриманий розвиток банківської системи. 5. Високий рівень інфляції та зниження рівня платоспроможності.
Соціальні фактори	Технологічні фактори
<ol style="list-style-type: none"> 1. Скорочення росту населення. 2. Збільшення трудової міграції. 3. Низький рівень мінімальної заробітної плати. 4. Недостатній рівень охорони здоров'я та освіти. 5. Зростання обсягів соціальних допомог. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність можливостей розвитку і поширення інтернету, розвиток мобільних пристроїв. 2. Створення публічних реєстрів щодо доходів фізичних осіб. 3. Наявність можливостей використання, впровадження та передачі технологій. 4. Поглиблення контролю за обліком бази оподаткування.

Економічні фактори тісно пов'язані між собою, так зростання економіки буде сприяти підвищенню рівня доходів населення і зниженню рівня безробіття. Розвиток банківської системи є стимулюючим фактором, а збільшення інфляції буде мати негативний вплив.

Зростання народжуваності, підвищення рівня охорони здоров'я та освіти, підвищення рівня мінімальної заробітної плати є позитивним фактором, а збільшення рівня трудової міграції виступає негативним фактором.

Впровадження технологій, поширення інтернету та розвиток мобільних пристроїв є стимулюючим фактором. Створення публічних реєстрів щодо доходів фізичних осіб та поглиблення контролю за обліком бази оподаткування також будуть стимулюючим фактором.

Податок на доходи фізичних осіб є одним з ключових джерел надходжень місцевих бюджетів, і завдяки цьому - одним з ключових інструментів фінансування місцевих видатків, зокрема на утримання соціальної та комунальної інфраструктури.

Згідно із Бюджетним кодексом України податок на доходи фізичних осіб розподіляється між бюджетами так [2]:

«1. До доходів Державного бюджету України (стаття 29 БКУ):

- 25 % податку на доходи фізичних осіб на відповідній території України (крім території міст Києва та Севастополя);

- 60 % - на території міста Києва.

2. До доходів місцевих бюджетів України (стаття 64 БКУ):

- 60% ПДФО по всій території України, крім міста Київ та Севастополь (крім пасивних доходів фізичних осіб (проценти на поточний або депозитний

(вкладний) банківський рахунок, проценти на вклад (депозит) у кредитній спілці);

- 40% ПДФО у місті Києві (крім пасивних доходів фізичних осіб (проценти на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, проценти на вклад (депозит) у кредитній спілці);

3. До обласних бюджетів - 15%».

Проаналізуємо структуру податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2017-2021 рр.

Таблиця 2

**Надходження доходів до місцевих бюджетів (без урахування трансфертів),
млрд. грн.**

Вид податку	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Податкові надходження до місцевих бюджетів, з них:	191,9	233,9	275,0	290,0	351,8
Податок на доходи фізичних осіб	110,0	138,1	165,4	177,8	212,2
Земельний податок	26,4	27,3	32,8	31,5	35,3
Єдиний податок	23,3	29,5	35,2	38,0	46,2
Податок на нерухоме майно	2,4	3,6	4,9	5,8	7,8
Інші податкові та неподаткові надходження	29,8	35,4	36,7	36,9	50,3

Розраховано автором на основі: [3].

Як свідчать дані (таб 2.) податок на доходи фізичних осіб займає першу позицію і складає більше 50% наповнення місцевих бюджетів. В цілому динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів є позитивною та мала тенденцію до зростання протягом 2017-2021 років, а саме із 110,0 млрд. грн. у 2017 році, до 212,2 млрд. грн. у 2021 року [3].

Зростання надходжень до місцевих бюджетів податку на доходи фізичних осіб свідчить, що є зростання номінальних доходів населення, а також прослідковується позитивна, зростаюча динаміка, що може свідчити про процеси детінізації економіки в частині оподаткування доходів фізичних осіб [3].

Висновки. Сьогодні податок на доходи фізичних осіб є важливим джерелом наповнення місцевих бюджетів та має значний фінансовий потенціал. Також є багато факторів, які тісно пов'язані між собою і впливають на оподаткування фізичних осіб. Так наявність військових дій, які є на даний час в країні, чинять негативний вплив на економічні, соціальні та технологічні фактори, що призведе до зменшення надходжень в майбутніх періодах. Саме тому питання дослідження податку на доходи фізичних осіб є досить актуальним.

Список використаних джерел

1. Uk. economy - pedia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.economy-pedia.com/11039584-pest-analysisuk>
2. Бюджетний кодекс України № 2456-17 від 01.11.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Сайт МФУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/>

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Ганна Журова

здобувачка

*Науковий керівник – Вероніка Чернега, асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

Вступ. Однією з перших інституцій, у роботі якої відбулися помітні зміни пов'язані із війною в Україні, стала митниця. Управління нашої держави, а також виокремлені інституції законодавчої влади винесли достатньо багато юридичних актів, які не лише полегшують митне оформлення товарів і транспортних засобів, а також створюють певні пільгові системи для імпортерів. [3,4].

Зазначені дії направлені на безперешкодне, швидке і належне забезпечення населення нашої держави і збройні сили України усім необхідним в доволі важкі часи. До вимушених нововведень митного оформлення товарів відносять імпорتنі та експортні операції, порядок роботи митниць, правове регулювання ввезення певних продуктів. Наші реалії встановлюють нові правила, до яких варто швидко пристосуватись. [1]

Відтак, першочергово після введення військового стану Україна налагодила логістику для вкрай необхідних для життєзабезпечення та захисту держави провізії. Основні зміни наведені на рис.1 .

Головні зміни в експортних операціях - це доповнення переліку товарів, експорт яких в будь-якій кількості належить ліцензуванню - на м'ясо птиці, яйця птиці, і в тому числі на дуже важливий і стратегічний товар для нашої держави - пшеницю та суміш пшениці й жита (меслин).

Також, відразу ж після впровадження військового стану правління нашої держави тимчасово заборонило експорт препаратів крові – імуноглобуліну і альбуміну. Варто зауважити, що митні органи в умовах війни функціонують у досить активному стані, тому що мають встановити доволі швидкий процес митного оформлення вантажів, переважна частка яких перевозить гуманітарну

допомогу нашій державі. Не менш важливими також є дії Національного банку України, який наклав табу на здійснення транскордонного переказу національної та іноземної валюти, платіжних документів та цінних паперів, банківських металів з України, а також на здійснення транзакцій на рахунки банків-нерезидентів за всі операції, крім придбання критично важливих імпорتنих товарів. Ці дії НБУ означають, що під час дії воєнного стану імпортери дійсно не мають можливості розраховуватися за товари, якщо вони не являються товарами критичного імпорту. [2]

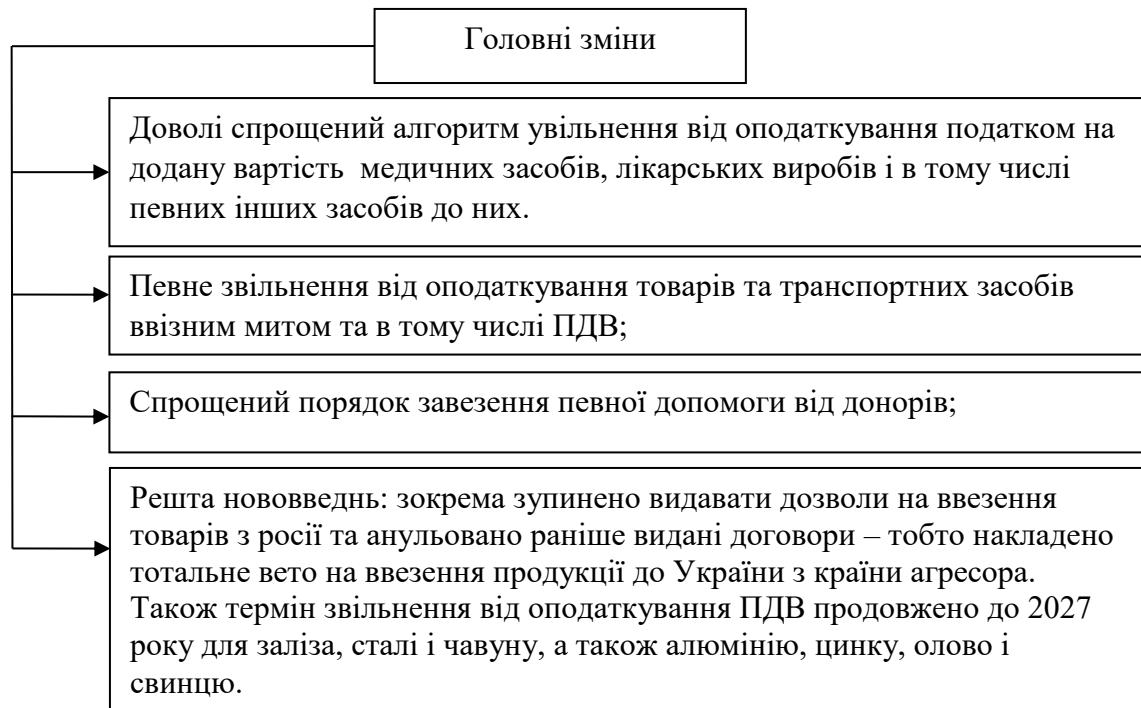

Рис. 1. Основні зміни ввезення найбільш необхідних для життєзабезпечення та оборони країни товарів.

Джерело: сформовано автором за даними [1]

Критерії, за якими товар класифікують до критичного імпорту, складаються з секторів (рис.2).

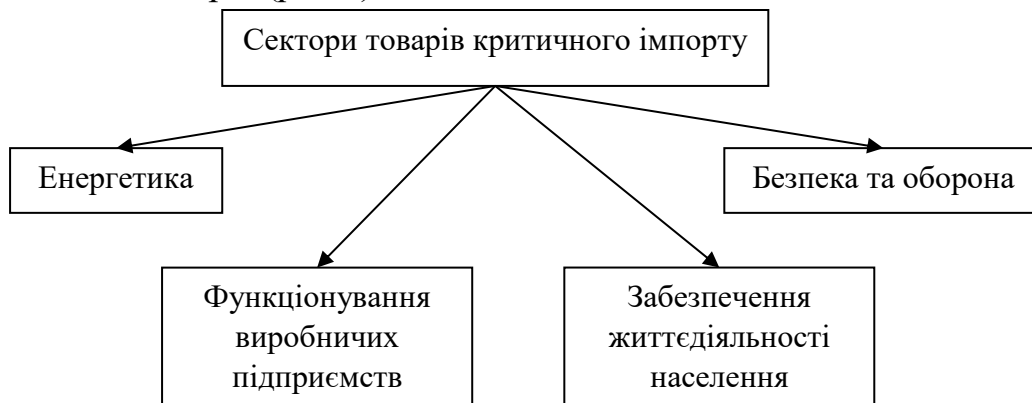

Рис. 2. Сектори товарів критичного імпорту

Джерело: сформовано автором за даними [2]

Задумка являє собою те, що певні продукти є матеріалами для виробництва критично важливих товарів, є дефіцитним продуктом чи необхідним для енергетики, задовільняє потреби військових або є лікарським препаратом.

Варто зауважити, самі по собі положення правових актів, які ухвалені у ході військової агресії росії проти нашої держави, діятимуть тільки на період дії військового стану і утратять силу з його завершенням або ж відміною.

Загалом, операції з імпорту товарів можуть бути досить тривалі, а скасування військового стану може статися в ході транспортування продуктів і товарів, що в свою чергу призведе до змін в порядку митного оформлення, бізнес має звернути увагу на певну специфіку законодавства при митному оформленні.

Висновки. Отже, взявши до уваги все вище зазначене, можна стверджувати, що Україна, зокрема митні органи, досить швидко і вдало адаптуються до зовнішніх і внутрішніх чинників, і немає жодних сумнів щодо того, що в період перехідного післявоєнного часу нашою країною будуть здійснені всі можливі порядки митного оформлення стосовно певних товарів, які будуть необхідними задля якнайшвидшої відбудови України.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-mitnogo-oformlennya-okremih-tovariv-shcho-vvozyatsya-na-mitnu-teritoriyu-ukrayini-u-period-diyi-voyennogo-stanu-236> (дата звернення 24.10.2022 р.).
2. Накліцький Д.О., Митне оформлення товарів на період воєнного стану. / Д.О.Накліцький. URL: https://biz.ligazakon.net/news/210518_mitne-oformlennya-tovariv-na-perod-vonnogo-stanu-klyuchov-novats-dlya-bznesu (дата звернення 24.10.2022)
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2022 № 153 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP220153?an=5474> (дата звернення 24.10.2022)
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.03.2022 № 236 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-mitnogo-oformlennya-okremih-tovariv-shcho-vvozyatsya-na-mitnu-teritoriyu-ukrayini-u-period-diyi-voyennogo-stanu-236> (дата звернення 24.10.2022)

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДОМОГОСПОДАРСТВ: СУТНІСТЬ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Анастасія Ленчук

здобувачка

Науковий керівник – Синчак Віктор, д.е.н, професор

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Вступ. Економічний розвиток є пріоритетним напрямом економічної політики будь-якої держави, у тому числі й України, також він (економічний розвиток) забезпечує високий рівень фінансової безпеки держави, яка, своєю чергою, є однією з основних компонент національної безпеки України. У системі фінансової безпеки країни на мікрорівні базовим складником є фінансова безпека домогосподарства.

Аналіз останніх досліджень. В Україні чималу кількість досліджень присвячено сутності фінансової безпеки країни, у тому числі безпеці домашніх господарств. Значний внесок у розвиток сучасної теорії фінансової безпеки зробили: О.І. Барановський [1], Ю.М. Воробйов, В.В.Ворошило [2], М.М. Данилюк [3], О.Д. Ладюк [4], Т. Кізима [5] та ін., у працях яких висвітлено сутність та особливості фінансової безпеки, а також характеризується вплив різноманітних чинників на рівень фінансової безпеки країни та домогосподарств. Аналізуючи внесок учених у теорію і практику фінансової безпеки домогосподарств, слід зазначити, що чималопитань досліджуваної проблеми залишаються недостатньо розробленими та дискусійними. До них слід віднести: трактування сутності та структури фінансової безпеки домогосподарств, механізму її забезпечення, підходи до аналізу стану та впливу фінансової безпеки на добробут населення.

Результати дослідження. На усіх рівнях фінансову безпеку варто розкривати як систему відносин держави та громадськості, ну і відповідно базовим підходом до розкриття проблеми фінансової безпеки має бути присутній системний підхід. Такий підхід буде дозволяти виявляти діалектичну спорідненість процесів забезпечення фінансової безпеки як на регіональному, так і на національному рівнях.

У світовому масштабі фінансова безпека виявляється мегарівнем, а державна фінансова безпека виявляється макрорівнем. На рівні галузі або ж регіону наявна мезобезпека. А якщо розглядати фінансову безпеку сектору домогосподарств та суб'єктів господарювання, то вона виявляється на мікрорівні[3].

Загалом під поняттям фінансової безпеки домогосподарств розуміється можливість домашнього господарства вносити у життя самостійні фінансово-економічні рішення згідно із своїми інтересами в рамках правового середовища.

Забезпечення фінансової безпеки домогосподарств направлене на те, щоб підвищити їхні фінансові можливості та фінансову стабільність. Загалом наявні

З базові функції забезпечення фінансової безпеки домогосподарств, серед яких: прогностична, попереджувальна та управлінська.

Прогностична функція спрямована на прогнозування та ідентифікацію внутрішніх та зовнішніх загроз інтересам суб'єкта фінансової безпеки. Попереджувальна функція спрямована на проведення комплексу тактичних і стратегічних заходів, які будуть спрямовані на те, щоб попередити загрози та їх нейтралізацію.

На наш погляд, базові напрямки забезпечення фінансової безпеки домогосподарств досить детально та зазначили такі вчені, як Воробйов Ю. М. та Ворошило В. В., а подана дана інформація наступним чином:

Балансування витрат та доходів домогосподарств. У такому разі передбачене досить чітке планування витрат та доходів, оскільки щотижневне планування витрат та доходів учасників домашнього господарства на усі періоди (короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий). Що в результаті дасть змогу підвищити добробут через збільшення прибутку та реалізувати цілі;

Страхування із врахуванням можливостей страхових організацій. Самострахування виявляється в утворенні резервів власних фінансових коштів домогосподарств, ухвалення раціональних фінансових рішень, максимальне уникнення ситуацій, за яких є варіант втрати певної частини доходу або певних фінансових ресурсів;

Підвищення прибутків домогосподарств. Серед заходів, які можуть цьому сприяти, наявні такі: утворення власного бізнесу, знаходження потенційних джерел доходів, або ж пошук високооплачуваної роботи [2].

На нашу думку, введення в дію зазначених напрямів забезпечення фінансової безпеки домогосподарств може бути реалізована за допомогою різних форм. Ми вважаємо, що найбільш ефективним є проведення семінарів, які будуть розглядати напрями вирішення проблематики відповідно до теми семінару, також транслювання телевізійних програм, до яких залучаються спеціалісти, різні публікації в ЗМІ, у яких будуть зазначені рекомендації щодо того, як краще забезпечити фінансову безпеку домогосподарств, або ж випуск навчальних програм для закладів освіти, у яких буде міститись певна тематика з підвищення фінансової грамотності населення.

Висновки. Отже, фінансова безпека домогосподарств – це невід'ємна складова частина системи фінансової безпеки на всіх рівнях фінансових відносин. Будучи базисом національної безпеки, фінансова безпека домашніх господарств потребує постійного аналізу її стану. Саме тому державна стратегія стосовно забезпечення належного рівня фінансової безпеки домогосподарств набуває особливого значення у період фінансової нестабільності та проведення економічних реформ в Україні, оскільки у цей час відбуваються серйозні перетворення у господарському житті держави. Забезпечення належного рівня фінансової безпеки охоплює всі сфери діяльності домогосподарства. Лише за умови повного використання вищеперелічених напрямів забезпечується достатній захист домогосподарства. Також поліпшення рівня фінансової безпеки

домогосподарств можливе за умов створення і реалізації відповідних фінансово-економічних, нормативно-правових та методологічних засад державної політики.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Фінансова безпека. Київ: Фенікс. 1999. 338 с.
2. Воробйов Ю.М., Ворошило В.В. Фінанси домашніх господарств у фінансовій системі держави: монографія. Сімферополь: АРІАЛ, 2013. 232 с.
3. Данилюк М.М. Фінансова безпека домогосподарств в умовах фінансової нестабільності. Економіка, фінанси, право. 2019. No 5(4). 6–8 с.
4. Ладюк О.Д. Фінансова безпека: характеристика складників. Ефективна економіка. 2016. No 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_11_59
5. Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії та практики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Тернопіль. 2011. 36 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3089/3/автореферат%20КІЗИМА%20ТЕТЯНА%20ОЛЕКСІЇВНА.pdf>

МІСЦЕ СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Віталіна Колосенко

здобувачка

*Науковий керівник – Вероніка Чернега, асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

Вступ. В сучасному світі для результативного функціонування економіки неодмінним джерелом постає саме соціальний капітал. В свою чергу соціальний капітал нагромаджується та задіюється в соціальній галузі, піднесення якої вимагає нового перегляду соціального інвестування – як важливого інструменту соціальної відповідальності.

Великий внесок у вивчення та розробку практичних основ створення і накопичення соціального капіталу внесли такі зарубіжні та вітчизняні науковці як: П. Бурдье, Дж. Коулмен, Д. Норт, Р. Патнем, Н. Пачева, О. Шпикуляк та інші.

Саме П. Бурдье визначив, що соціальний капітал є елементом суспільного виробництва, матеріальної і також класової практики, засобом досягнення об'єднаної солідарності [1 ст. 189]. А отже в загальному соціальний капітал виявляється не тільки причиною економічних вигод, а також проявом соціально-економічних умов та обставин, а саме він є груповим ресурсом.

Результати дослідження. Маючи велику кількість публікацій, щодо визначення поняття соціального капіталу, залишаються незавершеними питання впливу соціальних інвестицій на розвиток соціального капіталу.

Загалом головним ресурсом ефективного функціонування економічної системи є саме соціальний капітал, сутність якого проявляється у сукупності здатних приносити дохід зв'язків та соціально-економічних відносин. Продемонстровано основну характеристику соціального капіталу, а саме функції, властивості соціального капіталу, які дають досить точне та вичерпне розуміння соціального капіталу та на що саме він спрямований, адже саму головну функцію, а саме соціальну, виконує соціальний капітал.

Основним ресурсом ефективної діяльності економічної системи в сучасних умовах є соціальний капітал, сутність якого проявляється у сукупності здатних приносити дохід зв'язків та соціально-економічних відносин, які виникають у певній соціальній мережі на основі існуючих норм та довіри [1 ст. 189]. Головною рисою соціального капіталу є рівень довіри, який склався у суспільстві (таблиця 1).

Таблиця 1

**Динаміка довіри в українському суспільстві
протягом 2019 – 2021 років (у %).**

Назва показника	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Збройним силам України	51	66	72
Волонтерам	61	70	68
Звичайним людям	68	67	63
Церкві	51	52	51
Громадським організаціям	41	39	39
Потрульній поліції	30	34	35
Українським ЗМІ	31	30	32
СБУ	21	27	29
Національній поліції	29	29	30
Президенту України	30	32	27
Уряду України	12	14	14
Верховній Раді України	10	12	11

Сформовано за даними [4].

Аналізуючи дану таблицю динаміки довіри в українському суспільстві протягом 2019 – 2021 років визначено, що найбільше суспільство довіряє: ЗСУ, волонтерам, звичайним людям та церкві, а саме показники коливаються від 72 до 51 %. А найменше українське суспільство довіряє: Верховній Раді України та уряду України показники коливаються від 10 до 14 відсотків протягом 2019 – 2021 років.

Наведені показники певною мірою свідчать про істотну кризу інституціональної недовіри, а саме найбільше недовіри до уряду України та ВРУ, в українському суспільстві. Тому одним із шляхів подолання існуючої проблеми та покращення ситуації є систематична робота з формування соціального

капіталу. А одним з основних факторів утворення соціального та людського капіталу, а також розвитку економіки в цілому виступають соціальні інвестиції.

Загалом існує багато різних поглядів на визначення поняття соціальних інвестицій, але найточнішим визначенням даного поняття є те, що соціальні інвестиції являють собою певний тип вкладання коштів в розвиток об'єктів соціальної сфери з метою покращення умов проживання населення в країні [3 ст. 435].

Для створення та відтворення капіталу відповідно до вимог сучасного економічного розвитку здійснюються соціальні інвестиції, які мають основні види (рис. 1).

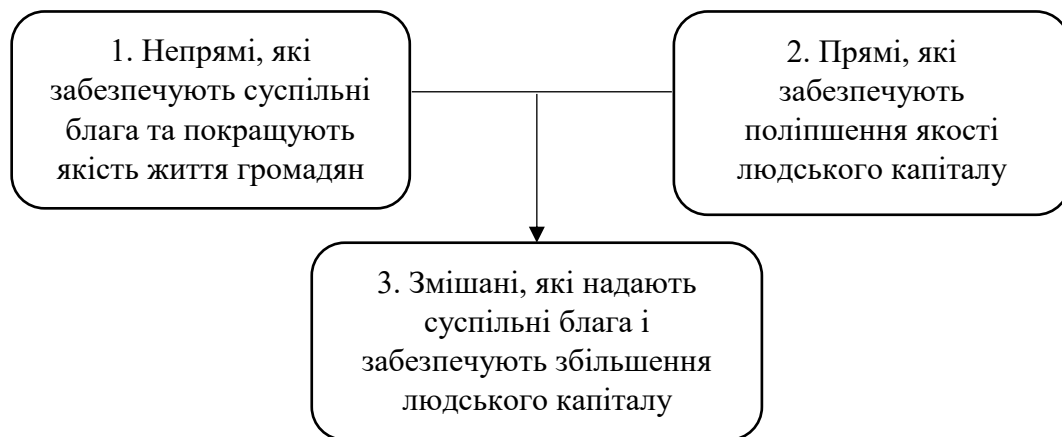

Рис. 1. Основні види соціальних інвестицій

Сформовано автором за даними [3 ст. 435].

В даному рисунку визначені основні види соціальних інвестицій, які безпосередньо мають досить вагоме місце в функціонуванні і розвитку соціального капіталу. Саме соціальні інвестиції забезпечують нагромадження людського та соціального капіталу, також підвищують та покращують якість життя населення і тим самим покращують якість соціального капіталу.

В свою чергу соціальні інвестиції поділяються на три рівні, а саме: мікрорівень, макрорівень та мегарівень.

На мікрорівні соціальні інвестиції розглядаються з позиції підприємства, яке вкладає грошові кошти та інші ресурси в об'єкти соціального середовища для покращення життя власних трудових колективів, територіальних громад, тощо. Саме соціальні інвестиції на мікрорівні впливають на ефективну діяльність працівників за рахунок зростання продуктивності праці.

На макрорівні соціальні інвестиції спрямовані на зростання соціального достатку через вкладення державними інститутами коштів у добробут населення територіальних громад та країни в цілому.

А на мегарівні соціальні інвестиції здійснюються міждержавними фондами і організаціями щодо певних окремих категорій індивідів, населення територіальних громад і країни загалом [1 ст. 191].

Соціальний капітал, який нагромаджується також за допомогою соціальних інвестицій, діє на ефективність міжнародних зв'язків за допомогою

яких зростає рівень довіри до транснаціональних корпорацій, інвестиційних банків, фондів і які зі свого боку зменшують ризики при здійсненні трансакцій [1 ст. 193].

Висновки. Можемо зробити відповідний висновок, що соціальний капітал виступає загальною системою ефективної діяльності економічної системи, яка в свою чергу виявляється у здатності приносити дохід зв'язків та соціально – економічних відносин, а головним інструментом формування соціального капіталу виступають – соціальні інвестиції, які мають багато рівнів і основні з них виділяють: мікрорівень, макрорівень, а також мегарівень.

Дієва співпраця організацій, структур, бізнесу і громадського суспільства в загальному вимагає опрацювання програми соціальних інвестицій, які матимуть велике значення для реалізації реформ та забезпечення перспективного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Грицаєнко Г. І., Грицаєнко М. І. Соціальні інвестиції в соціальний капітал. Таврійський державний агротехнологічний університет. Мелітополь. 2018. С. 189 – 193.
2. Лебедев І.В. Соціальний капітал як чинник ефективного менеджменту/ Вісник соціально-економічних досліджень № 37. 2017. С. 96 – 97.
3. Мельничук Л.С. Сутність та значення соціальних інвестицій. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Миколаїв. 2017. С. 435.
4. Показники динаміки довіри українського суспільства. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1093&page=1> (дата звернення 21.10.2022)

ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТОТВОРЕННЯ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Олександра Кривенко
магістрантка

*Науковий керівник – Олександр Віленчук, д. е. н, професор
Поліський національний університет*

Вступ. Державні облигації варто розглядати як надійний фінансовий інструмент подолання дефіциту загальнонаціонального та регіональних бюджетів всіх рівнів. В умовах воєнного стану актуальними постають завдання диверсифікації фінансових ресурсів на військові потреби. Розв'язання даної проблеми здійснюється через механізм емісії військових облигацій.

Теоретико-методологічні засади функціонування ринку цінних паперів відображено в працях: В. Лаптева, А. Білаша., Т Крусіра, В. Осипова, О. Ярошевської та ін. Проте, кон'юнктура фондового ринку України змінюється під впливом багатьох факторів, економічних, соціальних, політичних, фінансових, військових та ін. Це зумовлює актуальність дослідження у заданому напрямі.

Результати дослідження. Згідно з Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) розглядаються як «цінні папери, що розміщуються виключно на внутрішніх ринках капіталу і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу, відповідно до умов розміщення облігацій» [6]. Таким чином держава у тимчасове використання бере кошти в інвестора в борг на визначений період часу у завершенні якого їх повертає зі сплатою визначеної ставки дохідності.

Військові ОВДП варто розглядати як один з різновидів облігацій внутрішньої державної позики, фінансові ресурси від реалізації яких спрямовуються на забезпечення соціальних та військових потреб держави у період дії воєнного стану. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №156 Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» передбачено здійснювати державні внутрішні запозичення в обсязі до 400 млрд грн, забезпечуючи поетапний випуск ОВДП з дотриманням певних умов, а саме: встановлення номінальної вартості однієї облігації в сумі 1 тис. грн та встановлення купонного періоду – один рік [5].

Вкладання тимчасово вільних коштів у військові ОВДП має ряд суттєвих переваг у порівнянні з іншими інструментами інвестування. Їх суть полягає у наступному. По-перше, власники ОВДП не є платниками податку з доходів фізичних осіб 18% та 1,5% військового збору. По-друге, держава гарантує 100 % погашення облігацій з нарахуванням відповідних відсотків. По-третє, військові ОВДП належать до високо ліквідних фінансових інструментів, оскільки можуть бути швидко трансформовані у грошові кошти.

Відтак, враховуючи воєнний стан в країні та високі ризики інвестиційної діяльності, даний напрямок вкладання коштів є достатньо привабливим з позиції надійності, безпечності та дохідності. Крім цього даний напрям інвестування фінансових ресурсів, пов'язаний з проявом патріотичних почуттів та допомозі Збройним силам України у боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність нашої держави.

У процесі розповсюдження ОВДП застосовуються різні варіанти їх поширення, а саме: первинного розміщення, тобто облігації випускаються на ринок вперше та застосовується механізм додаткового розміщення який передбачає можливість емісії облігацій на умовах та правилах які використовуються на фондовому ринку. Класифікація військових облігацій за терміном обігу та відсотковою ставкою представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація військових облігацій за терміном обігу та відсотковою ставкою представлено

Код	Дата розміщення	Дата погашення	Ставка, у %
UA4000226187 (у грн)	26.07.2022	28.10.2022	9,5
UA4000226211 (у дол. США)	12.07.2022	13.10.2022	3,5
UA4000225791 (у грн)	24.05.2022	02.11.2022	10,0
UA4000225940 (у грн)	30.08.2022	11.01.2023	12,0
UA4000226427 (у грн)	20.09.2022	05.04.2023	12,0
UA4000226138 (у грн)	19.07.2022	29.01.2022	4,0
UA4000222509 (у євро)	24.05.2022	01.12.2022	2,5
UA4000225668 (у грн)	22.03.2022	01.03.2023	11,0
UA4000225809 (у грн)	03.05.2022	21.06.2023	11,0
UA4000226195 (у грн)	30.08.2022	05.07.2023	14,0
UA4000226260 (у грн)	20.09.2022	27.09.2023	14,0
UA4000225775 (у дол США)	30.08.2022	27.04.2023	4,0
UA4000225874 (у дол США)	24.05.2022	25.05.2023	3,7
UA4000226120 (у дол США)	30.08.2022	22.06.2023	4,5
UA4000226039 (у євро)	13.09.2022	15.06.2023	2,5
UA4000225908 (у грн)	28.06.2022	25.10.2023	11,5
UA4000226450 (у грн)	20.09.2022	13.03.2024	16,0
UA4000226286(у грн)	26.07.2022	26.06.2024	14,0

Джерело: побудовано за даними [1].

Аналіз даних таблиці 1 свідчить, що потенційний інвестор має достатній вибір (за валютою квотування, за термінами погашення та за відсотковою ставкою) щодо вкладання коштів у військові облігації. Зазначені інвестиції належать до низько ризикових. Рівень відсоткової ставки є досить привабливим з огляду на альтернативні варіанти інвестування коштів у фінансові активи.

У таблиці 2 відображено дані щодо всіх ОВДП, які знаходяться в обігу, розподілені за категоріями: за власниками, та за валютою, в якій облігації номіновані. Варто зазначити, що основна маса військових облігацій наразі залишається зосереджена у розпорядженні первинних дилерів: комерційних банків та НБУ, а саме 87% від загальної кількості розміщених в обігу ОВДП.

Аналіз таблиці 2 засвідчує, що найбільша хвиля інвестицій у військові облігації, припадає на квітень-травень поточного року. Зростання попиту на військові облігації очікується за рахунок відкриття можливості інвестування в ОВДП через портал «Дія», а також мобільний застосунок «Дія», що значно спрощує процес їх придбання, та впливає на збільшення кола потенційних інвесторів зростання інтересу до даного фінансового інструменту.

Таблиця 2

**Результати проведення розміщень облігацій внутрішньої державної позики
протягом 2022 року**

Дата аукціону	Обсяг залучених ресурсів тис.грн за курсом НБУ	Дата аукціону	Обсяг залучених ресурсів тис.грн за курсом НБУ
18.01.2022	4 52 589,332	07.06.2022	809 659,788
25.01.2022	2 847 727,462	14.06.2022	5 456 508,010
01.02.2022	213 791,845	21.06.2022	7 675 533,366
08.02.2022	2 095 783,475	28.06.2022	2 092 088,651
15.02.2022	66 481,212	05.07.2022	127 999,622
22.02.2022	3 484 173,378	12.07.2022	9 810 837,001
01.03.2022	8 143 201,122	19.07.2022	2 869 364,650
08.03.2022	6 731 142,594	26.07.2022	9 870 938,414
15.03.2022	5 403 885,832	02.08.2022	3 112 150,941
22.03.2022	6 036 921,259	09.08.2022	3 452 466,644
29.03.2022	3 331 780,759	16.08.2022	71 541,175
05.04.2022	5 577 066,029	23.08.2022	278 315,855
12.04.2022	6 169 700,769	30.08.2022	3 927 458,159
19.04.2022	3 597 158,984	06.09.2022	47 347,042
26.04.2022	12 987 631,741	13.09.2022	1 445 613,340
03.05.2022	7 121 812,142	20.09.2022	717 880,286
10.05.2022	4 737 893,384	27.09.2022	574 992,830
17.05.2022	7 455 722,462	04.10.2022	44 532,136
24.05.2022	12 606 978,268	11.10.2022	3 601 985,650
31.05.2022	3 097 561,670	18.10.2022	17 222 198,493

Джерело: сформовано за даними [2].

Висновки. Воєнний стан в Україні зумовлює потребу у формуванні надійних джерел фінансування різноманітних потреб Збройних сил України. Саме емісія та обіг військових облігацій має сприяти суттєвому поповненню дохідної частини військового бюджету. У цьому контексті важливо знайти компроміс між попитом на військові облігації серед потенційних інвесторів та фінансовими можливостями держави щодо взятих нею фінансових зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Військові ОВДП. Офіційний сайт Міністерства фінансів України : веб-сайт. URL : https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572 (дата звернення: 20.10.2022).

2. Міністерство фінансів України. Офіційний веб-сайт. URL: (https://mof.gov.ua/uk/ogoloshennja-ta-rezultati-aukcioniiv?fbclid=IwAR3rzVVId3bWFYj45mAfILGZQoK5jbCXbfV_8gABV4zXyJr1B9PZW5m_eRg) (дата звернення: 25.10.2022).

3. Національний банк України. Офіційний веб-сайт. URL: (<https://bank.gov.ua/>) (дата звернення: 15.10.2022).

4. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.nssmc.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2022).

5. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики “Військові облігації”: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 р. №156 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.10.2022).

6. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 28.11.2022).

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анастасія Добжанська
здобувачка

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Наталія Куровська
Поліський національний університет*

Вступ. Банківське кредитування необхідно розглядати як важливу умову для ефективного функціонування банківської системи країни у процесі забезпечення економічного зростання, що особливого значення набуває у сучасних реаліях. Якщо ж розглядати споживче кредитування, то саме даний вид відіграє важливу роль у задоволенні потреб громадян, підвищенні рівня їх життя, забезпеченні соціально-економічного захисту та розвитку. Водночас споживче кредитування впливає на розвиток економіки в усіх сферах, зокрема, у виробництві та реалізації товарів і послуг.

Результати досліджень. Споживче кредитування є найпоширенішим видом банківського кредитування у світі. Наразі не існує єдиного підходу до визначення даного поняття. Зокрема, у Законі України «Про споживче кредитування», споживчий кредит визначається як «грошові кошти, що надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення потреб, не пов'язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника» [3]. За визначенням Б. С. Івасів «споживчий кредит трактується як той, що надається лише в національній валюті і тільки фізичним особам–резидентам для купівлі споживчих товарів і послуг, та погашається поступово» [2]. Існує думка, що споживче кредитування необхідно розглядати у якості «наданих фізичним особам від банківських та небанківських установ грошових коштів у національній валюті для задоволення власних потреб, які не відносяться до їх

підприємницької діяльності, на умовах строковості платності, поверненості й забезпеченості» [1].

Споживчі кредити можуть бути грошовими або ж товарними. У першому випадку кредит надається розстрочкою платежу на купівлю товару тривалого використання. Близько 40 % всіх купівель у торгівельних мережах, серед яких найбільшими є "Ельдорадо", "Цитрус", "Фокстрот" та "Comfy", здійснюється у кредит. На відміну від товарного кредиту, грошовий надається фінансовими установами у вигляді позик для задоволення потреб фізичних осіб. У такому випадку мету використання коштів неможливо відстежити, адже вони можуть бути використані на будь-які цілі: ремонт, лікування, відпустка, освіта або ж покриття повсякденних витрат.

Станом на 01.02.2022 р. послуги споживчого кредитування надавали 71 діючий банк в Україні, серед яких 33 – з іноземним капіталом та 22 – зі 100 % іноземним капіталом.

Таблиця 1

Активи українських комерційних банків за 2018-2022 рр. (млн грн)

Період	Активи (всього)	Надані кредити	Кредити фіз. особам	Частка кредитів фіз. особам у загальній к-сті наданих кредитів, %
01.01.2018	1336358	1042798	170938	16,39
01.01.2019	1360764	1118618	196634	17,58
01.01.2020	1494460	1033539	206761	20,01
01.01.2021	1822814	963664	199556	20,71
01.01.2022	2053928	1065347	242633	22,78

Джерела: розраховано за даними [4].

На даному етапі можна говорити про збільшення обсягу кредитування фізичних осіб банківськими установами. Про це свідчить частка у загальному обсязі кредитів, наданих банками кредитів фізичним особам починаючи з 2018 р. і до 2022 р. Не дивлячись на зменшення кількості банківських установ протягом п'яти років (з 82 до 71) кредитний портфель збільшувався. Це вказує на те, що на ринку фінансових послуг залишаються надійні та перевірені банки, що примножують свої активи і працюють відповідно до вимог законодавства. Приріст кредитів фізичних осіб становив 71695 млн грн або ж 41,94 % у 2022 р. порівняно з 2018 р., що вказує на збільшення загального обсягу наданих кредитів населенню. Протягом досліджуваного періоду кредитування фізичних осіб становило 10-14 % від загальної кількості активів банків.

Під час дії воєнного стану споживче кредитування не працює у повній мірі, що в свою чергу відображається на кредитному потенціалі банків та розмірі їх доходів. Станом на жовтень 2022 р. у банках діють певні обмеження, серед них:

✓ АТ "ПУМБ", АТ "Ощадбанк" – кредитує лише діючих клієнтів за наявності пропозиції;

✓ АТ "ОТП Банк" – товарне кредитування, кредити та ліміти для карток під грошове забезпечення;

✓ оплата частинами на карту (АТ "Приватбанк", Монобанк, АТ "ПУМБ" та інші) – при наявності ліміту, що був відкритий до початку війни.

Враховуючи наявні ризики, банківські установи ретельніше опрацьовують кредитну історію клієнтів, платоспроможність, враховуючи безліч факторів для прийняття рішення. Також актуальною проблемою для населення є наявність вже діючих кредитних договорів – зниження рівня доходів, інфляція, зруйновані оселі – все це впливає на їх спроможність платити за кредити і розраховуватися з боргами. В таких випадках банки застосовують реструктуризацію або ж як ще її називають – перекредитування, зменшення платежу за кредитом, зазвичай з продовженням його терміну. Проте враховуючи неотримані прибутки, не всі банки надають таку можливість і діють досить по-різному. На мою думку, у післявоєнний період споживче кредитування, після зняття всіх обмежень зможе відновити свою дохідність та нарощувати обсяги. Адже потреби населення все ж залишаться, а при знятті обмежень буде можливість їх задовільнити.

Висновки. Отже, споживчі кредити надаються фізичним особам банками під відсоток на певний період на умовах зворотності, терміновості і платності. Головною проблемою, з якою довелося зіткнутися банкам в сучасних реаліях - неможливість фізичних осіб вчасно сплачувати кредити. В свою чергу це призводить до підвищення частки непрацюючих кредитів, що за даними НБУ поступово зменшувалася з 2018 р.

Список використаних джерел

1. Вовчак О. Д., Антонюк О. І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності. Європейські перспективи. 2016. Вип. 2. С. 148-157.
2. Івасів Б. С. Гроші та кредит: підручник. Тернопіль: Карт-бланш, 2008. 528 с.
3. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 р. № 1734-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>.
4. Основні показники діяльності банків / Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/>

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Марина Клименко

здобувач

*Науковий керівник – Вероніка Чернега, асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

Вступ. Стан митної політики в державі займає важливу місце, оскільки впливає на розвиток усіх секторів економіки нашої країни. Однак, сьогодення характеризується нестабільністю, воєнним станом у країні, від'ємним сальдо торгового балансу, збільшенням дефіциту зведеного бюджету України, що неминуче призводить до економічного занепаду всієї держави. Це зумовлює необхідність прийняття швидких рішень у сфері митної справи. Для України реалізація та ефективне функціонування митної політики є передумовою покращення стану митної та податкової системи, що суттєво вплине на соціально-економічний розвиток країни, що під час воєнного стану знаходиться у вкрай нестабільному стані. Саме тому дослідження особливостей української митної політики в умовах воєнного часу є актуальним.

Проблематику державної політики у митній сфері, а також її ефективної роботи в умовах кризи досліджували у своїх наукових працях такі вітчизняні науковці, як В. Будкін, С. Ківалов, І. Бережнюк, О. Гребельник, О. Кириченко, А. Кредісов, В. Андрійчук, Д. Лук'яненко, А. Гальчинський, Ю. Макогон, В. Гейць та інші, однак робота Державної митної служби України в умовах повномасштабної війни є новим об'єктом для дослідження.

Результати дослідження. Події 24 лютого 2022 року внесли значні корективи у зовнішньоекономічну діяльність України. Таким чином, що у січні-липні 2022 року імпорту складало 79,8% у порівнянні із січнем-липнем 2021 року, а експорт товарів - 72,2% у порівнянні із січнем-липнем 2021 року. Також негативне сальдо торгового балансу становило 4208,5 млн. дол. (у січні-липні 2021 року також негативне – 1853,9 млн. дол.). Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,86 (у січні-липні 2021 року – 0,95). Темпи спадання імпорту-експорту товарів зображені на рис. 1.

Відповідно до рисунку 1 бачимо, що обсяги експорту та імпорту у 2022 році значно менші, ніж у 2021 році, що є показником вкрай низької зовнішньоекономічної діяльності. Відповідно до цього держава була вимушена в оперативному порядку прийняти необхідні законодавчі акти, що стимулюватимуть ділову активність держави. Важливу увагу слід приділити Закону України № 2142-ІХ від 24.03.2022, що несе за собою зміни у Податковому кодексі України, що діють протягом введеного в країні воєнного стану. Цей законодавчий акт передбачає ряд змін не лише у митній, а й у податковій політиці України [2].

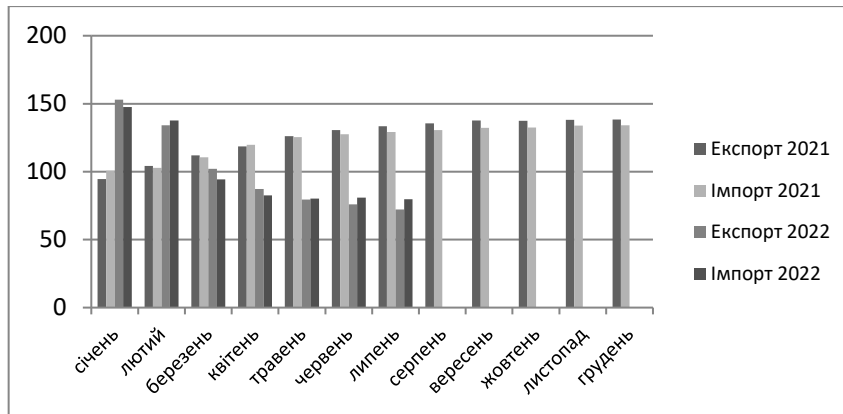

Рис. 1. Динаміка експортно-імпортних операцій у довоєнний час та під час війни (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Джерело: створено автором на основі [1]

Основними нововведеннями цього закону під час воєнного стану є наступні:

1) Товари, що є ввезеними на територію нашої держави в режимі імпорту не підлягають оподатковунню ввізним митом, а також є звільненими від ПДВ операції, які передбачають ввезення товарів на територію нашої держави резидентами, що сплачують єдиний податок першої, другої або третьої групи за відсотковою ставкою 2 %. Варто зауважити, що при цьому спрощується процедура митного оформлення відповідних товарів. До цих товарів належать:

- товари, які є ввезеними (пересланими) на українську територію для вільного обігу, однак є певні обмеження, що представлені спиртом етиловим та іншими спиртовими дистиляторами, алкогольними напоями, пивом, тютюновими виробами, тютюном, промисловими заміниками тютюну, рідинами, що використовуються в електросигаретах;

- деякі види транспорту, що представлені легковими авто, кузовами, причепами та напівпричепами, мотоциклами, транспортом, який перевозить понад десять осіб, транспортом для перевезення вантажів, що є ввезеними на українську територію резидентами та нерезидентами для вільного обігу.

2. При ввезенні (пересиланні) підприємствами, що зареєстровані як платники єдиного податку першої-третьої групи, окрім тих, що обрали ставку зазначеного податку, що зазначається відповідною статтею Податкового Кодексу, товарів на українську територію з зазначенням митного режиму імпорт дозволяється для декларування подавати попередню митну декларацію, що відповідає вимогам для випуску товарів, зазначеним у статті 259 Податкового Кодексу.

3. Дійсний пропуск/випуск на територію нашої держави деяких товарів, стосовно яких у визначених законопроектах зазначено умови переміщення через кордон України, без представлення потрібних документів за умови відсутності інформації щодо включення даного товару до зазначеного реєстру у вигляді електронного документу, що має електронний цифровий підпис, що є

підтвердженням дотримання умов щодо переміщень даного товару на українську митну територію у разі, коли застосування вказаних дозвільних документів передбачено законодавчими актами, що прийняті Верховною Радою України [2].

Також рядом інших законопроектів було спрощено систему ліцензування на зовнішньоекономічні операції під час воєнного стану. А саме Постановою № 314 від 18.03.2022, що передбачає внесення певних змін до законодавства стосовно проведення господарської діяльності в умовах війни, було введено суттєве спрощення процесу одержання суб'єктами господарювання, що є резидентами, прав на окремі види господарської діяльності. Було дозволено не одержувати дозвільні документи. Замість цього громадяни повинні лише подати до уповноваженого органу декларацію про провадження господарської діяльності за визначеною у законі формою [3].

Відповідно до Постанови № 241 від 10.03.2022 влада України внесла зміни до Постанови № 362 від 18.05.2005, у яких зазначається про скасування справляння збору за видачу ліцензії на експортно-імпортні операції з товарами [4].

Також було проведено реформи щодо митного контролю оформлення. Урядом було прийнято Постанову № 330 від 20.03.2022, у якому містяться особливості здійснення митного контролю товарів, включаючи транспортні засоби, під час війни. Відповідно до неї було запроваджено спрощений спосіб імпорту великої кількості товарних одиниць, що передбачає подання попередньої митної декларації та без сплати митних платежів (не оподатковуються акцизним податком, ввізним митом, податком на додану вартість). Також в цих умовах не обов'язкові митній огляд, фінсанітарний контроль та заходи нетарифного регулювання [5].

Важливо приділити увагу введеному валютному контролю щодо строків розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності. Починаючи з 5 квітня 2022 року усі експортно-імпортні операції підлягають граничним строкам розрахунків, що становить 90 календарних днів. Таке суттєве скорочення строків, порівняно до правил 2021 року, коли вони становили один календарний рік, забезпечує стабільність системи, запобігає виведенню валюти за кордон та не допускає виникнення макроекономічних дисбалансів.

Ще одним важливим напрямом митної політики було схвалення рішення про так званій «митний безвіз», що являє собою приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту. Ця транснаціональна угода це важливий крок інтеграції з Європейським Союзом. Після остаточного приєднання нашої держави до країн-учасниць цієї угоди українські підприємці зможуть використовувати такі переваги:

- заповнення лише однієї транзитної декларації та однієї гарантії для переміщення товарів між 36 державами (до даного списку входять країни Європейського Союзу, Великобританія, Туреччина та інші);

- доступне відправлення та отримання товарів автоматизованими підприємствами на своїй території без заїзду на митні термінали;

- дія українських гарантій ще в 35 країнах світу.

Висновки. Наразі, зміни в митній політиці України в більшості стосуються скасування або документального спрощення оформлення імпорту-експорту при ввезенні в Україну. Зрозуміло також, що сприяння зовнішньоекономічної діяльності є пріоритетом будь-якої країни, а в теперішніх умовах експорт є не тільки життєво необхідним складовим елементом економіки, а і суттєво впливає на міжнародні ринки. Підсумувавши, можна стверджувати, що держава в умовах війни намагається максимально спростити наявні економічні умови, щоб активізувати ділову активність країни. З метою цього, законодавча влада України затвердила цілу низку важливих законопроектів, що вносять певні зміни та спрощення в сучасну податкову та митну політику України.

Список використаних джерел

1. Сайт Державної служби статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.10.2022)
2. Закон України № 2142-IX від 24 березня 2022 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222142> (дата звернення: 23.10.2022)
3. Постанова Кабінету Міністрів України № 314 від 18 березня 2022 року. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220778?an=1&ed=2022_07_07 (дата звернення: 23.10.2022)
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 241 від 10 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/241-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.10.2022)
5. Постанова Кабінету Міністрів України № 330 від 20 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.10.2022)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

Аліна Касьян

здобувачка

*Науковий керівник - Вероніка Чернега, асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

Вступ. В нас час інвестиції мають великий вплив на економіку країни як в цілому так і окремо. У сучасній економіці інвестиційний процес – є невід’ємною частиною збільшення та гарантування конкурентоспроможності суб’єктів господарювання, економіки країни загалом. Інвестиційна діяльність в країні регламентується Законом України «Про інвестиційну діяльність» від 04.07.2002 року, останні зміни до якого було прийнято 23.03. 2017 року [4]. Відповідно до цього Закону «Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей,

які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, завдяки чому створюється прибуток (дохід) чи досягається соціальний та екологічний ефект.

Результати дослідження. Прямі іноземні інвестиції — найбільш бажана форма капіталовкладень для економік, що розвиваються, тому що вона дозволяє реалізовувати великі проекти; крім того в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління, тощо. Прямі інвестиції є основним способом створення транснаціональних компаній в Україні та світі, тому дані процеси можливо і доцільно розглядати як взаємопов'язані та взаємообумовлені явища[1].

Найпопулярнішим напрямком інвестування залишається вкладення у нерухомість. Звичайно мається на увазі на тій території, де не ведуться бойові дії та відносно спокійна ситуація для населення, тобто західна частина України.

Говорячи про інвестиції у нерухомість можна розглянути такі варіанти: капіталовкладення на вторинному ринку, де ціни значно знизились, порівняно з довоєнним періодом; реальні інвестиції у створення будівельних підприємств, які ці об'єкти відновлюватимуть. Цей інструмент дасть можливість зберегти свої кошти та отримати економічні вигоди в майбутньому.

Досить важливим при виборі інструмента інвестування є аналіз ситуації на фінансовому ринку що зараз склалась і орієнтація на суспільне благо. Хоч багато іноземних інвесторів скоротили або й зовсім припинили свою діяльність в Україні, багато з них оптимістично налаштовані та планують відновити свою діяльність після завершення війни.

Актуальність інвестування інноваційної діяльності полягає в тому, що в Україні інвестиційний процес здебільшого розглядається відокремлено від інноваційного і для внесення позитивних змін необхідно визначати основні проблеми і перспективи розвитку саме інвестиційно-інноваційного ринку.

Розглянемо прямі іноземні інвестиції в Україні протягом 2018–2022 років (табл. 1).

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україні протягом 2018–2022 років

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Прямі іноземні інвестиції з України
2018	4 445	-5
2019	5 860	648
2020	-868	82
2021	6 687	-198
2022	-210	81

Джерело: [2]

Загалом, якщо аналізувати ПІІ в Україну за останні 5 років (2018-2022 рр.), то найбільшими вони були в 2021 р (6 687 млн. дол США), а найменшими в 2020 р., що зумовлено пандемією у світі не рахуючи незавершений 2022 рік. Аналогічна ситуація відбулася з ПІІ з України, зокрема найбільшими вони були

в 2019 р. і становили 648 млн. дол США, а найменшими в 2021 р. (- 198 млн. дол США).

Таблиця 2

Динаміка структури прямих іноземних інвестицій в економіку України за головними країнами-інвесторами за 2021 рік

№	Країна	Обсяг інвестицій, млрд. дол.
1	Кіпр	16 772
2	Нідерланди	10 011
3	Швейцарія	3 380
4	Німеччина	2 634
5	Сполучене Королівство	2 539

Джерело: [3]

Огляд країн-інвесторів ПІІ в економіку України свідчить про невисоку частку ПІІ з розвинених країн світу. Кошти з Кіпру складно назвати справжніми прямими інвестиціями. На Кіпрі українські підприємці засновують компанії щоб захистити свої підприємства від великих податків. Потім виведені з України кошти начебто повертають з острова як інвестиції. Тому за часи незалежності Республіка Кіпр стала найбільшим інвестором України.

Висновки. Найбільш привабливою формою інвестування в Україні є прямі іноземні інвестиції.

Але на жаль за весь період незалежності Україна так і не змогла створити сприятливого інвестиційного клімату. Починаючи з 2014 року багато факторів вплинуло на погіршення інвестиційного клімату. Головною країною-інвестором упродовж останніх років беззмінно залишається Кіпр, що дає підстави припустити, що ці інвестиції є незаконно виведеними коштами з України. Відсутня чітка тенденція у розвитку інвестиційного ринку. Помічається чіткий напрям нестачі прямих іноземних інвестицій. На сьогоднішній день інвестиційна активність в Україні, як і економіка в цілому, перебуває у кризовому стані та не забезпечує того ефекту, який би сприяв розвитку національної економіки і виробничого потенціалу країни.

Список використаних джерел

1. Гук О. В., Коржов Є. О. Прямі іноземні інвестиції: сучасні тенденції / 2021: II Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи» / Секція 3. Інновації та підприємництво як основа економічного зростання країни, с. 210-211

2. Прямі іноземні інвестиції в Україну МінФін URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2021/> (Дата звернення 24.10.2022)

3. Рейтинг інвесторів. Які країни вкладають в Україну найбільше URL: <https://www.nta.ua/rejtyng-investoriv-yaki-krayiny-vkladayut-v-ukrayinu-najbilshe/> (Дата звернення 26.10.2022)

4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 29 січня 2002 року. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/>.

РОЛЬ ЄДИНОГО ПОДАТКУ У ФОРМУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Дунська Надія

здобувачка

*Науковий керівник – Чернега Вероніка, асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

Вступ. Серед податкових надходжень місцевих бюджетів значне місце займають місцеві податки. Вони слугують джерелом фінансування місцевих органів влади своїх власних повноважень. Провідне місце серед місцевих податків та зборів займає саме Єдиний податок. Давайте ж розберемо що являє собою даний податок, та розберемо його особливості.

Так згідно з твердженням Гусєва А. О., Єдиний податок – місцевий прями́й податок, який стягується з суб'єктів господарювання (юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців (ФОП)), що перебувають на спрощеній системі оподаткування, відповідно до розділу XIV Податкового Кодексу України (ПКУ) «Спеціальні податкові режими» [1]. Тобто згідно даного визначення можна виділити те, що Єдиний податок є основою спрощеної системи оподаткування. Також варто виділити ставки Єдиного податку, адже саме від ставок залежить розмір податкових надходжень.

Результати дослідження. Як відомо, платники Єдиного податку поділяються на 4 групи, томі у відповідно до Податкового кодексу для кожної групи платників Єдиного податку ставки є різні і виглядають наступним чином:

ФОП 1 групи – не більше 10 відсотків розміру прожиткового мінімуму;

ФОП 2 групи – не більше 20 відсотків розміру мінімальної заробітної плати;

ФОП 3 групи – 5% доходу, якщо він не є платником ПДВ, або 3% доходу для платників ПДВ;

ФОП 4 групи – розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та становить (у відсотках бази оподаткування) [2].

Так як нам уже відомо що таке Єдиний податок та його особливості, потрібно дослідити величину та динаміку його надходжень до місцевих бюджетів протягом 2018-2021 років. Для дослідження також залучимо період повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну, адже військовий стан створює низку особливостей саме у надходженні Єдиного податку до місцевих бюджет (Рис. 1).

Рис. 1. Динаміка надходжень Єдиного податку до місцевих бюджетів протягом 2018-31.08.2022 млн. грн.

Джерело: сформовано і обраховано автором на основі даних [3,4]

Аналізуючи даний рисунок можемо сказати що найбільше надходжень єдиного податку до місцевого бюджету було в 2021 році це свідчить про збільшення доходів місцевих бюджетів. Дане збільшення зумовлено реформуванням спрощеної системи оподаткування та наданням пільг зі сплати податків. Згідно даної реформи єдиний податок зможуть сплачувати не лише ФОП а також великі підприємства за новими ставками. Платникам які перебувають на 3 групі єдиного податку на період воєнного стану збільшили ліміт річного доходу з 7 млн 600 тис гривень до 10 млрд гривень, також прибрали обмеження щодо кількості працівників. Також в даній реформі йдеться про ФОП 1,2 групи вони мають право не сплачувати єдиний податок на добровільній нормі. Незначне збільшення показника надходжень єдиного податку до місцевого бюджету спостерігаємо у 2020 році. Такий незначний ріст спричинений пандемією коронавірусу, яка сповільнила всі економічні процеси в країні та стала причиною сповільнення темпів приросту надходжень місцевих бюджетів. Не став виключенням і Єдиний податок. Бізнес був змушений ввести карантинні обмеження саме це зменшило їхні надходження. Також слід відмітити, що найнижчий показник був у 2018 році. Це пов'язано з реформування спрощеної системи оподаткування – значна частина платників єдиного податку була вимушена піти з ринку тому що вони не могли далі продовжувати прибуткову діяльність через зростання витрат на сплату податків та зростання конкуренції.

Як можемо спостерігати динаміка надходжень Єдиного податку до місцевих бюджетів є доволі таки позитивною. Тому щоб зрозуміти яку роль займає даний податок у структурі податкових надходжень протягом 2018-31.08.2022 років, сформуємо таблицю 1.

**Структура податкових надходжень до місцевих бюджетів України
 протягом 2018 – 31.08.2022**

	ПДФО	Податок на прибуток підприємства	Акцизний податок	Податок на майно	Єдиний податок	Разом
2018	138,2	9,3	13,7	31,3	29,5	222
2019	165,5	10,2	13,7	37,9	35,2	265,5
2020	177,8	9,7	15,5	37,4	38,0	278,4
2021	212,2	16,0	17,8	43,2	46,3	335,5
01.01.22 – 31.08.22	163,8	10,2	7,0	23,1	30,8	234,9

Джерело: сформовано і обраховано автором на основі даних [3,4]

Аналізуючи цю таблицю, можна сказати що у 2018 році єдиний податок серед даних податків займає не значну частку серед доходів місцевого бюджету лише 13,3%. Проте у 2019 році спостерігається зростання єдиного податку до доходів місцевого податку, але у відсотковому співвідношенні у структурі воно зменшилось. Дане зростання пов'язане з приєднанням до 4 групи фізичних осіб підприємців, а також з підвищенням єдиного податку по 1,2 групах через зростання прожиткового мінімуму та зростанням заробітної плати. У 2020 році ми теж спостерігаємо незначне збільшення єдиного податку до доходів місцевого бюджету на 0,4% що становило 13,7% не зважаючи на те, що економічна ситуація в Україні складна через пандемію коронавірусу, але завдяки реформам влада змогла збільшити надходження до місцевого бюджету. 2021 рік також відзначився реформами що привели до збільшення єдиного податку до доходів місцевого бюджету на 0,1%. 2 червня 2020 року був зареєстрований альтернативний законопроект щодо змін в Податковому Кодексі України. В ньому йдеться про кардинальні зміни щодо адміністрування податків, прав контролюючих органів і також про збільшення бази оподаткування. 2022 рік є виключенням, тому що дані в таблиці зібрані за 8 місяців але не зважаючи на такий короткий термін це непоганий результат. В цьогоріч через введення військового стану Верховна рада прийняла безліч реформ які допоможуть підприємцям пристосуватися. З початку повномасштабного вторгнення уряд запровадив податкові пільги та послабив вимоги до надання звітності.

Висновки. Отже, опираючись на дану інформацію можна зробити висновок, що Єдиний податок відіграє незначну роль серед загальних надходжень місцевих бюджетів. Проте серед місцевих податків він займає провідне місце серед місцевих податків та зборів на рівні з податком на майно. Також варто відмітити тенденцію до постійного збільшення, що свідчить про активний розвиток малого бізнесу та забезпечення їм підтримки від уряду. Що ж стосується Єдиного податку під час військового, то український бізнес зміг швидко пристосуватись до важких часів і зміг вистояти в критичний час.

Відбулось це також за рахунок оперативного реагування уряду та впровадження низки пілг для малого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Гусєв А. О. Єдиний податок в Україні: економічна сутність та особливості обліку. Ефективна економіка. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9443> (дата звернення: 22.10.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.10.201
2. Податковий кодекс України URL: (дата звернення: 22.10.2022).
3. Міністерство фінансів України URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhativ> (дата звернення: 22.10.2022).
4. Open budget URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 22.10.2022)

СХОЖІСТЬ І ВІДМІННІСТЬ МІЖ ФОРВАРДНИМИ І Ф'ЮЧЕРСНИМИ УГОДАМИ

Тетяна Сероветник
здобувачка

*Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Марія Плотнікова
Поліський національний університет*

Вступ. Ф'ючерсна торгівля є основною формою біржової торгівлі на світовому ринку. Ф'ючерсні контракти призначені не для купівлі чи продажу фізичних об'єктів, а для отримання різниці між змінами ціни протягом періоду ліквідації контракту та змінами ціни протягом періоду дії угоди або з метою страхування (хеджування).

На основі форвардної угоди, яка є угодою між двома сторонами про поставку товарів за заздалегідь визначеною ціною в майбутньому, механізм хеджування виглядає наступним чином: власник фізичних товарів протягом трьох місяців.

В Україні активній роботі на ринку ф'ючерсних контрактів перешкоджає відсутність загальноприйнятої у світовій практиці обґрунтованої нормативно-правової бази, яка б відповідала реальній економічній ситуації в країні.

Аналіз останніх досліджень. О.Л. Захарова[1] дослідила використання форвардів, ф'ючерсів, свопів та інших інструментів аграрними експортерами для мінімізації ризиків. М.О. Солодкий, Н.П. Резнік, В.О. Яворська[3] наводять у своїй праці основні відмінності між ф'ючерсними та форвардними угодами.

Результати дослідження. Що ми розуміємо під ф'ючерсними і форвардними угодами, та чи існує схожість або відмінність між даними видами угоди?

Розглянемо особливості ф'ючерсу. Це біржовий договір, за яким одна сторона зобов'язується купити актив за певною ціною, а інша сторона відповідно продає актив за цією ціною. У ф'ючерсних контрактах завжди вказується ціна угоди, нормалізована вартість контракту, сума гарантованого зобов'язання, а іноді й умови. Біржа визначає межі коливання ціни, біржа є гарантом виконання угоди, а також контролює виконання контракту до закінчення терміну його дії.

Ви можете продати деякі зі своїх ф'ючерсних контрактів третім сторонам. Існує різниця між поставкою (наданням базового активу) та розрахунком (розрахунок лише у валюті) за ф'ючерсами. Вони працюють на певних частинах біржі: акції (цінні папери, волатильність, індекси), валюти (валютні пари, облігації, відсоткові ставки), товари (наприклад, метали, нафта). Кожен має свою конструкцію, яка фіксує обов'язкові умови договору.

Особливості форварда[1] - це контракт на купівлю-продаж певної кількості товару за заздалегідь визначеною ціною в майбутньому. Це позабіржовий продукт, схожий на ф'ючерсний контракт, але відрізняється багатьма параметрами та загальним характером.

Цей договір укладається у вільному продажу. Його параметри визначаються домовленістю сторін. Форварди можуть бути з доставкою або без поставки, з фіксованими або відкритими датами. Висновки можуть бути зроблені про поставку товарів, реалізацію грошей, виконання іншого грошового зобов'язання.

Ось чим форварди відрізняються від ф'ючерсів:

- ф'ючерси є котированими біржовими фінансовими інструментами, а форварди - ні.
- параметри ф'ючерсного контракту суворо визначаються гарантійною біржею, аж до ймовірності та кроків руху ціни. Умови відхилення форвардного контракту визначаються сторонами після компромісу, а не заздалегідь.
- ф'ючерси можна передати іншим учасникам ринку - трейдерам, форварди - не можна.
- ф'ючерси є більш гнучкими щодо перерозподілу ризику. Форвард цього зовсім не передбачив, оскільки спочатку враховував інтереси двох конкретних сторін і не призначався для трансферу.
- форварди використовуються для визначення умов угоди, а ф'ючерси для хеджування ризику від зміни вартості активів.
- форвард зазвичай передбачає, що фактичні товари будуть доставлені покупцеві. Ф'ючерси зазвичай передбачають передачу їх еквівалентів, що торгуються.
- ф'ючерси визначають вартість і час поставки активу.

До специфікації договору можуть бути додані додаткові умови. Форвардний контракт може визначати будь-які умови поставки, узгоджені обома сторонами [1].

Крім того, існують значні відмінності в стандартизації між двома нормативно-правовими актами. У випадку ф'ючерсів остаточне рішення залишається за посередницькою біржею, тоді як форварди менш стандартизовані і зазвичай здійснюються без посередника. При розробці форвардного контракту основним аспектом визначення умов є конкретні вимоги сторін. Форварди не підлягають обов'язковому декларуванню і не можуть бути однією зі сторін будь-яких спрямованих змін цін на продукти або обмінних курсів на дату розрахунків.

Отже, даючи відповідь на питання: «Чим ф'ючерсний контракт відрізняється від форвардного?», можемо сказати, що насправді форвардні контракти також передбачають зобов'язання купити або продати товар за фіксованою ціною в певну дату. Але на цьому місті подібність закінчується:

Ф'ючерсні контракти стандартизовані, тобто мають однакові умови (ціна, кількість товару чи активу, дата поставки), тоді як умови форвардних контрактів щоразу обговорюються покупцем і продавцем.

Ф'ючерси торгуються або котируються на фондових біржах, що означає, що їх ціни та інші характеристики є загальнодоступними. У випадку форвардних контрактів деталі зазвичай відомі лише покупцеві та продавцю.

Таблиця 1

Порівняння між форвардними і ф'ючерсними угодами [2]

Характеристика	Форвард	Ф'ючерс
Суми контракту	Будь-які	Стандартні
Типові строки дії	Будь-які (3-24 міс.)	Стандартні на базі квартального циклу
Можливість дострокового виходу з контракту	Не існує	Існує
Доступність	Не є загальнодоступними	Рівний доступ
Розрахунки	На дату закінчення контракту	Щодня
Ліквідність	Низька або відсутня	Висока
Ризик зриву поставки	Існує	Не існує
Місце здійснення	Міжбанківський ринок	Спеціалізована біржа
Суб'єкти	Безпосередньо дилери банків	Брокер та Розрахункова палата біржі
Посередники	Укладення угоди без посередників	Брокер, Розрахункова палата біржі

Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами США (CFTC) (або інша державна установа в країні) регулює ф'ючерсні біржі, тоді як форвардні контракти абсолютно нерегульовані.

Розрахункова або розрахункова палата (клірингова палата) надає інституційні гарантії виконання ф'ючерсних контрактів, тоді як виконання форвардних контрактів гарантують лише покупці та продавці.

Закриття форвардного контракту зазвичай відбувається після того, як товар або інший актив буде доставлено в узгоджену дату. Ф'ючерсні контракти, як правило, не закінчуються поставкою товару.

Можна побачити, що ф'ючерсні контракти забезпечують більший захист і прозорість, але їхні функції набагато ширші, ніж купівля та продаж товарів.

Висновки. Форвардні та ф'ючерсні контракти багато в чому схожі: обидва передбачають угоди про купівлю чи продаж активу в майбутньому, і обидва мають ціну, визначену деяким базовим активом. Однак форвардний контракт — це позабіржова угода між двома контрагентами, які ведуть переговори та погоджують точні умови контракту, наприклад, коли закінчується термін дії контракту, кількість одиниць базового активу, представленого в контракті. Розрахунок за форвардним контрактом здійснюється лише один раз наприкінці контракту. З іншого боку, ф'ючерси — це стандартизовані контракти з фіксованою тривалістю та єдиними базовими умовами. Вони торгуються на фондовій біржі та розраховуються щодня.

Тому можемо запропонувати наступні пропозиції: купуючи та продаючи ф'ючерси, покупці та продавці сплачують початковий внесок, що забезпечує додатковий рівень безпеки. Форвардні контракти не гарантуються.

Список використаних джерел

1. Захарова О.Л. Використання форвардів, ф'ючерсів, свопів та інших інструментів аграрними експортерами для мінімізації ризиків / О.Л. Захарова // Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Науковий вісник Ужгородського національного університету Випуск 24, частина 1 - 2019 – С. 153-156

2. Міжнародні фінанси [Текст] : навч. посіб. для студ., які навчаються за спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізацією «Міжнародна економіка» за денною формою навчання/ І. М. Грінко ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 109 с.

3. Основи біржової діяльності: навчальний посібник / М.О. Солодкий, Н.П. Резнік, В.О. Яворська: [за ред. М.О. Солодкого]. – К.: ЦП Компринт, 2017. – 450 с.

4. Прогнозування та хеджування фінансових ризиків : монографія / За ред. проф. Л. О. Примостки. — К. : КНЕУ, 2014. — 424

5. Чим відрізняється форвард від ф'ючерсу? URL: <https://ffin.ua/blog/articles/investopedia/post/chym-vidrizniaietsia-forvard-vid-fiuchersu> (дата звернення: 28.10.2022)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ

Босюк Анастасія

здобувачка

*Науковий керівник – Чернега Вероніка, асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

Вступ. Одними із головних завдань функціонування будь-якого підприємства є покращення своєї діяльності та звісно ж довгострокове збереження своїх позицій на ринку з урахуванням постійних змін зовнішнього середовища. Для забезпечення вищого рівня конкурентоспроможності на ринку, підприємствам необхідно впроваджувати інновації. Джерелом інновацій виступають інвестиції у нематеріальні та матеріальні активи. Інвестиції дозволяють підприємствам досягати більшої конкурентоспроможності у швидко змінюваному світі.

Саме інвестиційна стратегія є дуже важливим і ефективним інструментом перспективного управління інвестиційною діяльністю підприємств.

Отже, для удосконалення діяльності підприємств необхідно розглянути сучасні підходи до розробки інвестиційної стратегії.

Зазначена проблематика знайшла своє відображення у працях багатьох відомих вчених-економістів. Таких як: Н.Ю. Брюховецької, І. А. Бланка, А.П. Дуки, П. Г. Клівця, А.М. Богатирьової, В.В. Коссової, В.Д. Шапіро та інших.

Метою дослідження є визначення сучасних підходів до розробки інвестиційної стратегії підприємств.

Результати дослідження. Інвестиційна стратегія являє собою найважливішу складову загальної системи стратегічного вибору підприємства, до головних елементів якого належать: місія, засоби розподілу та формування ресурсів, загальні стратегічні цілі розвитку, система функціональних стратегій у розрізі окремих видів діяльності [2].

Інвестиційна стратегія необхідна для здійснення багатьох задач, до яких належать [3]:

- підтримка високих темпів розвитку підприємства;
- отримання найбільш високих рівнів прибутку від прямих та фінансових інвестицій організації та всієї інвестиційної діяльності, враховуючи присутні інвестиційні ризики;
- зменшення ризику інвестиційних ризиків при здійсненні інвестиційної діяльності, без впливу на рівень дохідності інвестицій;
- підтримка інвестиційних активів на достатньому рівні ліквідності, а також забезпечення максимально швидкого рівня реінвестування капіталу;
- пошук та розробка шляхів, що сприяють модернізації та удосконаленню інвестиційної діяльності підприємства;
- підтримка фінансового балансу підприємства при здійсненні інвестицій.

Ознайомившись із сутністю та задачами інвестиційної стратегії, доцільно перейти до етапів розробки інвестиційної стратегії. Варто зазначити, що усі вчені-економісти, які досліджували підходи до розробки інвестиційної стратегії підприємств, не мають єдиної думки щодо етапів розробки інвестиційної стратегії, їх змісту та кількості. Тому доцільно сформуванати власну послідовність етапів розробки інвестиційної стратегії. Це можна зробити за допомогою рис.1.

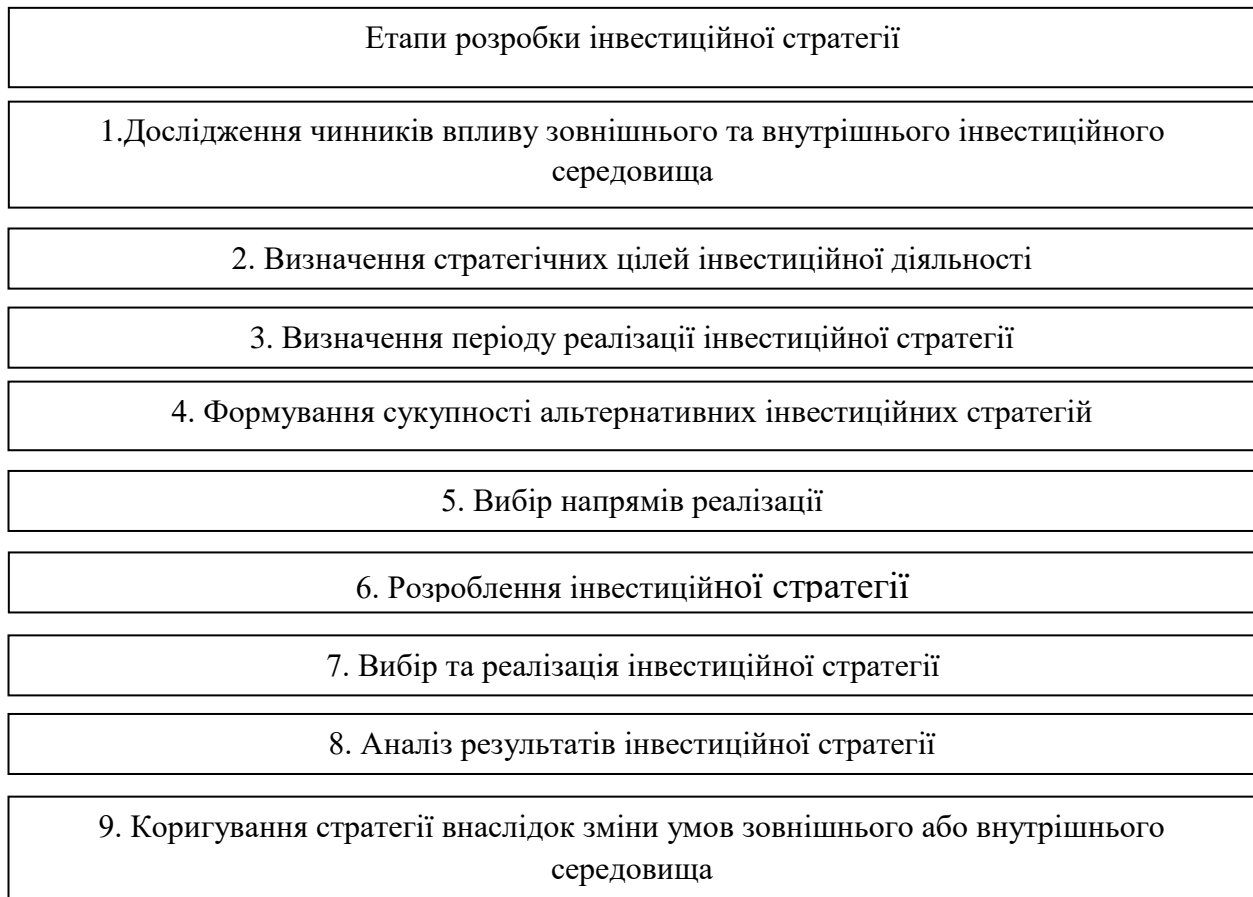

Рис. 1. Етапи розробки інвестиційної стратегії

Джерело розроблено автором на основі [1].

Важливо розкрити зміст вищенаведених етапів розробки інвестиційної стратегії підприємства.

Отже, я вважаю, що першим етапом у формуванні інвестиційної стратегії підприємств має бути етап дослідження чинників впливу зовнішнього та внутрішнього інвестиційного середовища. Адже розроблення інвестиційної стратегії підприємств є дуже трудомістким та високо аналітичним процесом формування і використання інвестиційного потенціалу підприємств. Цей процес вимагає врахування багатьох чинників впливу на інвестиційну діяльність та їх взаємозв'язок, що забезпечить пристосування підприємств до потенційних змін зовнішнього інвестиційного середовища, а отже дасть змогу здійснити прогнозування цих змін та їх включення у свою інвестиційну стратегію.

Внаслідок цього уможлиблюється розроблення альтернативних напрямів інвестування, які будуть найбільш доцільними в різних умовах [1, с.77].

Наступним кроком має бути визначення стратегічних цілей інвестиційної діяльності. Вибір стратегічних цілей здійснення інвестиційної діяльності підприємств повинен ґрунтуватися на забезпеченні збільшення доходів від інвестиційної діяльності за допустимого рівня ризиків інвестиційних вкладень. Основними цілями інвестиційної діяльності підприємств можуть бути: отримання доходу у вигляді дивідендів, відсотків; збереження капіталу; підвищення грошового потоку; отримання поточних доходів та приріст капіталу [1, с.77].

Далі має бути визначення періоду реалізації інвестиційної стратегії підприємств. Основним орієнтиром визначення періоду реалізації інвестиційної стратегії є тривалість означеного періоду загальної стратегії підприємства. Оскільки інвестиційна стратегія характеризується чіткою підпорядкованістю щодо загальної стратегії, то тривалість реалізації інвестиційної стратегії не може бути більшою за визначений період стратегічного планування [1, с.77].

Наступним кроком є формування сукупності альтернативних інвестиційних стратегій. Вони хоч і мають однакову цілеспрямованість, але все ж пропонують неоднакові напрями і можливості досягнення стратегічних цілей підприємств. Створення альтернативних стратегій підприємств дасть змогу підвищити ефективність діяльності підприємств, в свою чергу зважений вибір конкретної інвестиційної стратегії дасть змогу уникнути додаткових ризиків у процесі реалізації даної стратегії [1, с.78].

На етапі вибору напрямків реалізації інвестиційної діяльності здійснюються стратегічні дії, приймаються управлінські рішення щодо здійснення інвестиційної діяльності підприємств, які супроводжуються розробкою планів, програм з указівкою цілей, заходів щодо їх досягнення, термінів, ресурсів і відповідальних осіб [1, с.78].

Наступним важливим етапом є реалізація інвестиційної стратегії. Головним завданням реалізації вибраної інвестиційної стратегії є здійснення вибору об'єкта інвестування з конкретизацією учасників фінансового ринку, яким будуть притаманні найкращі перспективи розвитку та які могли б створити найвищу ефективність інвестицій [1, с.78].

Етап оцінки результатів реалізації інвестиційної стратегії доцільно висвітлити за допомогою таких двох етапних кроків, як: оцінка рівня якості використання інвестиційного потенціалу та оцінка результативності реалізації інвестиційної стратегії. При етапі оцінки результатів упровадження інвестиційної стратегії має відбуватись оцінка ефективності розміщення інвестиційних ресурсів за об'єктами інвестування, яка передбачатиме порівняння: рівня ризику з отриманим прибутком, прогнозованої дохідності кожного виду інвестицій із фактичною її величиною [1, с.79-80].

Наступним кроком є моніторинг і контроль реалізації інвестиційної стратегії. Моніторинг реалізації інвестиційної стратегії – це механізм безперервного спостереження за контрольованими показниками інвестиційної

діяльності, а також визначення розмірів відхилень фактичних результатів від стратегічно визначених і виявлення причин цих відхилень. Контроль же - це оперативне втручання в інвестиційний процес, що спрямований на відображення та корегування інвестиційної діяльності підприємства [1, с.80].

Останнім етапом розробки інвестиційної стратегії являється корегування інвестиційної діяльності. За умов високої мінливості економічно-політичного середовища доцільними можуть бути зміни в загальній стратегії розвитку підприємства, тому під час зміни стратегії або базових цілей стратегії, необхідно вносити зміни і до інвестиційної стратегії.

До корегування стратегії також може призводити зниження рівня інвестиційного потенціалу підприємства. Способами корегування інвестиційної діяльності можуть бути: скорочення частки або закриття позиції по окремим емітентам або випускам цінних паперів; зміна алокації фінансових інструментів щодо прогнозованої ситуації в економіці; конкретизація переліку корпорацій, в які доцільно вкладати депозити [1, с.80].

Висновки. Підсумовуючи, можна сказати, що процес формування інвестиційної стратегії підприємств є дуже важливим. Він складається з багатьох важливих взаємопов'язаних між собою етапів, кожний з яких спрямований на певний фінальний фінансовий результат інвестиційної діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Добриніна Л.В. Етапи впровадження інвестиційних стратегій на підприємстві //Приазовський економічний вісник. Економіка та управління підприємствами. 2019. № 1(12). 77-80 с.
2. Поняття інвестиційної стратегії. URL: <https://buklib.net/books/35293/> (дата звернення: 21.10.2022)
3. Скотнікова Л. П., Угрімова І.В. Роль інвестиційної стратегії у розвитку підприємства. Вісник НТУ «ХПІ». Економічні науки. Харків, 2018. №19(1295). 22 с.

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Вікторія Вітченко
магістрантка

*Науковий керівник – Наталія Малюга, доктор економічних наук, професор
Поліський національний університет*

Вступ. В умовах сьогодення розміри доходів працівників є однією з найважливіших, характеристик рівня життя персоналу. Доходи персоналу

відображають ефективність економічних відносин у суспільстві, оскільки їх роль у визначається тим, що рівень споживання працівника прямо залежать від величини доходу, який він отримує за свою працю.

Результати дослідження. Доход працівників вітчизняних суб'єктів бізнесу є одним із головних інструментом в діяльності суб'єкта господарювання, оскільки саме від раціонального та правильного порядку його формування залежать розвиток самого підприємства в майбутньому, а також фінансові можливості його працівників. Структуру доходів працівників вітчизняних підприємств узагальнено на рис. 1.

Рис. 1. Структура доходів працівників вітчизняних підприємств

В умовах сьогодення з метою визначення прав та відповідальності працівників, з одного боку, та власника з іншого, на підприємствах складається колективний договір, у відповідності до Закону України «Про колективні договори та угоди», в якому між керівним складом суб'єкта господарювання та працівниками узгоджуються умови прийняття на роботу, форми і системи оплати праці, схеми посадових окладів, а також розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних виплат [5].

Реалії сьогодення свідчать, що будь-який суб'єкт господарювання повинен в своєму розпорядженні має інформацію про системні зв'язки щодо формування обліково-аналітичного забезпечення виплат працівникам (рис. 2).

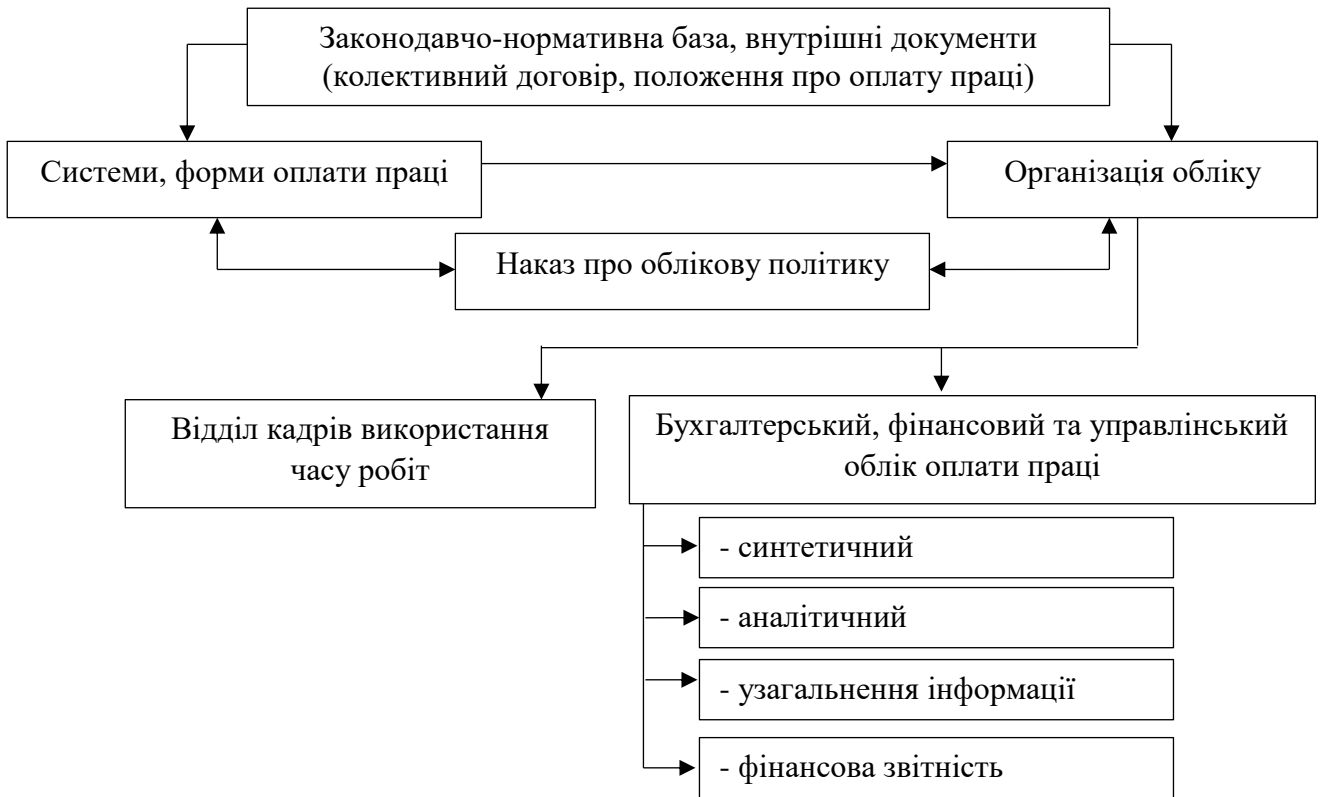

Рис. 2. Система формування інформації щодо нарахованих доходів працівників вітчизняних підприємств

Доходи працівників є одним з ключових об'єктів бухгалтерського обліку кожного суб'єкта бізнесу. Водночас, система бухгалтерського обліку має забезпечувати не тільки порядок нарахування та оплати праці, але й відображати систему оподаткування у вигляді сплати єдиного соціального внеску та податку з доходів фізичних осіб.

Система організації обліку розрахунків з оплати праці відповідно до вимог чинного законодавства має забезпечувати [1]:

- належним чином документальне оформлення розрахунків з оплати праці;
- правильне нарахування заробітної працівникові підприємства відповідно до діючих положень;
- контроль за використанням фонду оплати праці на підприємстві;
- дотримання порядку розподілу оплати праці за об'єктами бухгалтерського обліку підприємства;
- повний і своєчасний розрахунок з працівниками щодо оплати праці на підприємстві;
- своєчасне складання і подання звітності щодо оплати праці на підприємстві.

Висновки. Правильна та ефективна організація обліку розрахунків з оплати праці передбачає вибір найбільш досконалих систем оплати праці, а також аналіз факторів, що впливають на підвищення продуктивності праці та забезпечують оптимальне використання робочого часу працівників.

Для управління господарськими операціями з обліку доходів працівників на підприємствах необхідним є своєчасний та точний облік таких операцій на підставі достовірних даних первинної документації. Водночас, правильна обробка документів та стабільність роботи бухгалтерської служби забезпечують налагоджений процес системи документообігу, від якого залежить ефективність господарської діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Будицький О.В., Лобас І.С. Удосконалення організації обліку праці та розрахунків з персоналом на підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 2. С. 37-41.
2. Луняк І. В. Заробітна плата як основне джерело доходів найманих працівників. *Агросвіт*. 2015. №21. С. 39-42.
3. Потриваєва Н.В., Савченко І.В. Стан та перспектива обліку розрахунків з оплати праці: теоретичний аспект. *Економічний форум*. 2014. №1. С. 93-98.
4. Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.03 р. №3356. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3356-12>.
5. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=108%2F95-%E2%F0>.
6. Секіріна Н.В., Лобанова О.І. Удосконалення організації обліку розрахунків з оплати праці на підприємствах. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2012. №2. С. 34.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Анна Минайлюк
здобувачка

*Науковий керівник – Лариса Суліменко, кандидат економічних наук, професор
Поліський національний університет*

Вступ. Ефективне управління господарською діяльністю суб'єкта господарювання полягає у створенні відповідної інформаційної бази, яка є об'єктивною основою для створення якісної системи управління, спрямованої на досягнення стабільного фінансового стану підприємства.

Одним із ключових показників діяльності підприємства, який використовується для визначення ефективності її діяльності є фінансовий результат, так як саме фінансові результати є основою для інвестиційного розвитку підприємства, розширення діяльності та забезпечення досить вигідних позицій серед конкурентів у відповідній галузі. Не можна заперечувати, що діяльність управлінського персоналу має бути насамперед спрямована на формування достовірної та об'єктивної інформації про формування фінансових результатів не лише підприємства в цілому, а насамперед про їх формування різними видами діяльності. На основі отриманих результатів підприємство має можливість планувати подальшу діяльність, визначаючи її переваги та недоліки.

Особливої актуальності набуває вивчення закономірностей формування фінансових результатів на підприємствах відповідно до міжнародних та національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Досліджуючи формування фінансових результатів підприємств привертають увагу роботи таких науковців, як Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Гаращенко О.В., Голов С.Ф., Карпова Н.Г., Каверіна О.Д., Лебедзевич Я.В., Лишиленко О.В., Мних Є.В., Мороз Ю.Ю., Ніколаєва С.О., Поливана Л.А., Прохар Н.В., Сопко В.В., Червінська С.Л., Шара Є.Ю., Янчева Л.М., Чернікова І.Б., Гладій І.О. та ін.

Результати дослідження. Аналізування нормативно-правової бази, дало змогу зазначити, що в законодавстві України не розглядається сутність дефініції «фінансові результати». Наприклад, в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наводиться лише сутність двох понять: «прибуток» та «збиток». Це і призвело до не точності у визначенні сутності, місця, ролі та значення фінансових результатів на підприємствах. Згідно НП(С)БО 1, прибуток – є сумою, на яку доходи підприємства перевищують пов'язані з ними витрати. А збитки, навпаки, – перевищення суми витрат над сумою доходів підприємства, для отримання яких здійсненні ці витрати [2].

Червінська С.Л. притримується думки, що на визначення фінансових результатів діяльності будь-якого підприємства впливають методології їх формування і обліку. Наявні недоліки методології бухгалтерського обліку доходів і витрат призводять до того, що фактично ні в фінансовій звітності, ні в звітності до податкових органів не відображається справжня сума прибутку або збитку. Це відбувається через те, що нормативні акти, які наводять визначення формувалися різними державними структурами [6, с. 108].

Патарідзе-Вишинська М.В. стверджує, що розглядаючи сутність фінансового результату, потрібно перш за все відзначити його характеристики (рис. 1) [5, с. 25].

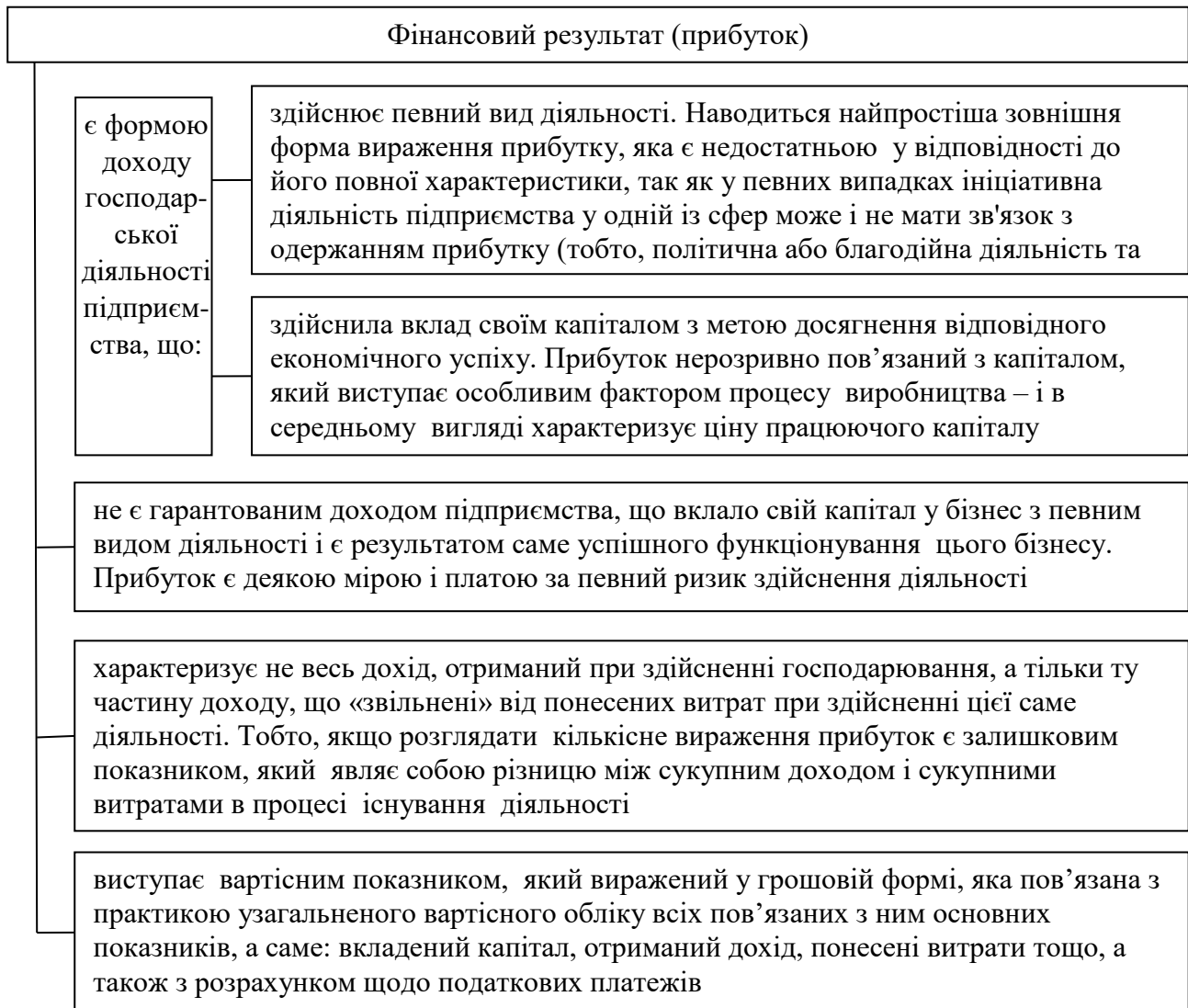

Рис. 1. Основні характеристики фінансового результату (прибутку)
 [5, с. 25]

Отже, узагальнимо всі досліджені визначення та зазначимо, що фінансовий результат виражений у абсолютних показниках прибутку (збитку) є результатом діяльності суб'єктів господарювання, що розраховується як різниця між сумами доходів та пов'язаних з ними витрат.

Процес формування фінансових результатів спрямований на те, що потрібно досягти відповідного їх розміру, реалізувати всі резерви (запаси), за рахунок фінансової, операційної та інвестиційної діяльності. Тому, розглянемо підходи щодо формування фінансових результатів за міжнародними та національними стандартами (рис. 2).

Алгоритм визначення фінансових результатів у вітчизняній практиці для середніх і великих підприємств наведено НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2], а для малих підприємств використовується методика розрахунку фінансових результатів діяльності, яка наведена в НП(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства» [4].

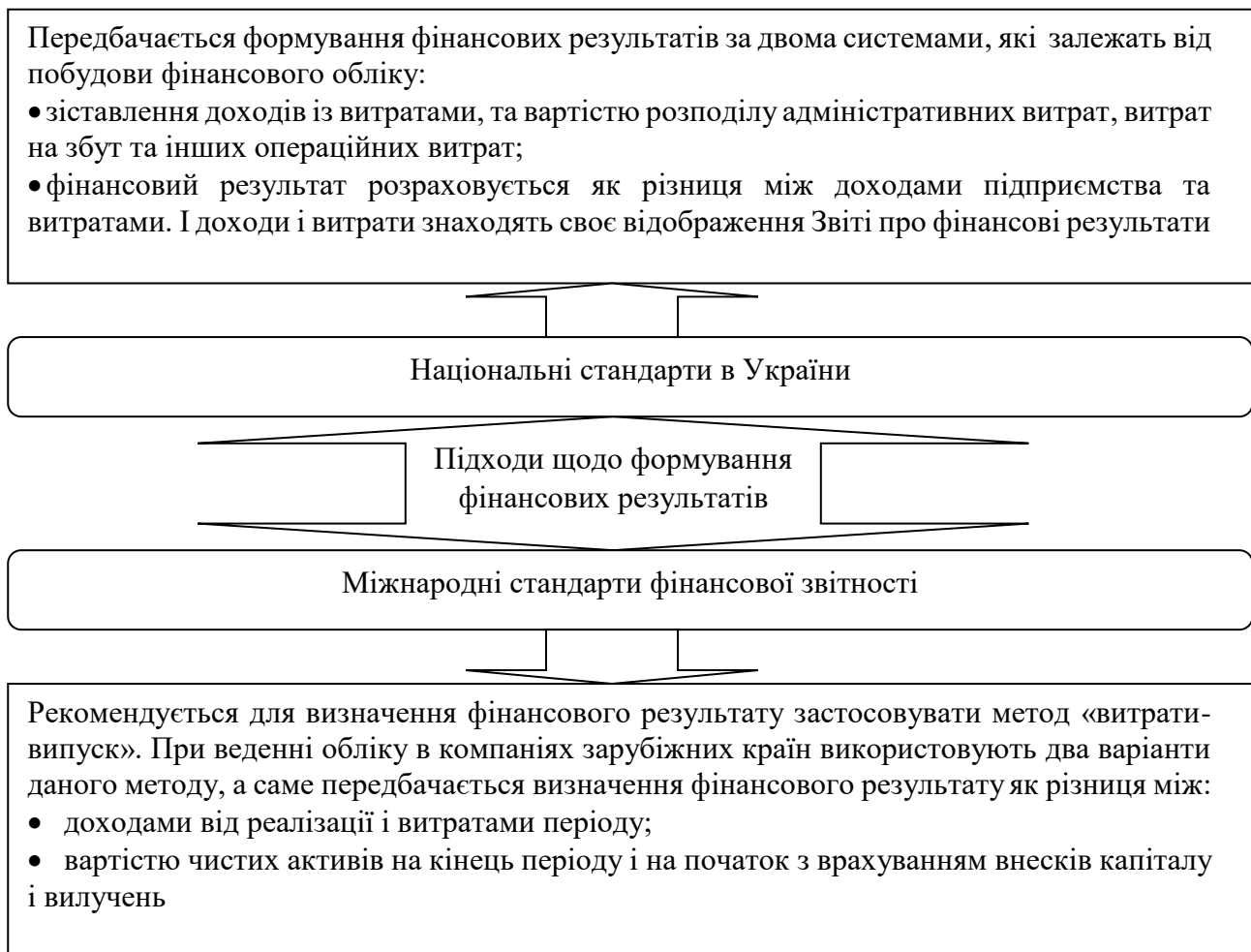

Рис. 2. Підходи щодо формування фінансових результатів за міжнародними та національними стандартами [1; 2]

Отже, формування фінансових результатів потрібно розглядати як певну частину загальної системи управління прийняттям рішень з метою забезпечення необхідного рівня прийняття рішень на рівні суб'єкта господарювання для досягнення тактичних і оперативних цілей. Фінансовий результат визначається згідно з НП(С)БО 1 на підставі окремих статей форми № 2 «Звіт про фінансовий результат (Звіт про сукупний дохід)» [2].

Характер і розмір як прибутків, так і збитків за кожний період діяльності підприємства є основними підсумковими показниками їх роботи. Тому, на нашу думку, при їх визначенні слід користуватися логічною схемою (рис. 3).

В умовах ринкової економіки діяльність окремих господарських одиниць спрямована на оптимізацію економічних вигод, що відображається на фінансових результатах. Загальний фінансовий результат (прибуток або збиток) підприємства створюється з фінансового результату основної, іншої операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, які разом являють собою звичайну господарську діяльність.

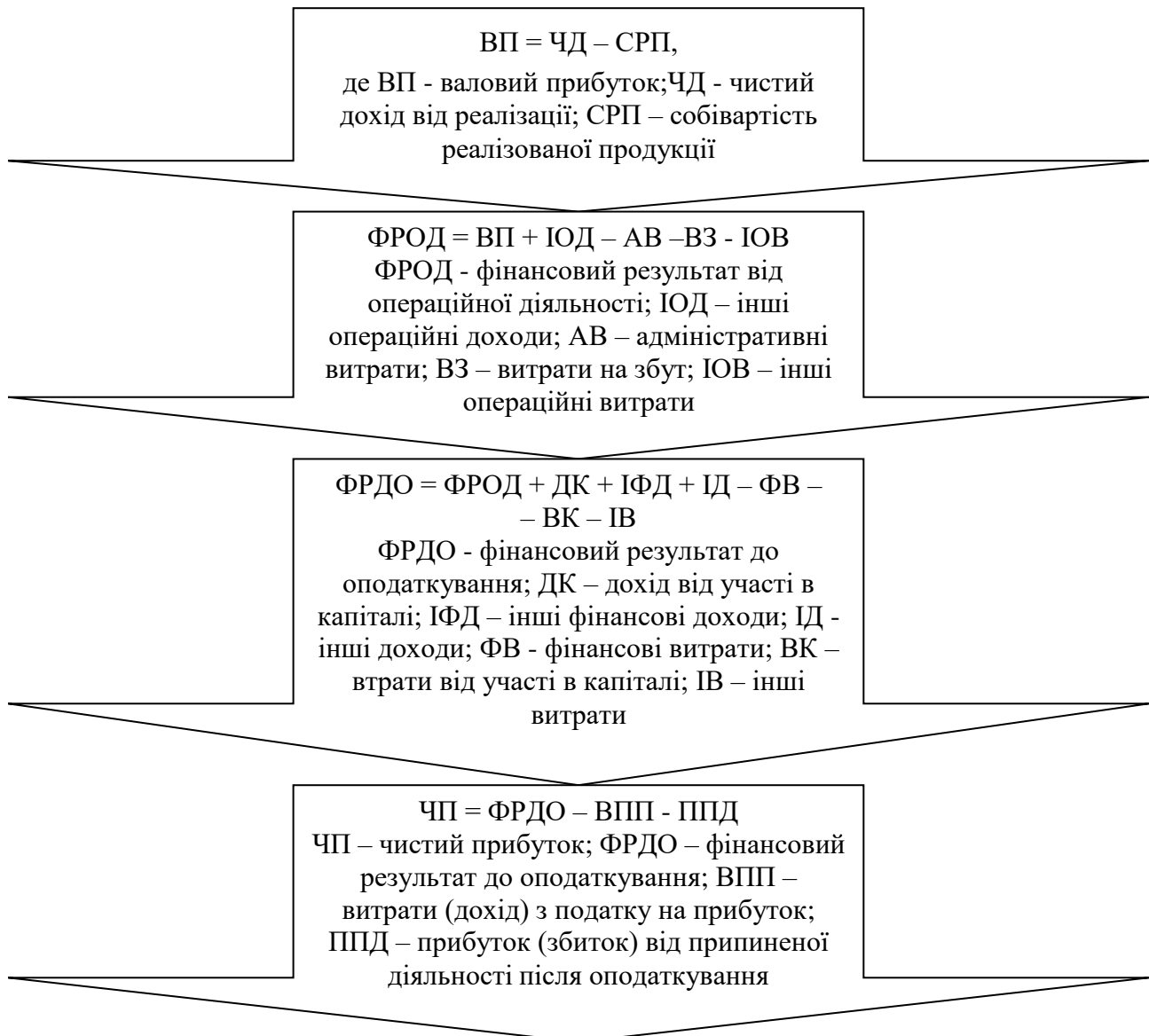

Рис. 3. Алгоритм визначення фінансового результату підприємства [2]

Отже, фінансові результати формуються як дуже важливий показник діяльності підприємства, результат якого може бути позитивним або негативним (тобто прибуток або збиток). Це визначає ефективність підприємства. Для формування фінансових результатів необхідно правильно відображати мету діяльності та прибутковість підприємства, аналізувати зміни показника прибутку в господарській діяльності підприємства. За рахунок якісного планування та точності управлінських рішень збільшаться фінансові показники діяльності та відбудеться задоволення потреб управлінських груп, а також буде можливість отримати більш достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що фінансовий результат є досить складним і багатоаспектним поняттям. Фінансовий результат у вигляді прибутку є основною метою діяльності суб'єкта господарювання на ринку та одним із ключових показників, що визначають ефективність його діяльності.

Інформація про фінансовий результат відображається у фінансовій звітності товариства і є загальнодоступною інформацією, яка використовується для визначення рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства та основним джерелом інформації для потенційних інвесторів.

Список використаних джерел

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності / за ред. С.Ф. Голова. К.: Фенікс, 2009. 367 с.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 290. URL:
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>
5. Патарідзе-Вишинська М.В. Визначення та облік фінансового результату: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 2. С. 25-37
6. Червінська С.Л. Особливості визначення фінансових результатів діяльності аграрних підприємств. *Облік і фінанси АПК*. 2015. № 6 С. 107-110.

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ОПЕРАЦІЙ З ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ

Софія Гарабaju
магістрантка

*Науковий керівник – Суліменко Лариса, кандидат економічних наук, професор
Поліський національний університет*

Вступ. Підприємство в процесі своєї діяльності повинне бути забезпечене необхідними виробничими запасами, які, з одного боку, не повинні перевищувати встановлені норми, а з іншого — бути замалими для нормальної роботи. Важливим завданням економічних служб підприємства є порівняння фактичних запасів на виробництво продукції з їх нормативами та оцінка ефективності використання запасів. Без такого порівняння можливі суттєві порушення у формуванні саме економічної складової політики підприємства, а також має великий вплив на прийняття важливих економіко-управлінських рішень.

Результати дослідження. Основним завданням управління виробничими запасами є підтримка оптимального рівня іммобілізації капіталу в товарних запасах і вирішення таких завдань, як визначення ціни запасів і створення системи

контролю їх фактичного розміру. Виходячи з цього, щоб підвищити ефективність системи управління запасами перш за все потрібно здійснювати її постійну діагностику в рамках внутрішнього аудиту або внутрішнього контролю.

Враховуючи вимоги чинних нормативно-правових актів, метою внутрішнього аудиту є визначення аудитором відповідності інформації про рух та стан на підприємстві запасів в усіх нормативних документах, що регламентують порядок її підготовки та доступність користувачам. Внутрішній аудит може розглядатися як невід'ємна частина загальної системи управління [1]. Таким чином, бухгалтерський облік забезпечує представлення фактів про господарські операції, які мали місце, а аудит використовує ці факти для перевірки точності, законності та повноти представлення. Слід також мати на увазі, що аудиторська перевірка може виходити за межі бухгалтерського обліку.

Внутрішній аудит виробничих запасів спрямований на вирішення завдань наведених на рис. 1.

Для вирішення поставлених завдань внутрішнім аудиторам необхідно визначити основні компоненти виробничих запасів і для цього потрібно мати певну інформаційну підтримку для розкриття проблем, пов'язаних з аудитом виробничих запасів (рис. 2).

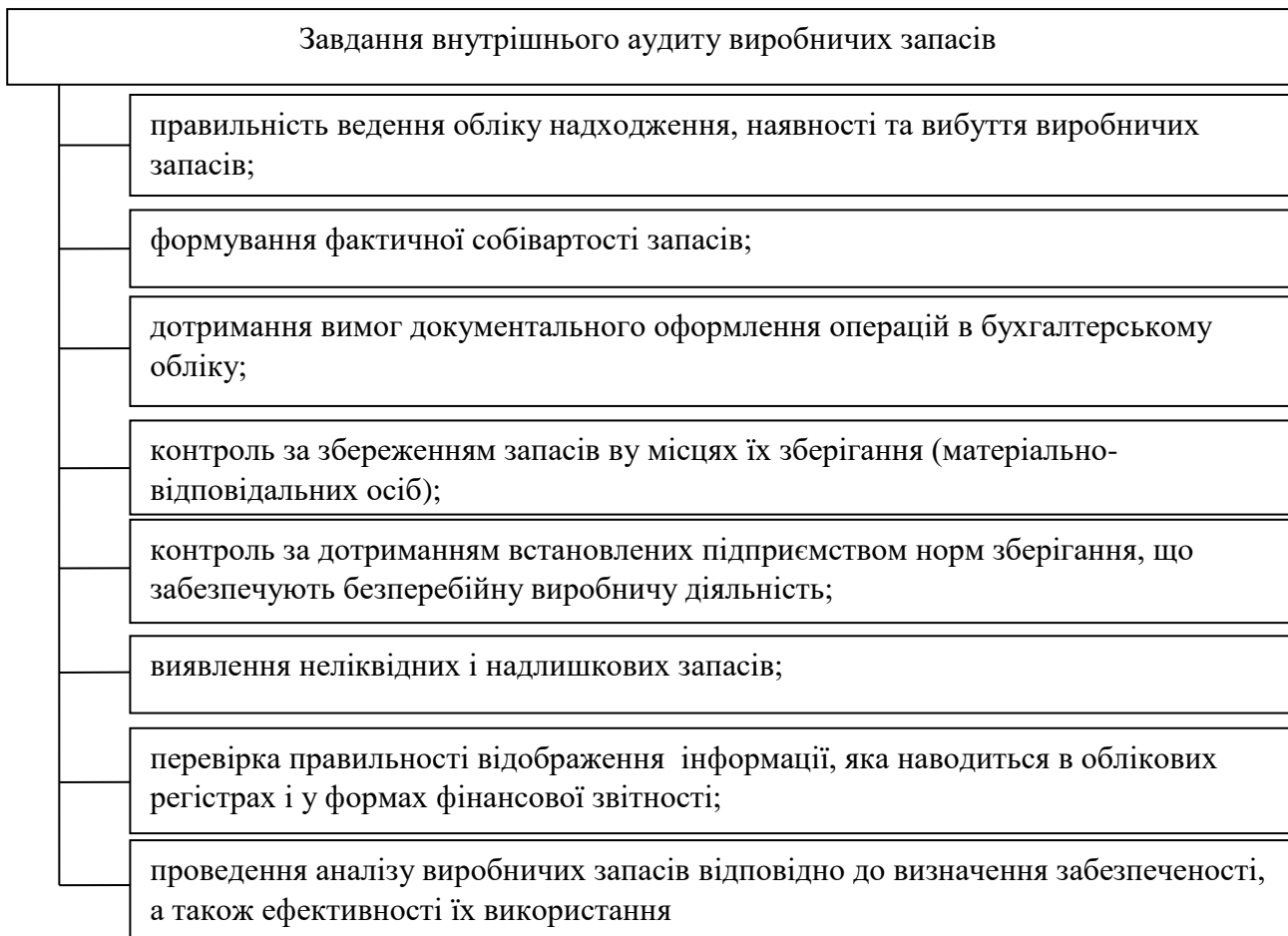

Рис. 1. Завдання внутрішнього аудиту виробничих запасів

З рис. 2 видно, що основними джерелами інформації внутрішнього аудиту виробничих запасів є первинні документи, які безпосередньо впливають на оформлення документів бухгалтерського обліку, складання облікових регістрів та форм звітності.

Рис. 2. Джерела інформації для проведення внутрішнього аудиту виробничих запасів

Основним джерелом інформації для внутрішнього аудиту є первинні документи, які безпосередньо впливають на складання бухгалтерських документів, складання регістрів бухгалтерського обліку та форм звітності. Перевірка документів дозволяє внутрішнім аудиторам виявляти ключові порушення обліку виробничих запасів і отримувати докази використовуючи такі методи внутрішнього аудиту [2]:

- проведення перевірки щодо руху запасів здійснюється з метою підтвердження їх фактичної наявності. Під час контролю аудитори можуть

самостійно проводити інвентаризацію або спостерігати за процесом її проведення;

- перерахунок даних, що підтверджують достовірність арифметичних розрахунків виробничих запасів, відповідність їх вартості, яка відображається в основних документах реєстрів бухгалтерського обліку;

- підтвердження бере участь в отримання інформації про правильне формування проведених операцій і залишків на рахунках бухгалтерського обліку виробничих запасів у бухгалтерському обліку;

- усне питання використовується при відповіді на запитання аудитора про стан попередньої інвентаризації;

- аналітичні процедури використовуються при порівнянні наявності виробничих запасів у різні періоди, за даними звіту про їх стан, рух та використання з даними бухгалтерського обліку, при оцінці взаємозв'язку між різними статтями звіту та їх порівнянні з даними за попередні періоди.

Таким чином, усі питання щодо організації та методології внутрішнього аудиту мають регулюватися на підприємствах внутрішніми стандартами аудиту.

Внутрішній аудит виробничих запасів повинен мати спрямування на збір аудиторських доказів, аналізування даних, використання моделей і методів для розробки рекомендацій щодо оптимізації функціонування бухгалтерського обліку, а також вказівок щодо підвищення ефективності управління виробничими запасами.

Список використаних джерел

1. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Суліменко Л. А. та ін. Аудит: навч. посібник. Житомир: ПП "Рута", 2012. 392 с.

2. Сметанко, О. В. Внутрішній аудит операцій з виробничими запасами в акціонерних товариствах України. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. пр.* Кіровоград: КНТУ, 2010. Вип. 18, ч. 1. С. 146-152.

3. Меліхова Т. О., Левтерова Л. В. Методичні підходи до проведення внутрішнього аудиту виробничих запасів на сільгосп підприємстві. *Агросвіт.* 2020. № 2. С. 10–17.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Олександр Котвіцький
магістрант

*Науковий керівник – Суліменко Лариса, кандидат економічних наук, професор
Поліський національний університет*

Вступ. Інвестиційні операції, які пов'язані з вкладенням грошей у реалізацію проектів, що при цьому будуть забезпечувати отримання вигод протягом досить тривалого періоду часу є однією з найважливіших сфер діяльності кожного підприємства.

Інвестиції є джерелом розвитку підприємств, окремих сфер та економіки в цілому, тому вони завжди знаходились в центрі уваги економічної науки.

Проблема інвестиційних операцій актуальна і багатогранна. І, відповідно, питанням інвестування присвячені роботи провідних вітчизняних вчених-науковців: Буряка С. В., Бланка І. А., Татаренка Н. О., Денисенка М. П., Мочерного С. В., Бочарова В. В., Пересади А. А., Поддєрьогіна А. М., Федоренка В. Г., Поручника А. М., Фукса А. Е. Щодо праць зарубіжних вчених, то серед тих, які досліджували проблеми теорії інвестування, заслуговують уваги праці М. Д. Джонка, Л. Дж. Гітмана, М. Портера, В. Шарпа та інших.

Важливе значення для розвитку теорії капітальних вкладень мають результати багаторічної теоретичної і практичної роботи з розкриття сутності інвестицій.

Результати дослідження. Термін «інвестиція» походить від латинського «*inest*», що означає «вкладати», тобто процес інвестування капіталу з метою його подальшого збільшення.

Закон України "Про інвестиційну діяльність" визначає інвестиції як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [3].

Водночас у рамках даного уявлення існує багато модифікацій поняття "інвестиції", поява яких зумовлена специфікою та традиціями різних економічних шкіл і напрямків.

Традиційно під інвестиціями зазвичай розуміють здійснення певних проектів економічного спрямування у поточний момент часу з урахуванням отримати доходи в майбутньому. Такий підхід до трактування інвестицій є часто вживаним як у вітчизняній, так і зарубіжній економічній літературі.

З розвитком ринкових відносин обумовлюється необхідність переглянути відповідно до нових умов тлумачення категорії "інвестиції". Основними рисами ринкового підходу, який формується, щодо розуміння сутності інвестицій є:

- зв'язок інвестицій з одержанням доходу як мотив інвестування;
- розглядаються інвестиції як єдність двох сторін: ресурсів і вкладень, тобто капітальних цінностей і витрат;

- аналіз інвестицій в динаміці, це дозволяє з'єднати в рамках категорії «інвестиції» ресурси, вкладення й віддачу вкладених коштів;
- включення вкладень з економічним ефектом до складу інвестиційних об'єктів.

Загалом інвестиції визначаються як процес у ході якого здійснюється перетворення ресурсів у витрати з урахуванням цілей інвесторів – отримання прибутку (ефекту).

Сутність процесу вкладення інвестицій дещо детальніше розглянуто у Податковому кодексі України від 02.12.2010 № 2755-VI. Інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно [2].

Так як інвестиції є ключовою економічною категорією, то вони відіграють, як на макро - так і на мікрорівні виключно важливу роль. Однак, поняття інвестиції на макро- і мікрорівнях має різний зміст (рис. 1).

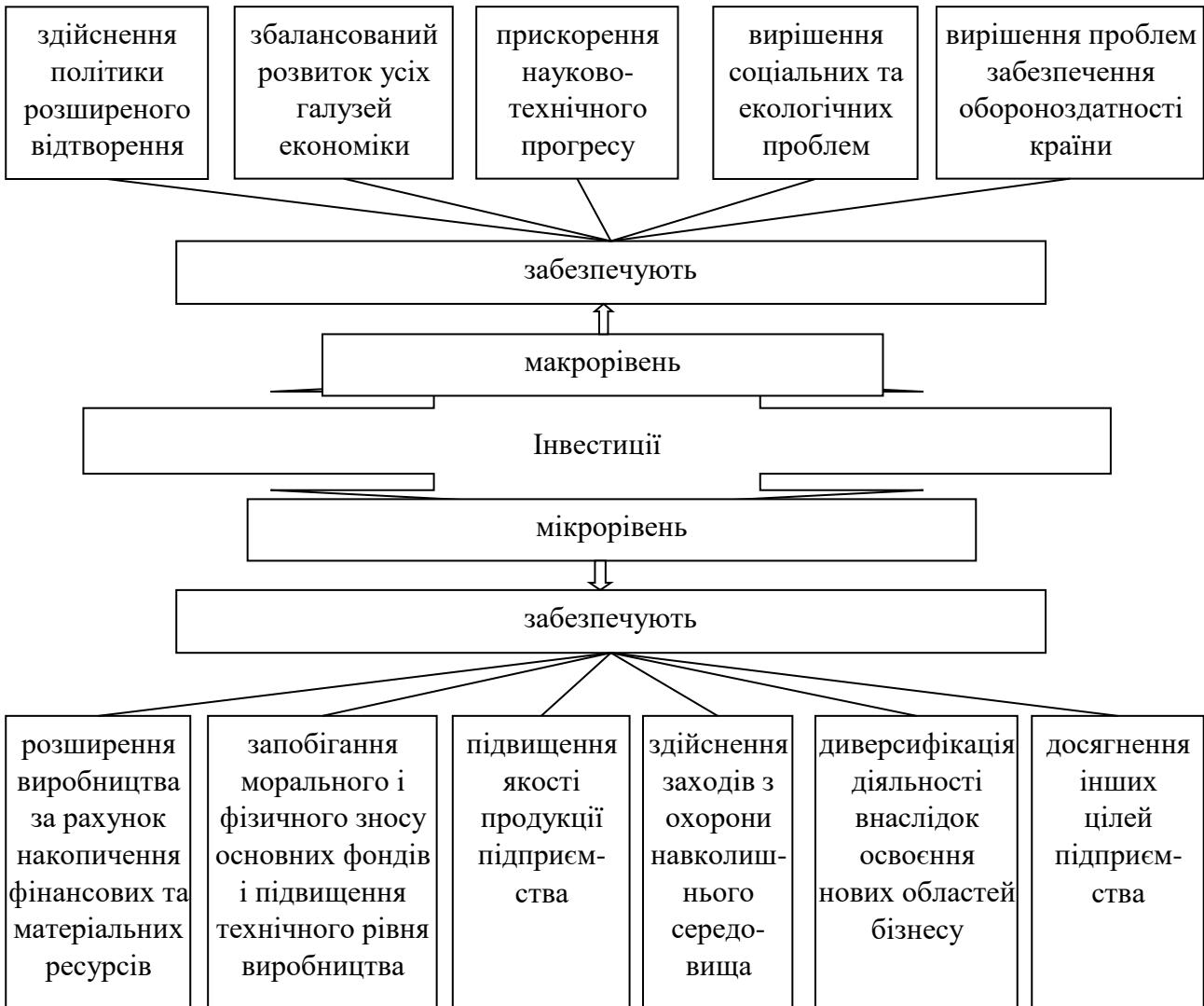

Рис. 1. Значення інвестицій на макро- і мікрорівнях

З метою підвищення ефективності використання інвестицій на підприємстві потрібна обґрунтована класифікація інвестицій. Дана класифікація дозволить не тільки аналізувати їх використання, а й розробляти та реалізовувати ефективну інвестиційну політику. Найбільш комплексна класифікація, яка найчастіше використовується в наведена на рис. 2.

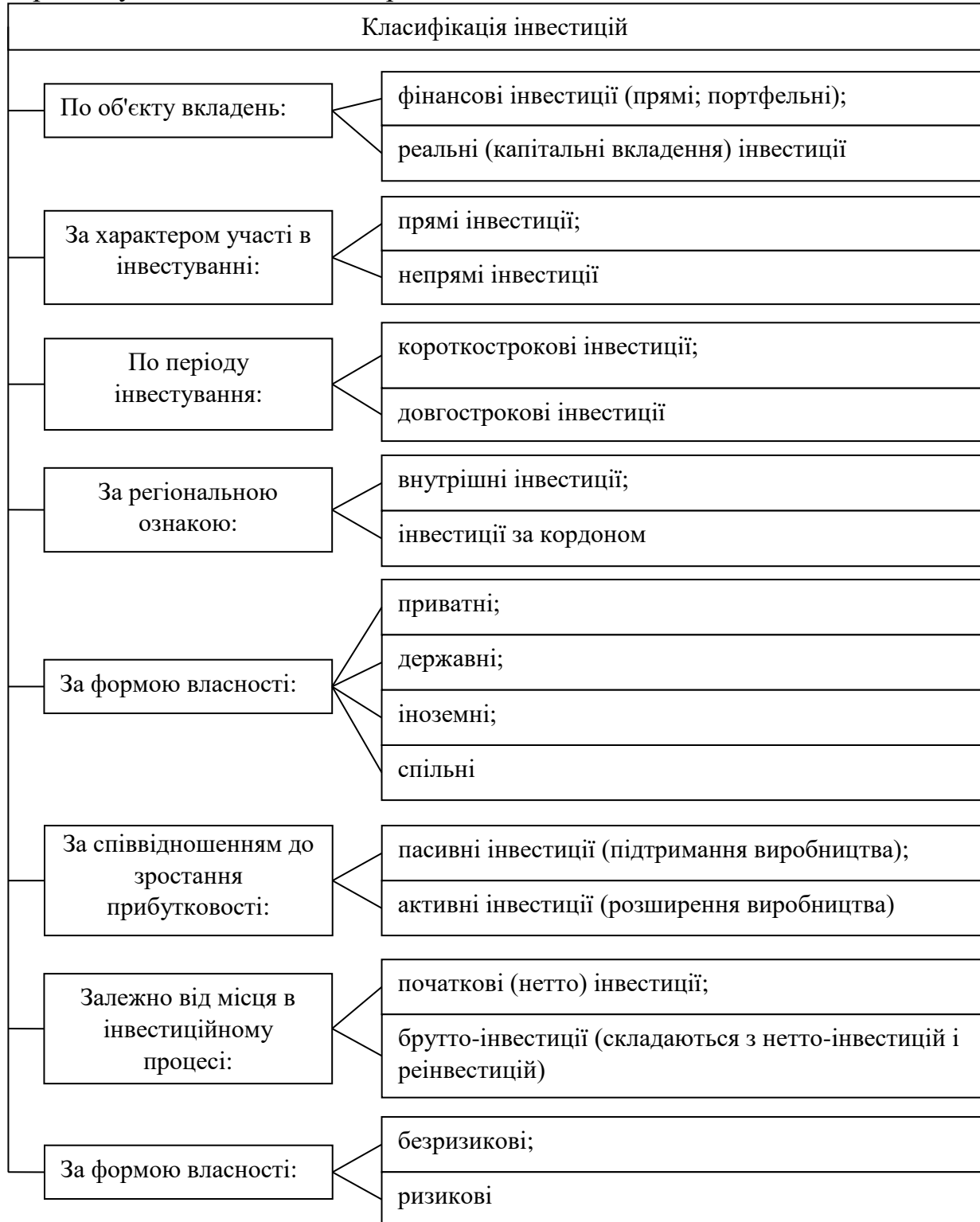

Рис. 2. Види інвестицій за класифікаційними ознаками

Класифікація інвестицій яка наводиться в економічній літературі представляє практичний інтерес:

- для заміни або підтримки робочого стану обладнання;
- на розширення діяльності за рахунок збільшення виробничих потужностей та створення нових видів продукції;
- на науково-дослідні роботи;
- на просування товару і рекламу;
- на участь у капіталі інших підприємств;
- в соціальну сферу, захист довкілля;
- пов'язані з поглинанням підприємств, розміщення капіталу за кордоном.

Висновки. Отже, інвестиції являють собою процес вкладення капіталу та одержання результатів від даних вкладень. Або якщо точніше сказати, то інвестиції — це всі види цінностей (грошових, майнових та інтелектуальних), що вкладаються в об'єкти усіх видів діяльності з метою отримання на підприємстві прибутку та досягнення соціального ефекту. Тобто, можна сказати, що інвестиції займають важливу та невід'ємну складову економічного добробуту суспільства, а класифікація інвестицій допомагає глибше і ширше розкрити їх сутність.

Список використаних джерел

1. Гвоздєв Ю. В. Економічна сутність і значення інвестицій та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки.* 2018. Вип. 33. С. 57-67
2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
4. Шевченко С. Ю. Економічна сутність інвестицій та інвестиційної діяльності. *Інвестиції: практика та досвід.* 2010. № 1. С. 7-10.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Дмитро Богомаз
магістрант

Науковий керівник – Суліменко Лариса, кандидат економічних наук, професор
Поліський національний університет

Вступ. Кожне підприємство має за мету отримувати прибуток, де основним джерелом виступає продаж готової продукції. На сьогодні процес продажу (реалізації) готової продукції відіграє важливу роль, оскільки реалізація як

частина загального процесу відтворення є останнім кроком у русі продукту від виробництва до споживання.

Саме процес реалізації дозволяє вирішити наступні облікові задачі [1]: регулювати наявність і рух ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових); регулювати доходи і витрати відповідно до встановлених нормативів і планів; калькулювати собівартість готової продукції та її відхилення від норми і плану; планувати й прогнозувати фінансово-господарську діяльність підприємства визначати фінансові результати діяльності підприємства в цілому та напрямів діяльності; контролювати та аналізувати діяльність підприємства; робити висновки щодо очікуваних дій; складати звіти та передавати їх керівнику підприємства або іншому управлінському персоналу.

Прозорий, своєчасний та правильно організований облік відвантаженої та реалізованої готової продукції дозволяє посилити контроль за наявністю основних фондів, забезпечити фінансування підприємств, визнати суспільну вигоду виготовленої готової продукції та прискорити оборотність оборотних коштів [5].

Результати дослідження. Готова продукція відноситься до товарно-матеріальних цінностей. Визначення готової продукції наведено в таких нормативно-правових актах, як: НП(С)БО 9 «Запаси» [2] та Методичні рекомендації з ведення обліку товарно-матеріальних цінностей [3] (рис. 1).

Рис. 1. Визначення готова продукція

З наведених вище визначень ми дійшли висновку, що готова продукція – це продукція, яка пройшла повну обробку на даному підприємстві, відповідає умовам договору з клієнтами та відповідає умовам і технічним стандартам, не потребує подальшої обробки на цьому підприємстві та відправляється на склад підприємства.

Готова продукція є матеріальним результатом виробничої діяльності підприємства [4].

Найважливішим при організації обліку готової продукції є визначення її характеру. За цією ознакою готову продукцію групують за формою (уречевлена, за результатами робіт або наданих послуг), ступенем зрілості (готова продукція, напівфабрикати, незавершене виробництво) і технологічною складністю (проста, складна) [5]. .

Готова продукція на підприємстві проходить наступні операції, зображені на рис. 2.

Рис. 2. Операції з готовою продукцією на підприємстві

Облік операцій з руху готової продукції ведеться на рахунку 26 «Готова продукція» згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [6].

Призначенням рахунку 26 «Готова продукція» згідно Інструкції є формування інформації про готову продукцію підприємства щодо наявності та руху. І відповідно, за дебетом рахунку відображається надходження готової продукції власного виробництва за фактичною собівартістю продукції або за нормативною собівартістю. Витрати на виготовлення готової продукції списуються в кредит [6].

Організація обліку готової продукції та процес її реалізації має такі завдання [5]:

- своєчасне оформлення основних документів для обліку продукції;

- здійснення на підприємстві контролю за готовою продукцією на складах;
- визначення кількості та вартості продукції, що відвантажена (за фактурними цінами);
- своєчасне повідомлення про операції, пов'язані з відвантаженням і реалізацією продукції;
- своєчасне відображення операцій з покупцями та замовниками;
- встановлення зобов'язань покупців і замовників перед підприємством за поставлену їм продукцію за договором;
- забезпечення контролю за виконанням плану виробництва та реалізації продукції;
- встановлення собівартості готової продукції в процесі її реалізації;
- оплата витрат, пов'язаних із реалізацією продукції, а також її просуванням на споживчому ринку;
- визначення фінансового результату від реалізації продукції.

Умовно сам процес щодо організації обліку готової продукції, і відповідно, її реалізації можна розділити на етапи, на яких важливо визначити осіб, відповідальних за виконання конкретних поставлених завдань, і осіб, які будуть контролювати їх виконання:

1. Елемент принципів бухгалтерського обліку, пов'язаний з розрахунками за готову продукцію та її реалізацію на підприємстві.
2. Співпраця з покупцями та замовниками.
3. Контроль розрахунків за готову продукцію та її реалізацію.

Висновки. Виходячи з вище наведеного, готова продукція становить більшу частину продукції підприємства. Завдяки реалізації продукції підприємства мають можливість відновити виробничий цикл, використати дохід від реалізації продукції на закупівлю нових виробничих запасів (елементів праці), оплату праці працівників, розрахунки з постачальниками, органами соціального і пенсійного страхування, бюджетом по податках, а також інших платежах, кредитними установами та ін.

Список використаних джерел

1. Васільєва Л. М., Бондарчук Н. В., Міньковська А. В. Економічна сутність процесу реалізації як об'єкту бухгалтерського обліку. *Modern Economics*. 2021. № 29 (2021). С. 35-39.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів: Наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 р., № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>
4. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. 5те вид. допов. і перероб. Київ: Алерта, 2011. 976 с

5. Візіренко С. В., Агаркова О. В. Організація обліку процесу реалізації готової продукції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 36–42.

6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ

Ілона Липа

магістрантка

*Науковий керівник – Лариса Суліменко, кандидат економічних наук, професор
Поліський національний університет*

Вступ. Адміністративні витрати (витрати на управління) – це сума всіх витрат, які не пов'язані з виробництвом, але пов'язані з веденням підприємства. Ці витрати не збільшують вартість готової продукції, а збільшують витрати підприємства, але без них діяльність суб'єкта господарювання неможлива. Адміністративні витрати, які є управлінськими витратами, потребують своєчасного, повного та об'єктивного формування інформації щодо їх сутності та класифікації, яка в подальшому знайде своє відображення в обліку.

Питання щодо обґрунтування класифікації адміністративних витрат у теорії економіки та бухгалтерського обліку для цілей інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень розглядаються в працях науковців: Атамаса П.Й., Леня В.С., Меренкової Л.О., Нападовської Л.В., Голова С.Ф., Партин Г.О., Сопка В.В., Когут У.І., Реслер М.В., Трубочкіна М.І., Сабліної Н.В., Чернелевського Л.М., Власова О.Є., Вахрушина М.А., Друрі К., Кожарський В.В., Лесних В.В., Кожарська Н.В., Мальцев М., Хоружий Л.І., Хорнгрен Ч.Т. та інші.

Наявність у науковій літературі різноманітних ознак класифікації адміністративних витрат не вирішує всіх проблем, пов'язаних зі створенням інформації, необхідної менеджерам для прийняття оперативних рішень, і вимагає їх чіткого групування.

Результати дослідження. Класифікація витрат – це поділ витрат на економічно однорідні групи для планування, розрахунку та аналізу [2, с.32]. Водночас класифікація є методом пізнання об'єкта, тому наявність великої кількості класифікаційних ознак дозволяє підвищити ступінь пізнаваності об'єкта [1, С. 43].

На думку Кожарської Н.В., метою класифікації витрат є виділення із загальної ваги відповідної частини, на яку можна вплинути в даний момент. Тому його метод визначається конкретними завданнями підприємства [1, С. 43].

Класифікація адміністративних витрат за різними ознаками дозволяє глибше вивчити склад і сутність адміністративних витрат, дозволяє керівництву підприємства детально проаналізувати обсяги витрат за різними класифікаційними ознаками та визначити джерела економії, сприяє кращому розумінню призначення адміністративних витрат, їх економічна роль у процесах, що відбуваються на підприємстві.

Щодо законодавчо-нормативного рівня склад адміністративних витрат регламентується НП(С)БО 16 «Витрати». Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» до адміністративних витрат суб'єктів господарювання відносяться загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємства (рис. 1).

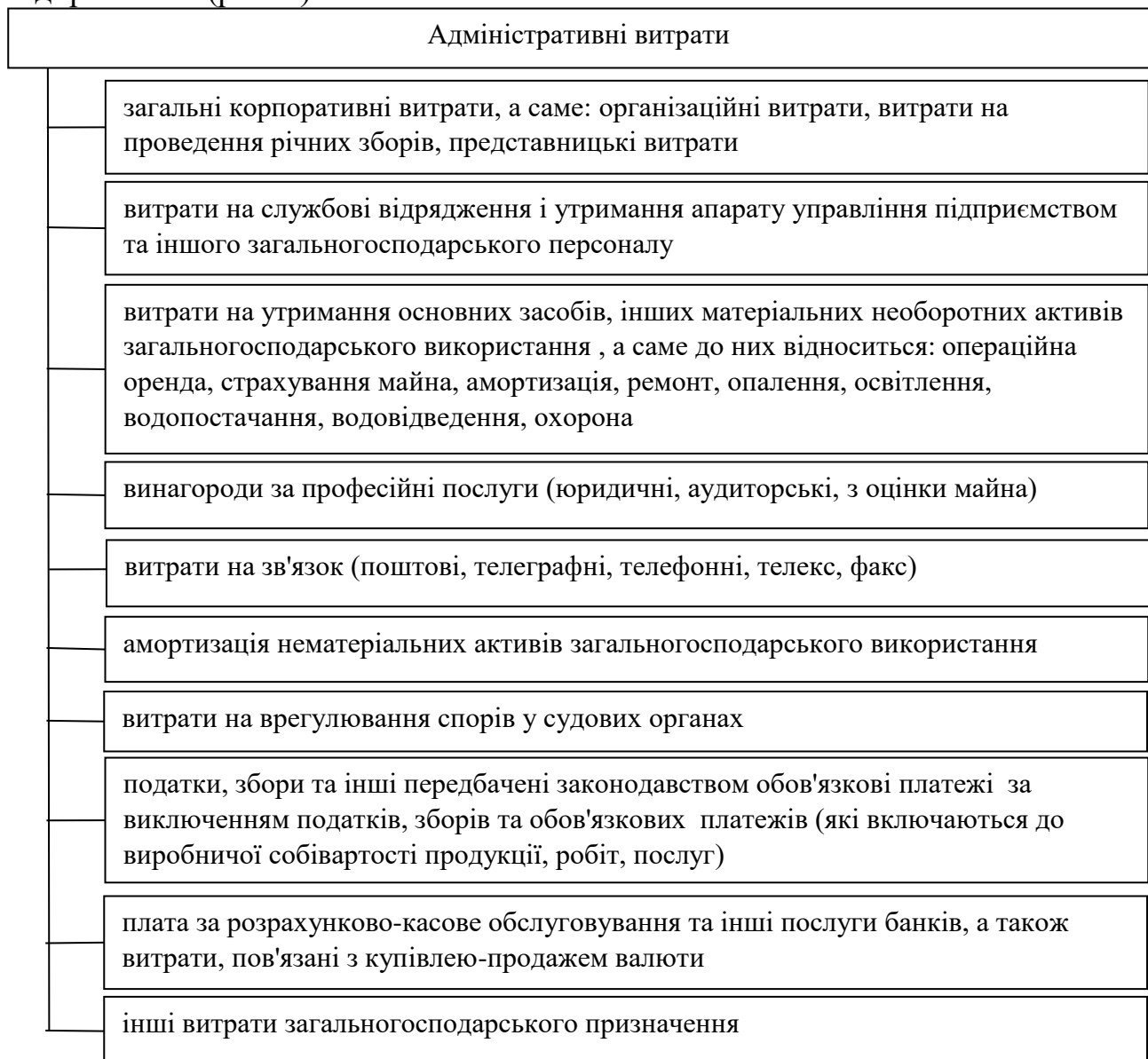

Рис. 1. Складові адміністративних витрат відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати» [3]

В обліку для правильного, своєчасного та достовірного відображення управлінських витрат необхідно визначити що таке адміністративні витрати. Під адміністративними витратами розуміємо багатогранну категорію, яка дозволить приймати управлінські рішення на підприємстві для забезпечення здійснення ефективної діяльності суб'єкта господарювання.

Тобто, потрібно чітко розуміти, що адміністративні витрати це: витрати періоду; операційні; непрямі; невиробничі; не включаються до собівартості реалізованої продукції, робіт, наданих послуг та зменшують прибуток звітного періоду [3].

Адміністративні витрати автори часто аналізують у своїх наукових роботах і в більшості випадків сходяться на думці, що адміністративні витрати – це витрати на підтримку основної діяльності. Ми також погоджуємося з цим визначенням, оскільки вважаємо його найбільш точним.

Зважаючи на специфіку складної категорії «адміністративні витрати», підприємство має встановити перелік цих витрат відповідно до чинного законодавства та умов праці суб'єкта господарювання. На основі отриманого переліку суб'єкт господарювання має проаналізувати виявлені витрати, розділити їх на конкретні класифікаційні групи та включити до Наказу про облікову політику. Такий порядок необхідний для того, щоб до складу адміністративних витрат не входили витрати, які не відповідають управлінським витратам, оскільки це може призвести до недостовірної оцінки фінансового результату і, як наслідок, штрафних санкцій за неправильно визначений податок на прибуток [4].

На рис. 2 наведемо основні фактори, які виокремлюють ознаки класифікації адміністративних витрат підприємства певної галузі, системи їх обліку та калькулювання собівартості продукції.

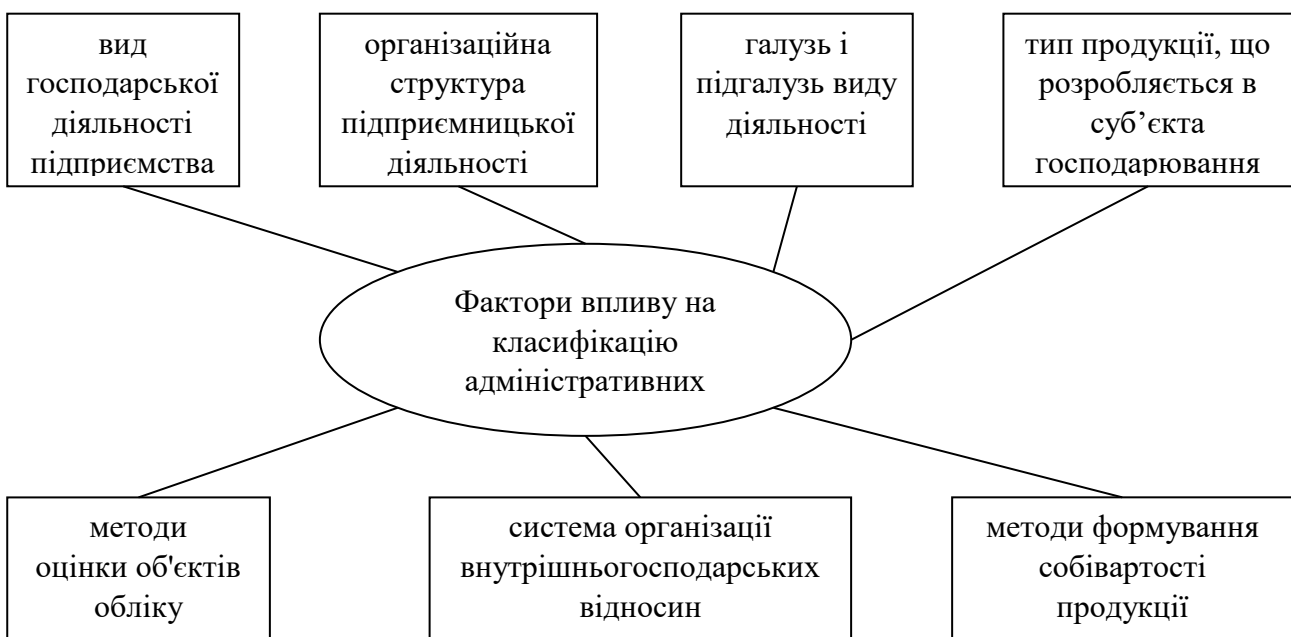

Рис. 2. Фактори впливу на класифікацію адміністративних витрат

Ефективна організація обліку щодо адміністративними витратами та внутрішнього контролю за використанням адміністративних витрат вимагає їх класифікації за однорідними (єдиними) ознаками. Вони можуть бути як і за класифікаційними групами, так і елементами, кожен з яких поділяється на конкретно визначену статтю. Класифікація адміністративних витрат здійснюється підприємством з використанням даних про специфіку галузі, виробництва, форми власності та власні потреби з дотриманням вимог законодавства та нормативних документів. На підставі цього можна зробити висновок, що правильний розподіл адміністративних витрат і розподіл їх на конкретні групи робить врегулювання цих витрат значно раціональнішим [4, С. 40].

Доцільно буде погодитися з Пушкарем М. С., який, доречно, зазначив, що перелік адміністративних витрат, викладений у п. 18 НП (С) БО 16 «Витрати» [3], ґрунтується на обліковому підході до відображення витрат, які стосуються адміністративного персоналу, а також операційних витрат, податків, платежів від різних кредиторів [5, С. 260].

На думку Чеpecь О.Г. та Супрун М.С. класифікація адміністративних витрат повинна бути наступною [6]:

- за обсягом виробництва (постійні, змінні, змішані);
- за періодами виникнення (поточні, минулі, майбутні);
- за важливістю для планування, контролю та прийняття рішень (регулярні, нерегулярні).

Висновки. Отже, дослідження даної теми дозволило зробити висновок, що більшість авторів виділяють різні класифікаційні ознаки. Наведемо найдоцільніші з них: зв'язок з основними процесами, що відбуваються на підприємстві; номенклатура статей витрат; групування витрат з урахуванням економічних елементів; цільове спрямування і техніко-економічне призначення; періодичність виникнення на підприємстві; можливість регулювання під час діяльності підприємства та інше.

Список використаних джерел

1. Кожарская Н.В., Кожарский В.В. Учет затрат организаций общественного питания. Минск: Соврем. Шк., 2007. 356 с.
2. Лень В.С. Управлінський облік: [навч. посіб.]. Київ: «Знання прес», 2003. 285 с.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>
4. Подмешальська Ю. В., Феофанов Л. К., Осетрова Г. Ю. Облік та аудит адміністративних витрат. *Агросвіт* № 23, 2018. с. 38-44
5. Пушкар М. С. Фінансовий облік: підручн. Тернопіль: Картбланш, 2002. 628 с.

6. Чепець О. Г., Супрун М. С. Управління адміністративними витратами підприємства. *Ефективна економіка* № 12, 2016. С. 15-19.

7. Шендригоренко М. Т. Адміністративні витрати в системі ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства. *Економіка* № 18. 452 с.

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Олександр Куровський
здобувач

*Науковий керівник – Лариса Недільська, кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Ефективне функціонування фінансової системи передбачає належний рівень розвитку ринку цінних паперів в країні. Це зумовлено спроможністю мобілізації та перерозподілу інвестиційних ресурсів на фондовому ринку, а також концентрації значної частки капіталу. Тому ефективний розвиток ринку цінних паперів сприятиме формуванню сприятливих умов для забезпечення відповідного рівня розвитку економіки країни в цілому.

Водночас, починаючи з 24 лютого 2022 року відбулися значні зміни на вітчизняному фондовому ринку. У зв'язку з воєнним станом Національною Комісією з цінних паперів і фондового ринку було призупинено всі операції на ринку. Проте через декілька місяців з початку оголошення воєнного стану поступово відбуваються позитивні зміни та розширюється перелік операцій з цінними паперами [1].

Дослідженням питань розвитку ринку цінних паперів присвячено наукові праці І. Абрамової, Б. Луців, Л. Недільської, А. Ніколаєвої, О. Шевченко, О. Юркевич та ін. Проте необхідно відзначити, що питання розвитку та функціонування сучасного фондового ринку потребують подальшого дослідження.

Метою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування напрямів розвитку ринку цінних паперів.

Результати дослідження. Функціонування та розвиток світового фондового ринку характеризується певними змінами шляхом скорочення чисельності представників банківської сфери у процесі перерозподілу фінансових ресурсів. Такий підхід створює позитивні умови для активізації інвестиційних процесів, збільшення чисельності випуску цінних паперів, у тому числі звичайних акцій, які супроводжується поступовим створенням єдиних стандартів функціонування фондових ринків [5].

Необхідно зазначити, що світовий фондовий ринок демонструє певні відмінності в розвитку залежно від регіону. Зокрема, за рівнем капіталізації

фондових бірж у регіональному розрізі, частка капіталізації фондових бірж Американського регіону на світовому ринку становила найбільшу питому вагу. Так у 2021 р. цей показник становив 46,07 %, частка Азіатсько-Тихоокеанського була на рівні 36,11 % та в регіоні «Європа-Африка-Близький Схід» – лише 22,29 % (табл. 1).

Необхідно відзначити, що основними позитивними тенденціями капіталізації світових фондових бірж у 2021 р. є зростання її рівня на 39 % у порівнянні з 2019 р., що зумовлено підвищенням капіталізації в усіх трьох регіонах: Американському – на 47,8 %, Азіатсько-Тихоокеанському – на 31,64 % та в регіоні «Європа-Африка-Близький Схід» – на 27,18 %. Водночас, важливим є те, що зростання рівня капіталізації відбувалося протягом всього періоду дослідження.

Таблиця 1

Капіталізація світових фондових бірж, 2019-2021 рр.

Регіон	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Приріст капіталізації, %
	трлн дол. США	Частка на світовому ринку, %	трлн дол. США	Частка на світовому ринку, %	трлн дол. США	Частка на світовому ринку, %	
Американський	38,81	43,33	46,19	43,38	57,36	46,07	47,80
Азіатсько-Тихоокеанський	28,94	32,31	36,15	33,95	39,39	31,64	36,11
Європа-Африка-Близький Схід	21,82	24,36	24,14	22,67	27,75	22,29	27,18
Загальний рівень капіталізації	89,57	100,00	106,48	100,00	124,50	100,0	39,00

Джерело: розраховано за даними *The World Federation of Exchanges* [2].

Наразі світовий ринок характеризується такими основними факторами: зростанням рівня автоматизації систем телекомунікацій, зокрема створенням всесвітньої мережі; різновидом набору фінансових інструментів, а також впровадженням інтеграційних процесів національних ринків, до яких наша країна також має намір поступово долучитися [5].

За період 2016-2021 рр. в Україні більш ніж у 2 рази скоротилась чисельність фондових бірж, і станом на 31.12.2021 р. на фондовому ринку налічувалось всього 4 біржі. Вони мали ліцензію й право проваджувати діяльність, пов'язану з торгівлею фінансовими інструментами на ринку цінних паперів, а саме: ПАТ «Фондова біржа «Перспектива», АТ «Фондова біржа «ПФТС», АТ «Українська біржа» та ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа» [3; 4].

Зокрема, вітчизняний сучасний ринок цінних паперів протягом десятиліть перебуває на стадії становлення (табл. 2).

**Динаміка обсягу і кількості зареєстрованих випусків акцій
в Україні, 2016-2021 рр.**

Рік	ВВП України, млн грн	Обсяг випуску акцій, млн грн	Обсяг випуску акцій до ВВП, %	Кількість випусків
2016	2 383 182	209 361,94	8,78	128
2017	2 982 920	324 844,24	10,89	118
2018	3 558 706	22 263,97	0,63	93
2019	3 974 564	63 539,38	1,6	78
2020	4 194 102	32 982,80	0,79	71
2021	5 459 574	42 884,28	0,79	86
Зміна за 2021-2016 рр.,±	3 076 392	-166 477,66	-7,99	-42

Джерело: розраховано автором за даними [3; 5, с. 184].

За результатами дослідження встановлено, що реальний сектор економіки, на жаль, практично не використовує можливості ринку цінних паперів для залучення інвестиційних ресурсів, про що свідчить динаміка обсягу і кількості зареєстрованих випусків акцій. Необхідно відмітити, що показники кількості та обсягу випуску акцій, а також їх частки до ВВП протягом досліджуваного періоду значно знизились. Це вказує на досить низький рівень розвитку та інвестиційної привабливості ринку цінних паперів України, а також вітчизняної економіки в цілому. Крім того, існує ряд проблем, які негативно впливають на ефективність і подальший розвиток ринку цінних паперів в Україні. Насамперед, це інсайдерський характер ринку, використання неправдивої інформації, шахрайство, що у сукупності призводить до зниження рівня ліквідності цінних паперів.

Важливо наголосити на тому, що в умовах воєнного стану на ринку цінних паперів знаходяться тільки ОВДП з фіксованою доходністю на рівні 9,5-11 % при обліковій ставці НБУ – 25 %, адже наразі фондовий ринок перебуває в обмеженому стані і всі ринкові угоди заборонено заключати [1]. Водночас, незважаючи на дану ситуацію, процес інтеграції ринку цінних паперів України у світовий фондовий ринок має продовжуватись шляхом створення відповідних передумов для ефективної співпраці та адаптації досвіду світових представників-учасників даного процесу [5, с. 188].

Висновки. Відзначено низький рівень розвитку ринку цінних паперів в Україні, що особливо проявляється в умовах воєнного стану. Визначено основні негативні чинники впливу на подальший розвиток ринку, та намічено напрями виходу з такого становища шляхом адаптації світового досвіду й тісній взаємодії і співпраці з представниками-учасниками даного процесу. Акцентовано увагу на необхідності відновлення позитивної динаміки розвитку фондового ринку як важливого джерела інвестиційних надходжень у вітчизняну економіку.

Список використаних джерел

1. OTP Capital. 2022. Останні зміни на фондовому ринку в умовах воєнного стану. URL: <https://www.otpcapital.com.ua/2022/06/29/ostanni-zminy-na-fondovomu-rynku-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення 01.11.2022 р.)
2. The World Federation of Exchanges, (2022). Market capitalisation. The WFE Research Team. URL : <https://focus.world-exchanges.org/statistics/articles/market-capitalisation> (дата звернення 29.10.2022 р.)
3. Офіційний веб-сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2021 року. Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2021 рік. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення 30.10.2022 р.)
4. Шевченко А. А., Петренко О. П., Кравченко Ю. І. Сучасний стан функціонування фондових бірж в Україні. *Modern Economics*. 2021. № 27(2021). С. 228-234. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V27\(2021\)-32](https://doi.org/10.31521/modecon.V27(2021)-32).
5. Шуба О. А. Особливості інтеграції фондового ринку України у світовий фондовий ринок. *Бізнес Інформ*. 2021. № 4. С. 183–189. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-183-189>.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Володимир Данілевич
магістрант

*Науковий керівник – Наталія Малюга, доктор економічних наук, професор
Поліський національний університет*

Вступ. В сучасних умовах ведення бізнесу важливою умовою успішної діяльності суб'єктів господарювання є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво, внаслідок чого зростатиме конкурентоспроможність продукції та стане реальним досягнення довгострокового економічного зростання підприємства. Водночас, з метою прийняття ефективних управлінських рішень необхідна достовірна інформація щодо витрат виробництва, сформована з урахуванням специфіки діяльності суб'єктів господарювання, а також їх організаційної структури.

Результати дослідження. Управління витратами — це складний багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, які спрямовані на підвищення ефективності використання виробничих ресурсів на підприємстві, та перспективного розвитку підприємства [1].

Відсутність системного походу до управління витратами підприємства обумовлює необхідність вивчення самої системи управління витратами і визначення її структури (рис. 1).

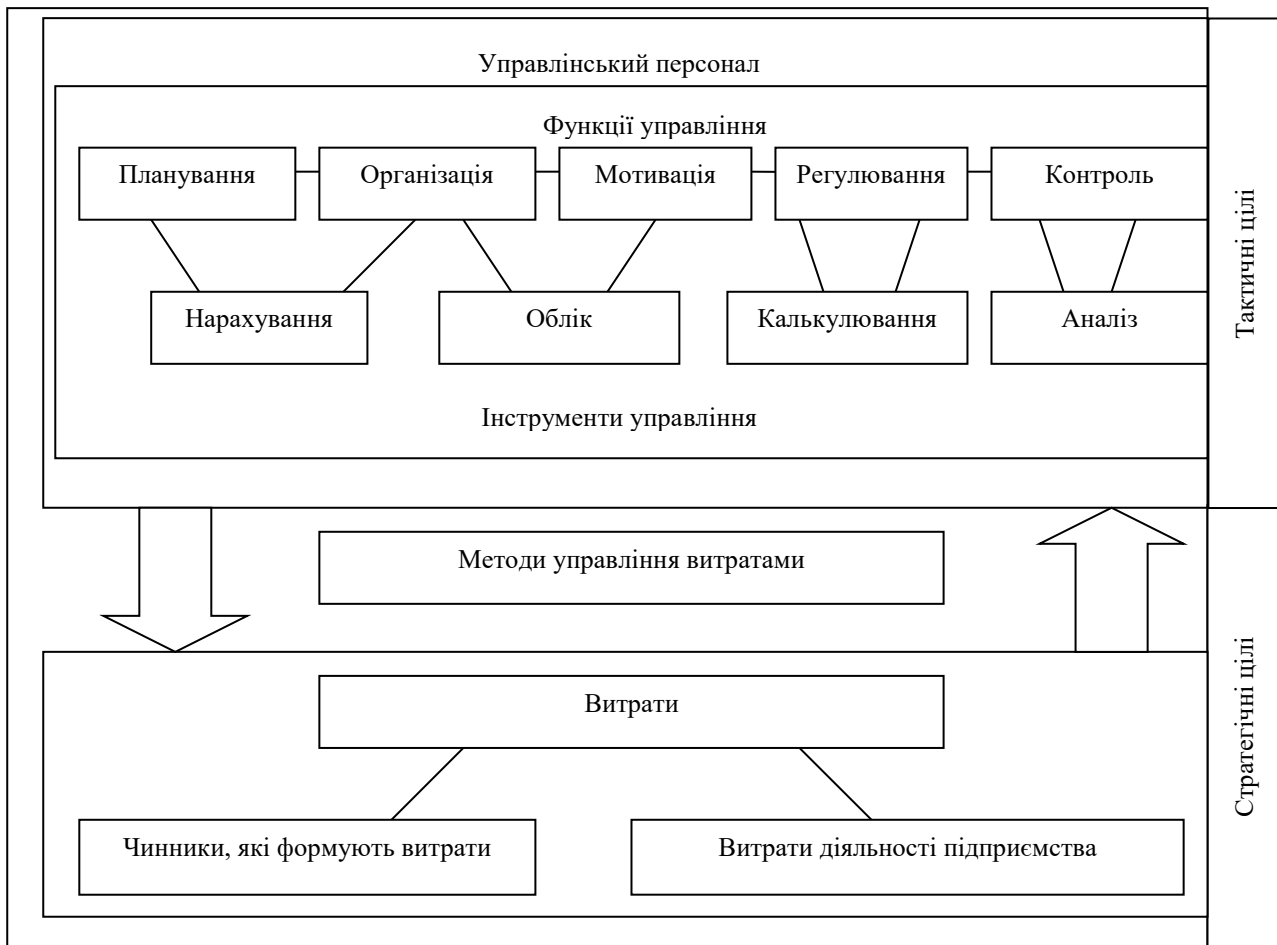

Рис. 1. Структура системи управління витратами

Процес управління витратами розглядається як система взаємодії об'єкта та суб'єкта, які функціонують в умовах впливу факторів зовнішнього середовища. Схема системи управління витратами підприємства представлена на рис. 2 [4].

Відповідно до вимог чинного законодавства система управління витратами визначається самостійно кожним суб'єктом господарювання. Водночас, впровадження системи вимагає певного часу для освоєння її методів та прийомів відповідними фахівцями підприємства – керівниками, спеціалістами окремих відділів, бухгалтерами.

Систему обліково-аналітичного забезпечення управління витратами узагальнено на рис. 3.

Однією із важливих функцій обліку є якісне та повне задоволення інформаційних потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів, з метою прийняття ними ефективних управлінських рішень, а тому облікова інформація є ключовим джерелом даних стосовно фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Рис. 2. Система управління витратами підприємства

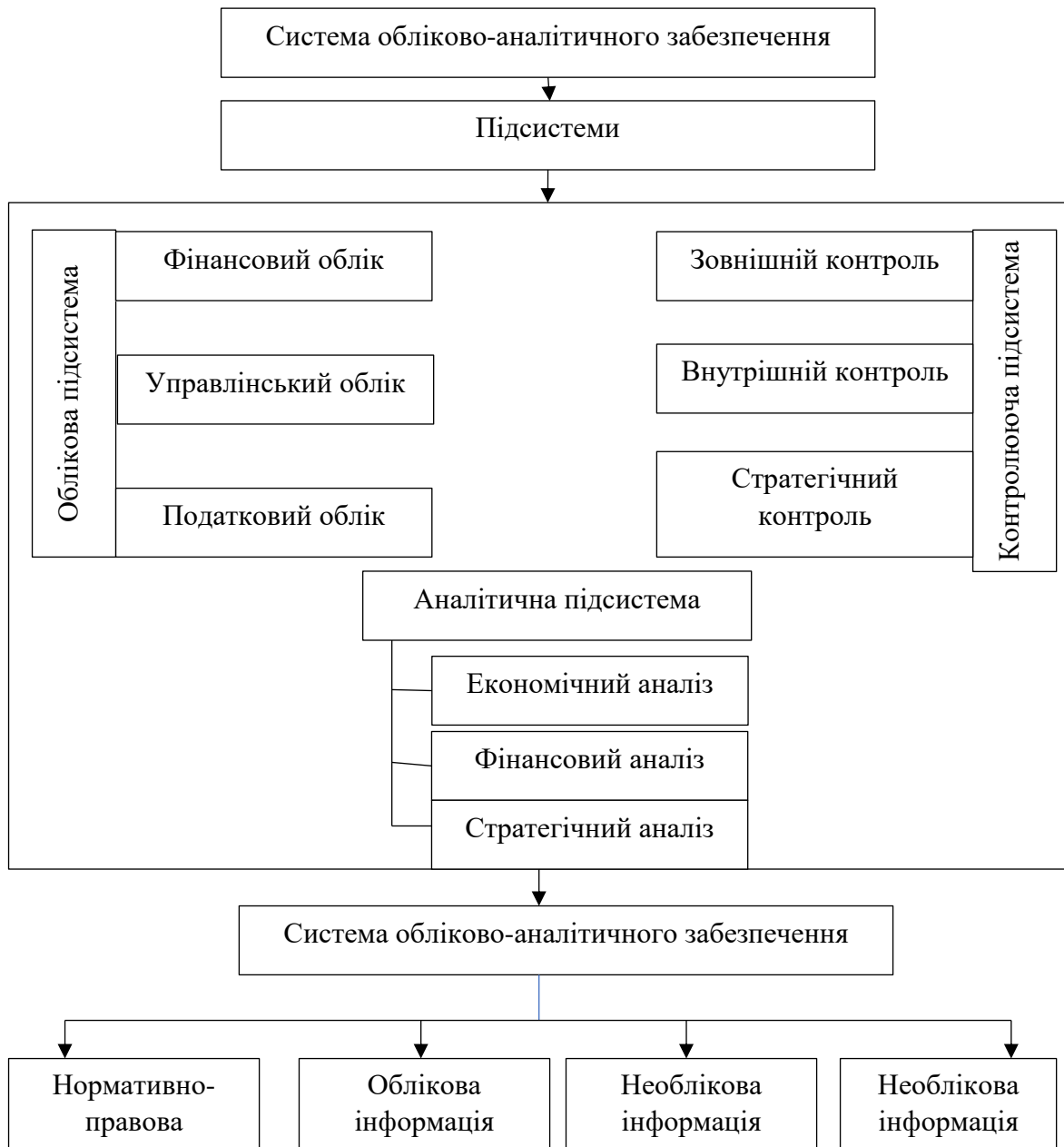

Рис. 3. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами

Висновки. Отже, в процесі проведеного дослідження можна зробити висновки, що система управління витратами являє собою сукупність елементів (об'єкта управління: тобто, управлінського персоналу, функцій, інструментів; суб'єкт а управління: витрат, чинників які формують витрати, діяльність підприємства; та методів управління), які взаємопов'язані між собою, та забезпечують досягнення поставлених цілей.

Управління витратами процес цілеспрямованого виконання всього комплексу функцій управлінського циклу, які спрямовані на підвищення ефективності використання виробничих ресурсів та оптимізацію витрат суб'єктом господарювання.

Список використаних джерел

1. Волкова М.В. Система управління витратами промислового підприємства. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2013. № 3 (23). С. 25-33
2. Гончаренко О. М. Інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/.pdf>
3. Грінченко А.В. Класифікація факторів впливу на витрати підприємства. URL: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2012_27_1/Zb27_1_50.pdf
4. Шапошник Ю. О. Функціонально-структурна модель управління витратами підприємства. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>

ЕКОНОМІКО-СОЦІАЛЬНА СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ

Дарина Танська
магістр

*Науковий керівник – Тетяна Гайдучок, кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. В умовах сьогодення зростає актуальність питання удосконалення обліку й контролю заробітної плати в період ускладнення умов ведення господарської діяльності підприємств, посилення конкуренції в усіх сферах господарювання тощо.

Винагорода за працю, яка забезпечує матеріальну зацікавленість, є одним з основних трудових стимулів на підприємстві [4]. Застосування неефективної системи оплати праці призводить до негативних наслідків, серед яких: зниження якості продукції, погіршення трудової дисципліни, трудові конфлікти між роботодавцем та працівниками підприємства, зниження продуктивності праці, що, своєю чергою, негативно впливає на кінцеві результати діяльності підприємств.

Результати дослідження. Організація обліку праці та її оплати є однією з найбільш складних та важливих ділянок роботи, оскільки відображає інтереси сторін суспільно-трудових відносин: працівників, роботодавців, держави та потребує точних і оперативних даних і здійснення контролю за використанням трудових ресурсів.

Рис. 1. Сутність оплати праці на підприємстві

Основою обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з оплати праці персоналу є інформація про внутрішнє і зовнішнє середовище суб'єкта господарювання, яку використовують для оцінки й аналізу доходів персоналу для розроблення і прийняття управлінських рішень.

Сутність поняття оплати праці узагальнено на рис. 1. Як важлива економіко-соціальна категорія заробітна плата має виконувати такі основні функції, які узагальнено на рис. 2. Наведені функції заробітної плати тісно взаємопов'язані між собою, і лише за їхньої сукупної досягається ефективність заробітної плати.

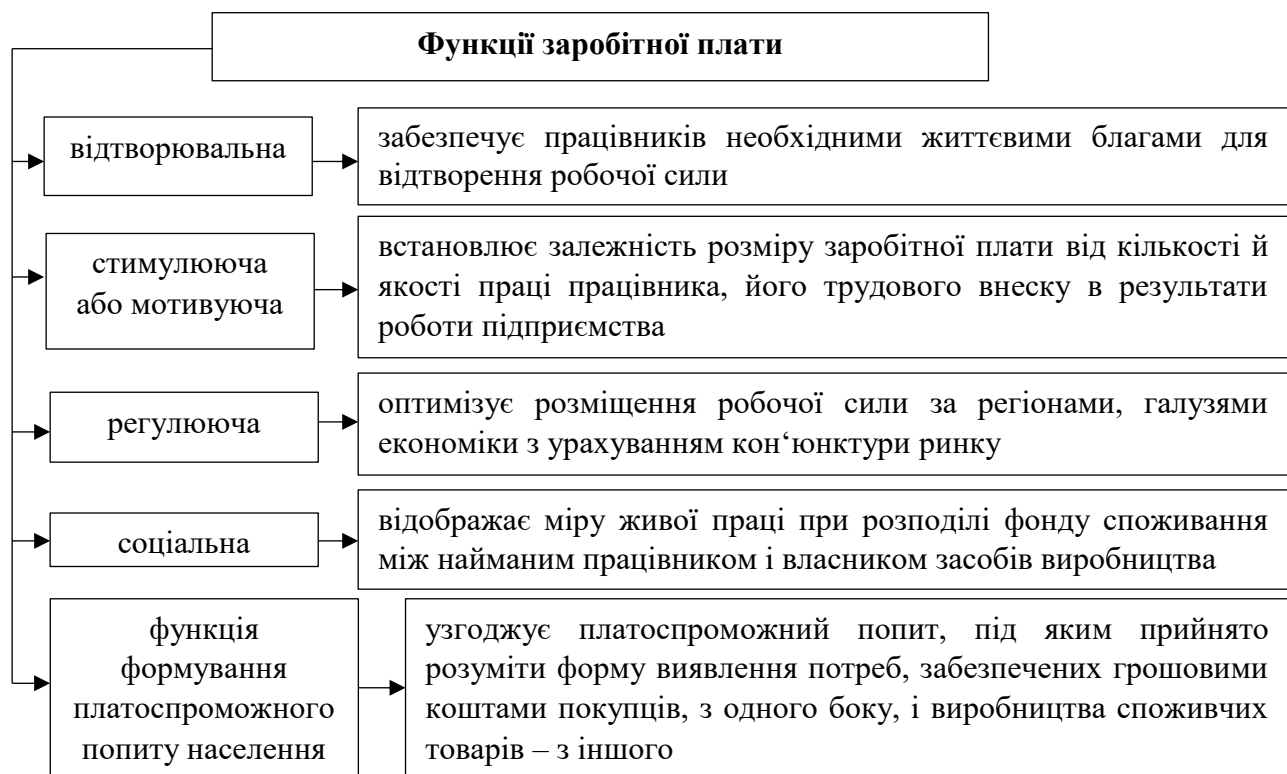

Рис. 2. Сутність оплати праці на підприємстві

Суб'єктами організації оплати праці є: органи державної власті і місцевого самоврядування; власники; професійні спілки, об'єднання профспілок їх представницькі органи; працівники підприємств.

Мотиваційними важелями при так званому традиційному підході щодо розкриття сутності поняття оплати праці служать форми й системи оплати праці, що розробляються з метою заохочення старанності, пунктуальності працівників.

Одним з основних складових механізму формування розрахунків з оплати праці є формування їх повного та вірного обсягу, що можна здійснити на основі правильної організації оплати праці. Організація заробітної плати будується на певних принципах – об'єктивних, науково обґрунтованих положеннях, які відображають дії економічних законів. Ці положення направлені на повну реалізацію функцій заробітної плати.

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин формування розрахунків з оплати праці на підприємстві виступають одними з найважливіших чинників стимулювання зростання продуктивності праці та виробленої продукції, а також забезпечення позитивного фінансового результату діяльності будь-якого підприємства. Тому, за таких умов особливого значення набуває формування системи аналізу та контролю розрахунків з оплати праці з метою створення реальної можливості для зростання ефективності виробництва продукції, здатності суб'єкта господарювання вчасно розраховуватися зі своїми працівниками та не допускати заборгованості за розрахунками.

Висновки. Формування розрахунків з оплати праці є невід'ємною частиною соціально-трудова відносин між найманими працівниками та роботодавцем, що визначає результати їх взаємодії та показує ефективність господарської діяльності підприємства в цілому.

Політика суб'єкта господарювання в частині розрахунків з оплати праці є складовою частиною управління підприємством загалом, від якої напряму залежить ефективність його господарської діяльності, адже сама заробітна плата є одним із стимулів у раціональному використанні робочої сили.

Список використаних джерел

1. Бурачек І. В. Удосконалення організації оплати праці на підприємствах. *Україна: аспекти праці*. 2011. № 1. С.35.
2. Мельник М. В. Сучасний етап розвитку обліково-контрольної та аналітичної діяльності. *Облік. Аналіз. Аудит*. 2017. № 1. С. 83–90.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996. URL: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14).
4. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=108%2F95-%E2%F0>

ТЕНДЕРИ ТА ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Наталія Грищук
магістрантка

Науковий керівник – Наталія Малюга, доктор економічних наук, професор
Поліський національний університет

Вступ. У сучасній економіці публічні закупівлі становлять основну частину витрат державного сектору та відповідно виступають у якості одного з ключових чинників формування середовища сталого розвитку економіки нашої держави. В сучасних умовах розвитку державного сектору економіки зростає необхідність в дослідженні системи обліку і аналізу публічних закупівель з метою вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення системи управління установ державного сектору.

Результати дослідження. Методика проведення тендерів та публічних закупівель являє собою сукупність організаційних заходів та відповідних технологій їх здійснення. В сучасних умовах ведення бізнесу публічні закупівлі є сферою, яка вимагає великого обсягу аналітичної роботи з метою формування ефективної системи управління та контролю з боку органів влади.

На сьогодні можемо зазначити, що з метою ефективного управління публічними закупівлями виникає потреба у формуванні точної, своєчасної, повної та правдивої інформації для прийняття управлінських рішень, яка безпосередньо пов'язана з інформаційними потоками, які забезпечуються системами фінансового та управлінського обліку, а також економічним аналізом. Слід відмітити, що саме прозорість інформації є найважливішою ключовою складовою процесу управління, адже має можливість забезпечувати систему планування, а також контролювати поточні події з метою прийняття управлінських рішень в майбутньому (рис. 1).

Рис. 1. Система облікового забезпечення публічних закупівель

Основні результати рейтингу «Прозорість державних підприємств в Україні» узагальнено на рис. 2, 3 [2].

Позиція	Назва	Рейтинг ▼	Загальна прозорість
1.	 ДП Національна енергетична компанія "Укренерго"	A+	82 %
2.	 ПАТ "Укрпошта"	A	78 %
3.	 ДП "Адміністрація морських портів України"	A-	74 %
4.	 ПАТ "Укрзалізниця" (консолідований)	A-	72 %
5.	 ПрАТ "Укргідроенерго"	A-	72 %

Рис. 2. Державні підприємства з найкращою прозорістю (2021 рік)

Позиція	Назва	Рейтинг ▲	Загальна прозорість
1.	 Державна акціонерна компанія "Хліб України"	F	0 %
2.	 ДП „Дирекція по будівництву об'єктів“	F	5 %
3.	 Державне підприємство "Укрмедпроектбуд"	F	7 %
4.	 ДП "Укркосмос"	E	19 %
5.	 Державне підприємство "Дирекція Криворізького гірничо-..."	E+	21 %

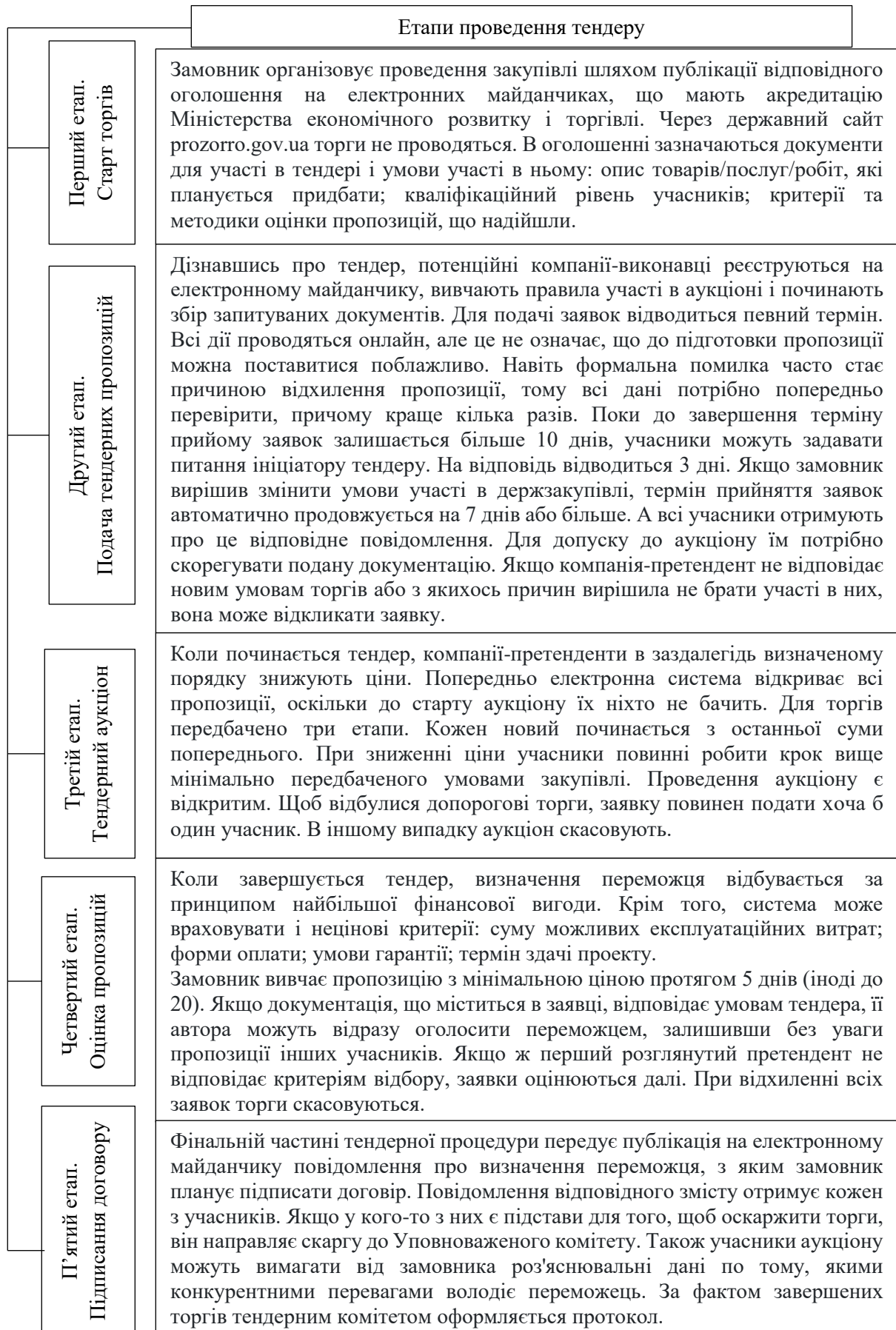
Рис. 3. Державні підприємства з найгіршою прозорістю (2021 рік)

Аналіз результатів рейтингу прозорості державних підприємств України дозволяє зробити наступні висновки:

- Найбільший рівень прозорості державних компаній у 2021 році сягнув 82%, тоді як у 2019 році максимальний показник був на рівні 55,17%.
- Середній показник прозорості серед державних підприємств у 2021 році склав 49%, тоді як у 2019 році він дорівнював 32%.
- Державні підприємства у 2021 році досягли найкращого середнього результату у категорії «Етика та конфлікт інтересів» (67%).
- Державні компанії у 2021 році мали найгірший середній результат у категорії «Грантита благодійна політика» (18%).
- Значного прогресу компанії досягли по розкриттю інформації щодо своїх економічних показників розвитку [2].

Тендер – це обов'язкова процедура для державних органів і підприємств України, призначена для проведення публічних закупівель. Така практика була впроваджена в 2016 році, а для освітлення тендерних процесів і забезпечення рівних умов для учасників торгів була створена система ProZorro.

Процедура проведення тендеру має 5 етапів, які узагальнено на рис. 4.

Система ProZorro дозволила мінімізувати ризик корупційного впливу на діяльність держустанов, а підприємці отримали шанс укласти вигідний контракт з ними. Тендерні закупівлі проводяться в сфері охорони здоров'я, освіти, управління, промисловості і не тільки. Але перемогти в тендері не так-то просто, тому попередньо варто вивчити основну інформацію про цього різновиду торгів.

Висновки. Незалежно від того, яка процедура ініційована замовником, тендер повинен відповідати критеріям: відкритості; добросовісної конкуренції; максимальної економічної вигоди; відсутності дискримінації учасників; неупередженості. Водночас, необхідно відмітити, з метою підвищення шансів на перемогу в аукціоні необхідно добре підготуватися до його проведення, шляхом побудови виграшної стратегії.

Список використаних джерел

1. Карлін М. Фінансові порушення при проведенні публічних закупівель в Україні та засоби їх мінімізації. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. РОЗДІЛ III. Фінанси, банківська справа та страхування. 2, 2021 С. 87-93

2. Опубліковано Звіт щодо Рейтингу Прозорості Публічних Закупівель 2020, де Україна зайняла першість з-поміж 40 країн світу. <https://tapas.org.ua/all-uk/news-uk/opublikovano-zvit-shchodo-rejtynhu-prozorosti-publichnykh-zakupivel-2020-de-ukraina-zajniata-pershist-z-pomizh-40-krain-svitu/>

3. Рейтинг «Фінансова стійкість та прозорість державних підприємств в Україні». URL: <http://companies.icps.com.ua/>

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВИТРАТ В КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТА БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Марина Журило

магістр

Поліський національний університет

Юрій Денисовець

аспірант

Поліський національний університет

Вступ. Конкурентні умови господарювання, розвиток бізнесу на основі інформаційних технологій, зміщення управління у бік онлайн і офлайн-орієнтації зумовили виділення в інформаційній системі суб'єктів господарювання управлінського обліку.

Управлінський облік це основа для прийняття управлінських рішень. Він дає змогу одержувати і оцінювати найбільш важливу інформацію з метою створення і підтримки максимальної вартості бізнесу.

Дослідження проблем управлінського обліку витрат завжди були в сфері особливої уваги вітчизняних дослідників. В останні роки цю проблему в різних аспектах господарської діяльності комерційних підприємств та бюджетних установ висвітлювали Л. В. Антонова [1], С. А. Вітер [4], Л. П. Коритник [3], Т. П. Назаренко [4], Т.М. Писаренко [5], І. Б. Франчук [4] та інші. Проте, наявність великої кількості проблемних питань щодо управлінського обліку витрат не тільки в комерційних підприємствах, але й в бюджетних установах потребує подальших досліджень.

Результати дослідження. Українське законодавство визначає управлінський облік як внутрішньогосподарську (управлінську) підсистему облікової системи [6]. До його завдань віднесено процеси збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства. Призначення інформаційної системи управлінського обліку це використання її внутрішніми користувачами у процесі операційного і стратегічного управління підприємством.

Водночас, дві найавторитетніші бухгалтерські асоціації у світі АІСРА і СІМА надають визначення управлінському обліку як процесу, в якому відбувається отримання, аналіз, комунікація та використання фінансової та нефінансової інформації релевантної для прийняття рішень [2]. Основна роль цієї інформаційної системи це її використання в управлінні задля генерування і збереження вартості підприємства.

Характеристика витрат на виробництво продукції підприємств та видатків бюджетних програм України як об'єктів управлінського обліку наведена в табл. 1, 2.

Таблиця 1

Характеристика витрат на виробництво продукції підприємств України як об'єктів управлінського обліку

Елементи операційних витрат	Роки				Відхилення		
	2015		2020		+/-	%	в.п. в структурі
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%			
Матеріальні	1805,6	74,2	3475,2	69,7	1669,6	92,5	-4,5
Амортизація	171,4	7,0	402,7	8,1	231,3	134,9	1,1
Оплата праці	295,8	12,1	820,0	16,4	524,2	177,2	4,3
Соціальні	96,8	4,0	170,6	3,4	73,8	76,2	-0,6
Інші	64,8	2,7	120,2	2,4	55,4	85,5	-0,3
Разом	2434,3	100,0	4988,7	100,0	2554,4	104,9	0

Джерело: узагальнено авторами за <https://www.ukrstat.gov.ua/>

До основних положень управлінського обліку належать: складові ефективної функції; принципи; модель компетенції привілейованого фахівця в сфері управлінського обліку; інструменти управлінського обліку; практичні сфери застосування.

**Видатки за бюджетними програмами України
 як об'єкти управлінського обліку**

Види видатків	Роки				Відхилення	
	2015		2021			
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	+/-	%
1. Поточні видатки у тому числі:	633,1	93,1	1638,2	88,8	1005,1	158,8
1.1. Видатки на робочу силу	185,5	29,3	316,1	31,5	130,6	70,4
1.2. Використання товарів і послуг із них:	142,7	22,5	474,2	28,9	331,5	232,3
1.2.1 Оплата послуг, включаючи комунальні та енергоносіїв	36,2	25,4	194,3	41,0	158,1	436,7
1.3. Реалізація регіональних програм	46,39	7,4	165,5	10,1	119,11	256,8
1.4. Соціальне забезпечення	170,4	26,9	355,0	21,7	184,6	108,3
2. Капітальні видатки у тому числі:	46,8	6,9	207,2	11,2	160,4	342,7
2.1. Придбання основного капіталу	35,8	76,5	97,8	47,2	62,0	173,2
Разом (п.1+п.2)	679,9	100,0	1845,4	100,0	1165,5	171,4
Довідково:						
Середній курс дол. США	21,84	x	27,70	x	5,86	26,8
Видатки в дол. США	31,1	x	66,6	x	35,5	114,1

Джерело: узагальнено авторами за <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>

Складові ефективного функціонування управлінського обліку формуються людьми, принципами, системою управління і сферою діяльності, які забезпечують довготривалий успіх бізнесу.

Глобальні принципи управлінського обліку представлені: комунікацією, що породжує інформацію; створеною інформацією, яка забезпечує ефективне управління; аналізом факторів, що впливають на вартість бізнесу щодо кожної господарської операції; системою управління, яка через використання інформації вибудовує довіру стейкхолдерів до бізнесу.

Модель компетенції привілейованого фахівця в сфері управлінського обліку формується: навичками роботи з людьми в умовах бізнесу; спеціалізованими навичками здійснення облікового процесу; лідерством і можливостями впливу на поведінку інших людей; діловими навичками в контексті бізнесу.

Ключові інструменти управлінського обліку складаються з 20 головних складових, включаючи CIMA Strategic Scorecard, збалансованої системи показників, процесного бюджетування і калькулювання витрат, аналізу ланцюга створення вартості й управління ризиками підприємства.

Практичні сфери застосування управлінського обліку це трансформація витрат і управління ними; зовнішня звітність; фінансова стратегія; внутрішній контроль; оцінка ефективності інвестування; управління і бюджетний контроль; ціна, знижки і рішення щодо продуктів; управління проектами; дотримання

нормативно-правових актів; управління ресурсами; управління ризиками, стратегічний податковий контроль, управління фінансами; внутрішній аудит.

Управлінський облік витрат на комерційних підприємствах передбачає їх формування за центрами відповідальності в розрізі елементів і статей та контролювання за показниками бюджетування. Особливістю управлінського обліку видатків в бюджетних установах є їх формування за бюджетними програмами в розрізі видатків з поділом на касові та фактичні з контролюванням на зовнішньому рівні Державною казначейською службою України і на внутрішньому рівні – безпосередньо в процесі здійснення господарських операцій.

Висновки. Таким чином на рівні комерційних підприємств і бюджетних установ контролювання використання ресурсів здійснюється за двома рівнями управлінського обліку: на підприємствах бізнесу – в системі рахунків бухгалтерського обліку та безпосередньо за центрами відповідальності; в бюджетних установах – за розподілом на касові і фактичні видатки.

Список використаних джерел.

1. Антонова Л.В. Удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами на якість продукції. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_7_14.
2. Глобальні принципи управлінського обліку ефективний управлінський облік: оптимізація рішень та створення успішних організацій. URL: <https://zakon.help>
3. Коритник Л. П. Ключові напрямки удосконалення показників Бюджетних програм: обліковий аспект. URL: 235 <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/411/398>).
4. Назаренко Т. П., Франчук І. Б., Вітер С. А. Методичні аспекти обліку та управління витратами на виробництво продукції. *Економіка та держава*. 2021. № 7. С. 83–89. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.7.83.
5. Писаренко Т.М. Організація управлінського обліку в бюджетних установах. *Економічний форум*. 2020. №1(3), С. 124-130.
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Денис Складанівський
магістр

Науковий керівник – Тетяна Гайдучок, кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет

Вступ. Бухгалтерський облік є джерелом інформації, який дає можливість акумулювати достовірну, точну, повну та своєчасну інформацію про наявність, рух та ефективність використання запасів на підприємстві в системі управління.

Від своєчасного одержання інформації про їх наявність та використання залежить успіх виконання виробничих завдань підприємства. До того ж, у сучасних умовах господарювання важливого значення набуває вдосконалення обліку виробничих запасів, забезпечення суворого порядку їх зберігання, впровадження ефективних форм контролю за ефективністю використання. Цьому сприяє науково обґрунтована класифікація виробничих запасів.

Результати дослідження. В процесі виробництва продукції ключову роль на будь якому суб'єкті бізнесу відіграють матеріальні ресурси. Водночас, формування системи інформації про наявність, рух та використання виробничих запасів є частиною інформаційних потоків, які використовуються суб'єктом господарювання з метою прийняття раціональних управлінських рішень. Слід відмітити, що основним джерелом формування інформації є система бухгалтерського, фінансового та управлінського обліку, за допомогою якої здійснюється загальна система управління підприємством з метою використання та контролю за використанням виробничих запасів. Основні завдання обліку та контролю щодо виробничих запасів узагальнено на рис. 1.

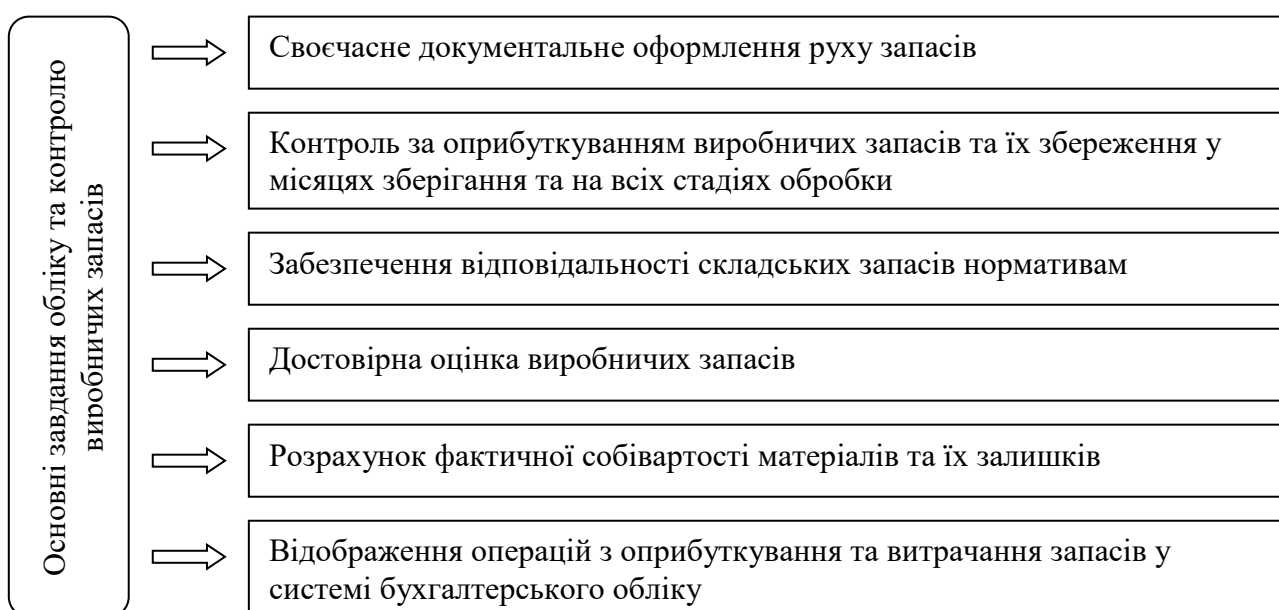

Рис. 1. Основні завдання обліку та контролю виробничих запасів

В сучасних умовах господарювання важливою умовою правильної та ефективної організації обліку виробничих запасів є їх відповідне групування. На підприємствах виробничі запаси можуть мати різне призначення в залежності залежно від функції, яку вони виконують у процесі виробництва. Класифікацію запасів відповідно до вимог чинного законодавства узагальнено на рис. 2.

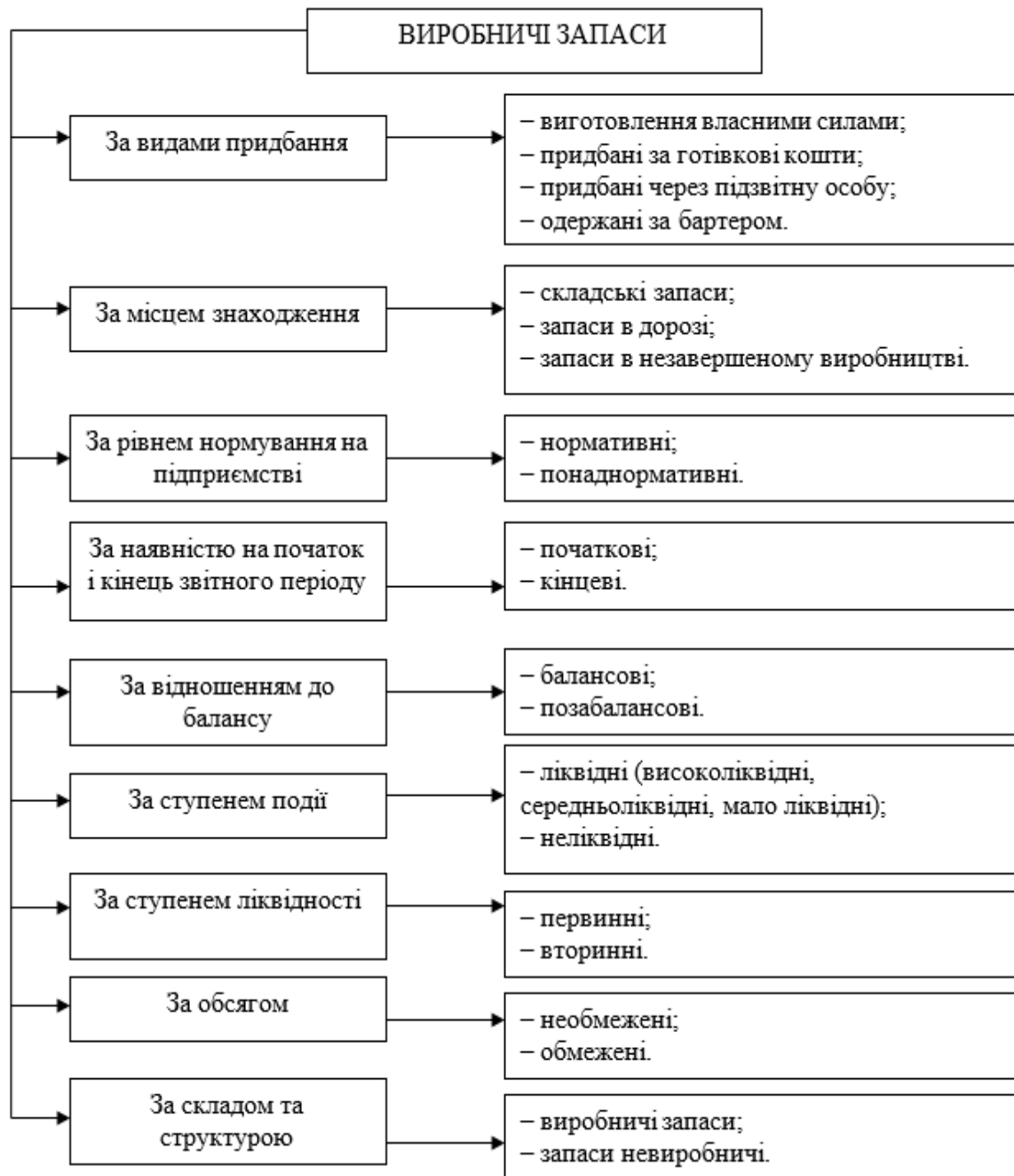

Рис. 2. Класифікація виробничих запасів відповідно до чинного законодавства

Управління виробничими запасами є трудомістким і складним процесом. Модель управління виробничими запасами підприємств представлено на рис. 3.

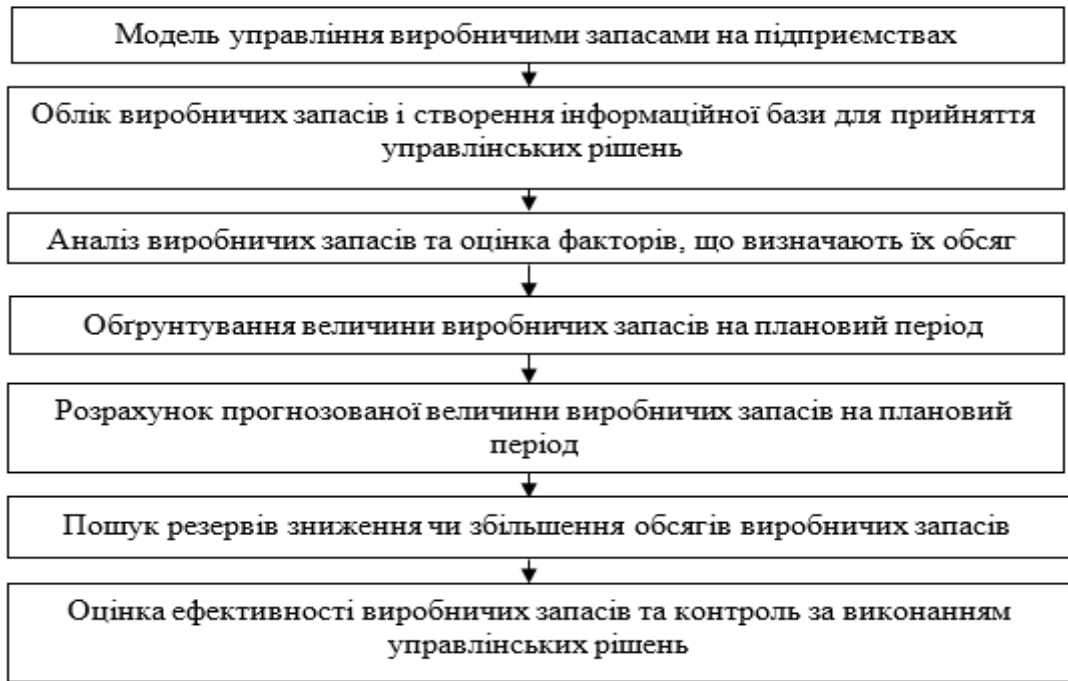

Рис. 3. Модель управління виробничими запасами на підприємствах

Метою управління виробничими запасами на підприємствах є забезпечення безперебійного процесу виробництва та реалізації продукції за дотриманням оптимального запасу матеріальних цінностей. Бухгалтерська інформація дає можливість керівництву підприємства приймати більш ефективні управлінські рішення щодо ефективності використання виробничих запасів (рис. 4).

Рис. 4. Взаємозв'язок облікової функції запасів з іншими функціями управління в процесі прийняття рішень

Основна мета ефективного управління виробничими запасами полягає у своєчасному забезпеченні необхідною кількістю виробничих запасів суб'єкта господарювання для виготовлення запланованого обсягу продукції, оскільки саме від успішного управління запасами буде залежати процес виробництва та позитивний кінцевий фінансовий результат.

Висновки. В умовах сьогодення виробничі запаси займають особливе місце у складі майна та ключову позицію у складі та структурі витрат суб'єктів господарювання при визначенні результатів господарської діяльності та при формуванні інформації про його фінансовий стан. Все це вимагає формування своєчасної, повної та достовірної інформації про наявність, стан та рух виробничих запасів, яку може надати система бухгалтерського обліку для ефективного управління матеріальними запасами на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Заблоцька О.М. Удосконалення аналізу ефективності використання виробничих запасів. Обліково-аналітичне забезпечення в системі фінансово-економічної інформації: Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції. Миколаїв: НУК, 2009. С. 113-115.

2. Воронцова І. І. Сутність категорії «ресурси»: правовий, економічний та обліковий аспекти. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/view/61079/58433>.

3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.07 року № 2. URL: <https://dtkk.com.ua/show/2cid04693.html>

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

ОСОБЛИВОСТІ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Марина Плисак

магістр

*Науковий керівник – Тетяна Гайдучок, кандидат економічних наук, доцент
Поліський національний університет*

Вступ. Однією з актуальних проблем діяльності торговельних підприємств в умовах фінансово-економічної кризи є оцінювання та планування торговельної політики, забезпечення отримання достатніх фінансових результатів для розвитку суб'єктів господарювання.

Результати дослідження. Підприємництво як головний сектор ринкової економіки забезпечує насиченість ринку товарами, послугами та сприяє здоровій

конкуренції. Базується на самостійній, систематичній діяльності по виробництву продукції, наданні послуг, зайняттю торгівлею і має за мету отримання прибутку [6].

Забезпечення стійкості господарської діяльності торговельних підприємств є основою підвищення життєвого рівня населення. Специфічним способом взаємодії людини з навколишнім середовищем, суспільним оточенням є діяльність, складовою якої виступає господарська діяльність. За Господарським кодексом, під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції (робіт та послуг), що мають цінову визначеність [3].

Процес управління – це неперервна взаємодія та координація дій персоналу повиконанню функцій управління для досягнення мети господарської діяльності (рис. 1).

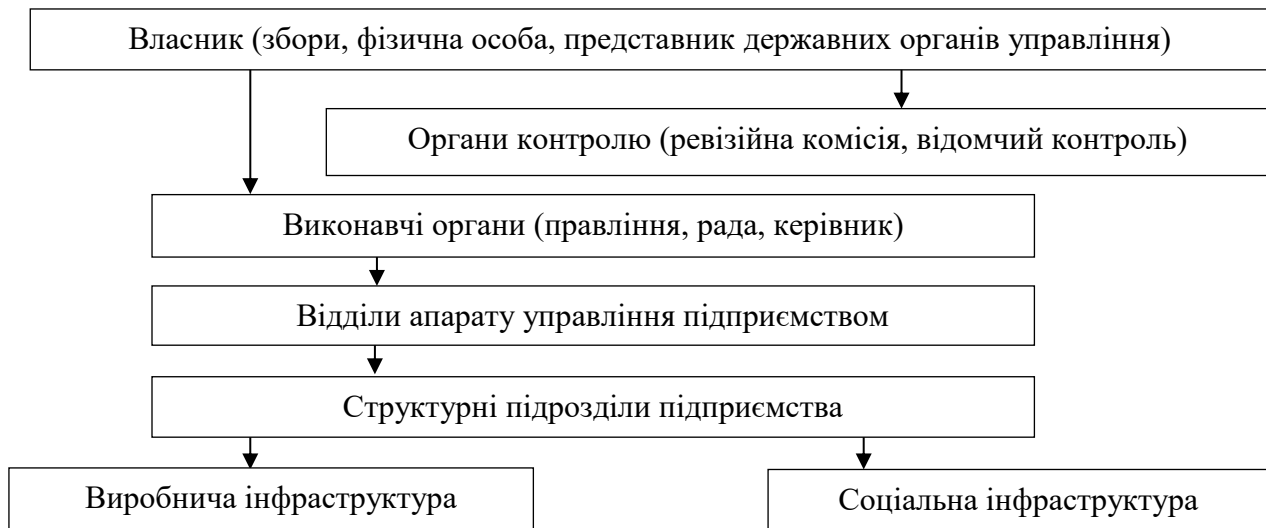

Рис. 1. Загальна схема управління суб'єктом господарювання

Торговельне підприємство, як і будь-яка система, може перебувати або в стійкому або в нестійкому стані. Рівень стійкості підприємства визначається різноманітними елементами, які відображають комплексну характеристику підприємства, економічну ефективність його господарської діяльності.

До господарської діяльності (у широкому значенні цього слова) можна віднести виробничу комерційну, фінансову діяльність та інші види діяльності товаровиробників, а також сукупність зовнішніх відносин у сфері господарювання. Господарська діяльність торговельних підприємств характеризується раціонально побудованою товарною політикою, а також стабільним фінансовим результатом. Основою формування раціональної товарної політики є правильна, обґрунтована організація обліку.

В сучасних умовах господарювання побудова механізму управління товарною політикою підприємства дає можливість планувати власну діяльність, що дасть змогу підвищити в цілому стабільність підприємства. Процес управління товарною політикою включає наступні етапи, які узагальнені на рис. 2.

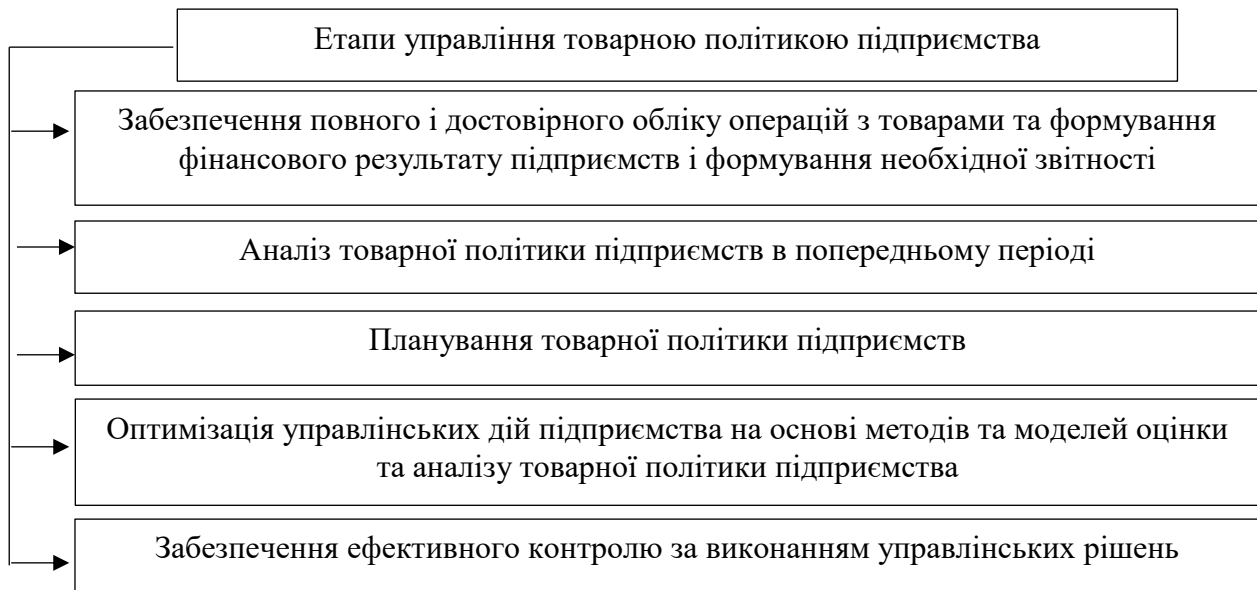

Рис. 2 Основні етапи управління товарною політикою підприємства

В умовах сьогодення особливої актуальності набуває питання удосконалення системи управління товарною політикою, яка дасть можливість створити такий дієвий управлінський механізм, що стане основою для прийняття раціональних управлінських рішень.

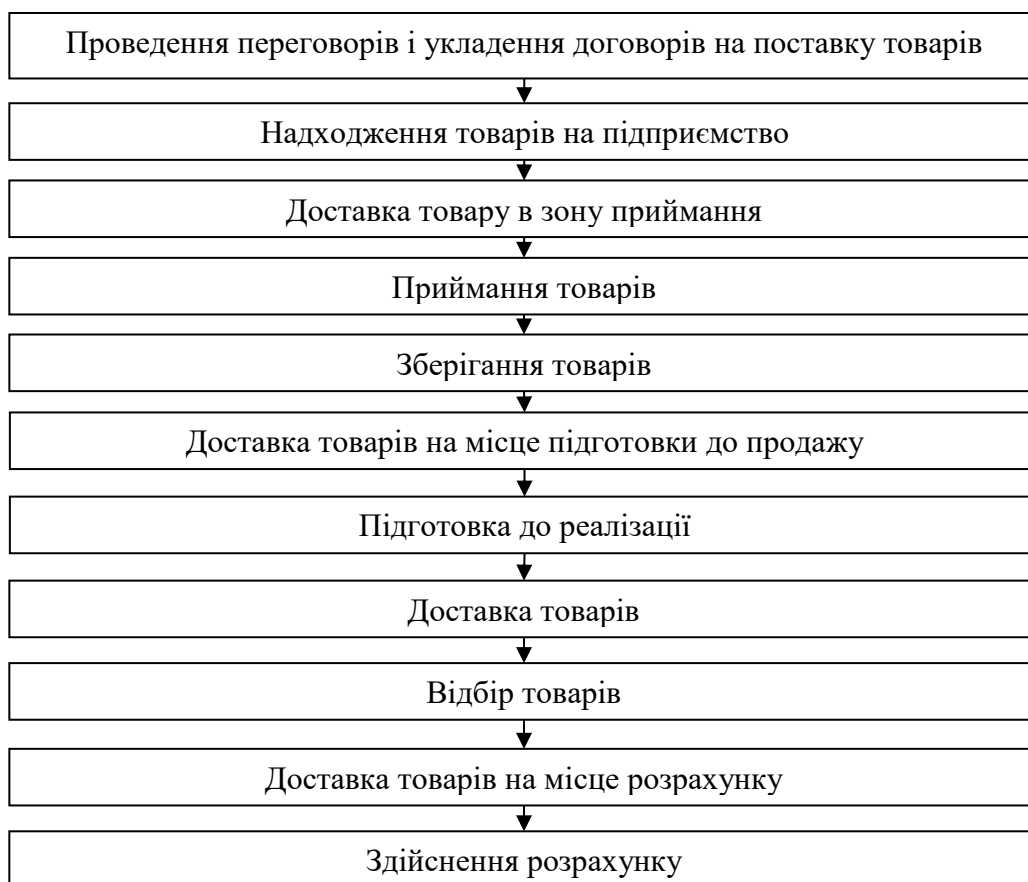

Рис. 3. Схема технологічного циклу підприємства торгівлі

Інформаційною системою, яка створює і формує інформацію для управління торговельним підприємством, традиційно виступає бухгалтерський облік, побудова якого залежить від специфіки технологічного циклу, а отже – функцій діяльності [1] (рис. 3).

Система інформаційних зв'язків структурних підрозділів торговельного підприємства узагальнена на рис. 4.

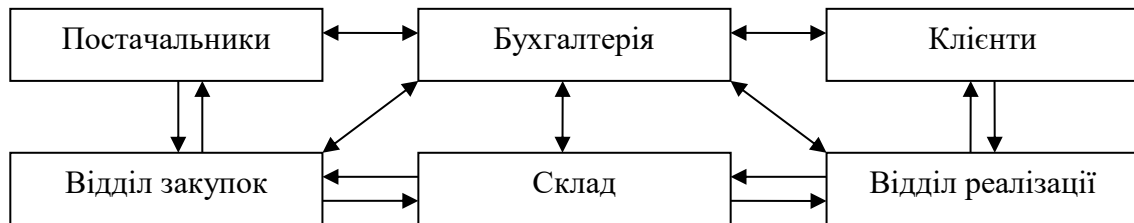

Рис. 4. Система інформаційних зв'язків структурних підрозділів торговельного підприємства

Вся система бухгалтерського обліку дає можливість акумулювати інформацію про ключові економічні показники торговельного підприємства як виручка від реалізації, витрати торговельної діяльності та рентабельність їх діяльності підприємства.

Висновки. В процесі проведеного дослідження можна зробити висновок, що важливим елементом управління товарною політикою є етап інформаційного забезпечення системи управління. На основі сформованої інформації у сфері управління товарною політикою підприємства відбувається формування чіткого уявлення про фінансовий стан суб'єкта господарювання, на основі якого здійснюється планування рентабельності підприємства на наступний період.

Список використаних джерел

1. Власова Н. О. Ефективність формування фінансових результатів підприємств роздрібної торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ. 2008. 259 с.
2. Вовк О. М. Прибуток та рентабельність як детермінанти розвитку підприємства. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2020. №21. С. 37-44.
3. Господарський кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Круглова О. А. Моніторинг фінансових результатів торговельних підприємств: сутність і модель реалізації. URL: <http://journal.puet.edu.ua/index.php/nven/article/viewFile/583/588>
5. Левицька С. О. Обліковий інформаційний ресурс: теоретичний аспект. URL: eztuir.ztu.edu.ua/5451/1/65.pdf
6. Лігоненко Л. Концептуальні засади економічного управління підприємством. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2013/03/1.pdf>

ОБЛІК ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Юлія Самойленко
магістр

Інна Шевчук
магістр

Поліський національний університет

Вступ. Процес реалізації готової продукції є завершальним етапом господарської діяльності кожного підприємства в сфері бізнесу, який забезпечує рух готової продукції від виробника до покупця. При цьому відбувається обмін об'єктів господарювання на доходи від покупців, здійснюються розрахунки між покупцями і підприємством – продавцем та визначаються результати реалізації за показником валовий прибуток (збиток).

Організація правильного і своєчасного обліку цих процесів сприяє забезпеченню підприємства доходами та здійсненню контролю за розрахунками з покупцями, показниками виробничої собівартості реалізованої продукції і валовим прибутком (збитком).

Проблеми організації обліку процесу реалізації товарної продукції досліджували: О.В. Агаркова [2], Н. В. Бондарчук [1], Л. М. Васильєва [1], С.В. Візиренко [2], Н.М. Гудзенко [3], К. Дужич [4], А. Касич [8], А. В. Міньковська [1], Д. Насідзе [5], Г. Г. Осадча [5], Т. Пушкар [6], О. М. Скаско [7], Ю.Л. Темчишина [5], В. Шара [8] та інші. Незважаючи на вагомий напрацювання дослідників питання облікового процесу відносин підприємств з покупцями вимагають подальшого вивчення, особливо щодо одержання аналітичної інформації для оцінювання ефективності виробництва готової продукції за її асортимент.

Результати дослідження. До визнання готової продукції НП(С)БО 9 «Запаси» трактує наступні умови: виготовлення на підприємстві; призначення для продажу; відповідність за технічними якісними характеристиками договорам з покупцями. Характеристика господарських операцій про обсяги доходів, пов'язаних з реалізацією і загальна структура чистих доходів на підприємствах України наведена в табл. 1, 2.

Таблиця 1

Обсяги реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) підприємств України, млрд грн

Види підприємств	Роки				Відхилення		
	2015		2021		+/-	%	пунктів в структурі
	сума	структура, %	сума	структура, %			
Великі	2053,2	39,8	5140,4	37,8	3087,2	150,4	-2,0
Середні	2168,8	42,0	5900,1	43,3	3731,3	172,0	1,3
Малі	937,1	18,2	2576,4	18,9	1639,3	174,9	0,7
Разом	5159,1	100,0	13616,8	100,0	8457,7	163,9	0

Джерело: узагальнено авторами за <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Як видно з даних таблиці табл. 1, 2 об'єкти бухгалтерського обліку в процесі реалізації товарної продукції зростають в динаміці, а в структурі чистих доходів займають найбільшу питому вагу.

Таблиця 2

Структура доходів підприємств України, млрд грн

Доходи	Роки				Відхилення		
	2015		2021		+/-	%	пунктів в структурі
	сума	структура, %	сума	структура, %			
Чисті доходи від реалізації	5164,1	80,5	12807,4	91,5	7643,3	148,0	11,0
Інші операційні доходи	731,4	11,4	711,2	5,1	-20,2	-2,8	-6,3
Інші доходи	516,8	8,1	477,1	3,4	-39,7	-7,7	-4,7
Разом	6412,3	100,0	13995,7	100,0	7583,4	118,3	0,0

Джерело: узагальнено авторами за <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Структура облікового процесу реалізації готової продукції на підприємстві наведена на рис. 1.

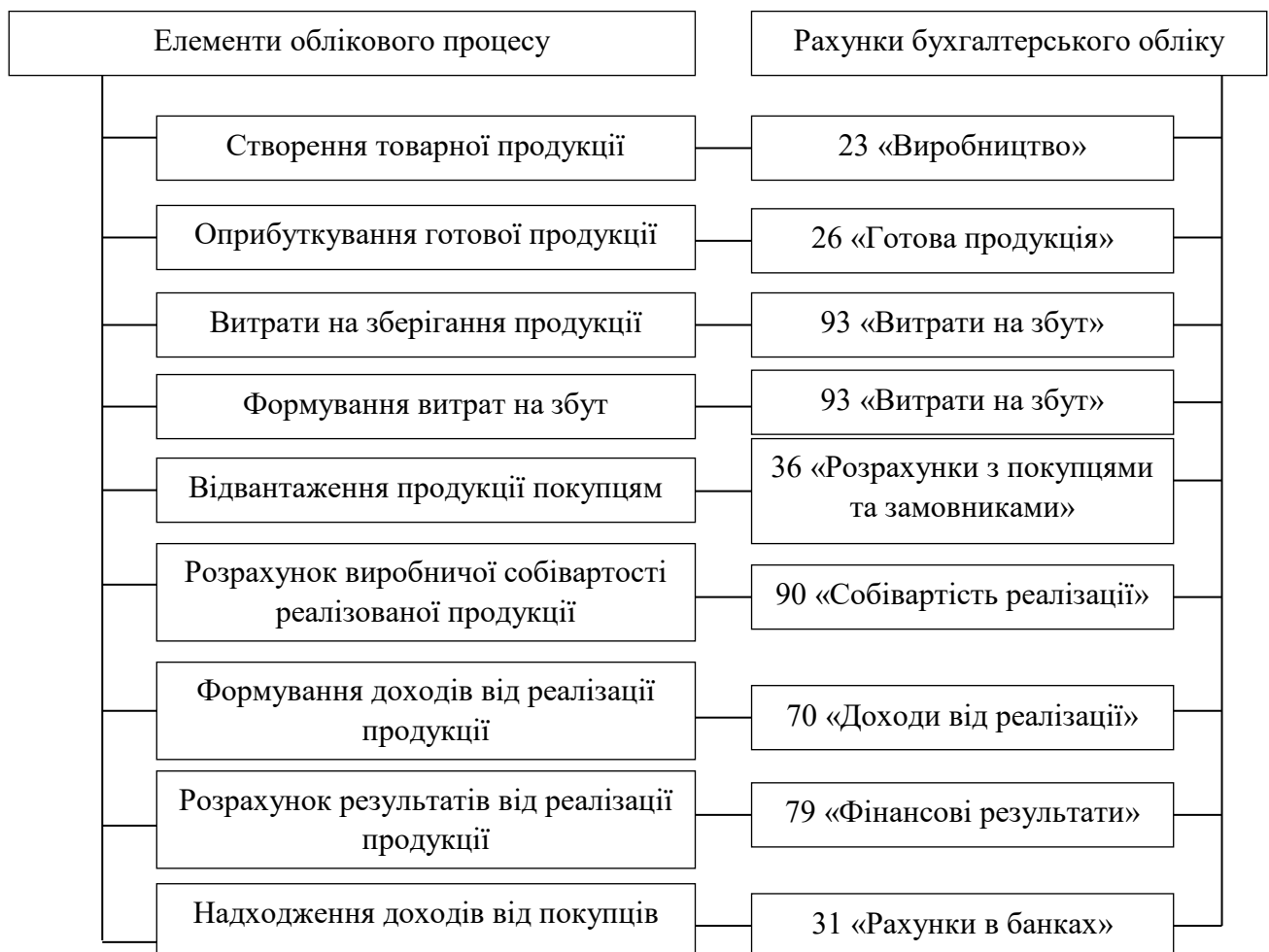

Рис. 1. Структура облікового процесу реалізації готової продукції

Організація обліку реалізації товарної продукції на підприємстві (рис. 1) складається з 9 елементів, які дозволяють послідовно формувати інформаційні

ресурси для прийняття управлінських рішень починаючи з господарських операцій по створенню товарної продукції на бухгалтерському рахунку 23 «Виробництво» і закінчуючи процесами надходження доходів від покупців на бухгалтерському рахунку 31 «Рахунки в банках».

Господарські операції, які характеризують процес реалізації товарної продукції дозволяють формувати інформаційні ресурси про обсяги проданої продукції покупцям в натуральних і вартісних показників в оцінці витрат виробничої собівартості і цін за домовленістю сторін (продавця і покупця).

З метою вдосконалення обліку реалізації товарної продукції для одержання інформаційних ресурсів про її ефективність доцільно на рахунку 79 «Фінансові результати» здійснювати в розрізі аналітичних рахунків розрахунок валового прибутку (збитку).

Висновки. За результатами проведених досліджень можна засвідчити, що облік процесу реалізації готової продукції є важливою інформаційною базою для управління підприємством. З метою підвищення ролі інформаційних ресурсів щодо процесу реалізації продукції є необхідність використовувати можливості управлінського обліку, як аналітичної системи даних про здійснення господарських операцій.

Список використаних джерел

1. Васільєва Л. М., Бондарчук Н. В., Міньковська А. В. Економічна сутність процесу реалізації як об'єкту бухгалтерського обліку. *Modern Economics*. 2021. № 29(2021). С. 35-39. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V29\(2021\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-06).
2. Візиренко С.В., Агаркова О.В. Організація облікового процесу реалізації готової продукції. *Науковий фаховий журнал «Інвестиції: практика та досвід»*. Київ, 2018. № 24. С. 36-42.
3. Гудзенко Н.М. Документальне оформлення доходів від реалізації продукції. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Випуск 10. Частина 2. С. 170-174.
4. Дужич К. Особливості обліку реалізації готової продукції. URL: http://csbc.edu.ua/documents/student/2801_1.pdf#page=95.
5. Осадча Г. Г., Темчишина Ю.Л., Насідзе Д. Облік готової продукції та його науково-методичні аспекти на сучасному промисловому підприємстві. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 894-898.
6. Пушкар Т. Економічна сутність та теоретичні основи реалізації готової продукції. URL: http://vtei.com.ua/doc/2022/23_03_2.pdf#page=103.
7. Скаско О. М. Організація облікового процесу реалізації готової продукції. *Збірник наукових праць Львівського національного університету імені І. Франка. «Формування ринкової економіки в Україні»*. Львів, 2019. №41. С. 400-408.
8. Шара В., Касич А. Понятійний апарат терміну «готова продукція» як об'єкта бухгалтерського обліку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. Вип. 11. С. 33-35.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Паршивлюк Діана, здобувачка
Науковий керівник – Чернега Вероніка, асистент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

Здійснення оцінки інвестиційних проектів є однією з головних складових процесу управління інвестиціями. Вона надає інформаційну базу (у вигляді спеціально оформленого інвестиційного плану або ж результатів проведеної експертизи проекту) для ухвалення наступних рішень щодо включення інвестиційного проекту в інвестиційних портфель, початку його інвестування та постійного моніторингу реалізації.

Оцінка інвестицій є багатоетапною процедурою, яка вимагає особливих знань і практичного досвіду. Іноземні інвестори, власники великих компаній та інші часто звертаються до експертів, щоб здійснити цей оцінку того чи іншого інвестиційного проекту. Адже результати такої оцінки можуть допомогти в побудові бізнес-плану або у виборі інвестиційного спрямування.

Оцінка ефективності інвестиційних проектів є найбільш важливим етапом в процесі управління інвестиціями. Тому, від того наскільки якісно виконана її оцінка, залежить правильність ухвалення остаточного рішення інвесторів.

В процесі здійснення оцінки ефективності для отримання об'єктивних результатів необхідно враховувати наступні моменти:

- 1) оцінка ефективності інвестиційних проектів повинна здійснюватися на основі зіставлення об'єму інвестиційних витрат, а також сум планованого прибутку і термінів окупності інвестованого капіталу;
- 2) оцінка об'єму інвестиційних витрат повинна охоплювати всі використовувані ресурси, задіяні при реалізації проекту;
- 3) оцінка окупності засобів, що інвестуються, повинна здійснюватися на основі показника чистого грошового потоку, який формується за рахунок сум чистого прибутку і амортизаційних відрахувань в процесі експлуатації інвестиційного проекту;
- 4) в процесі оцінки суми інвестиційних витрат і чистого грошового потоку повинні бути приведені до справжньої вартості за допомогою дисконтної ставки, яка повинна бути диференційована для різних інвестиційних проектів.

Щодо ефективності інвестованого капіталу, то він оцінюється шляхом порівняння грошового потоку, який в свою чергу, формується в процесі експлуатації інвестиційного проекту і початкової інвестиції. Проект можуть визнати прибутковим, якщо забезпечується повернення всіх інвестицій при прийнятній для всіх інвесторів нормі прибутковості.

Обов'язковим кроком є приведення до справжньої вартості, як інвестованого капіталу, так і суми грошового потоку. Приведення здійснюється диференційовано по кожному етапу подальшого інвестування.

Дисконтування всіх грошових відтоків і приток здійснюється по дисконтних ставках, які вибираються залежно від особливостей інвестиційного проекту.

В залежності від основних принципів оцінювання ефективності інвестиційних проектів використовується ряд методів, які умовно можна поділити на (табл. 1 і 2):

Таблиця 1.

Методи оцінки в яких використовується дисконтування.

Методи, в яких використовується дисконтування :		
Метод розрахунку чистого приведенного доходу (NPV)	$NPV = \sum \frac{P_n}{(1+r)^n} - IC$ <p>де P_n - річні грошові поступлення впродовж n років; r - дисконтна ставка; IC - стартові інвестиції; n - термін реалізації проекту.</p>	<p>- якщо $NPV > 0$, проект слід приймати до реалізації; - якщо $NPV < 0$, проект слід відхилити, оскільки він збитковий; - якщо $NPV = 0$, проект не є прибутковим і не є збитковим (ситуація невизначеності).</p>
Метод визначення індексу рентабельності інвестицій (PI)	$PI = \sum \frac{P_n}{(1+r)^n} \div IC$ <p>де P_n - річні грошові поступлення впродовж n років; r - дисконтна ставка; IC - стартові інвестиції; n - термін реалізації проекту.</p>	<p>- якщо $PI > 1$, то проект прибутковий, його варто прийняти; - якщо $PI < 1$, то проект збитковий, його варто відхилити; - якщо $PI = 1$, то прибутковість інвестицій точно відповідає нормативу рентабельності (проект не є прибутковим і не є збитковим).</p>
Метод визначення внутрішньої норми доходності інвестицій (IRR)	$IRR = r_1 + \frac{f(r_1)}{f(r_1) - f(r_2)} \times (r_2 - r_1)$ <p>де $f(r)$ – функція NPV; r_1 – ставка дисконту, за якою $f > 0$; r_2 – ставка дисконту, за якою $f < 0$.</p>	<p>В процесі аналізу вибирається два значення ставки дисконту $r_1 < r_2$ так, щоб в інтервалі (r_1, r_2) функція $NVP = f(r)$ змінювала своє значення з «+» на «-» або навпаки.</p>

Джерело: систематизовано автором на основі [1 і 2].

Метод розрахунку чистої приведеної вартості (NPV) передбачає порівняння початкової суми капіталовкладень (IC) із загальною сумою дисконтованих чистих грошових потоків, що генеруються за рахунок вихідних інвестицій протягом строку реалізації проекту. Оскільки притік грошових коштів є розподіленим у часі, існує необхідність його дисконтування за допомогою коефіцієнта r – ставки, що визначається аналітиком або інвестором самостійно з урахуванням бажаного щорічного відсотка повернення на інвестований капітал.

Метод визначення індексу рентабельності інвестицій (PI), є продовженням попереднього. Проте, на відміну від показника NPV, показник PI - це відносна величина, яка характеризує рівень прибутковості інвестицій.

Метод визначення внутрішньої норми доходності (IRR) також вважається важливим критерієм під час ухвалення інвестиційних рішень, оскільки він визначає максимально припустимий відносний рівень витрат, що можуть бути понесені підприємством в умовах реалізації проекту. Внутрішня норма доходності (у літературних джерелах зустрічаються назви «внутрішня ставка рентабельності», «внутрішня ставка доходу») – це таке значення ставки дисконтування, за якого чиста приведена вартість протягом життєвого циклу інвестиційного проекту дорівнює нулю.

Таблиця 2.

Методи оцінки в яких не використовується дисконтування.

Методи, в яких не використовується дисконтування :		
Метод визначення строку окупності інвестицій (PP)	$PP = \frac{IC}{\bar{D}}$ <p>де IC - стартові інвестиції; \bar{D} - середньорічна сума грошового потоку, яка визначається по формулі:</p> $\bar{D} = \sum P_n \div n$	Тривалість часу, впродовж якого не дисконтовані прогностичні надходження грошових коштів перевищують не дисконтовану суму інвестицій, тобто це число років, необхідних для відшкодування інвестицій.
Метод визначення ефективності інвестиції (ARR)	$ARR = \frac{P \times (1 - t)}{IC + RV} \times 100\%$ <p>де P — середньорічний прибуток від реалізації проекту (грошовий потік); t - ставка оподаткування RV - залишкова або ліквідаційна вартість проекту.</p>	Величина інвестицій, по відношенню до якої знаходять рентабельність, визначається як середня величина між вартістю активів на початок і кінець розрахункового періоду.

Джерело: систематизовано автором на основі [1 і 2].

Метод періоду окупності є недостатнім з огляду на те, що він охоплює завдання суб'єктивного встановлення терміну окупності, не надає інформації стосовно того, чи створює цей проект багатство, а також може ігнорувати значні виплати поза межею (у часі) точки окупності. Хоча на практиці значення показника періоду окупності дає змогу фінансовому менеджеру оцінити, протягом якого часу кошти знаходяться в зоні ризику.

Метод визначення середньої норми прибутку на інвестиції (ARR) зводиться до розрахунку відношення середньої величини прибутку, отриманою з бухгалтерської звітності, до середньої величини інвестицій. При цьому розрахунок може здійснюватися на основі прибутку (доходу) без урахування виплати податків і відсотків за кредит або прибутки (доходу) після виплати податку, але до виплати відсотків за кредит. Метод використовується частішим, оскільки краще характеризує ту вигоду, яку отримують власники підприємства і інвестори.

Отже, сучасні динамічні методи оцінки ефективності інвестиційних проектів дають змогу оцінити привабливість з економічного погляду

інвестиційних проєктів та із мінімальною похибкою, що дозволяють інвесторам приймати раціональні управлінські рішення. Ґрунтуючись на дослідженні теоретичних матеріалів та методичних рекомендацій, було визначено основні види ефективності, що розглядаються у ході оцінки інвестиційних проєктів.

Наведені у таблиці критерії ефективності є універсальними, оскільки можуть застосовуватися для оцінки всіх видів ефективності інвестиційних проєктів. До показників, що характеризують екологічну ефективність, можна також додати рівень ефективності природоохоронних капіталовкладень, який розраховується як відношення екологічного ефекту до суми інвестицій у природоохоронну сферу як складову частину інвестиційного проєкту. Перевага наведених критеріїв ефективності полягає також у тому, що їх доцільно використовувати під час оцінки міжнародних інвестиційних проєктів, що є передумовою залучення в економіку країни європейських інвестицій.

Список використаних джерел

1. Зайцев О.В. Порівняльний аналіз застосування моделей оцінки ефективності інвестицій в інноваційні проєкти (Частина 1). Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 1, 2019, ст. 99.

URL: <https://bit.ly/3f9J0YY>

2. Криклива М.О. Методи оцінки ефективності інвестицій в сучасних умовах ведення бізнесу. «Молодий вчений» № 1 (65), січень, 2019 р. ст.216.

URL: <https://bit.ly/3FIHihH>

3. Леонов С.В. Методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів. Теорія і практика сучасної економіки. XIX Міжнародна науково-практична конференція, 2018, ст.76.

URL: <https://bit.ly/3U7lnPy>

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Тетяна Боровик, ст. викладач
Дарія Максишко, здобувачка
Черкаський державний бізнес-коледж

Розвиток національної економіки є пріоритетним завданням уряду країни. Вплив суспільно-політичних викликів сучасності змінюють підходи до визначення критеріїв ефективності ділового середовища, впроваджуються сучасні методики оцінки інноваційно-інвестиційного клімату, відкритості економіки, сприятливості умов для започаткування та ведення бізнесу тощо.

Аналітичним інструментом оцінки реалізації економічної політики в містах України та оцінювання сприятливих умов для ведення бізнесу є Індекс конкурентоспроможності міст (ІКМ), який розроблено відповідно до програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Конкурентоспроможна економіка України», у партнерстві з компанією Інфо Сапієнс та Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій. За його допомогою визначаються пріоритетні для місцевого бізнес-середовища реформи, визначаються кращі практики взаємодії місцевої влади та бізнесу, стимулюється здорова конкуренція міст та територій, обмін досвідом та поширення кращих регуляторних практик [1]. Цікавими будуть результати Індексу для потенційних інвесторів при прийнятті рішень щодо доцільності інвестицій у міста, що аналізуються. Результати такого опитування міська влада може використовувати при плануванні стратегії розвитку територій, можливість використання та впровадження кращих практик ведення бізнесу у свою громаду, а також стати інструментом діалогу між містами та Урядом України, сприятиме покращенню бізнес-клімату та поширенню кращих регуляторних практик на місцевому та національному рівнях [1].

Індекс конкурентоспроможності міст формується на основі статистичних та адміністративних даних та за результатами опитування керівників підприємств та підприємців з усіх регіонів України та є агрегованим індексом, що складається з 10 субіндексів (компонентів) для оцінки різних аспектів конкурентоспроможності міст: започаткування бізнесу; доступ до публічного майна; прозорість та відкритість даних; вартість дотримання законодавства; податки та збори; неформальні платежі та корупція; безпека ведення бізнесу; лідерство міської влади; ресурси для розвитку; підтримка інновацій.

Проведемо аналіз конкурентоспроможності міст в розрізі обласних центрів за 2021 рр. в табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз конкурентоспроможності міст в розрізі обласних центрів

Місто	ІКМ 2021 бали	Компоненти ІКМ – 2021 для обласних центрів									
		Започаткування бізнесу	Доступ до публічного майна	Прозорість та відкритість ланних	Вартість дотримання законодавства	Податки та збори	Неформальні платежі та корупція	Безпека ведення бізнесу	Лідерство міської влади	Ресурси для розвитку	Підтримка інновацій
Хмельницький	71,02	5,31	8,50	9,53	5,54	5,98	8,47	7,15	8,65	7,04	4,87
Тернопіль	69,56	8,01	5,55	8,68	8,16	7,53	7,11	7,49	6,51	5,55	4,99
Івано-Франківськ	68,66	6,36	7,15	8,37	5,94	5,35	6,78	7,12	8,75	6,50	6,35
Львів	68,65	5,55	5,87	9,13	7,37	5,82	7,89	6,88	6,8	6,50	6,85
Вінниця	67,54	4,90	6,24	8,91	4,77	6,74	8,79	7,85	8,55	5,92	4,87
Чернігів	62,96	7,92	6,20	8,26	5,74	6,19	5,21	6,28	6,76	5,44	4,97

Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

Луцьк	61,23	6,56	6,13	6,82	7,74	5,23	4,50	7,60	5,82	4,77	6,07
Чернівці	60,13	5,83	8,26	4,01	7,76	7,46	5,82	6,66	5,86	4,67	3,78
Краматорськ	57,62	8,39	4,08	3,55	8,96	4,99	5,50	8,19	4,70	4,05	5,20
Кропивницький	56,10	7,90	5,23	6,55	7,31	5,27	6,87	6,38	4,32	2,92	3,36
Суми	55,26	7,71	4,92	4,85	4,60	7,47	6,57	8,63	2,87	4,01	3,62
Житомир	54,84	5,32	6,20	6,28	5,09	6,67	3,89	6,52	5,74	4,74	4,39
Ужгород	54,42	8,56	3,50	4,87	7,87	7,76	5,11	5,57	3,29	4,53	3,36
Київ	53,24	3,28	3,88	6,40	7,14	4,44	8,22	6,72	3,10	4,04	6,02
Рівне	49,62	8,39	4,78	5,14	4,94	4,59	2,17	4,11	6,22	5,39	3,91
Сєверодонецьк	49,29	6,73	7,51	4,88	3,89	3,81	4,31	6,85	2,83	3,59	4,89
Харків	44,60	3,58	1,69	3,28	5,34	5,13	5,04	6,15	4,22	4,99	5,16
Херсон	43,30	6,45	5,84	1,31	6,05	4,54	4,34	5,87	3,02	3,42	2,47
Дніпро	42,87	2,90	3,65	3,76	6,59	2,75	6,52	4,91	3,62	3,81	4,34
Миколаїв	42,57	4,13	3,82	4,88	3,78	3,29	6,11	3,80	4,82	3,93	4,00
Запоріжжя	41,74	5,46	5,90	4,36	5,34	1,70	2,99	5,07	3,38	3,86	3,67
Черкаси	41,39	2,76	5,98	3,61	6,55	3,59	3,24	5,58	4,14	2,87	3,08
Полтава	37,42	7,21	4,09	2,69	1,98	4,28	3,25	3,54	3,35	4,09	2,93
Одеса	35,96	4,33	3,92	2,89	3,88	3,89	2,19	3,03	3,09	4,09	4,66
Середня оцінка	54,68	6,05	6,78	6,98	5,60	6,59	7,77	6,51	6,54	6,65	6,66

Джерело: складено автором за даними [2, с.129-135].

Згідно проведеного дослідження Національний ІКМ - Обласні центри - 2021 рік становив 54,68 бала, що на 0,04 бала менше ніж дослідження 2019/2020 році. У розрізі окремих компонентів найменша кількість балів за індикаторами «Підтримка інновацій» та «Ресурси для розвитку». жоден з компонентів не сягнув мінімального результату у 7 балів, який свідчити про успіх в компоненті). Найвище значення цього року – 6,31 бала — має компонент 7 «Безпека ведення бізнесу». Значення Компоненту 4 «Вартість дотримання законодавства», де під час попередньої хвилі був зафіксований найвищий результат, цього разу зменшилось на 0,80 бала, що є найбільшою негативною зміною порівняно до інших компонентів. Також зменшилася значення компонентів «Податки та збори», «Лідерство міської влади» та «Підтримка інновацій». Майже не змінилася значення Компоненту «Ресурсів для розвитку». Зазначення всіх інших компонентів — Безпека ведення бізнесу, Започаткування бізнесу, Доступ до публічного майна, Неформальні платежі та корупція, Прозорість та відкритість даних — зросли. А компонент «Безпека ведення бізнесу» має не лише найвище значення цього року, а й продемонстрував найкращу позитивну динаміку порівняно до попереднього періоду [2, с. 21].

Головними перешкодами для ведення бізнесу за даними опитування стали: епідемія коронавірусу COVID-19/карантин; високі податки; низький купівельний попит споживачів; брак кваліфікованої робочої сили; корупція міської влади; брак фінансових коштів; складність законодавства; політичні ризики; висока вартість сировини, комплектуючих; складність підключення до системи міської інфраструктури [2, с. 99-108].

Політичні виклики 2022 року та запровадження воєнного стану вплинули на стан національної економіки та падіння ВВП. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в рамках проєкту «За чесну та прозору митницю», який фінансується Європейським Союзом та співфінансується МБФ «Відродження» та благодійним фондом ATLAS Network (США) проводить щомісячне опитування підприємств «Український бізнес під час війни». Згідно звіту до основних економічних проблем відноситься закриття підприємств, проблеми з логістикою, міграція, неможливість експорту тощо. Найбільшими перешкодами для бізнесу в серпні 2022 року стали ціни на сировину (58%), логістичні проблеми (46%), брак обігових коштів (32%), зменшення попиту на продукцію чи послуги підприємств (28%), проблеми державного регулювання курсу валют (28%). У серпні бізнес найбільше очікував закінчення війни (75%), деокупацію територій України (44%) та припинення девальвації гривні (32%), спрощення законодавчих вимог до бізнесу (60%), зниження податків та акцизів (87%), зменшення корупції (43%), державне фінансування для постраждалого і зруйнованого бізнесу (44%) [3].

Таким чином, вітчизняне бізнес-середовище функціонує в умовах постійних викликів, головне завдання для підприємств швидко реагувати у відповідь на зміни. Політика уряду спрямована на вживання заходів, які спрямовані на стабілізацію економічної ситуації та підтримку діяльності підприємств в усіх сферах в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Індекс конкурентоспроможності міст України. *Інститут економічних досліджень та політичних консультацій*: веб-сайт. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/mci> (дата звернення 10.10.2022).
2. Індекс конкурентоспроможності міст 2021. *Аналітичний звіт*. Київ. 2021. 152 с.
3. ІЕД випустив четверте Нове Щомісячне опитування підприємств України. *Інститут економічних досліджень та політичних консультацій*: веб-сайт. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=6996> (дата звернення 10.10.2022).

Збірник праць учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»

Наукове видання

**Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Фінансові інструменти регіонального розвитку»
(м. Житомир, 03 листопад 2022 р.)**

Літературне редагування та комп'ютерна верстка:

АБРАМОВА Ірина
КУРОВСЬКА Наталія

За додатковою інформацією звертатись за адресою:

Поліський національний університет,
бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008

*Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.
Передрук, тиражування, розповсюдження інформації без письмового дозволу Поліського
національного університету забороняється.*

Підписано до друку 30.11.2022 р.
Умов. друк. арк. 17. Формат 60x90/16.
Поліський національний університет, 2021
10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7
Тел.: (0412) 22-85-97
Факс: (0412) 22-14-02